

Q. CURTII
R U F I

D E

REBUS GESTIS
ALEXANDRI
M A G N I

H I S T O R I A

BINA SECTIONE IN CAPITA DIVISA.

ad Bibliothec. Mont. Reg. prop. Varsav.

Libell.

emptor.

*26 febr.
1802*

PATAVII,
MDCCLV.

SUPERIORUM PERMISSU.

G.I. 8

1881

DE ÆTATE,
 QUÆ FLORUIT
 Q. CURTIUS
 DISSERTATIUNCULA,

*Sive potius narratio, excerpta ex binis JOH.
 ISACI PONTANI hac de re Epistolis
 ad V. C. GER. VOSSIUM.*

D Curtium quod attinet, hoc præter ea, quæ allata sunt, videor dicturus, eum scilicet clariss. olim viro Barnabæ Brissonio lib. 1. de Regno Persarum, haberi, atque æstimari Curtium illum Rufum, qui inde a Tiberii temporibus Rempub. attigit, & cui, dum Africa Proconsuli velut comes, & sectator adhæret, spectrum illud se obtulit memoratum a Plin. l. 8. ep. 27. nec alium intellectum Suetonio, qui Rhetorum clarorum albo eundem sub *Rufi* cognomine adscripserit, quomodo etiam nominasse eum videtur Annal. xi. Tacitus. Et ideo ad Claudium Imp. referenda sunt, quæ Historiæ suæ l. x. de rebus Alexandri in hæc verba ipse perscripsit. Proinde jure merito Populus Romanus salutem se Principi suo debere profiteatur, cui noctis, quam pene supremam habuimus, novum sidus illuxit. Hujus hercule,

4
non Solis exortus, lucem caliganti reddidit
mundo, cum sine suo capite discordia mem-
bra trepidarent. Quot ille tum extinxit
faces? quot condidit gladios? quantam tem-
pestatem subita serenitate discussit? Non
ergo revirescit solum, sed etiam floret Im-
perium. Absit modo invidia, excipiet hu-
jus seculi tempora ejusdem domus utinam
perpetua, certe diuturna posteritas. Eaque
Curtiana verba haud alia interpretatione
egere, subjicit Briffonius idem, quam
Suetonii cap. x. & xi. in Claudio, &
Joseph. l. xix. Antiq. c. 2. & 3. ubi
scilicet post cædem Caji, per biduum de
mutando Reipub. statu, asserendaque com-
muni libertate hæsitatum innuitur, ac
tandem Rectore uno, ac nominatim
constituto Claudio, Imperium stabili-
tum, firmatumque est. Quæ sane haud
alia sunt, quam annotata jam olim
Cl. V. Justo Lipsio ad lib. xi. Annal.
Taciti memorantis originem Curtii Ru-
fi. Interim hæsitare se idem Lipsius
profitetur, & facile manum daturum,
si quis afferat verisimiliora. Qua occasio-
ne tentasse aliud postea reperio virum
ampliss. ac multa eruditione præstantem
Janum Rutgersium in illis suis rerum sele-
ctarum, ac variarum Lectionibus, ubi
Briffonii opinionem, qui ad Claudii æ-
vum referendum volebat, paucis, & ac-
curate confutans, ostendit, post Caji cæ-
dem, Romanum Imperium neque a pluri-
bus expetitur, neque Civilibus bellis,
ut Macedonicum illud, cujus occasione su-
periora ista de Romana Repub. interfe-
ruit

ruit Curtius, fuisse laceratum. Quod tam-
men esset, si hic locus eo trahendus foret.
Itaque Rutgerius ipse a Brissonio hac parte,
ac jure decedens, ævum Curtii ad Vespasianum
potius referendum credidit. Nec ego valde
abnuerim, nisi verba illa Curtii superius
posita, *Non ergo revirescit solum, sed etiam
floret Imperium*, alio me quasi traherent.
Ecce *revirescere Imperium*, inquit, quod dici
haud potuit, imo nec dicitur, nisi de sæculo
insequenti, & præsertim Trajani Principatu,
ut habet diserte prologus ille Flori, qui post-
quam *juventam Imperii* retulisset ad usque
ætatem *Augusti Cæsaris*, ab eo paulatim
adusque *Trajanum*, qui anni fuerint CC.
consensuisse idem, ait, atque inde sub eo-
dem vicissim movisse lacertos, ac præter
spem omnium, quasi deposito senio, ac
resumpta juventute, *revirescere cœpisse*.
Nec aliter de suo quoque ævo Prudentius,
ubi introducens Romam loquentem ita
canit:

*O clari salvete Duces, generosa propago
Principis invicti, sub quo senium omne
renascens*

*Deposui, vidique meam flavescere rursus
Canitiem.*

Ultra, quod addam, magnopere non est,
nisi attendere etiam obiter libeat, quam
apte verbis Curtii superius recitatis Tra-
jani respondeat Imperium, Imperiique ini-
tium. De quo omnia, quæ velim, &
fuse ad hanc rem, in illustri illo suo ad
hunc principem Panegyrico refert Plinius
junior. & idem quoque, sed paucis agens,

clare tamen, diserteque Aurel. Victor in vita ipsius Trajani; ubi inquit. *Quæ omnia eo videbantur majora, quoniam per multos, atque atroces Tyrannos perditio, atque prostrato statu Romano, in remedium tantorum malorum divinitus credebatur opportune datus Trajanus, usque eo, ut adveniens Imperium ejus pleraque mirifica denuntiaverint, in quæ præcipuum cornix et fastigio Capitolii, Atticis sermonibus effusa, καλῶς ἔειπαι.* Quod Suetonius Tranquillus sub finem Domitiani latine reddens ita expressit,

Nuper, Tarpejo quæ sedit culmine, cornix,

Est bene non potuit dicere, dixit, erit. Qui & addit continuo istud epiphonema. Ipsum etiam Domitianum ferunt somniasse, gibbam sibi pone cervicem auream enatam, pro certoque habuisse, beatiorum præ se, latioreque portendi statum Reipublicæ. Scit ut sane brevi evenit, abstinencia, & moderatione insequentium Principum. Quorum Principum præcipuus, ac coryphæus fuit post brevissimum Nervæ Principatum, Trajanus, de quo dictum. Qui longo, moderatoque Imperio, pulsa temporum antecedentium nocte, novum illud, quod innuit Curtius, sidus exinde illuxit, ac veluti Sol exortus lucem caliganti reddidit mundo, faces extinxit, gladios condidit, suæque, ac subita serenitate tempestates circumquaque Romani Imperii feliciter discussit. Unde & iterum idem Curtius lib. 3. de Tyro loquens, agnoscit haud immerito longam in Imperio pacem cuncta reso-

7
refoventem, post scilicet Domitianum, &
alios Principes, *beneficio* præsertim, ac
moderatione, ut verba fuerunt Suetonii,
insequentium Imperatorum, in quibus fa-
miliam duxit Trajanus præcipue. Ut
omittam, postremis illis ejusdem superius
Curtii verbis, quæ votum continent pro
nova ad principatum evecta domo, haud
aliud intelligendum innui, quam Traja-
num, qui post Nervam, a quo est ado-
ptatus, primus habetur Principum exter-
norum. Fuit enim ex urbe Tudertina,
Hispanus. Nam de novo Principe, & a
prioribus, qui Romani omnes fuere, pro-
sapia, & gente diverso, loqui Curtium
ostendunt itidem; quæ superius proxime
sequuntur, ubi posteritatem quidem ejus-
dem domus, si non perpetuam, saltem
diuturnam fore auguratur. Quod ad Prin-
cipum priorum aliquem, qui ante Ner-
vam, & Trajanum fuere, quique tandiu
Romanæ gentis floruerunt, & ab Ænea,
aut primis Regibus originem deducebant,
quomodo referetur? Habes Vossi humanis-
sime, quæ sit nostra de florentissimo Scri-
ptore, deque tempore, quo claruit, sen-
tentia. Tu eam qualemcunque æqui fa-
cies, ac simul moram responsionis no-
stræ.

EX ALTERA
AD EUNDEM
EPISTOLA.

DE Curtio, quod præsens nuper, sed festinus volebam, innuisse magis, quam dixisse puto. Nam quod existimabas de domo eadem quod Curtius ait, ad Vespasianum quoque posse referri, cum Æneadum profapia in prioribus ante eum Cæsaribus, & præsertim in Nerone, finem habuerit, etiamsi concederetur, hærebis nihilominus æque in illis verbis. *Absit invidia, excipiet hujus seculi tempora ejusdem domus utinam perpetua, certe diuturna posteritas, quod Vespasiani Posteritas diuturna non fuerit, & filius ejus Titus annos tantum duos, frater vero Titi Domitianus quindecim in Imperio transegerit, eosque tales, quibus haudquaquam adscribi possit, Bonum Fatum, aut illud Curtianum elogium, Non ergo revirescit solum, sed etiam floret Imperium.* Ipse autem Vespasianus vix ultra decennium rerum potitus, quomodo longæ pacis laude cuncta reseruentis, quam suis iterum lib. 3. temporibus sub Romana mansuetudine tribuit Curtius, celebrari poterit? Adeo ut iterum, iterumque

que fateri habeam, *ejus noctis*, quam ait
Curtius Romanos pene habuisse supremam,
haud aliud illuxisse sidus novum, quam
Trajanum, *ejusque*, non Solis ortum, ut
idem porro addit, *conditis gladiis*, lucem
caliganti reddidisse mundo, idque tum præ-
cipue, cum in Nervam conjuratio Cal-
phurnii, Crassi, Ælianique, & aliorum
inita detegeretur. Nam statim exinde,
ascenso Capitolio, M. Ulpium Trajanum
adoptavit, ac successorem sibi Nerva de-
claravit. Cui etiam continuo post defun-
cto succedens Trajanus, Imperium diu,
feliciterque tenuit, ut & Adrianus, qui
eum excepit, *ejusdem*, ut habent ver-
ba Curtii, *domus*, ac profapiæ Impe-
rator.

Jam quod ad stylum Curtii attinet,
eum anterioris fere sæculi videri, move-
re id possit, nisi omnibus sub Trajano
Auctoribus concisum ut plurimum dicen-
di genus placuisse videam, nec tamen o-
mnes pari id modo, aut laude affectos.
Nam Florus, licet verba ei stricta, sen-
tentiaque arguta sint, flosculis tamen
Rhetorum orationem subinde pingit: con-
traria Taciti est oratio, & multo vicis-
sim alia Suetonii, aliaque Plinii, qui ta-
men omnes Trajani sæculo claruerunt. Et
adde his Asinium Pollionem, æqualem
propemodum Ciceronis, quem tamen a
nitore, & jucunditate Ciceronis ita lon-
ge abfuisse, Fabius fassus est, ut videri
potuisset sæculo prior. Et denique Egin-
hardum quis sæculo barbaro eam Caroli
Magni vitam contexuisse dicat, nisi hoc

adstruat auctoritas Adami Bremensis, qui eum prolixè citat, sæculo æque barbaro, utpote sequentibus statim temporibus, sub Caroli filiis, aut nepotibus florens? Et Curtius ipse, de quo dicere cœperamus, etiamsi dictio ejus tersa multum elegansque sit, nonne ea habet, quæ ad sæculum inclinans, deteriusque referri debeant? Sane *Ducatus* vox, quæ apud eum occurrit, nescio, an apud alios, nisi eos, qui sub Trajano, & illis temporibus floruerunt, ut Suetonius, reperiatur: ne & alia addam, de quibus dicetur opportunius alias.

Sed pluribus fortasse apud te hæc agere videar, mi Vossi. At tu, qui tuus est veri cognoscendi amor, & studium, in re præsertim tam intricata, quæque tot egregios viros *Brissonium*, *Bongarsium*, *Mondium*, *Pitbæum*, *Lipsium*, aliosque, & nuper quoque virum amplissimum, nostrumque utrique amicissimum, *Rutgersium* (ut *Acidalium*, *Popmam*, *Locceniumque* nunc mittam) exercuit, hanc, ut spero, parrhisiâ nostram æqui facies. Age itaque, iterato nunc ipsa Curtii verba paulo fusius posita inspiciamus, conferamusque cum singulorum sententiis propius. Ait lib. x.

Sed jam fatis admovebantur Macedonum genti bella civilia. Nam & insociabile est Regnum, & a pluribus expetebatur. Quodque Imperium sub uno stare potuisset, dum a pluribus sustinetur, ruit. Preinde jure meritoque Populus Romanus salutem se Principi suo debere profitetur, cui notis, quam

quam pene supremam habuimus, novum
sidus illuxit. Hujus hercule, non Solis
 ortus, lucem caliganti reddidit mundo,
 cum sine suo capite discordia membra tre-
 pidarent. Quot ille tum extinxit faces?
 quot condidit gladios? quantam tempesta-
 tem subita serenitate discussit? Non ergo
 revirescit solum, sed etiam floret Impe-
 rium. Ausit modo invidia, excipiet hu-
 jus sæculi tempora ejusdem domus, uti-
 nam perpetua, certe diuturna posteri-
 tas.

Quibus ex Curtii verbis liquet, occasio-
 ne Macedonici Imperii, quod jam a plu-
 ribus, extincto Alexandro, expetebatur,
 ista de rei Romanæ statu interferi, ac demon-
 strari, jure, meritoque Populum Romanum
 salutem Principi suo debere, cui noctis,
 quam pene supremam habuerat, novum si-
 dus illuxerit. Quod sane nec ad Augustum
 referri potest, cui vivo, & ad Imperium
 promotum nullum novum *sidus*, aut succes-
 sor auxiliaris illuxerit; nec ad Claudium,
 quia post cædem Caji, neque Imperium a
 pluribus expetebatur, neque motibus in-
 testinis agitabatur, ut Macedonicum; nec
 ad Vespasianum, qui ipse sibi Imperium
 post necem, & occisionem Vitellii adsci-
 vit. At Nervæ, in quem præter Calphur-
 nium Crassum, Ælianus, alique Imperio
 imminentes conjuraverant, adoptatus Tra-
 janus novum, ac salutare hoc *sidus* vere
 fuit, qui & eam seditionum, ac tempo-
 rum noctem die subito serenavit. Ita e-
 nim noctis vocabulum accipiendum ibi,
 quæ est in voce *sidus*, metaphoram puto

ostendere. Proprie autem de prælio, quod inter copias Vespasiani, & Vitellii est noctu certatum, velle exponere, quasi ea nocte Vespasianus, Vitellio profligato, novum sidus illuxisset, negant Curtii verba, qui ait, noctis ejus novum sidus ipsi Principi illuxisse. At Vespasianus Principi Vitellio non salutaris, aut *novum sidus illuxit*, sed jam ante eam pugnam e Syria cum legionibus adventans ei minitabatur exitium, atque internecionis quoque causa postremo fuit. Exortus igitur accipiendus hic Trajani, qui Nervæ jam feni, & contempto accurrens, ipsi mundo, id est Imperio universo *caliganti*, & veluti *trepidanti sine suo capite, lucem reddidit, facies extinxit, gladios condidit*, Calphurnii puta, & Æliani, in quos, ut capita, & facies conjurationis, cum primum Imperium capeßsit, animadverti etiam fecit, atque ita subita serenitate, ut deinceps Auctor loquitur, tantam tempestatem discussit. Quod iterum nec ad Augustum referas, qui initio Imperii sui cum monstis illis Antonio, Pompejo, Lepido tamdiu est colluctatus: nec ad Vespasianum, qui solo sublato Vitellio, securus egit, ac brevi exinde, decennio circiter exacto, Imperium finiit.

Quibus hoc pælo expositis, apte jam, quemadmodum & Florus, aliisque de ejusdem Trajani sæculo, *revirescere non solum, sed etiam florere inquit Imperium*. Et tandem epiphonemate, ac bono quasi omine claudens, *excepturam addit istius sæculi tempora domus ejusdem, utinam perpetuam,*

tuam, certe diuturnam posteritatem. Quod similiter neque de Augusto, aut Claudio, ac multo minus de Vespasiano potest accipi; cum, ut dixi, biennium tantum filius ejus Titus, & quindecim annos Domitianus Titi frater imperaverit, idque, ut constat, truculentissime. Estque notandum, cum *domus ejusdem posteritatem* dicat, minime ad Vespasianum hoc referendum, cui filii succedere, sed optime quadrare in Trajanum, qui ex sua *domo*, ac familia Adrianum successorem fortitus est. Quorum etiam uterque expertus est, quam innuit alibi idem Curtius, *sui temporis longam sub tutela Romanæ mansuetudinis pacem, cuncta refoventem.* Suetonius, sub finem Domitiani, id factum dixit *beneficio, ac moderatione insequentium Principum*, in quibus eminuit, ac princeps fuit, de quo jam, iterumque dictum, Trajanus.

Hæc, eruditissime Vossi, super Curtio breviter, & veluti corollarii vice occasione familiaris nostri sermonis adjicienda prioribus putavi. Cujus inquam Curtii fatum idem esse video, quod Maniliæ Poetæ, de quo quam varia doctōrum similiter judicia sint, non ignorare te existimo, &c.

74
SUPPLEMENTI IN
Q. CURTIIUM
DE REBUS GESTIS
ALEXANDRI MAGNI
LIBER PRIMUS.

PHILIPPUS MACEDO, qui primus omnium Regum ejus gentis Macedonie Regnum, subacta tota Gracia, ad summam potentiam evehit, Amynte, viri prudentissimi, omnibusque imperatoris virtutibus instructi, filius fuit. Is Amyntas ex Eurydice uxore tres filios susceperat, Alexandrum, Perdicam, & Philipppum Alexandri Magni patrem, atque filiam Euryonem. Injunctis autem Eurydices uxoris, que nuptias generi mariti morte pacta, occidendum virum, Regnumque adultero tradendum susceperat, oppressus fuisset, ni filia pellicarum matris, & scelestis consilia prodidisset. Post mortem Amynte, Alexander major natu filius Regno potitus est. Qui inter initia Regni, rogente sane durissimo necessitatis telo, bellum ab Illyriis pacta mercede, datoque Philippo fratre obside, redemisse. Interjecto quoque tempore, per eundem obsidem, cum Thebanis gratiam pacis reconciliat. Que res Philippo ad maxima egregie indolis incrementa profuit. Siquidem tota custodiendi pueri cura Epaminonda strenuissimo Thebarum Duci, atque Philosopho prestantissimo, hac condicione demandata est, ut commissum sibi puerum diligenter servaret, & summo studio in id juxta incumberet, ut moribus Principe dignis, atque honestis disciplinis quam optime imbueretur. Fovebat ea tempestate laudatissimus Princeps domi filio suo Epaminonda Preceptorem Pythagoricum, sub quo Philipppus multum profecit. Interea temporis Alexander, insidiis matris Eurydices appetitus, occubuit: cui tamen antea Amyntas in scelere deprehensus, propter communes liberos, ignarus, iisdem quandoque exitiosam fore, pepererat. Frater quoque ejus Perdicas, simili insidiarum fraude, vellicto parvulo filio, decipitur. Sub idem tempus Philipppus commodum & custodia elapsus, diu se non Regem, sed tutorem pupilli egit. At, ubi graviora bella immincebant, servumque auxilium in expectatione infantis erat, compulsus a populo, Regnum Macedonicum male affectum, cum bellicis artibus, tum Philosophie preceptis premunitus, appre-

apprehendis, anno CCCC. ab Urbe condita, Olympiade CL. Circa prima itaque Regni primordia, rerum infinita multitudine in diversas trahente pariet, finitimis undique in Macedoniam irruentibus populis, bellisque veluti conspiratione quadam, ad opprimendam Macedoniam, multarum gentium ex diversis locis uno tempore confluentibus, Rex Philippus cautius omnino agendum esse considerans (omnibus enim par esse non poterat) alia interposita pacione composuit, alia redemit, facillimis aggressis, ut militum trepidos firmaret animos, & sibi hostium contemptum demeret. Primum illi cum Atheniensibus certamen fuit, quibus per insidias victis, metu gravioris belli, cum interficere posset, omnes incolumes sine pretio dimisit; quæ res illi magnam & gratiam, & auctoritatem conciliavit. Cæpiis deinde Phœniciis, Bellum in Hælyris transiit. Ibi multis hostium millibus caesis, Larissæam urbem nobilissimam cepit.

Hinc Thessalos, non cupiditate præde, sed quod exercitui suo robur Thessalorum equitum adungere gestiebat, nihil minus, quam bellum metuentes, adivit. Quibus ex improvviso præoccupatis, atque in potestatem reactis, jungendo equitum, peditumque fortissimas turmas, & copias, invictissimum fecit exercitum. Quibus rebus feliciter gestis, Olympiada Neoptolemi Regis Molossorum filiam uxorem ducit, conciliante nuptias altore virginis Arisba Rege Molossorum, qui sororem Olympiadis Troadam in matrimonio habebat. Quod causa illi exitii, malorumque omnium fuit. Nam, dum Regni incrementa affinitate Philippi se acquiraturum sperat, proprio Regno ab eodem privatus, in exilio consensit. Post nuptias autem Philippus per quietem visus est conjugis alvo insignem affixisse bullam, cujus sculptura, quemadmodum is existimaverat, leonis haberet imaginem. Quod Latæ ita sunt interpretari, Ipsam quidem esse gravidam, animosum quoque, & leonis natura præditum infantem pariturum. Deinde, cum Philippus urbem Methonem expugnaret, ictu sagittæ dextrum amisit oculum. Nihilominus tamen pacem deprecantibus dedit, mitisque etiam adversus victos fuit. Pagas etiam capiens Imperio suo adiecit. Triballorum quoque gentem, & quicquid præter ea terrarum in proximo erat, invadens, omnia uno veluti impetu devicit. Debellatis finitimis, atque confirmato jam Macedoniæ Regno, cum Domum redisset, notus est ipsi Alexandri filius ex Olympiade uxore, VII. Idus Aprilis, dicit Plutarchus, ab eo autem, qui illum in latinum convertit, scribitur, circa idus Augusti. Quod sane, cuius sit error, dubium est. Porro Philippus, veluti e specula quadam, libertati omnium insidiatus, Græcorum civitates, quæ dominandi libidine singulæ inperare cogitaverant, omnes in suam redegit potestatem. Inferioribus enim contra superiores suadens certamina, omnibus ad invicem callido incitatis, a Thebanis etiam,

qui tamen antea eum, tanquam hostem, repellere conabantur, contra Lacedaemonios, & Phocenses, qui, templo Apollinis spoliato, milites conduxerant, necessitate urgente, Dux electus, opprēssis sacrilegis, magnamque inde apud omnes nationes gloriam adeptus, omnium ad ultimum efficitur dominus, ac princeps, & victos pariter, atque victores servitutem subire coegit. Inde in Capadociam transiciens, captis, & occisis finitimis Regibus, universam Provinciam Imperio Macedoniae adjecit. Olyntho quoque expugnata, Thraciam invasit. Nam, cum eum fratres duo Thraciae Reges, de terminis Regni ambigentes, disceptationum suarum judicem eligerent, Philippus ad iudicium, velut ad bellum, inopinantibus fratribus, instructo exercitu venit, & utrumque Regno, de quo disceptabant, spoliavit, omnes sane Principes docens, concordiam maximum ad conservanda Imperia, atque Principatus stabilendos adminiculum esse.

Alexander autem factus annorum duodecim, rebus bellicis admodum delectari, & excelsae indolis manifestissima proferre indicia cepit. Cumque ex equalibus nonnulli ex eo percontarentur, ad Olympicum numquid stadium libens decertaret, (plurimum enim pedum celeritate pollebat) Libens equidem, inquit, si decertaturos mecum Reges sim habiturus. Olim cum forte, absente Philippo, Legati a Persarum Rege venissent, eos cum hospitio, tum consuetudine captos, jucundissima sibi familiaritate conjunxit, admirantes, quod is nihil aus humile, aut puerile sciscitaretur. Nam aut viarum longitudinem, aut superiorum itinerum modos perquirebat: multa super Rege, qualis in hostes esset, nunc super Persis, quae vires, aut quae esset potentia, rogitabas. Quas res admirati Legati, late diffusam Philippi gravitatem nihil praehuius pueri indole, & majore, quam aetas possetur, animi magnitudine, duxerunt. Quoties a Philippo aut nobile quoddam captum oppidum, aut memorabile prelio parsa victoria nuntiabatur, haud magnopere letabatur. Ceterum ad suos aiebat equales, O, annia, o pueri, genitor occupabit, ita ut ne vobiscum grande ullum, ac insigne facinus ostentare mihi sit reliquum. Non enim ipsum ulla illecebrarum, aut pecuniae, sed sola virtutis, ac gloriae cupido tenebat. Quoque majores a patre facultates acciperet, eo se minora gerere posse existimabat. Quocirca, crescente domino, gerendis preclaris rebus materiam magna ex parte exhaustum iri ratus, non opes, non deliciarum usus, verum certamina, & pugnas ardebat, & Principatum, unde sibi ob virtutem, gloriam, nominisque immortalitatem (quae spes nec Alexandrum, nec quonquam alium bonum unquam fessellit) compararet, aestimabat. Quamobrem ipsius cura compluribus (uti par erat) nutritoribus, paedagogis, ac praceptoribus est demandata, in primis

nam

nam Aristoteli, ex cuius disciplina decem ferme annis informatus est. Eodem fere tempore Philippus Delphos misit, consulens de successore: responsumque tale accepit. *Se ferunt: Is demum tuo Imperio, omnique orbe potietur, quemcumque Bucephalus fessorem passus fuerit.* Erat autem Bucephalus equus forma spectabilis, atque ferocissimus, quem Philonicus Thessalus Philippo XIII. talentis emerat. Hunc diu Philippus sub claustris praeferratis asseruari iussit. Mansit tamen ita ferus, ut plane nullus eum ne tangere quidem ausus fuisset. Quare factum est, ut eum Philippus removeri. atque abjici iussisset. Alexander vero cum forte adesset, Qualem, inquit, isti equum perdunt, dum eo per imperitiam, ac mollietatem uti nesciunt! Cumque mira arte sine verberibus tractasset equum, tandemque consensum ad cursum admisisset, tum calcibus usus est. Ac molliter flexis habentis, cum equum reduxisset, descendens caput ex osculatus pater, emissis lacrymis, Aliud, inquit, o fili, tibi par Regnum quaere, quando te iam Macedonia non capit. Praesagis vir prudens, tam excelsae indoli non suffecturam paternam ditionem. Post haec Philippus toti Graeciae bellum inferre statuit. Ad quod percommodum ratus, si Byzantium nobilem, & maritimam urbem in potestatem redegerisset; eandem sibi resistentem obsidione cinxit, relicto domi ad Regni curam filio Alexandro, tum XVI. annos nato. Haec urbs a Pausania Spartanorum Rege condita, a Constantino postmodum gloria, opibusque aucta, atque renovata, & a nomine suo Constantinopolis dicta circiter MCXL. annos sacratissimi Imperii sedes, totiusque Orientis caput fuit. Nunc tamen, proh dolor! foedissima, atque impiissima Turcarum gentis Imperio subiacet. Sed ut ad Philippum redeam, ex haustis in obsidione opibus, piraticam aggreditur, centumque septuaginta navium spolia rapuit, atque militibus suis distribuit. Ne autem in unius urbis obsidione tantus exercitus teneretur, profectus cum fortissimis, multas Chersonesi urbes expugnavit. Filium deinde Alexandrum XVII. annos natum, virtutis, & promptitudinis in rebus agendis manifestissime, ut sub patris militia tyrocinii rudimenta poneret, ad se accersivit. Cum quo in Scythiam praedandi causa, more negotiantium, impensas belli alio bello refecturus, est profectus. Eaque expugnata, viginti millia puerorum, ac faminarum capta, pecoris magna vis, auri, argentiisque nihil, XX. millia nobilium equarum ad genus faciendum in Macedoniam missa sum. Sed revertenti a Scythia Philippo Triballi occurrunt, negantes se transitum daturus, nisi portionem accipiant praedae. Hinc iurgium, mox & praelium: in quo ita in femore vulneratus est Philippus, ut per corpus ejus equus interficeretur. Cum omnes occisum putarent, praeda amissa est. Cum primum ex vulnere convalescit, diu dissimulatum bellum Athenien.

nienſibus inferre. Cujus cauſa Thebani ſe junxere, metuen-
tes, ne victis Athenienſibus, veluti vicinum belli incen-
dium, ad ſe tranſiret. Inita ſocietate inter civitates paulo
ante infeſtiſſimas, legationibus totam fatigant Græciam,
communem hoſtem communibus viribus ſummovendum pu-
tantes. Quædam civitates morâ Athenienſibus ſe ſe jun-
gunt, quædam autem belli metus ad Philippum iraxit.
In hac pugna Philippus Alexandrum filium alteri cornu
prefecit. Ubi laudatiſſimi Herois virtus clariſſime emi-
cuit. Talem enim in eadem pugna ſe præſtavit, ut non
inferior patre, imo etiam nulli ſecundus exiſteret, poſtea
quoque eam victoriam ſibi invidia, ac fraude patris præ-
reptam fuiſſe conqueſtus ſit. Commiſſo itaque apud Chero-
nearum prælio, etſi Athenienſes numero militum longe præ-
ſtarent, a Macedonibus tamen, continuo, ac diuturno
bellandi uſu exercitatiſſimis, vincuntur. Non autem im-
memores priſtina gloriæ cecidere. Hic dies univerſæ Græ-
ciæ & gloriæ dominationis, & vetuſtiſſimæ libertatem
finiit. Cætorum, cum Philippus ſemper erga Alexandrum
optime affectus fuiſſet, tandem ex Cleopatra novæque
Olympiadi ſuperinducta, diſcordia orta eſt. Cauſam adhi-
bit Attalus avunculus Cleopatræ, qui cum in nuptiis
Macedones exhortaretur, Deos orans, ut ad Regni ſuc-
ceſſionem legitimus ex Philippo, & Cleopatra crearetur
hæres, exandescens Alexander, O improbum caput, in-
quit, nos vero tibi nothi videmur? ſimulque in eum
conjecit poculum. Inſurgens inde pater contra Alexan-
dram, ſtriſſo eum petiis ferro. Illus tamen, inclinatio-
ne corporis ab Alexandro evitatus, inanis excidit. Tunc
Alexander conviciis patrem adortus, receptam Olympia-
dem matrem ſecum in Epirum duxit. Eum tamen Phi-
lippus, exprobrata ſibi a Demarato Corinthio hac eorum
diſcordia, paulo poſt multis precibus egrevocavit. In-
ter hæc nuptiis Cleopatræ filiæ, & Alexandri fratris
Olympiadis, quem, pulſo Ariſta, Regem Epiri fecerat,
Philippus celebrat. Dies erat pro magnificentia duorum
Regum, & collocantis filiam, & uxorem ducentis, inſi-
gnis. Sed nec ludorum celebritas deerat, ad quorum ſpe-
ctaculum Philippus cum ſine cuſtodibus medius inter duos
Alexandros, filium, generumque procederet, Pausanias
nobilis ex Macedonibus nemini ſuſpectus adoleſcens, oc-
cupatum anguſtiis Philippum in tranſitu obruncavit,
denique lætitiæ deſtinatum, ſædum luſtu funeris fecit.
Hic puer ſuprum per injuriam paſſus ab Attalo fuerat,
qui eum obrius poſtea, tanquam vile ſcortum, libidini
convivarum ſubjecit. De quo, Philippo conqueſtus eſt,
qui multum quidem ex rei turpitudine eſt motus, ſed
Attalo, ob magnam familiaritatem, & quod ejus opera
zunc iteretur, ut noceret, induci haud potuit. Erat
etiam Attalus, ob Cleopatræ proximè a Rege in matri-
monium acceptam, artiſſima ei junctus cognatione: co-
piarumque in Aſiam præmiſſarum Dux fuerat deſectus,

vir in rebus bellicis egregiæ fortitudinis. Idcirco Rex potius ut Pausania animum iustissimo dolore incensum mulcebat, est conatus: datisque ei magnis muneribus, loco insuper honestiore, inter corporis sui custodes, honoravit. Sed ille implacabili ardens ira, decrevit non tantum de eo, qui sibi injuriam intulisset, sed & qui ultisci illatam noluisse, poenam sumere. Vixit Philippus annos XLVII., regnavit XXV., Macedonum Rex XXIII., cui maxime opes erant instrumenta bellorum, divitiarum questu, quam custodia solentior. Itaque inter quotidianas rapinas semper inops erat. Misericordia in eo, & perfidia pari jure dilectæ. Nulla apud eum turpis ratio vincendi. Blandus pariter, & insidiosus alloquio: qui plura promitteres, quam præstaret: in seria, & jocis artifex. Amicitias utilitate, non fide colebat. Gratiâ fingere in odio, instruere inter concordantes odia, apud utrumque gratiam quærevit, sollemnis illi consuetudo. Inter hæc eloquentia, & insignis oratio acuminis, & solertia plena, ut nec ornatui facilitas, nec facilitati inventionum deesset ornatus.

11

SUPPLEMENTI
I N
Q. CURTIUM
DE REBUS GESTIS
ALEXANDRI MAGNI
LIBER SECUNDUS.

ANNO ab Urbe condita CCCCLXXVI. mortuo Philippo, Alexander filius, ob magnitudinem rerum gestarum Magnus appellatus, vigesimo etatis anno, plenum invidia, & gravissimis odiis, ac periculis undique circumseptum assequutus est Imperium. Nec enim vicine Barbarorum provincie, & nationes modeste servitutem ferebant; avita vero dominia, patriosque Principatus affectabant. Primo omnium autem, quosquos paternæ cedis causa fuerant, gravibus affectis pœnis. Deinde sepultura ejusdem maximam impendit curam. Principatum vero multo melius, quam quisquam existimasset, confirmavit. Juvenis enim, atque ob etatem adhuc teneram ab aliquibus contemptui habitus, vulgus ipsum humanissimis sermonibus ita in sui benevolentiam traxit, ut & spem maximam omnibus faceret, & metum simul, atque contemptum sui universis demeret. Macedonibus immunitatem cunctarum rerum, præter militiæ vacationem, dedit. Quo facto tantum sibi conciliavit favorem, ut alii corpus, non virtutem, alii vero nomen Regis solum immutatum esse, dicerent. Et, cum initio tumultus undique contra ipsum exorti essent, audacia, & animi constantia mercatorum, citissime motus omnes compressit. Profectus deinde Corinthum in Peloponnesum, generali totius Græciæ concilio, contra Persas, quorum erat eo tempore summum in terris Imperium, quique Græciam sepe multis cladibus affixerant, Imperator est designatus. Siquidem pater ejus idem bellum inchoaverat, mox tamen præventus, consummare baud potuerat. In hujus belli apparatu nuntiatur, Athenienses, Thebanos, & Lacædæmonios ab eo ad Persas descivisse, autoremque ejus defectionis, magno auri pondere a Persis corruptum, Demosthenem Oratorem existisse. Quibus moribus occurrurus, tanta celeritate instructo, paratque exercitu Græciam oppressit, ut, quem venire non senserant, videre se vix crederent. In transitu hortatus Thessalos, beneficiorum patris commonescens, commemorata etiam veteri cognatione, quæ sibi cum illis per Herculem esset,

esset, sermonibusque humanissimis, ut magna a se sperarent, persuasos induxit, ut, communi totius Thessaliæ decreto, universæ gentis Dux crearetur, omniæque belligalia, atque redditus suos ei traderent. Tanta autem in juvene celeritas, tamque efficax in rebus agendis diligentia, omnes, qui per contemptum ab eo erant alienati, perterrefecit. Athenienses itaque sicuti primi defecerunt, ita etiam primi ponitære cœperunt, pueritiam Alexandri ante spretam supra virtutem veterum Ducum extollescentes, missisque Legatis, bellum deprecabantur. Quibus auditis, & graviter increpatis, bellum remisit. In ea legatione Demosthenem quoque fuisse ferunt, sed cum cæteris ad Alexandrum non pervenit. Siquidem a Cytherone Athenas reversus est, sive correptus timore, quod frequenter Philip-pum cum suis vituperasset, atque ita in sua Republica contra Macedones verba fecisset, sive ut Regi Persarum, a quo magnam auri summam, ut Macedonum causam oppugnavet, accepisse dicebatur, omnem de se suspensionem eximeret. Hoc quoque ipsi ab Æschine exprobratum ajunt, qui in oratione quadam de acceptis muneribus ita dicit: In præsens sane Regium aurum sumptus huic suppeditat. Sed hoc deinceps haud sufficiet, cum nullæ opes moribus improbis satis esse possint. Alexander, sedatis moribus, qui in Græcia erant exorti, antequam in Asiam cum exercitu transiceret, per Thraciam iter faciens, Pæones, Triballos, Illyrios, aliosque finitimos potere instituit, quos novis rebus studere acceperat. Nam, quod Regno ejus cum finitimi, tum maxime insidi erant, minime negligendos censuit, præsertim cum in tam longinquas a domo regiones cum exercitu profecturus esset. Ex Amphipoli igitur cum copiis profectus in Thraces, quos Græci Autonomos vocant, nullius Imperio, nullius legibus obnoxios, decem dierum itinere ad Æmum montem pervenit. Ibi, circa aditus angustias, negotiatorum, atque Thracum ingentem manum collectam obviam habuit. Insederant montis verticem, curribusque pro vallo, qua patebat aditus, utebantur, inde pugnaturi, si necessitas postulasset. Sin autem ex adversa montis parte peterentur, currus in Alexandri phalangem magno impetu evant immixturi: quod & fecerunt. Sed milites ab Alexandro edocti, alii laxatis ordinibus, alii corpora humi strata scutis contegentes, periculum omne devitarunt. Hinc alacriores facti ingenti clamore in hostes feruntur, eosque uno impetu superavere. Alexander protinus, superato jugo, per Æmum montem in Triballos ad flumen Lygium profectus est. Syrmus Tribalorum Rex erat. Is cognito Alexandri adventu, uxores, ac pueros, ceteramque imbeliæ turbam, ad Danubium, in insulam Peucam confestim misit, quo & Thraces Triballos finitimi se receperant. Nec multo post & ipse Syrmus eodem fugit. Reliqua Tribalorum multitudo ad alteram insulam se contulerat, eo in loco, ex quo pridie Alexander moverat, sitam.

Ale.

Alexander Triballos repetens, hostes ex sylvis in aperta provocatos superat, tribus millibus cæsis, reliquis in fugam coniectis, paucisque captis. Post hanc pugnam Alexander ad Danubium profectus, ad insulam, in quam Triballi, ac Thracæ confluxerant, contendit. Cui tamen Barbari summa vi resisterunt; quod erat iis facilis, quoniam & naues paucæ erant, & insule maxima pars prærupta, ac præceps, & fluminis cursus, utpote in angusto conclusus, concitator. Quapropter Alexander, abductis inde navibus, trajecto noctu flumine, MD. equitibus, pedibusque IV. millibus, Getas, quorum circiter IV. millia equitum, peditumque supra X. millia prohibendi anmo in adversa ripa armatos viderat, periiit. Quo facto territi Getæ, ne primum quidem imperum sustinere. Res prorsus ingentis aulaciæ iis visa, Alexandrum tam facile unica nocte Danubium omnium Europæ fluminum amplissimum, atque altissimum, nullo ponte injecto, transisse. Confugientibus igitur illis in sylvarum solitudines, atque latebras, Rex urbem vacuum nactus, cepit, soloque aquavit. Huc loci venerè Legati a cæteris Danubii incolis, a Syryo Triballorum Rege, atque Germanis, ad Alexandrum, ut cum eo amicitie fœdus inirent. Quibus in fidem, & amicitiam acceptis, & Germanis quesivit, Quidnam in humanis rebus præ cæteris extimefcerent, ratus, nominis sui magnitudinem ante omnia ipsis formidolosam videri. Illi hoc se in primis timeret responderunt: Ne forte in sese aliquando cælum rueret. Alexander nihil motus responsi superbia, tantum adiecit, Germanos superbos esse; eosque domum remisit. Inde in Agrianos, & Peonias iter persequenti nuntiatum est, Clytium Bardyles ab eo desecisse, Glauciamque Taulantiorum Regem se ei conjunxisse. Erant & qui nuntiarent, fore, ut Autariatis ipsum in itinere adorirentur. Proinde negotio de Autariatis Lagaro Agrianorum Regi, qui patri Philippo admodum carus, Alexandro quoque perquam familiaris erat, commisso, insuper Cyra sorore, ubi Pellam revertisset, ultro in uxorem promissa, ipse ad Clytium, Glauciamque magna celeritate contendit, eosque vario prælio vicis, atque prostravit. Hæc agenti superveniunt nuntii, multos in Græciâ res novas moliri, civitatesque non paucas, & in primis Thebanos, ab eo desecisse. Qua re motus Alexander in Macedoniam est reversus, ut scilicet in Græciâ tumultum reprimeret. Thebanis autem cenantibus præsidium dædonicum ex arce Thebana, quam Cadmeam vocant, depellere, ipsamque præaltis fossis, & munitissimo vallo circumstantibus, Rex cum exercitu magnis itineribus profectus, non longe a Thebæis cum omnibus copiis inestit. Iraque Thebanorum ducis, quoniam Alexander præter spem omnium adventu, ac incertum erat, utrum auxilii, sicuti a nonnullis civitatibus petierat, illis adventura essent, de belli ratione consultare cœperunt. Omnibus tandem consentionibus,

sibus, belli discrimen subire constituerunt. Sed Rex suos
continuit, illis spatium penitendi, mirandique consilii
exhibens, nulla pacto futurum existimans, ut una civitas
contra tantas copias esset pugnatura. Habebat enim ultra
XXX. millia pedum, equorumque ad lli. millia, omnes
laboribus bellicis exercitissimos. Quorum virtuti confi-
sus, Persicum bellum susceperat. Sane si Thebani tempo-
rum fortune cedentes, pacem petissent, Rex eorum postu-
latis libentissime annuisset. Nam tum mirifico studio ad
Persas in Asiam transire properabat. Cum tamen armis,
non precibus uti decrevissent, Alexander Macedones ad
prelium instruxit. A Thebanis contra hostis numero longe
superiores summis viribus, atque impigre decertatum est.
Interim Macedonibus, qui custodie Græcæ arcis præerant,
a tergo invadentibus, circumventi Thebani in ipsa pu-
gna ceciderunt. Capta civitas, & direpta, urbs ever-
sifunditus est. Qua quidem in re ea spes, idque consi-
lium exstitit Alexandro, ut huiusmodi casu, ac ter-
rore compressi Græci, quietius, dum abesset, agerent,
cum aliqui incusantibus Thebanos sociis Phœnensibus, ac
Plataensibus morem gerere, gratificarique concupisceret.
Plures sex millibus oppetiere. Triginta millia vendi-
dit, ex quibus quadringentorum quadraginta talentorum
argenti summam coegit. Pindari votis tamen sibi per-
perciit, summum in doctos favorem manifestissimo exemplo
testatus. Non omittendum videtur, quod hic rerum gesta-
rum Alexandri Scriptores de Timoclea referunt; quam
insignem Thebanam feminam Thracius quidam Dux con-
stuprasset dicitur: cuiusque post id eam posceret pecuniam,
solus a muliere ad puteum seductus fuisse, in quo dice-
ret pretiosiora rerum suarum occultari. Ducem igitur
super os putei spectandi causa inclinatam, illa in pro-
fundum detruxit, superneque injectis lapidibus oppressit.
Ob id facinus adductam ad se in viculis feminam per-
contatus est Alexander, quenam esset; Ea impetervisa,
Theagenis, inquit, sum soror, qui contra Philippum
electus Imperator, fortiter pugnans pro Græciæ libertate
occubuit. Magnanimitatem mulieris, & constantiam
admiratus Rex, liberam eam cum filiis dimisit. Athenien-
ses Thebarum casum moleste, & cum summa commiseratio-
ne ferentes, profugis portas contra Regis edictum aperue-
runt. Quam rem ita graviter tulit Alexander, ut secun-
da legatione denuo bellum deprecantibus ita demum re-
miserit, ut Oratores, & Duces, quorum fiducia cories
rebellent, sibi dedantur. Eo tamen demum res est dedu-
ta, ut, recentis Oratoribus, Duces in exilium ageren-
tur, qui confestim ad Davium Regem Persarum profecti
sunt. Cæterum coactis in Isthmo Græcis, & expediti nem
in Persas decernentibus, Alexandro plures Philosophi, &
Oratores occurrunt, præter Diogenem Cynicum, qui tum
vesabatur Corinthi, & Alexandrum parvisficiens, in
Crano habitabat. Miratus Alexander, ad eum in sole
apri

apricantem venit, rogans, Rei ne cuiuspiam indigeat? At ille, Ut paulum, inquit, a Sole discedas. Quo responso Alexandrum adeo delectatum ferunt, ut ad suos conversus dixerit, Se Diogenem esse velle, si Alexander non esset.

Rebus Græciæ compositis, adventante vero, ipsaque Græciæ cum Macedonia Antipatro, cui ex amicis maxime fidebat commissis, ad Hellespontum cum exercitu profectus, in Asiam incredibili ardore mentis accensus trajecit. Cum autem delati in continentem essent, primus Alexander jaculum, velut in hostilem terram, coniecit, armatusque de navi, irpudiansi similis, prosiluit. Atque ita hostras cædis, precatus, ne se Regem illæ terræ invitæ accipiant. Inde hostem petens, milites a populatione Asiæ prohibuit, parcendum suis rebus præfatus, nec perdenda ea, que possessuri venerint. In exercitu ejus fuerunt XXXII. millia pedum, non supra V. millia equitum, navisque CLXXX. Hac tam parva manu universum terrarum orbem, utrum sit admirabilis, quod vicerit, an quod aggredi ausus fuerit, incertum est: cum ad tam periculosum bellum, non juvenes robustos, nec primo ætatis flore, sed veteranos, plerosque etiam emeritæ militiæ, qui cum patre, patriisque militaverant, elegerit, ut non tam milites, quam militiæ magistros electos putares. Ordines quoque nemo, nisi sexagenarius, duxit, ut, si principia castrorum cerneret, Senatum se alicujus priscae Reipub. videre diceret. Itaque nemo in prælio fugam, sed omnes victoriam animis conceperant, nec in pedibus cuiquam spes, sed in læcertis suis. Alexander deinde passim peractis sacrificiis, maxime apud Trojam, ad Achillis tumulum, in quem genus suum ex materna linea referebat, eum: ubi id felicissimum adolescentem prædicans, quod suarum virtutum præconem Homerum invenisset, ad interiora Darii Regis Persarum contendit. Hunc Darium Arsanis filium, qui decimus quatuor a Cyro totius Orientis Monarchiam tenebat, hac potissimum causa aggredi voluit, quod a patre suo Philippo tributum requisierat. Darius autem, missa prius superba, contumeliosa, atque imperiosissima legatione, se Regem Regum, ac consanguineum Deorum, Alexandrum vero famulum suum appellans, Satrapis suis id negotii dederat, ut insinientem istum Philippi adolescentulum (sic enim eum per contemptum appellabat) verberibus puerilibus graueret caelum, indutumque post veste purpurea, sibi vinctum traderent, navibusque una cum navis submersis, omnes ejus milites ad ulteriora maris Rubri transportarent. Qui mandatum Regis exequi volentes, ad Granicum amnem, qui Troadem a Propontide disterminat, magna manu, videlicet viginti millibus pedum, et parvi equitum numero, confluxerunt, & præruptam fluminis ripam, qua Alexandro omnino trajiciendum erat, obsederunt. Alexander, etiamsi præsentissimum periculum instans cerneret, quippe cum suis ex inferiore, atque instabili loco
(erat

(erat enim cum udus, tum cœno lubricus, utpote exflu-
mine) adversus hostes in eminenti ripa stantes dimican-
dum foret: suæ tamen fortune, ac virtuti, simulque for-
titudini militum confusus, amnem trajecit. Et primo qui-
dem non spernenda difficultate pressus, tandem tamen ho-
stes, non tam sua arte, quam virtute Macedonum vi-
cit, atque prostravit. In eo conflictu Persarum viginti
millia peditum, & CCL. equites cæsi Macedonum non
plus XXXIX. interfecti sunt. Ea pugna magnum ad res
Alexandrii momentum peperit. Sardes enim maritimi Bar-
barorum Imperii propugnaculum cepit; iisque, ac cæteris
Lydiæ populis, ut legibus uterentur suis, concessit. E-
phesum, quarto post pugnam die, elapso inde præ metu
præsidio, occupavit. Interim ex Magnesiæ, & Trallibus
Legati venerunt, urbium suarum deditionem pollicentes.
Ad quas in fidem recipiendas Paymenionem cum duobus
millibus, & quingentis mercenariis, parique Macedonum
numero, equitibus ex amicis circiter ducentis, misit. Mi-
letum deinde sibi resistentem oppugnavit. Eaque potius,
versus Halicarnassum iter ingreditur. Omnibus in-
terjacentibus oppidis primo impetu capitis, Halicarnas-
sum urbem permunitam obsedit, eamque non sine labore
expugnatam, solo equavit. Ingressum Cariam, Ada Ca-
riæ Regina, quæ Regno ab Orontobate, quem Darius
miserat, pulsa, nihil quicquam in tota Caria, præter A-
linda ejus provinciæ urbem munitissimam, tenebat, A-
lexandro obviam profecta, Alindis urbe tradita, eum in
filium adoptavit. Rex nec liberalitatem famina, nec fi-
lii nomen aspernatus, urbem eidem custodiendam reliquit.
Tota deinde Caria subacta, memor accepti beneficii, eam
universam Ada imperio subiecit. Hinc in Lyciam, &
Pamphyliam tendit, eo consilio, ut ora maritima ad
Phœniciam, & Ciliciam usque in potestatem redacta, nava-
les copias hostibus inutiles redderet; & vitis que rebel-
libus Pisidiæ populis, summo mentis ardore, nec mino-
ri alacritate adversus Darium, quem cum multis mili-
tantium millibus adventare constabat, contendens,
Phrygiam, per quam exercitus traducendus erat, est
ingressus.

Finis Supplementi in Q. Curtium.

Q. CURTII
DE REBUS
ALEXANDRI MAGNI
LIBER TERTIUS.
SYNOPSIS.

Alexander, victis ad Granicum Ducibus Darii, & Lycia, Pamphyliaque in provinciarum formam redactis, Celenas cum arce occupat. Ubi Marfyas amnis describitur. Inde per Phrygiam venit Gordium, nexumque Gordium gladio abruptit potius, quam solvit. Darius interea recenset copias, petit Ciliciam. Alexander invadit Paphlagoniam, Cappadociam, Ciliciam, vincit Darium ad Issum, & per Parmenionem cum thesauris recipit Damasum.

CAPUT I.

Cleander ad conducendum militem mittitur, Marfyas fabulis celebratus laudatur, Alexander Celenas occupat.

Inter hæc Alexander, ad conducendum ex Peloponne-
so militem Cleandro cum pecunia misso, Lyciæ, Pam-
phyliaque rebus compositis, ad urbem Celenas exerci-
tum admovit. Media illa tempestate moenia interfluebat
Marfyas amnis fabulosis Græcorum carminibus inclutus.
Fons ejus ex summo montis cacumine excurrens, in sub-
jectam petram magno strepitu aquarum cadit: inde diffu-
sus circumjectos rigat campos, liquidus, & suas dunta-
xat undas trahens. Itaque color ejus placido mari similis
locum Poetarum mendacio fecit. Quippe traditum est,
nymphas, amore amnis retentas, in illa rupe considerare.
Cæterum, quandiu intra muros fuit, nomen suum reti-
net. At, cum extra munimenta se evoluit, majore vi,
ac mole agentem undas, Lycum appellant. Alexander qui-
dem urbem delitutam a suis intrat. Arcem vero, in
quam confugerant, oppugnare adortus, caduceatorem præ-
misit, qui denuntiaret, ni dederent, ipsos ultima esse pas-
suros. Ille caduceatorem in turrim & situ, & opere mul-
tum editam perductum, quanta esset altitudo, intueri ju-
bent, ac nuntiare Alexandro, non eadem ipsum, & in-
colas astimatione munimenta metiri: se seive inexpugna-
biles esse, ad ultimum pro fide morituros. Cæterum, ut
circumscideret arcem, & omnia sibi in dies arctiora vide-
runt esse, sexaginta dierum inducias pacti, ut, nisi in-
tra eos auxilium Darius ipsis misisset, dederent urbem,
postquam nihil inde præsidii mittebatur, ad præstitum
diem permiscere se Regi.

CAPUT II.

Legatis Atheniensium respondet, copias adversus Davium contrahit. Phrygiam ingreditur, Gordium nodum explicat.

Superveniunt deinde Legati Atheniensium petentes, ut capti apud Granicum amnem redderentur sibi. Ille non hos modo, sed etiam ceteros Græcos restitui suis iussurum respondit, finito Persico bello. Cæterum Dario imminens, quem nondum Euphratem superasse cognoverat, undique omnes copias contrahit, totis viribus tanti belli discrimen aditurus. Phrygia erat, per quam ducebatur exercitus, pluribus vicis, quam urbibus frequens. Tunc habebat quondam nobilem Midæ Regiam, Gordium nomen est urbi, quam Sangarius amnis interfuit, pari intervallo Pontico, & Cilicio mari distantem. Inter hæc maria angustissimum Asiæ spatium esse, comperimus, utroque in arctas fauces compellente terram. Quæ, quia continenti adhæret, sed magna ex parte cingitur fluctibus, speciem insulæ præbet: ac, nisi tenue discrimen obiceret, maria, quæ nunc dividit, committeret. Alexander, urbe in suam ditionem redacta, Jovis templum intrat. Vehiculum, quo Gordium Midæ patrem vestum esse constabat, adspexit, cultu haud sane a vilioribus, vulgarisque usu abhorrens. Notabile erat vinctulum adstrictum compluribus nodis in semetipsum implicatis, & celantibus nexus. Incolis deinde affirmantibus, etiam esse Oraculo sortem, Asiæ positurum, qui inexplicabile vinctulum solvisset, cupido incessit animo sortis ejus explendæ. Circa Regem erat & Phrygum turba, & Macedonum, illa explicatione suspensa, hæc sollicita ex temeraria Regis fiducia. Quippe series vinculorum erat ita adstricta, ut, unde nexus percipi posset. Solvere aggressus injecerat curam, ne in omen verteretur irritum inceptum. Ille nequicquam diu luctatus cum latentibus nodis, *Nihil, inquit, interest, quomodo solvantur*: gladioque ruptis omnibus loris, Oraculi sortem vel elussit, vel implevit.

CAPUT III.

Alexander Ducibus Hellespontum committit, Antipatro Græciam, ipse Ancyram petit, copias lustrat, Paphlagoniam occupat, cui Calas præfectus est, & Cappadociam invadit.

CUM deinde Darium, ubicunque esset, occupare statuisset; ut a tergo tuta relinqueret, Amphoterum classis ad oram Hellesponti, copiis autem præcecit Hegelochum, Lesbum, & Chium, & Coum præsidis hostium libera.

liberatuſ: His talenta ad belli uſum quingenta attributa. Ad Antipatrum, & eos, qui Græcas urbes tuebantur, ſexcenta miſſa. Ex ſœdere naves ſociis imperatæ, quæ Helleſponto præſiderent. Nondum enim Menonem vita exceſſiſſe cognoverat, in quem omnes intenderat curas, ſatis gnarus, cuncta in expedito fore, ſi nihil ab eo moveretur. Jamque ad urbem Ancyram ventum erat, ubi numero copiarum inito, Paphlagoniam intrat. Huic juncti erant Eneti, unde quidam Venetos trahere originem credunt. Omnisque hæc regio paruit Regi. Datifque obſidibus, tributum, quod ne Perſis quidem tuſſent, pendere ne cogerentur, impatruerunt. Calas huic regioni præpoſitus eſt. Ipſe, aſſumptis, qui ex Macedonia nuper advenerant, Cappadociam petiit.

CAPUT IV.

Mors Memnonis nuntiatur. Darius ipſe educit copias, caſtra ad Babylonem ponit, copiarum numerum inſiit, peditum quadringenta viginti duo millia, equitum unum ſupra ſexaginta millia. Summa 483000.

² **A**T Darius, nuntiata Memnonis morte, haud ſecus, quam par erat, inotus, omiſſa omni alia ſpe, ſtatuit ipſe decernere. Quippe quæ per Duces ſuos acta erant, cuncta damnabat, ratus, pluribus curam, omnibus abuſſe fortunam. Igitur caſtris ad Babylonem poſitis, quo maiore animo capeſſerent bellum, univerſas vires in conſpectum dedit. Et circumdato vallo, quod decem millium armorum multitudinem caperet, Xerxis exemplo, numerum copiarum inſiit. Orto Sole, ad noctem agmina ſicut deſcripta erant, intravere vallum; inde emiſſa occupaverunt Meſopotamiæ campos, equitum, peditumque propemodum innumerabilis turba, majorem quam pro numero ſpeciem gerens. Perſarum erant centum millia, in quibus eques triginta millia implebat. Medi decem equitum, quinquaginta millia peditum habebant. Barbarorum equitum duo millia fuere, armati bipennibus, levibusque ſcutis, cetræ maxime ſpeciem reddentibus: peditum decem millia pari armatura ſequebantur. Armenii quadraginta millia miſerant peditum, additis ſeptem millibus equitum. Hyrcani egregii, ut inter illas gentes, ſex millia expleverant, equis militatura. Derbices quadraginta millia peditum armaverant. Pluribus hærebant ferro præfixæ hæſtæ, quidam lignum igni duraverant. Hos quoque duo millia equitum ex eadem gente comitata ſunt. A Caſpio mari octo millium pedeſter exercitus venerat, ducenti equites. Cum his erant ignobiles Aſiæ gentes, duo millia peditum, equitum duplicem paraverant numerum. His copiis triginta millia Græcorum mercede conductæ egregiæ juventutis adjecta ſunt. Nam Baſtrianos, & Sordianos, & Indos, caterosque Rubri maris accolas, ignota etiam ipſi gentium nomina, feſtatio prohibebat acciri.

CAPUT V.

Charidemus Atheniensis rogatus a Dario, quomodo placeret exercitus Persarum, respondit, compositis utriusque Regis copiis, plures esse Persarum, firmiores Macedonum, pares paribus opponendas: quam ob dicendi libertatem interficitur, cujus cedis mox poenitet Darium.

Nec quidquam illi minus, quam multitudo militum defuit. Cujus tum universi adspectu admodum lætus, Purpuratis solita vanitate spem ejus instantibus, conversus ad Charidemum Atheniensem, belli peritum, & ob exilium infestum Alexandro, quippe Athenis, jubente eo, fuerat expulsus, percontari cœpit, *Satis ne ei videretur instructus ad obtinendum hostem.* At ille & suæ fortis, & Regiæ superbiæ oblitus, *Verum, inquit, & tu forsam audire noli,* & ego, nisi nunc dixerò, alias nequidquam confitebor. Hic tanti apparatus exercitus, hæc tot gentium, & totius Orientis excita sedibus suis moles, finitimis potest esse terribilis. Nitet purpura, auroque, fulget armis, & opulentiæ, quantam qui oculis non subicere, animis concipere non possunt. Sed Macedonum acies, torva sæpe, & inculta, clypeis, hastisque immobiles cuneos, & conferta robora virorum regit. Ipsi Phalangem vocant peditum stabile agmen. Vir viro, armis arma conferta sunt. Ad nutum monentis intenti, sequi signa, ordines servare dicere. Quod imperatur, omnes exaudiunt. Obfistere, circumire, discurre in cornu, mutare pugnam, non Duces magis, quam milites callent. Et, ne auri, argenti que studio teneri putes, adhuc illa disciplina, paupertate magistræ, stetit. Fatigatis humus cubile est: cibis, quem occupant, satiat: tempora somni arctiora, quam noctis sunt. Jam Thessalici equites, & Acarnanes, Ætolique, invicti bello manus, fundis, credo, & hastis igne duratis repellentur? Pari robore opus est. In illa terra, quæ hos genuit, auxilia querenda sunt. Argentum istud, atque aurum ad conducendum militem mitte. Erat Dario mitis ac tractabile ingenium, nisi suam naturam pieronque fortuna corrumpere. Itaque veritatis impatiens, hospitem, ac supplicem, tunc maxime utilia suadentem, abstrahi iussit ad capitale supplicium. Ille, ne tum quidem libertatis oblitus, *Hæreo, inquit, paratum mortis meæ ultorem.* Exeret pœnas mei consilii spreus ipse, contra quem tibi suasi. Tu quidem licentia Regni subito mutatus, documentum eris posteris, homines, cum se permiscere fortune, etiam naturam dediscere. Hæc vociferantem, quibus erat imperatum, jugulant. Sera deinde poenitentia subiit Regem: ac vera dixisse confessus, eum se peliri iussit.

CAPUT VI.

Darius Thymodem conducto Græcorum militi præstitit, Pharnabazum Memnoni sufficit. Explicantur somnia, & omina Darii.

Thymodes erat Mentoris filius, impiger juvenis, cui præceptum est a Rege, ut omnes peregrinos milites, in quibus plurimum habebat spei, a Pharnabazo acciperet, opera eorum usus in bello. Ipsi Pharnabazo tradit Imperium, quo ante Memnoni dederat. Anxium de instantibus curis agitabant etiam per somnum species imminuentium rerum, five illas ægritudo, five divinatio animi præfagientis arcescit. Castra Alexandri magno ignis fulgore collucere ei visa sunt, & paulo post Alexander adduci ad ipsum, in eo vestis habitu, quo ipse fuisset, equo deinde per Babylonem vestus, subito cum ipso equo oculis esse subductus. Ad hæc Vates varia interpretatione curam distrinxerant. Alii lætum id Regi somnium esse dicebant, quod castra hostium arsisent, quod Alexandrum, deposita Regia veste, in Persico, & vulgari habitu perductum esse vidisset. Quidam non ita augurabantur, quippe illustra Macedonum castra visa, fulgorem Alexandro portendere, quem Regnum Asiæ occupaturum esse haud ambigerent, quoniam in eodem habitu Darius fuisset, cum appellatus est Rex. Vetera quoque omina, ut sit, sollicitudo revocaverat. Darium enim in principio Imperii vaginam acinacis Persicam iussisse mutari in eam formam, qua Græci uterentur; protinusque Chaldaeos interpretatos, Imperium Persarum ad eos transiturum, quorum arma esset imitatus. Cæterum ipse & Vatum responso, quod edebatur in vulgus, & specie, quæ per somnium oblata erat, admodum lætus, castra ad Euphratem moveri jubet.

CAPUT VII.

Describit ordinem agminis, quo processit Darius ad Euphratem. Confertur acies Macedonum cum acie Persarum; contemnitur hæc, laudatur illa.

Patrio more Persarum traditum est, orto Sole, deum procedere. Die jam illustri signum e tabernaculo Regis buccina dabatur. Super tabernaculum, unde ab omnibus conspici posset, imago Solis cristallo inclusa fulgebatur. Ordo autem agminis erat talis. Ignis, quem ipsi sacrum, & æternum vocabant, argenteis altaribus præferebatur. Magi proximi patrium carmen canebant. Magos trecenti, & sexaginta quinque juvenes sequebantur, puniceis amictulis velati, diebus totius anni pares numero: quippe Persis quoque in totidem dies descriptus est annus. Currum deinde Jovi sacratum albescentes vehabant.

bant equi. Hos eximæ magnitudinis equos, quem Solis appellabant, sequebatur. Auræ virgæ, & albæ vestes regentes equos adornabant. Haud procul erant vehicula decem, multo auro, argentoque cæata. Sequebatur hæc equitatus duodecim gentium, variis armis, & moribus. Proximi ibant, quos Persæ Immortales vocant, ad decem millia. Cultus opulentæ barbaræ non alios magis honestabat. Illi aureos torques, illi vestem auro distinctam habebant, manicatasque tunicas, genibus etiam adornatas. Exiguo intervallo, quos Cognatos Regis appellant, decem, & quinque millia hominum. Hæc vero turba muliebriter propemodum culta, luxu magis, quam decoris armis conspicua erat, Doryphori vocabantur. Proximum his agmen, soliti vestem excipere Regalem. Hi currum Regis anteibant, quo ipse eminens vehebatur. Utrumque currus latus Deorum simulacra ex auro, argentoque expressa decorabant. Distinguebant internitentes geminæ jugum, ex quo eminebant duo aurea simulacra cubitalia, quorum alterum Pacis, alterum Belli gerebat effigiem. Inter hæc auream aquilam, pinnas extendenti similem, sacraverant. Cultus Regis, inter omnia, luxuria notabatur. Purpureæ tunicæ medium album intextum erat: pallam auro distinctam aurei accipitres, velut rostris inter se corruerent, adornabant: & zona aurea muliebriter cinctus, acinacem suspenderat, cui æz gemma erat vagina. Cidarim Persæ Regium capitis vocabant insigne: hoc cærulea fascia albo distincta circumibat. Currum decem millia hastatorum sequebantur: hastas argento exornatas, spicula auro præfixa gestabant. Dextra, lævaque Regem ducenti ferme novissimum propinquorum comitabantur. Horum agmen claudabatur triginta millibus peditum, quos equi Regis quadringenti sequebantur. Intervallo deinde unius stadii, matrem Darii Syfigambin currus vehebat, & in alio erat conjux. Turba sceminarum Reginas comitantium equis vestebatur. Quindecim inde, quas Armamaxas appellant, sequebantur. In his erant liberi Regis, & qui educabant eos, spadonumque grex, haud sane illis gentibus vilis. Tum Regiæ pellices trecentæ sexaginta vehebantur, & ipsæ Regali cultu, ornatuque. Post quas pecuniam Regis sexcenti muli, & trecenti cameli vehebant, præsidio sagittariorum prosequente. Propinquorum, amicorumque conjuges huic agmini proximæ, lixarumque, & calonum greges vehebantur. Ultimi erant cum suis quisque Ducibus, qui cogerent agmen, leviter armati. Contra, si quis aciem Macedonum intueretur, dispar acies erat, equis, virisque non auro, non discolori veste, sed ferro, atque ære fulgentibus. Agmen & stare paratum, & sequi, nec turba, nec sarcinis prægrave, intentum ad Ducis non signum modo, sed etiam nutum. Et castris locus, & exercitui commeatus suppetebant. Ergo Alexandro in acie 4 milis non desuit. Darius autem tantæ multitudinis Rex, loci,

32 Q. CURTII
loci, in quo pugnavit, angustiis redactus est ad paucitatem, quam in hoste contemplerat.

CAPUT VIII.

Alexander ad castra Cyri venit. Arsanes fulto consilio Ciliciam, cui praeerat, vastat. Porro inde Cilicias per Taurum adeundas describit Curtius, & miratur angustias aditus a Persis desertas. Tum ipsam Ciliciam calamo adumbrat, & antiqua monumenta eruit. Cydnum amnem laudat.

INterea Alexander, Abistamene Cappadociae praeposito, Ciliciam petens, cum omnibus copiis in regionem, quae Castra Cyri appellatur, pervenerat. Stativa illic habuerat Cyrus, cum adversus Croesum in Lydiam exercitum duceret. Aberat ea regio quinquaginta stadia ab aditu, quo Ciliciam intramus. Pylas incolae dicunt arctissimas fauces, munimenta, quae manu ponimus, naturali situ imitante. Igitur Arsanes, qui Ciliciae praeerat, reputans, qui initio belli Memnon suavisset, quendam salubre consilium sero exequi statuit. Igne, ferroque Ciliciam vastat, ut hosti solitu inem faciat: quicquid usui esse potest, corrumpit, sterile, ac nudum solum, quod tueri nequebat, relicturus. Sed longeantilius fuit angustias aditus, qui Ciliciam aperit, valido occupare praesidio, jugumque opportune itineri imminens obtinere, unde inultus subeuntem hostem aut prohibere, aut opprimere potuisset. Tunc paucis, qui callibus praesiderent, relictis, retro ipse concessit, populator terrae, quam a populationibus vindicare debuerat. Ergo qui relictis erant, proditos se rati, ne conspectum quidem hostis sustinere voluerunt, cum vel pauciores locum obtinere potuissent. Namque perpetuo jugo montis asperi, ac praerupti Cilicia includitur: quod cum a mari surgat, velut sinu quodam, flexuque curvatum, rursus altero cornu in diversum litus excurrit. Per hoc dorsum, qua maxime introrsum mari cedit, asperi tres aditus, & perangusti sunt. Quorum uno Cilicia intranda est, campestris eadem, qua vergit ad mare, planitiem ejus crebris distinguuntibus rivis. Pyramus, & Cydneus inclyti amnes fluunt. Cydneus non spatio aquarum, sed liquore memorabilis: quippe leni tractu a fontibus labens, puro solo excipitur. Nec torrentes incurunt, qui placide manantis alveum turbent. Itaque incorruptus, idemque frigidissimus, quippe multa riparum amenitate innumbratus, ubique fontibus suis similis in mare evadit. Multa in ea regione monumenta vulgata carminibus vetustas exederat. Monstrabantur urbium sedes Lyrnessi, & Thebes; Typhonis quoque spesus, & Corycum nemos, ubi crocum gignitur, ceteraque, in quibus nihil praeter famam duraverat.

C A P U T IX.

Alexander ingressus fauces Ciliciæ miratur sultitiam hostis locum relinquentis. Exploratores armatos præmittit. Tarsum incensam ab hoste servat, & ingreditur.

Alexander fauces jugi, quæ Pyle appellantur, intravit. Contemplatus locorum situm, non alias magis dicitur admiratus esse felicitatem suam. Obrui potuisse vel faxis confitebatur, si fuissent, qui subeuntes procellerent. Iter vix quaternos capiebat armatos. Dorsum montis imminebat viz, non angustæ modo, sed plerumque præruptæ, crebris oberrantibus rivis, qui ex radicibus montium manant. Thracas tamen leviter armatos præcedere iusserat, ferutarique cales, ne occultus hostis in subeuntes erumperet. Sagittariorum quoque manus occupaverat jugum. Intentos arcus habebant, moniti, non iter ipsos inire, sed prælium. Hoc modo agmen pervenit ad urbem Tarsos. Cui tum maxime Persæ subiciebant ignem, ne opulentum oppidum hostis invaderet. At ille, Parmenione ab inhibendum incendium cum expedita manu præmissis, posteaquam Barbaros adventu suorum fugatos esse cognovit, urbem a se conservatam intrat.

C A P U T X.

Alexander, dum sudore persusum corpus Cydno tingit, ultimum vitæ discrimen adit. Luget exercitus, queritur de iniqua fortuna. Philippus Acarnan medicus Regem saluari potione, quamvis suspectus a Parmenione factus, curat.

Mediam Cydnus amnis, de quo paulo ante dictum est, interfuit: & tunc aestas erat. cuius calor non aliam magis, quam Ciliciæ oram vapore solis accendit; & diei servidissimum tempus coeperat. Pulvere, ac sudore simul persutum Regem invitavit liquor fluminis, ut calidum adhuc corpus ablueret. itaque veste deposita, in conspectu agminis decorum quoque futurum ratus, si ostendisset suis, levi, ac parabili colui corporis se esse contentum, descendit in flumen. Vixque ingressi subito horrore artus rigere cœperunt: pallor deinde funestus est, & totum propemodum corpus vitalis calor reliquit. Expiranti similiem minuti manu excipiunt, nec satis compotem mentis in tabernaculum deferunt. Inguis sollicitudo, & pene jam luctus in cadris erat. Flentes queruntur, in tanto impetu, curique rerum, omnis ætatis, ac nemine clarissimum Regem, non in acie saltem, non ab hoste desertum, sed abluentem aqua corpus ereptum esse, & extinctum. Instare Darium victorem, antequam vidisset hostem. Sibi eandem terras, quas victores

peragrascent, repetendas, omnia aut ipsos, aut hostes populos, per vastas solitudines, etiam si nemo insequi velit, euntes, fame, atque inopia debellari posse. Quem signum daturum fugientibus? quem ausurum Alexandro succedere? Jam ut ad Hellespontum fuga penetrarent, classem, qua transeant, quem præparaturum? Rursus in ipsum Regem misericordia versa, illum florem juventutis, illam vim animi, eundem Regem, & commilitonem divelli a se, & abripi, immemores sui querebantur. Inter hæc liberius meare spiritus coeperat; adlevabat Rex oculos, & paulatim redeunte animo, circumstantes amicos agnoverat: laxataque vis morbi ob hoc solum videbatur, quia magnitudinem mali sentiebat. Animum autem agritudo corporis urgebat; quippe Darium quinto die in Ciliciam fore nuntiabatur. Vincitum ergo se tradi, & tantam victoriam eripi sibi e manibus, obscuraque, & ignobili morte in tabernaculo extingui se querebatur. Admissisque amicis pariter & medicis, *In quo me, inquit, articulo rerum mearum fortuna deprehenderit, cernitis. Strepitum hostilium armorum exaudire mihi videor, & qui ultro intuli bellum, jam provocor. Darius ergo, cum tam superbas literas scriberet, fortunam meam in consilio habuit: sed nequicquam, si mihi arbitrio me curari licet. Lenta remedia, & segnes medicos non expesunt tempora mea. Vel mori strenue, quam tarde convalescere, mihi melius est. Proinde, si quid opis, si quid artis in medicis est, sciunt, me non tam mortis, quam belli remedium querere.* Ingentem omnibus incusserat curam tam præceps temeritas ejus. Ergo pro se quisque precari cæpere, ne festinatione periculum augeret, sed esset in potestate medentium. Inexperta remedia haud injuria ipsis esse suspecta, cum ad perniciem ejus etiam a latere ipsius pecunia sollicitaret hostis. Quippe Darius mille talenta interfectori Alexandri daturum se pronuntiare jusserat. Itaque ne ausurum quidem quencquam arbitrabantur experiri remedium, quod propter novitatem posset esse suspectum. Erat inter Nobiles medicus e Macedonia Regem sequutus, Philippus, natione Acarnan, fidus admodum Regi, puero comes, & custos salutis datus, qui non ut Regem modo, sed etiam ut alumnum eximia charitate diligebat. Is non præceps se, sed strenuum remedium asserre, tantamque vim morbi potionem medicatam levaturum esse promisit. Nulli promissum ejus placebat, præter ipsum, cujus periculo pollicebatur. Omnia quippe facilius, quam moram perpeti poterat. Arma, & acies in oculis erant, & victoriam in eo positam esse arbitrabatur, si tantum ante signa stare potuisset; id ipsum, quod post diem tertium medicamentum sumpturus esset, (ita enim medicus prædixerat) ægre ferens. Inter hæc a Parmenione fidelissimo Purpuratorum literas accipit, quibus ei denuntiabat, ne salutem suam Philippo committeret: mille talentis a Dario, & spe nu-

ptia.

ptiarum sororis ejus esse corruptum. Ingentem animo sollicitudinem literæ incusserant, & quicquid in utramque partem aut metus, aut spes subjecerat, secreta æstimatione pensabat. Bibere perseverem? ut, si venenum datum fuerit, ne immerito quidem, quicquid acciderit, evenisse videatur? Damnem medici fidem? in tabernaculo ergo me opprimi patiar? At satius est, alieno me mori scelere, quam metu meo. Diu animo in diversa versato, nulli, quid scriptum esset, enuntiat, epistolamque, sigillo anuli sui impresso, pulvino, cui incubabat, subjecit. Inter has cogitationes biduo absumpto, illuxit a medico destinatus dies. Et ille cum poculo, in quo medicamentum diluerat, intravit. Quo viso Alexander, levato corpore in cubitum, epistolam a Parmenione missam sinistra manu tenens, accipit poculum, & haurit interritus. Tum epistolam Philippum legere jubet, nec a vultu legentis movit oculos, ratus aliquas conscientiae notas in ipso ore se posse deprehendere. Ille epistola perlecta, plus indignationis, quam pavoris ostendit. Projectisque amiculo, & literis ante lectum, Rex, inquit, *semper quidem spiritus meus ex te pependit: sed nunc vere arbitror, sacro, & venerabili ore trahitur. Crimen parricidii, quod mihi obiectum est, tua salus diluet. Servatus a me vitam mihi dederis. Oro, quæsoque, omisso metu, patere medicamentum concipi venis. Laxa paulisper animum, quem sollicitudine intempestiva amici sane fideles, sed moleste seduli, turbant. Non securum modo hæc vox, sed etiam lætum Regem, ac plenum bonæ spei fecit. Itaque, Si Dii, inquit, Philippe, tibi permisissent, quo maxime modo animum velles experiri meum, alio profecto voluisses, sed certiore, quam expertus es, ne optasses quidem. Hæc epistola accepta, tamen, quod dilueras, bibi: & nunc credo, te non minus pro tua fide, quam pro mea salute esse sollicitum. Hæc eloquutus, dexteram Philippo offert. Cæterum tanta vis medicaminis fuit, ut, quæ sequuta sunt, criminationem Parmenionis adjuverint. Interclusus spiritus arcte meabat. Nec Philippus quidquam inexpertum omisit. Illeamenta corpori admovit; ille torpentem nunc cibi, nunc vini odore excitavit. Atque, ut primum mentis competentem esse sensit, modo matris, sororumque, modo tantæ victoriæ appropinquantis admonere non destitit. Ut vero medicamentum se diffudit in venas, & sensim toto corpore salubritas percipi potuit; primo animus vigorem suum, deinde corpus quoque expectatione maturius recuperavit. Quippe post tertium diem, quam in hoc statu fuerat, in conspectum militum venit. Nec avidius ipsum Regem, quam Philippum intuebatur exercitus. Pro se quisque dexteram ejus amplexi, gratias habebant, velut præsentī Deo. Namque haud facile dictu est, præter ingenitam illi genti erga Reges suos venerationem, quantum hujus utique Regis vel*

admirationi dediti fuerint, vel charitate flagraverint. Jam primo nihil nisi Divina ope, aggredi videbatur. Nam, cum esset præsto ubique fortuna, temeritas in gloriam cesserat. Ætas quoque vix tantis matura rebus, sed abunde sufficiens, omnia etiam ejus opera honestabat. Et, quæ leviora haberi solent, plerumque in re militari gratiora vulgo sunt, exercitatio corporis inter ipsos, cultus, habitusque paululum a privato abhorrens, militaris vigor; queis ille vel ingenii dotibus, vel animi artibus, ut pariter charus, ac venerandus esset, effecerat.

CAPUT XI.

Darius properat in Ciliciam. Alexander Solos recipit, ludos celebrat, lætum nuntium de Myndiis, Cauniisque accipit, Mallon, Castaballum, Isson capit, atque Darium expectat.

¶ **A**T Darius, nuntio de adversa valetudine ejus accepto, celeritate, quanta poterat, tam grave agmen ad Euphratem contendit, junctoque eo pontibus, quia, que tamen diebus trajecit exercitum, Ciliciam occupare festinans. Jamque Alexander, viribus corporis receptis, ad urbem Solos pervenerat, cujus potitus, ducen-
tis talentis, nomine multæ, exactis, arcis præsidium militum imposuit. Vota deinde pro salute suscepta per ludum, atque otium reddens, ostendit, quanta fiducia Barbaros sperneret. Quippe Æsculapio, & Minervæ ludos celebravit. Spectanti nuntius lætus affertur ex Halicarnasso, Persas acie a suis esse superatos; Myndios quoque, & Caunios, & pleraque tractus ejus, suæ factæ ditionis. Igitur edito spectaculo ludicro, castrisque motis, & Pyramo amne ponte juncto, ad urbem Mallon pervenit: inde alteris castris ad oppidum Castaballum. Ibi Parmenio Regi occurrit, quem præmiserat ad explorandum iter saltus, per quem ad urbem, Isson nomine, penetrandum erat. Atque ille, angustiis ejus occupatis, & præsidio modico relicto, Isson quoque desertam a Barbaris ceperat. Inde progressus, deturbatis, qui interiora montium obsidebant, præsidiis cuncta firmavit, occupatoque itinere, sicut paulo ante dictum est, idem & auctor, & nuntius venit. Isson deinde Rex copias admovit. Ubi consilio habito, utrum ne ultra progrediendum foret, an ibi opperiendi essent novi milites, quos ex Macedonia adventare constabat, Parmenio non alium locum prælio aptiorem esse censebat; quippe illic utriusque Regis copias numero futuras pares, cum angustiarum multitudinem non caperent. Planitiem ipsis, campoque esse vitandos, ubi circumiri, ubi ancipiti acie opprimi possent. Timere, ne non virtute hostium, sed lassitudine sua vincerentur. Persas recentes subinde successuros, si laxius stare potuissent. Facile ratio tam salu-
bris

bris consilii accepta est. Itaque inter angustias saltus hostem opperiri statuit.

CAPUT XII.

Sisenes perfuga, propter literas Nabarzanis falsa suspitione oppressus, jussu Regis occiditur.

ERat in exercitu Regis Sisenes Perses, quondam a 8 Prætoræ Ægypti missus ad Philippum; donisque, & omni honore cultus, exilium patriæ sede mutaverat. Sequutus deinde in Asiam Alexandrum, inter fideles socios habebatur. Huic epistolam Cretenfis miles obsignatam anulo, cujus signum haud sane totum erat, tradidit. Nabarzanis Prætor Darii miserat eam, hortabaturque Sisenem, ut dignum aliquid nobilitate, ac moribus suis ederet: magno id ei apud Regem honori fore. Has literas Sisenes, utpote innoxius, ad Alexandrum sæpe deferre tentavit. Sed, cum tot curis, apparatuque belli Regem videret urgeri, aptius subinde tempus expectans, suspitionem initi scelesti consilii præbuit. Namque epistola, priusquam ei redderetur, in manus Alexandri pervenerat, testamque eam, ignoti anuli sigillo impresso, Siseni dari jusserat, ad æstimandam fidem Barbari. Qui, quia per complures dies non adierat Regem, scelesti consilio eam visus est suppressisse, & in agmine a Cretenfisibus haud dubie jussu Regis occisus est.

CAPUT XIII.

Thymondas peregrini militis ductor suadet Dario, ut retro abeat in Mesopotamiam; quod consilium illi, copiisque Græcis prope exitio fuit, dum a Satrapis proditor judicatur. A Dario servatur. Consilium tamen ejus cur ipse non sequatur, rationem affert. Impedimenta Damascum mittit, ipse Ciliciam petit.

JAmque Græci milites, quos Thymondas a Pharnabazo acceperat, præcipua spes, & propemodum unica, ad Darium pervenerant. Hi magnopere suadebant, ut retro abiret, spatiososque Mesopotamiæ campos repperet. Si id consilium damnaret, at ille divideret saltem copias innumerabiles, neu sub unum fortunæ ictum totas vires Regni cadere pateretur. Minus hoc consilium Regi, quam Purpuratis ejus displicebat. Ancipitem fidem, & mercede venalem prodicionem immitti, & dividi non ob aliud copias velle, quam ut ipsi in diversa digressi, si quid commissum esset, traderent Alexandro. Nihil tutius fore, quam circumlatos eos exercitu toto obrui telis; documentum non inultæ perfidiæ futuros. At Darius, ut erat sanctus, & mitis, se vero tantum facinus negat esse facturum, ut suam sequutos fidem suos milites jubeat trucidari. Quem deinde amplius nationum exterarum salutem suam cre-

crediturum sibi, si tot militum sanguine imbuisset manus? Neminem stolidum consilium capite luere debere. Defuturos eos, qui suaderent, si suasisse periculum esset. Denique ipsos quotidie ad se vocari in consilium, variasque sententias dicere: nec tamen melioris fidei haberi, qui prudentius suaserint. Itaque Græcis nuntiari jubet, ipsum quidem benevolentiae illorum gratias agere; cæterum, si retro ire pergat, haud dubie Regnum hostibus traditurum. Fama bella stare, & eum, qui recedat, fugere credi. Trahendi vero belli vix ullam esse rationem. Tantæ enim multitudi- ni, utique cum jam hyems instaret, in regione vasta, & invicem a suis, atque hoste vexata, non suffe- ctura alimenta. Ne dividi quidem copias posse, ser- vato more majorum, qui universas vires semper discrimi- ni bellorum obtulerint. Et hercule terribilem antea Regem, & abentia sua ad vanam fiduciam elatum, posteaquam adventare se senserit, cautum pro temerario factum, delituisse inter angustias saltus, ritu ignobilium ferarum, quæ, strepitu prætereuntium audito, sylvarum latebris se occultuerunt. Jam etiam valetudinis simula- tione frustrari suos milites: sed non amplius se esse passurum ipsum detrectare certamen. In illo specu, in quem pavidi recessissent, oppressurum esse cunctantes. Hæc magnificentius jactata, quam verius. Cæterum pecunia omni, rebusque pretiosissimis Damascus Syriæ cum modico præsidio militum missis, reliquis copias in Ciliciam duxit, insequentibus more patrio agmen con- iuge, & matre. Virgines quoque cum parvo filio comi- tabantur patrem.

CAPUT XIV.

Alexander ad Syriæ portas, Darius eadem nocte ad Py- las Amanicas pervenit, ille ut exiret, hic ut intraret Ciliciam. Qui Isson occupat, deprehensos ibi Macedo- nes crudeliter aut truncat, aut trucidat, tergisque fu- gientium heret, Alexandrum quasi fugientem assequu- riturus, qui simul cognovit, Darium adesse, converso itinere consistit, paratusque Dario occurrit.

Forte eadem nocte & Alexander ad fauces, quibus Syria aditur, & Darius ad eum locum, quem Ama- nicas Pylas vocant, pervenit. Nec dubitare Persæ, quin Ippo relicta, quam ceperant, Macedones fugerent. Nam etiam saucii quidam, & invalidi, qui agmen non poterant persequi, excepti erant. Quos omnes, instinctu Purpuratorum barbara feritate sævientium, præcis, adustisque manibus, circumduci, ut copias suas nosce- rent, satisque omnibus spectatis, nuntiare, quæ vidis- sent, Regi suo iussit. Motis ergo castris, superat Pinar- um amnem, in tergis, ut credebat, fugientium hæsu- rus. At illi, quorum amputaverat manus, ad castra Ma- cedo

cedonum penetrant, Darium, quam maximo cursu posset, sequi nuntiantes. Vix fides habebatur. Itaque speculatores in maritimas regiones præmissi Alexander explorare jubet, ipsene adesset, an Præfectorum aliquis speciem præbuisset universi venientis exercitus. Sed, cum speculatores reverterentur, procul ingens multitudo conspecta est. Ignes deinde totis campis collucere cœperunt, omniaque velut continenti incendio ardere visa, cum incondita multitudo, maxime propter jumenta, laxius tenderet. Itaque eo ipso loco metari suos castra jusserat, lætus, quod omni expectivato voto, in illis potissimum angustiis decernendum esse.

C A P U T XV.

Æsue curis Alexander. Nocte, quæ prælium antecessit, sacrificas, mane instructo milite in hostem pergit, aciemque ad prælium disponit.

Cæterum, ut solet fieri, cum ultimi discriminis tempus adventat, in solitudinem versa fiducia est. Illam ipsam fortunam, qua aspirante res tam prospere gesserat, verebatur; nec injuria: ex his, quæ tribuisset sibi, quam mutabilis esset, reputabat. Unam superesse noctem, quæ tanti discriminis moraretur eventum. Rursus occurrebant majora periculis præmia: & sicut dubium esset, an vinceret, ita illud utique certum esse, honeste, & cum magna laude moriturum. Itaque corpora milites curare jussit, ac deinde tertia vigilia instructos, & armatos esse. Ipse in jugum editi montis ascendit, multisque collucentibus facibus, patrio more sacrificium Diis præsidibus loci fecit. Jamque tertium, sicut præceptum erat, signum tuba miles acceperat, itineri simul paratus, & prælio. Strenuque jussi procedere, oriente luce pervenerunt ad angustias, quas occupare decreverant. Darium triginta inde stadia abesse, præmissi indicabant. Tunc consistere agmen jubet, armisque ipse sumptis aciem ordinat.

C A P U T XVI.

Trepidatio in exercitu Davii, & tumultuatio orta, audito adesse Alexandrum. Davius conatur circumvenire Alexandrum: multa simul imperat; nemo imperata vel audit, vel exequitur.

Dario adventum hostium pavidi agrestes nuntiaverunt, vix credenti, occurrere etiam, quos ut fugientes sequebatur. Ergo non mediocris omnium animos formido incefferat: quippe itineri, quam prælio aptiores erant, raptimque arma capiebant. Sed ipsa festinatio discurrentium, suosque ad arma vocantium, majorem metum incussit. Alii in jugum montis evaserant, ut

ho.

hostium agmen inde prospicerent: eques plerique frænabant. Discors exercitus, nec ad unum intentus imperium, vario tumultu cuncta turbaverat. Darius initio montis jugum cum parte copiarum occupare statuit, & a fronte, & a tergo circumiturus hostem, a mari quoque, quo dextrum ejus cornu tegebatur, alios obiecturus, ut undique urgeret. Præter hæc viginti millia præmissa cum sagittariorum manu, Pinarum amnem, qui duo agmina interfluebat, transire, & obicere sese Macedonum copiis jusserat, si id præstare non possent, retrocedere in montes, & occulte circumire ultimos hostium. Cæterum destinata salubriter cæni ratione potentior fortuna discussit. Quippe alii præ metu imperium exequi non audebant, alii frustra exquebantur; quia ubi partes labant, summa turbatur.

CAPUT XVII.

Darius aciem ad pugnam instruit.

⁹ **A**cies autem hoc modo stetit. Nabarzanes equitatu dextrum cornu tuebatur, additis funditorum, sagittariorumque viginti ferme millibus. In eodem Thymodes erat, Græcis peditibus mercede conductis triginta millibus præpositus. Hoc erat haud dubium robur exercitus, par Macedonicæ phalangi acies. In lævo cornu Aristomedes Thessalus viginti millia Barbarorum peditum habebat. In subsidiis pugnacissimas locaverat gentes. Ipsum Regem in eodem cornu dimicaturum tria millia delectorum equitum, assueta corporis custodia, & pedestris acies quadraginta millia sequebantur. Hyrcani deinde, Medique equites. His proximi cæterarum gentium equites dextra, lævæque dispositi. Hoc agmen, sicut dictum est, instructum, sex millia jaculatorum, funditorumque antecedeabant. Quidquid in illis angustiis adiri poterat, impleverant copie: cornuque hinc a jugo, illinc a mari stabant. Uxorem, matremque Regis, & alium formidarum gregem in medium agmen acceperant.

CAPUT XVIII.

Alexander ita militem collocavit, ut nulla ratione posset circumiri, aut concludi.

Alexander phalangem, qua nihil apud Macedones validius erat, in fronte constituit. Dextrum cornu Nicaner Parmenionis filius taceatur: huic proximi stabant Arcton, & Perdicas, & Meleager, & Ptolomæus, & Amyntas, sui quisque agminis duces. In lævo, quod ad mare pertinebat, Craterus, & Parmenio erant, sed Craterus Parmenioni parere jussus. Equites ab utroque cornu locati, dextrum Macedones, Thessalis adjunctis, lævum Peloponneses tuebantur. Ante hanc aciem posuerat funditorum manum, sagittariis admixtis.

Thra-

Thracas quoque, & Cretenses ante agmen ibant, & ipsi leviter armati. At iis, qui præmissi a Dario jugum montis infederant, Agrianos opposuit, ex Græcia nuper advestos. Parmenioni autem præceperat, ut, quantum posset, agmen ad more extenderet, quo longius abesset a montibus, quos occupaverant Barbari. At illi neque ob stare venientibus, nec circumire prætergressos ausi, funditorum maxime adspectu territi, profugerant. Eaque res tutum Alexandro agminis latus, quod ne superne incessetur, timuerat, præstitit. Triginta & duo armatorum ordines ibant. Neque enim latius extendi aciem patiebantur angustiae. Paulatim deinde se laxare sinus montium, & majus spatium aperire cœperant, ita, ut non pedites solum pluribus ordinibus incedere, sed etiam a lateribus circumfundi posset equitatus.

CAPUT XIX.

Clamor tollitur ingens ab utraque parte. Alexander suos hortatur ad prælium.

JAM in conspectu, sed extra teli jactum utraque acies¹⁰ erat, cum priores Persæ inconditum, & truce sustulere clamorem. Redditur & a Macedonibus major, exercitu impari numero, sed jugis montium, vastisque saltibus repercussus. Quippe semper circumjecta nemora, & præterque, quantamcunque accepere vocem, multiplicato sono referunt. Alexander ante prima signa ibat, identidem manu suos inhibens, ne impensius ob nimiam festinationem concitato spiritu capesserent prælium. Cumque agmen obequicaret, varia oratione, ut cujusque animis aptum erat, milites alloquebatur. Macedones tot bellorum in Europa victores, ad subigendam Asiam, atque ultima Orientis, non ipsius magis, quam suo ductu profectos, inveterata virtutis admonebat. Illos terrarum orbis liberatores, emensisque olim Herculis, & Liberi patris terminos, non Persis modo, sed etiam omnibus gentibus imposituros jugum. Macedonum Bactra, & Indos fore. Minima esse, quæ nunc intuerentur; sed omnia victoria parari. Non in præruptis petris Liigiorum, & Thraciæ saxis sterilem laborem fore; spolia totius Orientis offerri. Vix gladio futurum opus. Totam aciem suo pavore fluctuantem umbonibus posse propelli. Victor ad hæc Atheniensium Philippus pater invocabatur. Domitæque nuper Bactriæ, & urbis in ea nobilissima ad solum divita species representabatur animis. Jam Granicum amnem, jam tot urbes aut evougnatas, aut in fidem acceptas, omniaque, quæ post tergum erant, servata, & pedibus ipsorum subiecta, memorabat. Cum adierat Græcos, admonebat, ab iis gentibus illata Græciæ bella, Darii prius, deinde Xerxis injulgentia, aquam ipsam, terramque populantium, ut neque fontium haustum, nec solitos cibos relinquere. Dedicata Divis templa ruinis, & ignibus esse dele-

42 Q. CURTII
*ta, urbes eorum expugnatas, fœdera humani, Divinique
 juris violata, referebat. Illyrios vero, & Thracas, ra-
 pro vivere assuetos, aciem hostium auro, purpuræque ful-
 gentem, intueri jubebat, prædam, non arma gestantem.
 Irent, & imbellibus sæminis aurum vivi eriperent, aspera
 montium suorum juga, nudosque colles, & perpetuo rigen-
 tes gelu, ditibus Persarum campis, agrisque mutarent.*

C A P U T XX.

Prellum patrat, utringue summa ope certatur.

11 J Am ad teli jactum pervenerant, cum Persarum equites
 ferociter in lævum cornu hostium investi sunt. Quip-
 pe Darius equestri prælio decernere optabat, phalangem
 Macedonici exercitus robur esse conjectans. Jamque et-
 iam dextrum Alexandri cornu circuitur. Quod ubi Ma-
 cedo conspexit, duabus alis equitum ad jugum montis jus-
 sis subsistere, cæteros in medium belli diserimen strenue
 transfert. Subductis deinde ex acie Thessalis equitibus,
 Præfectum eorum occulte circuire tergum suorum jubet,
 Parmenionique conjungi, &, quod is imperasset, impi-
 gre exequi. Jamque ipsi in medium Persarum undique
 circumfusi, egregie se tuebantur. Sed conferti, & quasi
 coherentes, tela vibrare non poterant. Simul ut erant e-
 missa, in eisdem concurrentia implicabantur, levique,
 & vano istu pauca in hostem, plura in humum innoxia
 cadebant. Ergo cominus pugnam coacti conferere, gla-
 dios impigre stringunt. Tum vero multum sanguinis fu-
 sum est. Dux quippe acies ita coherebant, ut armis ar-
 ma pulsarent, mucrones in ora dirigerent, ut armis
 non ignavo cessare tum licuit. Collato pede, quasi singu-
 li inter se dimicarent, in eodem vestigio stabant, donec
 vincendo locum sibi facerent. Tum demum ergo promo-
 vebant gradum, cum hostem prostraverant. At illos no-
 vus excipiebat adversarius fatigatos; nec vulnerati (ut a-
 lias solent) acie poterant excedere, cum hostis instaret a
 fronte, a tergo sui urgerent.

C A P U T XXI.

*Alexander urget Darium, illiusque jugulo imminet, quem
 frater defendit. Ingens circa Darii currum fit cedes.
 Darius primus omnium fugit, quem strenue sequitur
 miles. Thessali tamen laborant, quorum alio una fu-
 sa, altera circumacta vincit. Ita victor ubique evadit
 Alexander.*

A Alexander non Ducis magis, quam militis munera
 exequabatur, opimum decus cæso Rege expetens.
 Quippe Darius curru sublimis eminebat, & suis ad se
 tuendum, & hostibus ad incesendum, ingens incitamen-
 tum. Ergo frater ejus Oxathres, cum Alexandrum insta-
 re ei cerneret, equites, quibus præerat, ante ipsum cur-
 rum Regis objecit, armis, & robore corporis multum fu-

per cæteros eminens, animo vero, & pietate in paucissimis. Illo utique prælio clarus, alios improvide instantes prostravit, alios in fugam avertit. At Macedones, ut circa Regem erant, mutua adhortatione firmati, cum ipso in equitum agmen irrumpunt. Tum vero similis ruinæ strages erat. Circa currum Darii jacebant nobilissimi Duces, ante oculos Regis egregia morte defuncti, omnes in ora proni, sicut dimicantes procubuerant, adverso corpore vulneribus acceptis. Inter hos Aticies, & Trountes, & Sabaces Prætor Ægypti, magnorum exercituum Præfecti, noscitantur. Circa eos cumulata erat peditum, equitumque obscurior turba. Macedonum quoque, non quidem multi, sed promptissimi tamen, cæsi sunt. Inter quos Alexandri dexterum femur leviter mucrone perfrictum est. Jamque, qui Darium vehebant, equi confossi hastis, & dolore efferati, jugum quater, & Regem currum excutere ceperant: cum ille veritus, ne vivus veniret in hostium potestatem, desiluit, & in equum, qui ad hoc ipsum sequebatur, imponitur, insignibus quoque Imperii, ne fugam proderent, indecore abjectis. Tum vero cæteri dissipantur metu; & quæ cuique patebat ad fugam, via erumpunt, arma jacentes, quæ paulo ante ad tutelam corporum sumperant. Adeo pavor etiam auxilia formidabat. Instabat fugientibus eques a Parmenione missus, & forte in illud cornu omnes fuga abstulerat. At in dextro Persæ Thessalos equites vehementer urgebant. Jamque una ala ipso impetu proculcata erat; cum Thessali strenue circumactis equis dilapsi, rursus in prælium redeunt, & sparsos, incompósitosque victoriæ fiducia Barbaros ingenti cæde prosternunt. Equi pariter, & equites, quæ Persarum, serie laminarum graves, agmen, quod celeritate maxime constat, ægre moliebantur. Quippe in circumagendis equis suis Thessali multos occupaverant.

CAPUT XXII.

Alexander persequitur fugientes. Græci soli sensim se subduxere a Persis; ex quibus alii cæsi, alii Darium secuti, quatuor millia cum Amynta evasere. Castra inde hostium ab Alexandri milite occupata. Capci filius, mater, uxor, filie Darii. Toto prælio cæsi Persarum centum millia peditum, decem millia equitum: Macedonum duo, & triginta pedites, centum quinquaginta equites, non amplius desiderati.

HAc tam prospera pugna nuntiata, Alexander non ante ausus persequi Barbaros, utrinque jam victor instare fugientibus cœpit. Haud amplius Regem, quam mille equites sequebantur, cum ingens multitudo hostium caderet. Sed quis aut in victoria, aut in fuga copias numerat? Agebantur ergo a tam paucis pecorum modo: & idem metus, qui cogebat fugere, fugientes

morabatur. At Græci, qui in Darii partibus steterant, Amynta duce (Prætor hic Alexandri fuit, nunc transfuga) abrupti a cæteris, haud sane fugientibus similes evaserant. Barbari longe diversi fugam intenderant, alii, qua rectum iter in Persidem ducebat, quidam circuitus, rupes, saltusque montium occultos petivere, pauci castra Darii. Sed jam illa quoque hostis victor intraverat, omni quidem opulentia ditia. Ingens auri, argenteique pondus, non belli, sed luxuriæ apparatus, diripuerant milites. Cumque plus raperent, passim strata erant itinera vilioribus sarcinis, quas in coniparatione meliorum avaritia contempserat. Jamque ad scæminas perventum erat, quibus quo chariora ornamenta sunt, violentius detrahebantur. Nec corporibus quidem vis, ac libido parcebat. Omnia plinctu, tumultuque, prout cuique fortuna erat, castra repleverant. Nec ulla facies mali deerat, cum per omnes ordines, atatesque victoris crudelitas, ac licentia vagaretur. Tunc vero impotentis fortunæ species conspici potuit, cum ii, qui tum Dario tabernaculum exornaverant, omni luxu, & opulentia instructum, eadem illa Alexandro, quasi veteri domino, reservabant. Namque id solum intactum omiserant milites; ita tradito more, ut victorem victi Regis tabernaculo exciperent. Sed omnium oculos, animosque in semet converterant captiva mater, conjuxque Darii; illa non majestate solum, sed etiam ætate venerabilis, hæc formæ pulchritudine, ne illa quidem forte corrupta. Acceperat in sinum filium, nondum sextum ætatis annum egressum, in spem tantæ fortunæ, quantam paulo ante pater ejus amiserat, genitum. At in gremio anus aviæ jacebant adultæ duæ virgines, non suo tantum, sed illius moerore etiam confectæ. Ingens circa eam Nobilium scæminarum turba constiterat, laceratis crinibus, abscissaque veste, pristini decoris immemores; Reginas, Dominaeque, veris quondam, tunc alienis nominibus vocantes. Illæ suæ calamitatis oblita, utro cornu Darius stetisset, quæ fortuna discriminis fuisset, requirebant. Negabant, se captas, si viveret Rex. Sed illum equos subinde mutantem, longius fuga absculerat. In acie autem cæsa sunt Persarum peditum centum millia, decem vero millia interfecta equitum. At ex parte Alexandri quatuor, & quingenti faucii fuere, triginta omnino, & duo ex peditibus desiderati sunt, equitum centum quinquaginta interfecti. Tantulo impendio ingens victoria stetit. Rex, qui diu Darium persequendo fatigatus erat, posteaquam & nox appetebat, & eum assequendi spes non erat, in castra paulo ante a suis capta pervenit.

CAPUT XXIII.

Alexander, desperato capi posse Darium, reversus in castra Darii convivium celebrat. Leonnatus mittitur ad solandas captivas.

Invitari deinde amicos, quibus maxime affluverat, iussit. Quippe summa duntaxat cutis in femore perstricta non prohibebat interesse convivio. Tum repente e proximo tabernaculo lugubris clamor, barbaro ululatu, planctuque permixtus, epulantes conterruit. Cohors quoque, quæ excubabat ad tabernaculum Regis, verita, ne majoris motus principium esset, armare se ceperat. Causa subiti pavoris fuit, quod mater, uxorque Darii, cum captivis mulieribus nobilibus, Regem, quem interfectum esse credebant, ingenti gemitu, ejulatuque desiebant. Unus namque e captivis spadonibus, qui forte ante ipsarum tabernaculum steterat, amiculum, quod Darii (sic ut paulo ante dictum est ne cultu proderetur, abjecerat, in manibus ejus, qui repertum ferebat, agnovit: ratulque, interfecto detractum esse, falsum nuntium mortis ejus attulerat. Hoc mulierum errore comperto, Alexander fortunæ Darii, & pietati earum illacrymase fertur. Ac primo Mithrenem, qui Sardes prodiderat, peritum Persicæ linguæ, ire ad consolandas eas jusserat. Veritus deinde, ne proditor captivarum iram, doloremque gravaret, Leonnatum ex Purpuratis suis misit, iussu indicare, falso lamentari eas, Darium vivum. Ille cum paucis armigeris in tabernaculum, in quo captivæ erant, pervenit. misumque se a Rege, nuntiare jubet. At ii, qui in vestibulo erant, ut armatos conspexere, rati actum esse de dominis, in tabernaculum currunt, vociferantes, adesse supremam horam, missosque, qui occiderent captas. Itaque, ut quæ nec prohibere possent, nec admittere audent, nullo responso dato, tacite opperiebantur victoris arbitrium. Leonnatus, expectato diu, qui se introduceret, posteaquam nemo procedere audebat, relicto in vestibulo satellitibus, intrat in tabernaculum. Ea ipsæ res turbaverat foeminas, quod irrupisse non admittus videbatur. Itaque mater, & conjux provolutæ ad pedes orare ceperunt, ut, priusquam interficerentur, Darii corpus ipsis patrio more sepelire permitteret; sanctas supremo in Regem officio se impigre merituras. Leonnatus & vivere Darium, & ipsas non incolumes modo, sed etiam apparatu pristinæ fortunæ Reginas fore. Tum demum mater Darii allevari se passa est.

*Alexander distat captivos, colloquitur cum Syfigambe
Darii matre, quæ optime precatur hosti ob clementiam.
Qui Regiam omnium fortunam conservat, pudorem singu-
larum singulari cura tuetur. Laudatur ab Curtio A-
lexander ob continentiam, quam omnibus ejus operibus
merito anteposit.*

Alexander postero die, cum curam sepeliendis militibus impenderet, quorum corpora invenerat, Persarum quoque nobilissimis eundem honorem haberi jubet. Matrique Darii permittit, quos vellet, patrio more sepeliret. Illa paucos arcta propinquitate conjunctos pro habitu præsentis fortunæ humari iussit, apparatus funerum, quo Persæ suprema officia celebrarent, invidiosum fore existimans, cum victores haud pretiose cremarentur. Jamque justis defunctorum corporibus solutis, præmittit ad captivas, qui nuntiarent, ipsum venire. Inhibitaque comitantium turba, tabernaculum cum Hephæstione intrat. Is longe omnium amicorum charissimus erat Regi: cum ipso pariter educatus, secretorum omnium arbiter. Libertatis quoque in admonendo eo non alius jus habebat. Quod tamen ita usurpabat, ut magis a Rege permissum, quam vindicatum ab eo videretur. Et sicut ætate par erat Regi, ita corporis habitu præstabat. Ergo Regina illum Regem esse ratæ, suo more veneratæ sunt. Inde ex spadonibus captivis, quis Alexander esset, monstrantibus, Syfigambis advoluta est pedibus ejus, ignorancem nunquam antea visi Regis excusans. Quam manu allevans Rex, *Non errasti, inquit, mater, nam & hic Alexander est.* Equidem, si hac continentia animi ad ultimum vitæ perseverare potuisset, feliciorum fuisse crederem, quam visus est esse, cum Liberi Patris imitaretur triumphum, ab Hellesponto usque ad Oceanum omnes gentes victoria emensus. Vicisset profecto superbiam, atque iram, mala invicta: abstinuisset inter epulas cædibus amicorum, egrogiosque bello viros, & tot gentium secum domitores indicta causa veritus esset occidere. Sed nondum fortuna se animo ejus superfluerat. Itaque orientem eam moderate, & prudenter tulit: ad ultimum magnitudinem ejus non cepit. Tum quidem ita se gessit, ut omnes ante eum Reges & continentia, & clementia vincerentur. Virginis Regias excellentis formæ tam sancte habuit, quam si eodem, quo ipse, parente genitæ forent. Conjugem ejusdem, quam nulla ætatis suæ pulchritudine corporis viciit, adeo ipse non violavit, ut sumnam adhibuerit curam, ne quis captivo corpori illuderet. Omnem cultum reddi feminis iussit, nec quicquam ex pristinae fortunæ, magnificentiæ captivis, præter fiduciam, defuit. Itaque Syfigambis, Rex, inquit, mereris, ut ea precemur tibi, quæ

Da-

Dario
gnus
etiam
Regin
teor.
jugur
rit,
tum.
filium
primu
plectu
nem
hac

Alex
dor
ma
cap

T
Syria
nion
comp
arces
res a
men
Damo
Regin
men
scrip
mitte
datis
custo
baver
ignot
men
excip
bem
bita
dens
Persa
gam
milli
bant
fidei
ces f
nia p
liber
Dario

L I B. III.

Dario nostro quondam precate sumus: & (ut video)⁴⁷ dignus es, qui tantum Regem non felicitate solum, sed etiam equitate superaveris. Tu quidem matrem me, & Reginam vocas; sed ego me tuam famulam esse confiteor. Et preterite fortune fastigium capio, & presentis jugum pati possum. Tua interest, quantum in nos licuerit, si id potius clementia, quam severitas, vis esse testaturum. Rex bonum animum habere eas iussit. Darii deinde filium collo suo admovit. Atque nil ille conspectu tunc primum a se visi conterritus, cervicem ejus manibus amplectitur. Motus ergo Rex constantia pueri, Hephæstionem intuens, *Quam vellem, inquit, Darius aliquid ex hac indole hausisset!*

C A P U T XXV.

Alexander, avis pugna monumento (nam tropheæ Macedones non fixere) positæ, Syriam petit. Parmenio Damascum proditione cum thesauro Regio, & gynæceis capit. Proditoris caesi caput ad Darium fertur.

TUm tabernacule egressus, tribus aris in ripa Pyrami amnis, Jovi, atque Herculi, Minervæque sacratiss, Syriam petit, Damascum (ubi Regis gaza erat) Parmenione præmissis. Atque is, cum præcessisse Darii Satrapam¹³ comperisset, veritus, ne paucitas suorum sperneretur: arcessere majorem manum statuit. Sed forte in exploratoribus ab eo præmissis incidit nomine Mardus, qui ad Parmenionem perductus, literas ad Alexandrum a Præfecto Damasci missas tradit ei: nec dubitare eum, quoniam omnem Regiam suppellectilem cum pecunia traderet, adjecit. Parmenio, asservari eo iusso, literas aperit, in quibus erat scriptum, ut mature Alexander aliquem ex Ducibus suis mitteret cum manu exigua. Itaque, recognita, Mardum datis comitibus ad proditorem remittit. Ille e manibus custodientium lapsus, Damascum ante lucem intrat. Turbaverat ea res Parmenionis animum insidias timentis; & ignotum iter sine duce non audebat ingredi. Felicitati tamen Regis sui confusus, agrestes, qui duces itineris essent, excipi iussit. Quibus celeriter repertis, quarto die ad urbem pervenit, jam metuente Præfecto, ne sibi fides habita non esset. Igitur, quasi parum munimentis oppidi fidens, ante Solis ortum pecuniam Regiam (quam gazam Persæ vocant) cum pretiosissimis rerum esseri jubet, fugam simulans, re vera ut prædam hosti offerret. Multa millia virorum, feminarumque excedentem oppido sequebantur, omnibus miserabilis turba, præter eum, cuius fidei commissa fuerat. Quippe quo major proditionis merces foret, obicere hosti parabat gratiorem omni pecunia prædam, Nobiles viros, Prætorum Darii conjuges, liberosque, præter hos urbium Græcarum Legatos, quos Darius, velut in arce tutissima, in proditoris reliquerat.

manibus. Gangabas Persæ vocant humeris onera portantes. Hi, cum frigus tolerare non possent: (quippe & procella subito nivem effuderat, & humus rigebat gelu): tum astrictas vestes, quas cum pecunia portabant, auro, & purpura insignes induunt, nullo prohibere auso, cum fortuna Regis etiam humillimis in ipsum licentiam faceret. Præbuere ergo Parmenioni non spernendi agminis speciem. Qui intentiore cura suos, quasi ad iustum prælium paucis adhortatus, equis calcaria subdere iubet, & acri impetu in hostem invehi. At illi, qui sub oneribus erant, omisissis illis, per metum capefunt fugam. Armati quoque, qui eos persequiebantur, eodem metu, arma jactare, ac nota diverticula petere cœperunt. Præstus quasi & ipse conterritus, simulans, cuncta pavore compleverat. Jacebant totis campis opes Regiæ: illa pecunia stipendio ingenti militum præparata, ille cultus tot nobilium virorum, tot illustrium scæminarum, aurea vasa, aurei freni, tabernacula Regali magnificentia ornata, vehicula quoque a suis destituta ingentis opulentia plena, facies etiam prædantibus tristes, si qua res avaritiam moraretur. Quippe tot annorum incredibili, & fidem excedente fortuna cumulata, tunc alia stirpibus dilacerata, alia in cœnum demersa eruebantur. Non sufficiebant prædantium manus prædæ. Janique etiam ad eos, qui primi fugerant, ventum erat. Fœminæ pleræque parvos trahentes liberos ibant, inter quas tres fuere virgines Ochi, qui ante Darium regnaverat filię, olim quidem ex fastigio paterno rerum mutatione detractæ, sed tum sortem earum crudelius aggravante fortuna. In eodem grege uxor quoque ejusdem Ochi fuit, Oxathrisque (frater hic erat Darii) filia, & conjux Artabazi Principis Purpuratorum, & filius, cui Ilioneo fuit nomen. Pharnabazi quoque, cui summum Imperium maritimæ oræ Rex dederat, uxor cum filio excepta est; Mentoris filię tres, ac nobilissimi Ducis Memnonis conjux, & filius. Vixque ulla domus Purpurati fuit tantæ cladis experta. Lacedæmonii quoque, & Athenienses, societatis fide violata, Persas sequuti, Aristogiton, Dropides, & Iphicrates, inter Athenienses genere, famaque longe clarissimis Lacedæmonii, Perisippus, & Onomastorides, cum Onaio, & Callicratide, ii quoque domi nobiles. Summa pecuniæ signatæ fuit, talentorum duo millia, & sexaginta: facile argenti pondus quingenta æquabat. Præterea triginta millia hominum, cum septem millibus jumentorum, dorso onera portantium, capta sunt. Cæterum Dii tantæ fortunæ proditorem sepulture celeriter debita poena persequuti sunt. Namque unus e conficiis ejus, credo, Regis vicem etiam in illa sorte reveritus, intersecti proditoris caput ad Darium tulit, opportunum solatium prodito: quippe & ultus inimicum erat, & nonnum in omnium animis memoriam majestatis suæ exolevisse cernebat.

LIBER QUARTUS.

S Y N O P S I S

Alexander respondet literis Darii. Cælesyriam, & Phœniciam invadit. Abdolonymum Sidonitis, exaudiorato Stratone, novum Regem dat. Tyrum septem mensibus obsessam continenti jungit, & expugnat. Gazam capit. Egyptum recipit. Ad Hummamis templum penetrat, Deus salutat. Condit Alexandriam. Luna hebescit. Darius iterum, ac tertio frustra conditiones pacis fert Alexandro, latas ab Alexanaro respuit. Decernitur prælio ad Gaugamela hanc procul Arbels. Darius victus more suo auxilium a pedibus quaerit.

CAPUT I.

Darii fugam exequitur Curtius. Alexander, Parmenione Syriæ Praefecto, Aradum insulam cum Rege Stratone in deditionem accipit. Ad Marathon urbem castra movet, ubi literas a Dario superbe scriptas accipit, paræque sileo, & atrocius etiam respondet.

DARIUS tanti modo exercitus Rex, qui triumphans 14
tis magis, quam dimicantis more curra sublimis
inierat prælium, per loca, quæ prope immensis agmini-
bus compleverat, jam inania, & ingenti solitudine vasta,
fugiebat. Pauci Regem sequebantur. Nam nec eodem
omnes fugam intenderant, & deficientibus equis, cur-
sum eorum, quos Rex subinde mutabat, æquare non
poterant. Unchas deinde pervenit: ubi exceper: eum
Græcorum quatuor millia, cum quibus ad Euphratem
contendit, id demum credens fore ipsius, quod celerita-
te præripere potuisset. At Alexander Parmenionem,
per quem apud Damascum recepta erat præda, iustum eam
ipsam, & captivos diligenti asservare custodia, Syriæ,
quam Coelen vocant, præfecit. Novum Imperium Syriæ
nondum belli cladibus satis domiti aspernabantur. Sed
celeriter subacti, obedienter imperata fecerunt. Aradus
quoque insula deditur Regi. Maritimam tamen oram,
& pleraque longius etiam a mari recedentia, Rex ejus
insulæ Strato possidebat. Quo in fidem accepto, ca-
stra movit ad urbem Marathon. Ibi illi literæ a Da-
rio redduntur; quibus ut superbe scriptis, vehementer
offensus est. Præcipue eum movit, quod Darius sibi re-
gis titulum, nec eundem Alexandri nomini asserpserat.
Fosulabat autem magis, quam petebat, ut accepta pec-
unia, quantamcumque tota Macedonia caperet, matrem
sibi, ac conjugem, liberosque restitueret. De Regno,

Q. CURTII

æquo, si vellet, Marte contenderet. Si saniora consilia tandem pati potuisset, contentus patrio, cederet alieni Imperii finibus, socius, amicusque esset; in ea se fidem & dare paratum, & accipere. Contra Alexander in hunc maxime modum rescripsit. REX ALEXANDER DARIO. Ille, cuius nomen sumpsiſſi, Darius, Græcos, qui oram Helleſponſi tenent, coloniaſque Græcorum Jonias omni clade vaſtauiſi. Cum magno deinde exercitu mare traiecit, illato Macedonia, & Græcia bello. Ruſus Rex Xerxes gentis ejuſdem ad oppugnandos nos cum immanium Barbarorum copis venit. Qui navali prælio victus, Mardonium tamen reliquit in Græcia, ut absens quoque popularetur urbes, agros uveret. Philippum vero parentem meum quis ignorat ab his interfectum eſſe quos ingentis pecunia ſpe ſolicitaverant veſtri? Impia enim bella ſuſcipitis, & cum habeatis arma, licetiamini hoſtium capita: ſicut tu proxime valentis mille, tanti exercitus Rex, percuſſorem in me emere voluſti. Repello igitur bellum, non infero. Et Diis quoque pro meliore ſtantibus cauſa, magnam partem Aſie in ditiora nem redegi meam. Te ipſum acie vici. Quem etſi nihil a me impetrare oportebat, quod petieras, utpote qui ne belli quidem in me iura ſervaveris, tamen, ſi veneris ſupplex, & matrem, & conjugem, & liberos ſine pretio recepturum te eſſe promitto. Et vincere, & conſulere videri ſcio. Quod ſi te nobis committere times, dabimus fidem impune venturum. De cætero, cum mihi ſcribes, memento non ſolum Regi te, ſed etiam tuo ſcribere. Ad hanc perferendam Therſippus miſſus.

CAPUT II.

Alexander in Phœnicia Biblon, & Sidonem deditas ſervat. Stratonem Regem abſcat, Abdolonimum Regia ſtirpe ortum in Regium faſtigium extollit.

Ipſe in Phœnicem deinde deſcendit, & oppidum Biblon traditum recepit. Inde ad Sidonem ventum eſt, urbem vetuſtate, ſamaque conditorum inclytam. Regnabat in ea Strato, Darii opibus adiutus: ſed, quia deditionem magis popularium, quam ſua ſponte fecerat, Regno viſus indignus: Hephæſti nique permiſſum, ut, quem eo faſtigio Sidones digniſſimum arbitrantur, conſtitueret Regem. Erant Hephæſtion hoſpites, clari inter ſuos iuvenes, qui facta ipſis poteſtate regnandi, negaverunt quæquam patrio more in id faſtigium recipi, niſi Regia ſtirpe ortum. Admiratus Hephæſtio magnitudinem animi pernentis, quod alii per ignes, ferrumque peterent, ſos quidem maſtri virtute, inquit, eſtote, qui primæ intellexiſtis, quanto minus eſſet Regnum ſaſſidire, quam accipere. Cæterum date aliquem Regiæ ſtirpis, qui meminerit, a vobis acceptum habere ſe Regnum. At illi cum multos imminere tantæ ſpei cernerent, ſingulis ami.

L I B. IV.

31

amicorum Alexandri ob nimiam Regni cupiditatem allu-
lantes, statuunt, neminem esse potiorum, quam Ab-
dolonymum quendam, longa quidem cognatione stir-
pi Regiæ annexum, sed ob inopiam suburbanum hor-
tum exigua colentem stipe. Causa ei paupertatis, sicut
plerisque, probitas erat. Intentusque operi diurno, stre-
pitum armorum, qui totam Asiam concusserat, non
exaudiebat. Subito deinde, de quibus ante dictum est,
cum Regiæ vestis insignibus hortum intrant: quem for-
te steriles herbas eligens Abdolonymus repurgabat. Tunc
Rege eo salutato, alter ex his: *Habitus*, inquit, *hic*
quem ternis in meis manibus, cum isto squalore permu-
sandus sibi est. Ablue corpus illuvie, externisque for-
didus squalidum. Cape Regis animum & in eam fortu-
nam, qua dignus es, istam continentiam profer. Et,
cum in Regali solio residebis, vix, necisque omnium ci-
vium dominus, cave obliviscaris huius status, in quo
accipis Regnum, imo hercule propter quem. Somnio simi-
lis res Abdolonymo videbatur. Interdum, satis ne sani
essent, qui tam proterve sibi illuderent, percontabatur.
Sed, ut cunctanti squalor ablutus est, & injecta vestis
purpura, auroque distincta, & fides a jurantibus facta
serio jam Rex iisdem comitantibus in Regiam perve-
nit. Fama, ut solet, strenue totas urbes discursit. Alio-
rum studium, aliorum indignatio eminebat. Ditissimus
quisque humilitatem, inopiamque ejus apud amicos Ale-
xandri criminabatur. Advanti eum Rex protinus jussit,
diuque contemplatus, Corporis, inquit, habitus fame ge-
neris non repugnat. Sed libet scire, inopiam qua parien-
tia culeris. Tum ille: Utinam, inquit, eodem animo Re-
gnum pati possim. Hæc manus suffecare desiderio meo: ni-
hil habenti nihil defuit. Magnæ indolis specimen ex hoc
sermone Abdolonymi cepit. Itaque non Stratonis modo
Regiam suppellectilem attribui ei jussit: sed pleraque etiam
ex Persica præda. Regionem quoque urbi appositam di-
visioni ejus adjecit.

C A P U T . III.

Perfidus Amyntas. & transfuga cum suis quatuor milli-
bus primum Tripolim venit. inde Cyprum. dein Ægy-
ptum. quam conatus occupare, ad Memphin primum
viCTOR, mox victus cum suis deletur.

INterea Amyntas, quem ad Persas ab Alexandro trans-
fugisse diximus, cum quatuor milibus Græcorum, i-
psū ex acie persequutis, fuga Tripolim pervenit. Inde
in naves militibus impositis, Cyprum transiit. Et
cum in illo statu rerum ita quemque, quod occupasset,
habiturum arbitraretur, velut certo jure possessum, Ægy-
ptum petere decrevit, utrique Regi hostis, & sen per
ex ancipiti mutatione temporum pendens. Hortatusque
milites ad spem tantæ rei, docet, Sabacem Præterem

C 2

Ægy.

Ægypti cecidisse in acie, Perfarum præsidium & sine Duce esse, & invalidum, Ægyptios semper Prætoribus eorum infensos, pro focis ipsos, non pro hostibus armatos. Omnia experiri necessitas cogebat: quippe, cum primas spes fortuna destituit, futura præsentibus videtur esse potiora. Igitur conclamant, duceret quo videretur. Atque ille utendum animis, dum spe calerent, ratus, ad Pelusii ostium penetrat, simulans, a Dario se esse præmissum. Potius ergo Pelusii, Memphim copias promovit. Ad cuius tamam Ægyptii, vana gens, & novandis, quam gerendis aptior rebus, ex suis quisque vicis, urbibusque ad hoc ipsum concurrunt, ad delenda præsidia Perfarum: qui territi, tamen spem obtinendi Ægyptum non amiserunt. Sed eos Amyntas prælio superatos in urbem compellit; castrisque positis, viatores ad populandos agros eduxit, ac velut in medio positis omnibus, hostium cuncta agebantur. Itaque Mæzæces, quamquam infelici prælio suorum animos terribitos esse cognoverat; tamen palantes, & victoriæ fiducia incautos ostentans, perpulit, ne dubitarent ex urbe erumpere, & res amissas recuperare. Id consilium non ratione prudentius, quam eventu felicius fuit. Ad unum omnes cum ipso Duce occisi sunt. Has pœnas Amyntas utrique Regi dedit, nihilo magis ei, ad quem transfugerat, fidus, quam illi, quem deseruerat.

CAPUT IV.

Darii Prætores ex acie Iffica superstites, recuperare Lydiam tentantes, fundit Antigonus. Describuntur dein varia bella inter Duces Darii, & Alexandri gesta. Agis quoque Rex Lacedæmoniorum Antipatro bellum fecit.

Darii Prætores, qui prælio apud Iffon superfuierant, cum omni manu, quæ fugientes sequuta fuerat, assumpta etiam Cappadocum, & Paphlagonum juventute, Lydiam recuperare tentabant. Antigonus Prætor Alexandri Lydiæ præerat, qui quamquam pierosque militum ex præsidiis ad Regem dimiserat, tamen Barbaris spreis, in aciem suos eduxit. Eadem illic quoque fortuna partium fuit. Tribus præliis alia, atque alia regione commissis, Persæ funduntur. Eodem tempore Classis Mæcedonum ex Græcia accita, Aristonem, qui ad Hellepontum oram recuperandam a Dario erat missus, captis ejus, aut demeritis navibus, superat. A Miletiis deinde Pharnabazus Præfectus Persicæ classis pecunia exacta, & præsidio in urbem Chium introducto, centum navibus Andrum, & inde Syphnum petit. Has quoque insulas præsidiis occupat, pecunia multat. Magnitudo belli, quod ab opulentissimis Europæ, Asiæque Regibus in spem totius orbis occupandi gerebatur, Græciæ quoque, & Crætæ arma commoverat. Agis Lacedæmoniorum Rex, octo millibus Græcorum, qui ex Cilicia profugi domos

repe.

repetierant, contractis, bellum Antipatrorum Macedoniae Praefecto moliebatur. Cretenses has, aut illas partes sequuti, nunc Spartanorum, nunc Macedonum praefidiis occupabantur. Sed leviora inter illos fuisse discrimina: unum certamen, ex quo caetera pendebant, intuentem fortuna.

CAPUT V.

Tyri laus. Donum Tyriorum Alexandro missum. Alexander prohibetur urbis aditus. Descriptio maris Tyrii, & urbis.

Jam tota Syria, jam Phoenice quoque, excepta Tyro, Macedonum erant. Habebatque Rex castra in continenti, a qua urbem angustum fretum dirimit. Tyrus & claritate, & magnitudine ante omnes urbes Syriae, Phoeniceque memorabilis, facilius societatem Alexandri acceptura videbatur, quam Imperium. Coronam igitur auream Legati donum afferebant, commeatulque large, & hospitaliter ex oppido adduxerant. Ille dona, ut ab amicis, accipi iussit; benigneque Legatos alloquutus, Herculi (quem praecipue Tyrii colerent) sacrificare velle se dixit. Macedonum Reges credere, ab illo Deo ipsos genus ducere, se vero, ut id faceret, etiam Oraculo monitum. Legati respondent, esse templum Herculis extra urbem, in ea sede, quam Palatyrion ipsi vocant, ibi Regem Deo sacrum rite facturum. Non tenuit iram Alexander, cuius alioquin potens non erat. Itaque, *Vos quidem, inquit, fiducia loci, quod insulam incolitis, pedestrem hunc exercitum spernitis; sed brevi ostendam, in continenti vos esse. Proinde sciatis licet, aut intraturum me urbem, aut oppugnaturum.* Cum hoc responso dimissos monere amici coeperunt, ut Regem, quem Syria, quem Phoenice receperat, ipsi quoque urbem intrare paterentur. At illi, loco satis fissi, obsidionem ferre decreverunt. Namque urbem a continenti quatuor stadiorum fretum dividit, Africo maxime objectum, crebros ex alto fluctus in lictus evolvens. Nec accipiendo operi, quo Macedones continenti insulam jungere parabant, quidquam magis, quam ille ventus obstabat. Quippe vix leni, & tranquillo mari moles agi possunt: Africus vero prima quereque congesta pulsus maris illius subruit. Nec ulla tam firma moles est, quam non exedant undae per nexus operum immanantes, & ubi acrior flatus existit, summi operis fastigio superfluae. Praeter hanc difficultatem, haud minor alia erat. Muros, turreaque urbis praestitum mare ambiebat. Non tormenta, nisi e navibus procul excussa, emitti, non scalae moenibus applicari poterant. Praeceptum in salum murus pedestre interceperat iter: Naves non habebat Rex, & si admovisset, pendentes, & instabiles missilibus arceri poterant.

CAPUT VI.

Carthaginiensium Legati firmant Tyrios contra Alexandrum. Prodigia urbi exitium portendentia.

INter quæ haud parva dictu res Tyriorum fiduciam accendit. Carthaginiensium Legati ad celebrandum anniversarium sacrum more patrio tunc venerant. Quippe Carthaginem Tyrii considerant, semper parentum loco culti. Hortari ergo Pœni cœperunt, ut obsidionem forti animo paterentur, brevi Carthagine auxilia ventura. Namque ea tempestate magna ex parte Punicis classibus maria obsidebantur. Igitur bello decreto, per muros, turreſque tormenta disponunt, arma junioribus dividunt, opificesque, quorum copia urbs abundabat, in officinas distribuunt. Omnia belli apparatu strepunt. Ferreæ quoque manus (harpagonas vocant) quas operibus hostium injicerent, corvique, & alia tuendis urbibus excogitata, præparabantur. Sed, cum fornacibus ferrum, quod excudi oportebat, impositum esset, admotisque foliis ignem statu accenderent, sanguinis rivi sub ipsis flammis extitisse dicuntur. Idque omen in Macedonum metum verterunt Tyrii. Apud Macedonas quoque, cum forte panem quidam militum frangerent, manantis sanguinis guttas notaverunt; terroreque Rege, Aristanſer peritissimus Vatum respondit, si extrinsecus cruor fluxisset, Macedonibus id triste futurum; contra, cum ab interiori parte manaverit, urbi, quam obsidere destinaſſent, exitium portendere.

CAPUT VII.

Tyrii Alexandri Legatos de pace missos occidunt. Difficultas obsidionis, desperatio militis, Alexandri hortatio

Alexander cum & classem procul haberet, & longam obsidionem magno sibi ad cætera impedimento videret fore, caduceatores, qui ad pacem eos compellerent, misit; quos Tyrii contra jus gentium occisos præcipitaverunt in altum. Atque ille suorum tam indigna nece commotus, urbem obsidere statuit. Sed ante jacienda moles erat, quæ urbem continenti committeret. Ingens ergo animos militum desperatio incesſit, cernentium profundum mare, quod vix Divina ope posset impleri: quæ saxa tam vasta, quas tam proceras arbores posse reperiri? exhaustiendas esse regiones, ut illud spatium aggeraretur. Exæſtuare semper fretum, quoque arctius volutetur inter insulam, & continentem, hoc acrius turere. At ille haudquam rudis tractandi milites animos, speciem sibi Herculis in somna oblatam esse pronuntiat, dexteram porrigentis: illo Duce, illo operiente, in urbem intrare se visum. Inter hæc caduceatores interfectos, gentium jura violata referebat. Unam

esse urbem, quæ cursum victoris morari ausa esset. Ducibus deinde negotium datur, ut suos quisque castiget. Satisque omnibus stimulis, opus orsus est.

CAPUT VIII.

Incipit aggerem jacere per mare. Tyrii obnituntur. Expeditio interim in Arabes.

Magna vis saxorum ad manum erat, Tyro vetere præbente. Matèries ex Libano monte ratibus, & turribus faciendis vehiebatur. Jamque a fundo maris in altitudinem modicam opus excreverat. Nondum tamen aquæ fastigium æquabat; & quo longius moles agebatur a littore, hoc magis, quidquid ingerebatur, præaltum absorbebat mare: cum Tyrii, parvis navigiis admotis, per ludibrium exprobrabant, illos armis inclytos, dorso, sicut jumenta, onera gestare. Interrogabant etiam, num major Neptuno esset Alexander? Hæc ipsa insectatio alacritatem militum accendit. Jamque paululum moles aquam eminebat, & simul aggetis latitudo crescebat, ubique admovebatur; cum Tyrii, magnitudine molis, cujus incrementum eos ante fefellerat, conspecta, levibus navigiis nondum commissum opus circuire cœperunt, missilibus eos quoque, qui pro opere stabant, incessere. Multis ergo impune vulneratis, cum & removere, & appellere scaphas in expedito non esset, ad eam semetipsos tuendi ab opere converterant. Igitur ex jumentis coria, velaque jussit obtendi, ut extra teli jactum essent: duasque turres ex capite molis erexit; a quibus in subeuntes scaphas tela ingeri possent. Contra Tyrii navigia procul a conspectu hostium littori appellunt, expositisque militibus, eos, qui saxa gestabant, obtruncant. In Libano quoque Arabum agrestes, incompósitos Macedonas adorti, triginta fere interficiunt, paucioribus captis. Ea res Alexandrum dividere copias coegit. Et, ne segniter assidere uni urbi videretur, operi Perdiccam, Craterumque præfecit: ipse cum expedita manu Arabiam petit.

CAPUT IX.

Seratagema Tyriorum, clades Macedonum, operis everso, restitutio aggeris, variae Tyriorum artes.

Inter hæc Tyrii navem magnitudine eximia, saxi, arenaque a puppi oneratam, ita ut multum prora emerent, bitumine, ac sulphure illitam, remis concitaverunt. Et cum magnam vim venti vela quoque concepissent, celeriter ad molem successit. Tunc prora ejus accensa, remiges desiluere in scaphas, quæ ad hoc ipsum præparatæ sequebantur. Navis autem, igne concepta, latius fundere incendium cœpit, quod, priusquam posset occurrì, turres, & cætera opera in capite molis posita

comprehendit. At qui destituerant in parva navigia, fa-
ces, & quidquid alendo igni aptum erat, in eadem ope-
ra ingerunt. Jamque non modo Macedonum turres, sed
etiam summa tabulata conceperant ignem; cum ii, qui
in turribus erant, partim haurirentur incendio, partim,
armis omissis, in mare semetipsi immitterent. At Tyrii,
qui capere eos, quam interficere maluerunt, natantium
manus stipitibus, saxisque lacerabant: donec debilitati,
impune navigiis excipi possent. Nec incendio solum ope-
ra consumpta, sed forte eodem die vehementior ventus
motum ex profundo mare illisit in molem. Crebrisque
fluctibus compages operis verberata se laxavere, saxaque
interfluens unda medium opus rupit. Prorutis igitur lapi-
dum cumulis, quibus injecta terra sustinebatur, præceps
in profundum ruit. Tantæque molis vix ulla vestigia in-
venit ab Arabia rediens Alexander. Hic (quod in adver-
sis rebus solet fieri) alius in alium culpam. referebat,
cum omnes verius de sævitia maris queri possent. Rex
novi operis molem ortus, in adversum ventum, non late-
re, sed recta fronte direxit, quod cætera opera velut sub
ipso latentia tuebatur. Latitudinem quoque aggeri adje-
cit, ut turres in medio erectæ, procul teli jactu abessent.
Totas autem arbores cum ingentibus ramis in altum jacie-
bant, deinde saxis onerabant, rursusque cumulo eorum
alias arbores injiciebant: tum humus aggrebatur, super
quam alia strue saxorum, arborumque cumulata, velut
quoddam nexu continens opus junxerant. Nec Tyrii, quid-
quid ad impediendam molem excoGITARI poterat, segni-
ter exquebantur. Præcipuum auxilium erat, qui procul
hostium conspectu subibant aquam. Occulto lapsu ad
molem usque penetrabant, falcibus palmites arborum
eminentium ad se trahentes, quæ ubi sequute erant, ple-
raq; secum in profundum dabant: tum levatos onere sti-
pites, truncosque arborum non haud ægre moliebantur, deinde
totum opus, quod stipitibus fuerat innixum, funda-
mento lapsò, sequebatur.

CAPUT X.

*Classis Alexandri ad Tyrum oppugnandam comparata,
quam semper, & vexat.*

Æ Gro animi Alexandro, & utrum perseveraret, an
abiret, satis incerto, classis Cypro a venit: eodemque
tempore Cleanter, cum Græcis militibus in Asiam nuper
advectus, centum, & nonaginta navium classem in duo
dividit cornua. Levum Pythagoras, Rex Cypriorum,
cum Cratæro tuebatur: Alexandrum in dextero quinque-
centis Regia vehebat. Nec Tyrii, quamquam classem
habebant, ausi navale inire certamen, triremes omnes
ante ipsa mœnia opposuerunt, quibus Rex inductus,
ipsas demersit. Postera die, classe ad mœnia ad-
motâ, undique tormentis, & maxime arietum passu,

muros quatit. Quos Tyrii, raptim obstruētis saxis, re-
 ceperunt, interiorem quoque murum, ut, si prior tefellisset,
 illo se tuerentur, undique orsi. Sed undique vis mali
 urgebat. Moles intra teli iactum erat: classis mœnia cir-
 cuibat. Terreſtri ſimul, navalique clade obruebantur.
 Quippe binas quadriremes Macedones inter ſe ita iunxe-
 rant, ut proræ cohærerent, puppes intervallo, quantum
 capere poterant, diſtarent. Hoc puppium interval-
 lum, antennis, aſſeribusque validis delgatis, ſuperque
 eos pontibus ſtratis, qui militem ſuſtinerent, impleve-
 rant. Sic inſtructis quadriremes ad urbem agebant. Inde
 miſſilia in propugnantes ingerebantur tuto, quia proris
 miles tegebatur. Media nox erat, cum claſſem (ſicut
 dictum eſt paratam) circuire urbem iubet. Jamque na-
 ves urbi undique admovebantur, & Tyrii deſperatione
 torpebant; cum ſubito ipſarum nubes intendere ſe cælo,
 & quidquid lucis internitebat, effuſa caligine extin-
 ctum eſt. Tum inhorreſcens mare paulatim levare, deinde
 acriori vento concitatum fluctus eiere, & inter ſe
 navigia collidere. Jamque ſcindi cœperant vincula, qui-
 bus connexæ quadriremes erant, ruere tabulata, & cum
 ingenti fragore in profundum ſecum milites trahere. Ne-
 que enim conſerta navigia ulla ope in turbido regi pote-
 rant. Miles miniſteria nautarum, remex militis officia
 turbabat. Et, quod in huiusmodi caſu accidit, periti
 ignavis parebant: quippe gubernatores alias imperare ſoli-
 ti, tum metu mortis juſſa exequiebantur. Tandem remis
 pertinacius everberatum mare, velut eripientibus navigia
 claſſicis ceſſit, appuſſaque ſunt littori lacerata pleraque.

C A P U T XI.

*Legati Carthaginienſium negant parentibus auxilium. Ty-
 rii imbellem urbem Carthaginem mittunt. Prodigium
 Apollinis aperitur: Legati ſuadent, ut ſacrum hominis
 hoſtia fiat, Tyrii ſacrilegium horrent.*

Iſdem diebus forte Carthaginienſium Legati triginta
 ſuperveniunt, magis obſeſſis ſolatum, quam auxilium.
 Quippe domeſtico bello Pœnos impediri, nec de Impe-
 rio, ſed pro ſalute dimicare nuntiant. Syracuſani tunc
 Africam urebant, & haud procul Carthaginis muris loca-
 verant caſtra. Non tamen deſecere animis Tyrii, quam-
 quam ab ingenti ſpe deſtituti erant, ſed conjuges, li-
 berosque devehendo Carthaginem tradiderunt, tor-
 tius, quidquid accideret, latari, ſi chariſſimam ſui
 partem extra communis periculi ſortem habuiſſent.
 Cumque unus e civibus concioni indicafſet, oblatam eſ-
 ſe per ſomnum ſibi ſpeciem Apollinis, quem eximia re-
 ligione colerent, urbem deſerentis, molemque a Mac-
 donibus in ſalo iactam, in ſylveſtrem ſaltum eſſe muta-
 tam; quanquam auctor levis erat, tamen ad deteriora
 credenda proni, metu, aurea catena devinxere ſimula-

crum, atque Herculis, cujus numini urbem dicaverant, inferuere vinculum, quasi illo Deo Apollinem retenturi. Syraculis id simulacrum devexerant Poeni, & in maiore locaverant patria. Multisque aliis spoliis urbium a semet captarum, non Carthaginem magis, quam Tyrum ornaverant. Sacrum quoque, quod quidem Diis minime cordi esse crediderim, multis sæculis intermissum, repetendi auctores quidam erant, ut ingenuus puer Saturno immolaretur; quod sacrilegium verius, quam sacrum, Carthaginienses, a conditoribus traditum, usque ad excidium urbis suæ fecisse dicuntur. Ac, nisi seniores obstitissent, quorum consilio cuncta agebantur, humanitatem dira superstitio vicisset.

CAPUT XII.

Tyris tam acriter oppugnationem defendunt, ut Rex desperabundus de solvenda obsidione iterum deliberet, a qua fama sinistra deterretur.

Cæterum efficacior omni arte imminens necessitas, non inuitata modo præsidia, sed quædam etiam nova admo-
nuit. Namque ad applicanda navigia, quæ muros sub-
bant, validis aseribus corvos, & ferreas manus cum un-
cis, ac falcebus illigaverant, ut, cum tormento asseres
promoverent, subito laxatis funibus inficerent. Unci quo-
que, & falces ex iisdem aseribus dependentes, aut pro-
pugnatores, aut ipsa navigia lacerabant. Clypeos vero
senes multo igne torrebant, quos repletos fervida arena,
cœnoque decocto, e muris subito devolvebant. Nec ulla
pestis magis timebatur; quippe ubi lorica, corpusque
fervens arena penetraverat, nec ulla vi excuti poterat,
& quidquid attigerat, perurebat. Jacientesque arma,
laceratis omnibus, quæ protegi poterant, vulneribus
multi patebant. Corvi vero, & ferreæ manus tormentis
4 enutritæ, plerosque rapiant. Hic Rex fatigatus statuerat,
soluta obsidione, Egyptum petere. Quippe, cum
Asiam ingenti celeritate percurrisset, circa muros unius
urbis hærebat, tot maximarum rerum opportunitate di-
missa. Cæterum tam discedere irritum, quam morari pu-
debat. Famam quoque, qua plura, quam armis everte-
rat, ratus levior fore, si Tyrum, quasi testem se pos-
se vinci, reliquisset. Igitur, ne quid inexpectum omitte-
ret, plures naves admoventi jubet, delectosque militum
imponi.

CAPUT XIII.

Prodigium a visa bellua, quod utrique in suam salutem interpretantur.

ET forte bellua inusitata magnitudinis super ipsos Au-
ctus dæso eminens ad molem, quam Macedones je-
cerant, iogens corpus applicuit, diverberatisque flucti-
bus

bus allevans semet, utrinque conspecta est: deinde a capite molis rursus alto se immerfit, ac modo super undas eminens magna sui parte, modo superfusus fluctibus condita, haud procul munimentis urbis emerfit. Utrisque lætus fuit belluæ aspectus. Macedones iter jaciendo operi monstrasse eam augurabantur. Tyrii, Neptunum occupati maris vindicem abripuisse belluam ad molem brevi profecto ruituram: lætique omine ed, ad epulas dilapsi, oneravere se vino: quo graves orto Sole navigia conscendunt, redimita coronis, floribusque. Adeo victoriæ non omen modo, sed etiam gratulationem præceperant.

C A P U T XIV.

Naumachia committitur, Alexandro victore.

Forte Rex classem in diversam partem agi jusserat, triginta minoribus navigiis relictis in littore; e quibus Tyrii duobus captis, cætera ingenti terruerant metu, donec suorum clamore audito, Alexander classem littori, a quo fremitus acciderat, admovit. Prima e Macedonum navibus quinqueremis, velocitate inter cæteras emigens occurrit. Quam ut conspexere Tyrii, duæ e diverso in latera ejus invectæ sunt: in quarum alteram quinqueremis eadem concitata, & ipsa rostro ista est, & illam invicem tenuit. Jamque ea, quæ non cohærebat, libero impetu evecta, in aliud quinqueremis latus invehebatur; cum opportunitate mira triremis e classe Alexandri, in eam ipsam, quæ quinqueremi imminebat, tanta vi impulsæ est, ut Tyrius gubernator in mare excuteretur e puppi. Plures deinde Macedonum naves superveniunt, & Rex quoque aderat, cum Tyrii inhibentes remis, ægre evellere navem, quæ hærebat, portumque omnia simul navigia repetunt. Confestim Rex insequutus, portum quidem intrare non potuit, cum procul e muris missilibus submoveretur, naves autem omnes fere aut demersit, aut cepit.

C A P U T XV.

*Tyrus vi capitur, excinditur, paucis parciunt.
Elogium Tyri.*

BIduo deinde ad quietem dato militibus, jussique & classem, & machinas pariter admovere, & undique territis instare, ipse in altissimam turrin ascendit ingenti animo, periculo majore. Quippe regio insigni, & armis fulgentibus conspicuus, unus præcipue telis petebatur. Et digna prorsus spectaculo edidit. Multos e muris propugnantes hasta transfixit, quosdam etiam corninus gladio, clypeoque impulsos præcipitavit. Quippe turris, ex qua dimicabat, muris hostium prope modum cohærebat. Jamque crebris arietibus saxorum

compagē laxata, munimenta defecerant, & classis intraverat portum, & quidam Macedonum in turres hostium desertas evaserant: cum Tyrii, tot simul malis victi, alii supplices in templa confugiunt, alii foribus ædium obstratis occupant liberum mortis arbitrium, nonnulli ruunt in hostem, haud inulti tamen perituri. Magna pars summa tectorum obtinebat, saxa, &, quidquid manibus fors dederat, ingerentes subeuntibus. Alexander, exceptis iis, qui in templa confugerant, omnes interfici, ignemque tectis injici jubet. His per præcones pronuntiatis, nemo tamen armatus opem à Diis petere sustinuit. Pueri, virginesque templa compleverant: viri in vestibulo suarum quisque ædium stabant, parata sævientibus turba. Multis tamen salutē fuere Sidonii, qui intra Macedonum præsidia erant. Hi urbem quidem inter victores intraverant, sed cognationis cum Tyriis memores (quippe utranque urbem Agenorem condidisse credebant) multos Tyriorum etiam protegentes ad sua perduxere navigia: quibus occultati, Sidonia decessi sunt. Quindecim millia hoc furto subdita sævitiae sunt. Quantumque sanguinis fufum sit, vel ex hoc æstimari potest, quod intra munimenta urbis sex millia armatorum trucidata sunt. Triste deinde spectaculum victoribus ira præbuit Regis. Duo millia, in quibus occidendis defecerat rabies, crucibus affixa per ingens littoris spatium pependerunt. Carthaginensium Legatis percipit, addita denuntiatione belli, quod præsentium rerum necessitas moraretur. Tyrus septimo mense, quam oppugnari cæpto erat, capta est. Urbs & vetustate originis, & crebra fortunæ varietate ad memoriam posteritatis insignis, condita ab Agenore, diu mare, non vicinum modo, sed quodcumque classes ejus adierunt, ditioris suæ fecit. Et, si tamē libet credere, hæc gens litteras prima aut docuit, aut didicit. Coloniarum certe ejus pene toto orbe diffuse sunt, Carthago in Africa, in Eæotia Thræbæ, Gades ad Oceanum. Credo, libero commeantes mari, sæpiusque adeundo cæteris incognitas terras, elegisse sedes juventuti, qua tunc abundabant: seu quia crebris motibus terræ (nam hoc quoque traditur) cultores ejus fatigati, nova, & externa domicilia armis fibimet querere cogebantur. Multis ergo casibus defuncta, & post excidium renata, nunc tamen longa pace cuncta resorente, sub tutela Romanæ mansuetudinis acquiscit.

CAPUT XVI.

Litteræ Darii ad Alexandrum, & hujus responsum de filia ducenda, & dote.

5. **I**dem ferme diebus Darii litteræ allatæ sunt, tandem ut Regi scriptæ. Petebat, uti filiam suam (Sappinæ erat nomen) ruptis Alexander sibi adungeret.

vet. Dotem fore omnem regionem inser Hellepontum, & Halyn amnem sitam: inde Orientem spectantibus terris contentum se fore. Si forte dubitares, quod esseretur, accipere, nunquam diu eodem vestigio stare fortunam, semperque homines, quantamcunque felicitatem habeant, invidiā tamen sentire majorem. Vereri se, ne avium modo, quas naturalis levitas ageret ad sidera, inani se, ac puerili mentis affectu esseret. Nihil difficilius esse, quam in illa ætate tantam capere fortunam. Multas se adhuc reliquias habere, nec semper inter angustias posse deprehendi. Transcundum esse Alexandro Euphratem, Tigrimque, & Araxem, & Hydaspem, magna munimenta Regni sui. Veniendum in campos, ubi paucitate suorum erubescendum sit. Mediam, Hyrcaniam, Bactra, & Indos, Oceani accolas, quando aditurum? vel Sogdianos, & Arachosios, nomine tantum notos, ceterasque gentes, ad Caucasum, & Tanaim pertinentes? Senescendum fore tantum terrarum vel sine prælio obeunti. Se vero ad ipsum vocare desinere: namque illius exitio esse venturum. Alexander his, qui litteras attulerant, respondit, Davium sibi aliena promittere; quod totum amiserit, velle petiri. Dasi sibi dari Lydiam, Joniam, Æolidem, Helleponticam, victorie sue præmia: leges ambo essent, si solus ignoraret, a victis. In usro statu ambo essent, si solus ignoraret, quamprimum Marte decerneret. Ne quoque, cum transisset mare, non Ciliciam, aut Lydiam, quippe tanti belli exiguum hanc esse mercedem, sed Persopolim, caput Regni ejus, Bactra deinde, Ecbatana, ultimique Orientis oram Imperio suo destinasse. Quocumque ille fugere potuisset, ipsum sequi posse. Desinere terrere fluminibus, quem sciret maria transisse. Reges quidem invicem hæc scripserant.

CAPUT XVII.

Alexander Gazam obsidet. Græci coronam mittunt victori. Prætores Alexandri rem bene gerunt.

Sed Rhodii urbem suam, portusque dedebant Alexandro. Ille Ciliciam Socrati tradiderat, Philota regioni circa Tyum iussu præsidere. Syriam, quæ Cæle appellatur, Andromacho Parmenio tradiderat, bello, quod supererat, interfuturus. Rex, Hephæstione Phœnicis oram classe prætervehi iussu, ad urbem Gazam cum omnibus copiis venit. Iisdem fere diebus solemne erat ludicum Isthmiorum, quod conventu totius Græciæ celebratur. In eo concilio, ut sunt Græcorum temporaria ingenia, decernunt, ut duodecim legarentur ad Regem, qui ob res pro salute Græciæ, ac libertate gestas, coronam auream donum victoriæ ferrent. Iidem paulo ante incertæ famæ captaverant auram, ut, quocumque pendentes animos tulisset fortuna, sequerentur. Cæterum non ipse modo Rex obibat urbes, Impe-

Q. C U R T I I

Imperii jugum adhuc recusantes, sed Prætores quoque ipsius egregii duces pleraque invaserant. Calas Paphlagoniam, Antigonus Lycaoniam, Balacrus, Idarne Prætoræ Darii superato, Miletum cepit: Amphoterus, & Hegilochus, centum sexaginta navium classe, insulas inter Aethiam. atque Asiam, in ditionem Alexandri redegerunt. Tenedos quoque recepta, incolis ultro vocantibus. Statuerant & Chium occupare. Sed Pharnabazus Darii Prætor, comprehensus, qui res ad Macedonas trahebant, rursus Apollonidi, & Athenagoræ, suarum partium viris, urbem cum modico præsidio militum tradidit. Præfecti Alexandri in obsidione urbis perseverabant, non tam suis viribus, quam ipsorum, qui obsidebantur, voluntate. Nec fessellit opinio. Namque inter Apollonidem, & duces militum orta seditio, irrupendi in urbem occasionem dedit. Cumque porta effracta cohors Macedonum intrasset, oppidani, olim consilio proditionis agitato, aggregant se Amphothero, & Hegilochis: Perfarumque præsidio cæso, Pharnabazus cum Apollonide, & Athenagora, vincti traduntur: duodecim triremes cum suo milite, ac remige, præter eas, triginta naves, & piratici lembi, Græcorumque tria millia a Persis mercede conducti. His in supplementum copiarum suarum distributis, piratisque supplicio affectis, captivos remiges adjecere classi suæ. Forte Aristonicus Methymnæorum Tyrannus, cum piraticis navibus, ignarus omnium, quæ ad Chium acta erant, prima vigilia ad portus claustra successit. Interrogatusque a custodibus, quis esset, Aristonicum ad Pharnabazum venire respondit. Illi, Pharnabazum quidem jam quiescere, & non posse tum adiri, cæterum patere socio, atque hospiti portum, & postero die Pharnabazi copiam fore, affirmant. Nec dubitavit Aristonicus primus intrare. Sequuti sunt Ducem piratici lembi; ac, dum applicant navigia crepidini portus, obicitur a vigilibus claustrum, & qui proximi excubabant, ab insidem excitantur. Nulloque ex his auso repugnare, omnibus catenæ injectæ sunt. Amphothero deinde, Hegilochoque traduntur. Hinc Macedones transire Mitylenem, quam Chares Atheniensis nuper occupatam duorum millium Perfarum præsidio tenebat. Sed, cum obsidionem tolerare non posset, urbe tradita, pactus, ut incolumi abire liceret, Imbrum petit. Deditis Macedones pepercerunt.

C A P U T XVIII.

*Bellum reparat Darius, Bactrianos evocat cum Besso
non gratis suspecto.*

Darius desperata pace, quam per litteras, Legatosque impetrari posse crederat, ad reparandas vires, bellumque impigre renovandum intendit. Duces ergo copiarum Babyloniam convenire: Bellum quoque Bactrianorum

norum ducem, perquam maximo posset exercitu coacto, descendere ad se iubet. Sunt autem Bactriani inter illas gentes promptissimi, horridis ingeniis, multumque a Perfarum luxu abhorrentibus, siti haud procul Scytharum bellicosissima gente, & rapto vivere assueta; semperque in armis erant. Sed Bessus, suspecta perfidia, haud sane æquo animo in secundo se continens gradu, Regem terrebat. Nam, cum Regnum affectaret, proditio, qua sola id assequi poterat, timebatur.

C A P U T XIX.

Gaza duobus mensibus obpressa tandem cum magno periculo Regis expugnatur. Bessis Prætoris supplicium.

CÆterum Alexander, quam Regionem Darius petisset, omni cura vestigans, tamen explorare non poterat; more quodam Periarum, arcana Regum miræ celantium fide. Non metus, non spes elicit vocem, qua prodantur occulta. Vetus disciplina Regum silentium vitæ periculo sanxerat. Lingua gravius castigatur, quam ultimum probrum. Nec magnam rem magis sustineri posse credunt a' eo, cui tacere grave sit, quod homini facilitum voluerit esse natura. Ob hanc causam Alexander omnium, quæ apud hostem gererentur, ignarus, urbem Gazam obsidebat. Præerat ei Bess eximie in Regem suam fidei, modicoque præsidio muros ingentis operis tuebatur. Alexander, æstimato locorum situ, agi cuniculos iussit; facili, ac levi humo acceptante occultum opus. Quippe multam arenam vicinum mare evomit; nec læx, cotelsque, quæ interpellent specus, obstabant. Igitur ab ea parte, quam oppidani conspicerere non possent, opus ortus, ut a sensu ejus averteret, turres muris admoventi iubet. Sed eadem humus admoventis inutilis turribus, desidente sabulo, agilitatem rotarum morabatur, & tavulata turrium perfringebat. Multique vulnerabantur impune, cum idem recipiendis, qui admoventis turribus, labor eos fatigaret. Ergo receptui signo dato, postero die muros corona circumdari iussit. Ortoque Sole, priusquam admovent exercitum, opem Deum expostens, sacrum patrio more faciebat. Forte præterveclans corvus, glebam, quam ungibus ferebat, subito omisit: quæ cum Regis capiti incidisset, resoluta defluxit. Ipsa autem avis in proxima turre confedit. Illita erat turris bitumine, ac sulphure, in qua alii hærentibus frustra se allevare conatus, a circumstantibus capitur. Digna res visa, de qua Vates consulerentur. Et erat Rex non intactus ea superstitione mentis. Ergo Aristander, cui maxima fides habebatur, urbis quidem excidium augurio illo portendi, cæterum periculum esse, ne Rex vulnus acciperet. Itaque monuit, ne quid eo die inciperet. Ille quamquam unam urbem sibi, quo minus securus Ægyptum intraret, obflare

obstare ægre ferebat; tamen parvit Vati, signumque receptui dedit. Hinc animus crevit obsessis, egressisque porte, recedentibus inferunt signa, cunctationem hostium fore suam occasionem rati. Sed acrius, quam constantius praelium inierunt. Quippe, ut Macedonum signa circumagi videre, repente sistunt gradum. Jamque ad Regem præliantium clamor pervenerat, cum denuntiati periculi haud sane memor, lorica tamen, quam raro induebat, amicis orantibus sumpsit, & ad prima signa pervenit. Quo conspecto, Arabs quidam Darii miles, majus fortuna sua facinus ausus, clypeo gladium tegens, quasi transfuga, genibus Regis advolvitur. Ille assurgere supplicem, recipique inter suos iussit. At gladio Barbarus strenue in dextram translato, cervicem appetit Regis, qui exigua corporis declinatione evitato ictu, in vanum manum Barbari lapsum amputat gladio, denuntiato in illum diem periculo (ut arbitrabatur) ipse defunctus. Sed, ut opinor, inevitabile est fatum. Quippe, dum inter primores promptius dimicat, sagitta ictus est, quam per lorica madactam, stantem in humero, medicus ejus Philippus evellit. Plurimus deinde sanguis manare coepit, omnibus territis, quia nunquam tam alte penetrasse telum, lorica obstante, cognoverant. Ipse ne oris quidem colore mutato, suppressi sanguinem, & vulnus obligari iussit. Diu ante ipsa signa vel dissimulato, vel victo dolore, persisterat, cum suppressus paulo ante sanguis medicamento, quo retentus erat, manare latius coepit, & vulnus, quod recens adhuc dolorem non moverat, frigente sanguine intumuit. Linqui deinde animo, & subniti genu coepit: quem proximi exceptum in castra receperunt. Et Betis interfectum ratus, urbem ovans victoria repetit. At Alexander, nondum percurato vulnere, aggerem, quo moenium altitudinem æquaret, extruxit, & pluribus cuniculis muros subruere iussit. Oppidani ad pristinum fastigium murorum, novum extrudere munimentum. Sed ne id quidem turres aggeri impositas æquare poterat. Itaque interiora quoque urbis infesta telis erant. Ultima pestis urbis fuit, cuniculo subrutus murus, per cujus ruinas hostis intravit. Ducebat ipse Rex antesignanos. Et, dum incautius subit, saxo crus ejus affigitur. Innixus tamen telo, nondum prioris vulneris obducta cicatrice, inter primores dimicat, ira quoque accensus, quod duo in obsequio urbis ejus acceperat vulnera. Betim, egregia edita pugna, multisque vulneribus confectum, deseruerant sui. Nec tamen segnius praelium capebat, lubricis armis, suo pariter, atque hostium sanguine: cum undique circumdato Alexander, insolenti gaudio juvenis elatus, alias virtutem etiam in hoste miratus, Non, ut voluisti inquit, morieris, Beti, sed quidquid tormentorum in captivum inveniri potest, passurum esse te cogita. Ille non interrito modo, sed contumaci quoque vultu

vultu intuens Regem, nullam ad minas ejus reddidit vocem. Tum Alexander, Videtisne obstinatum ad tacendum? inquit, num genu posuit? num supplicem vocem misit? Vincam tamen silentium, & si nihil aliud, certe gemitu interpolabo. Iram deinde vertit in rabiem; jam tum peregrinos ritus nova subeunte fortuna. Pertalos enim spirantis lora trajecta sunt, relictumque ad currum traxere circa urbem equi, gloriantes Rege, Achillem, a quo genus ipse duceret, imitatum se esse poena in hostem capiendam. Cecidere Persarum, Arabumque circa decem millia: nec Macedonibus incruenta victoria fuit. Obsidio certe non tam claritate urbis nobilitata est, quam geminato periculo Regis: qui Ægyptum adire festinans, Amyntam cum decem tririmibus in Macedoniam ad inquisitionem novorum militum misit. Namque præliis etiam secundis atterebantur copiae, devictarumque gentium militi minor, quam domestico fides habebatur.

CAPUT XX.

Ægypto expugnata Hammonis Jovis sedem cum magno periculo adis. Ejusdem loci descriptio.

Ægyptii olim Persarum opibus insensu, quippe avare, & superbe imperitatum sibi esse credebant, ad ipsum adventus ejus erexerant animos, utpote qui Amyntam quoque transfugam, & cum precario Imperio venientem læti receperant. Igitur ingens multitudo Pelusium, qua intraturus Rex videbatur, convenerat. Atque ille septimo die, posteaquam a Gaza copias moverat, in regionem Ægypti, quam nunc Castra Alexandri vocant, pervenit. Deinde pedestribus copiis Pelusium petere iussis, ipse cum expedita delectorum manu Nilo amne vestitus est. Nec sustinere adventum ejus Persæ, defectione quoque perterriti. Jamque haud procul Memphis erat. In cuius præsidio Mazæces Prætor Darii relictus, Oxio amne superato, ostingenta talenta Alexandro, omnemque Regiam suppellectilem tradidit. A Memphi, eodem flumine vestitus, ad interiora Ægypti penetrat. Compositisque rebus, ita ut nihil ex patrio Ægyptiorum more mutaret, adire Jovis Hammonis Oraculum statuit. Iter expellitis quoque, & paucis vix tolerabile ingrediendum erat. Terra, celoque aquarum penuria est: steriles arenæ jacent, quas ubi vapor solis accendit, fervido solo exurente vestigia, intolerabilis æstus existit. Luctandumque est non tantum cum ardore, & siccitate regionis, sed etiam cum tenacissimo sabulo, quod præaltum, & vestigio cedens, ægre moventur pedes. Hæc Ægyptii vero majora jactabant. Sed ingens cupido animum stimulabat adeundi Jovem, quem generis sui auctorem, haud contentus mortali fastigio, aut credebatur esse, aut credi volebat. Ergo cum iis, quos

quos ducere secum statuerat, secundo amne descendit ad Mareotim paludem. Eo Legati Cyrenensium donatulare, pacem, &, ut adiret urbes suas, petentes. Ille, donis acceptis, amicitiaque conjuncta, destinata exequi pergit. Ac primo quidem, & sequenti die tolerabilis labor visus, nondum tam vastis, nudisque solitudinibus aditis, jam tamen sterili, & emoriente terra. Sed, ut aperuere se campi alto obruti sabulo, haud secus, quam profundum æquor ingressi, terram oculis requirebant. Nulla arbor, nullum culti soli occurrebat vestigium. A qua etiam defecerat, quam utribus cameli devexerant, & in arido solo, ac fervido sabulo nulla erat. Ad hæc Sol omnia incenderat, siccaque, & adusta erant omnia: cum repente sive illud Deorum munus, sive casus fuit, obductæ cælo nubes condidere Solem, ingens æstu fatigatis, etiamsi aqua deficeret, auxilium. Enimvero, ut largum quoque imbrem excusserunt procellæ, pro se quisque excipere eum, quidam ob sitim impotentes sui, ore quoque hianti captare cœperunt. Quatriduum per vastas solitudines absumptum est. Jamque haud procul Oraculi sede aberant; cum complures corvi agmini occurrunt, modico volatu prima signa antecedentes: & modo humi residebant, cum lentius agmen incederet, modo se penitus levabant, antecedentium, iterque monstrantium ritu. Tandem ad sedem consecratam Deo ventum est. Incredibile dictu, inter vastas solitudines, ita undique ambientibus ramis, vix in densam umbram cadente Sole, contexta est, multique fontes, dulcibus aquis passim manantibus, alunt sylvas. Cæli quoque miræ temperies, verno tempore maximæ similis, omnes anni partes pari salubritate percurrit. Accolæ sedis sunt ab Oriente proximi Æthiopum, Meridiem versus Arabes, Trogloditis cognomen est. Horum regio usque ad Rubrum mare excurrit: at qua vergit ad Occidentem, alii Æthiopes colunt, quos Scenitas vocant: a Septentrione Nasamonæ sunt, gens Syrtica, navigiorum spoliis quæstuosa. Quippe obident littora, & æstu destituta navigia notis sibi vadis occupant. Incolæ nemoris, quos Hammonios vocant, dispersis ruguriis habitant: medium nemus pro arce habent triplici muro circumdatum. Prima munitio Tyrannorum veterem Regiam clausit: in proxima conjuges eorum cum liberis, & pellicibus habitant; hic quoque Dei Oraculum est: ultima munimenta, satellitum, armigerorumque sedes erant. Est etiam aliud Hammonis nemus. In medio habet fontem, aquam Solis vocant. Sub lucis ortum tepida manat; medio die, cum vehementissimus est calor, frigida eadem fluit; inclinato in vesperam, calefcit; media nocte, fervida exæstuat; quoque propius nox vergit ad lucem, multum ex nocturno calore decrefcit, donec sub ipsum diei ortum assueto tempore languescat. Id quod pro Deo colitur, non eandem effigiem habet, quam vulgo Diis artifices accommodaverunt.

runt. Umbilico tenus arieti similis est habitus, smaragdo, & gemmis congmentatus. Hunc, cum responsum petitur, navigio aurato gestant Sacerdotes, multis argenteis pateris ab utroque navigii latere pendentibus: sequuntur matronæ, virginesque patrio more inconditam quoddam carmen canentes, quo propitiari Jovem credunt, ut certum edat Oraculum. At tum quidem Regem, propius adeuntem, maximus natu e Sacerdotibus filium appellat, hoc nomen illi parentem Jovem reddere affirmans. Ille vero & accipere se ait, & agnoscere, humanæ fortis oblitus. Consuluit deinde, an totius orbis Imperium fatis sibi destinaret Pater. Vates æque in adulationem compositus, terrarum omnium rectorem fore ostendit. Post hæc institit quærere, an omnes parentis sui interfectores pœnas dedissent. Sacerdos, parentem ejus negat ullius scelere posse violari: Philippi autem omnes interfectores luisse supplicia. Adjecit, invictum fore, donec excederet ad Deos. Sacrificio deinde factò, dona & Sacerdotibus, & Deo data sunt. Permissumque amicis, ut ipsi quoque consulerent Jovem. Nihil amplius quæverunt, quam, an auctor esset sibi Divinis honoribus colendi suum Regem. Hoc quoque acceptum fore Jovi Vates respondit, ut ipsi victorem Regem Divino honore colerent. Vere, & salubriter æstimanti fidem Oraculi, vana profecto responsa videri potuissent. Sed fortuna, quos uni sibi credere coegit, magna ex parte avidos gloriæ magis, quam capaces facit. Jovis igitur filium se non solum appellari passus est, sed etiam jussit. Rerumque gestarum famam dum augere vult, tali appellatione corripit. Et Macedones assueti quidem Regio Imperio, sed majore libertatis umbra, quam cæteræ gentes, immortalitatem affectantem contumacius, quam aut ipsis expediabat, aut Regi, averfati sunt. Sed hæc suo quæque temporis referuntur: nunc cætera exequi pergam.

CAPUT XXI.

Alexandria non sine prodigiis conditur. Ægyptus Præf. His regenda traditur. Hætor Parmenionis F. Nilo perit. Ufuslatus Andromachus præfes Samaria. Tyrannorum supplicia. Legationes Græcorum. Cyprii Reges donis culti. Amphoterus contra piratas mittitur, Herculi Tyria Alexander operatur.

Alexander ab Hammone rediens, ut ad Mareotim paludem loci naturam, primum in ipsa insula statuerat urnem novam condere. Inde, ut apparuit, magnæ sedis insulam haud capacem, elegit urbi locum, ubi nunc est Alexandria, appellationem trahens ex nomine auctoris. Complexus, quidquid loci est inter paludem, & mare,

re, octoginta stadiorum muris ambitum destinat. Et, qui ædificandæ urbi præessent, relictis, Memphin petit. Cupido haud injusta quidem, cæterum intempestiva incesserat, non interiora modo Ægypti, sed etiam Æthiopiam invisere. Memnonis, Tithonique celebrata Regia, cognoscendæ vetustatis avidum trahebat pene extra terminos Solis. Sed imminens bellum, cuius multo major supererat moles, otiosæ peregrinationi tempora exemerat. Itaque Ægypto præfecit Æschylum Rhodium, & Peucestem Macedonem, quatuor millibus militum in præsidium regionis ejus datis. Clausura Nili fluminis Polyminenem tueri jubet: triginta ad hoc triremes datæ. Africæ deinde, quæ Ægypto juncta est, præpositus Apollonius; vestigalibus ejusdem Africæ, Ægyptique Cleomenes. Ex finitimis urbibus commigrare Alexandriam jussis, novam urbem magna multitudo implevit. Fama est, cum Rex urbis futuræ muris polentam, ut Macedonum mos est, destinasset, avium greges advolasse, & polenta esse passas. Cumque id omen pro tristi a plerisque esset acceptum, respondisse Vates, magnam illam urbem advenarum frequentiam culturam, multisque eam terris alimenta præbituram. Regem, cum secundo anne deflueret, assequi cupiens Hector, Parmenionis filius, eximio ætatis flore, in paucis Alexandro charus, parvum navigium conscendit, pluribus, quam capere posset, impositis. Itaque mersa navis omnes destituit. Hector diu flumini obluclatus, cum madens vestis & astricti crepidis pedes natare prohiberet, in ripam tamen semianimis evasit: & ut primum fatigatus spiritum laxavit, quem metus, & periculum intenderant, nullo adjuvante (quippe in diversum evaserant alii) exanimatus est; Rex amissi ejus desiderio vehementer afflictus est: repertumque corpus magnifico extulit funere. Oneravit hunc dolorem nuntius mortis Andromachi, quem præfecerat Syriæ. Vivum Samaritæ cremaverant. Ad cuius interitum vindicandum, quanta maxima celeritate potuit, contendit. Advenientique sunt traditi tanti sceleris auctores. Andromacho deinde Memnona substituit, affectis supplicio, qui Prætozem interemerant. Tyrannos, inter eos Methymnæorum Aristonicum, & Chrysolaum, popularibus suis tradidit; quos illi e muris ob injurias tortos necaverunt. Atheniensem deinde, Rhodiorumque, & Chiorum Legatos audit. Athenienses victoriam gratulabantur, & ut captivi Græcorum suis restituerentur, orabant. Rhodii, & Chii de præsidio querebantur. Omnes ea, quæ desiderare videri, impetraverunt. Mitylenæis quoque ob egregiam in partes suas fidem, & pecuniam, quam in bellum impenderant, obsides reddidit, & magnam regionem finibus eorum adjecit. Cypriorum quoque Regibus, qui & a Dario defecerant ad ipsum, & oppugnant. Tyrum miserant classem, pro merito honos habitus est. Amphoterus deinde classis Præfectus ad liberandam

Cre.

Cretam missus (namque & Persarum, & piratarum armis plerique ejus insulæ obsidebantur) ante omnia mare a piraticis classibus vindicare iussus. Quippe obnoxium prædonibus erat, in bellum utroque Rege converso. His compositis, Herculi Tyrio ex auro crateram cum triginta pateris dicavit. Imminenque Dario iter ad Euphratem pronuntiari iussit.

CAPUT XXII.

Darius Babylone collectas copias, & instructas movet ad Tigrim, quem cum Lyco transiit, & castra ad Buzellum ponit. Mazeus regionem vastat.

AT Darius, cum ab Ægypto divertisse in Africam hoc stem comperisset, dubitaverat, utrumne circa Mesopotamiam subsisteret, an interiora Regni sui peteret, haud dubie potentior auctor præsens futurus ultimis gentibus impigre bellum capeffendi, quas ægre per Præfectos suos moliebatur. Sed ut idoneis auctoribus fama vulgavit, Alexandrum cum omnibus copiis, quamcumque ipse adisset regionem, petiturum, haud ignarus, quam cum stre-nuo res esset, omnia longinquarum gentium auxilia Babylonem contrahi iussit. Bactriani, Scythæque, & Indi convenerant. Nam & cæterarum gentium copiarum partibus simul adfuerunt. Cæterum, cum dimidio ferme major esset exercitus, quam in Cilicia fuerat, multis arma deerant: quæ summa cura comparabantur. Equitibus, e quisque tegumenta erant ex ferreis laminis, serie inter se connexis. Quis antea præter jacula nihil dederat, scuta, gladiique adiciebantur, equorumque domandi greges pedibus distributi sunt, ut major pristino esset equitatus. Ingensque (ut crediderat) terror hostium, ducentæ falcatæ quadrigæ, unicum illarum gentium auxilium, sequutæ sunt. Ex summo temone hastæ præfixæ ferro eminebant. Utrinq; a jugo ternos direxerant gladios; & inter radios rotarum plura spicula eminebant in adversum. Aliæ deinde falces summis rotarum orbibus hærebant, & aliæ in terram demissæ, quidquid obvium concitatis equis fuisset, amputaturæ. Hoc modo instructo exercitu, ac perarmato, Babylone copias movit. A parte dextra erat Tigris, nobilis fluvius, lævam tegebat Euphrates. Agmen Mesopotamiæ campos impleverat. Tigri deinde superato, cum audisset haud procul abesse hostem, Satropacem Equestrum Præfectum cum mille delectis præmisit. Mazæo Prætori sex millia data, quibus hostem transitu amnis arceret: eidem mandatum, ut regionem, quam Alexander esset aditurus, popularetur, atque ureret. Quippe credebant inopia debellari posse, nihil habentem, nisi quod rapiendo occupasset. Ipsi autem commeatui, alii terra, alii Tigri amne subvehebantur. Jam pervenerat ad Arbëllam vicum, nobilem sua clade facturus. Hic commeatuum, sarcinarumque majore parte deposita, Lycum amnem ponte junxit, & per dies quin.

quinque, sicut ante Euphratem, trajecit exercitum. Inde octoginta fere stadia progressus, ad alterum amnem (Bumado nomen est) castra posuit. Opportuna explicandis copiis regio erat, equitabilis, & vasta planities. Ne stirpes quidem, & brevia virgulta operiunt solum: liberque prospectus oculorum, etiam quæ procul recedere, permittitur. Itaque, si qua campi eminebant, iussit æquari, totumque fastigium extendi.

CAPUT XXIII.

Profectio Alexandri ad Euphratem, & Tigrim. Cades Satropacis.

Alexandro, qui numerum copiarum ejus, quantum procul conjectari poterat, æstimabant, vix fecerunt fidem, tot millibus cæsis majores copias esse reparatas. Cæterum omnis periculi, & maxime multitudinis contemptor, undecimis castris pervenit ad Euphratem. Quo pontibus juncto, equites primos ire, phalangem sequi jubet, Mazæo, qui ad inhibendum transitum cum sex millibus equitum occurrerat, non auso periculum sui facere; paucis deinde non ad quietem, sed ad reparandos animos, diebus datis militi, strenue hostem insequi cœpit, metuens, ne interiora Regni sui peteret, sequendusque esset per loca omni solitudine, atque inopia vasta. Igitur quarto die præter Arbelam penetrat ad Tigrim. Tota regio ultra amnem recenti fumabat incendio. Quippe Mazæus, quæcumque adierat, haud secus, quam hostis urebat. Ac primo caligine, quam fumus effuderat, obscurante lucem, insidiarum metu substitit. Deinde, ut speculatores præmissi tuta omnia nuntiaverunt, paucos equitum ad tentandum vadum fluminis præmisit: cujus altitudo primo summa equorum pectora, mox, ut in medium alveum ventum est, cervices quoque æquabat. Nec sane alius ad Orientis plagam tam violentus invehitur, multorum torrentium non aquas solum, sed etiam saxa secum trahens. Itaque a celeritate, qua defluit, Tigris nomen est inditum, quia Persica lingua Tigrim sagittam appellant. Igitur pedes, velut divisus in cornua, circumlato equitatu, levatus super capita armis, haud ægre ad ipsum alveum penetrat. Primus inter pedites Rex egressus in ripam, vadum militibus manu, quando vox exaudiri non poterat, ostendit. Sed gradum firmare vix poterant, cum modo saxa lubrica vestigium fallerent, modo rapidior unda sublucret. Præcipuus erat labor eorum, qui humeris onera portabant. Quippe, cum semetipsos regere non possent, in rapidos gurgites incommundo onere auferabantur. Et, dum sua quique spolia consequi studet, major inter ipsos, quam cum anne orta luctatio est; cumque sarcinarum passim fluitantes, plerosque perculerant. Rex monere, ut satis haberent arma retinere, cætera se redditurum. Sed neque

que consilium, neque imperium accipi poterat. Obstrepebat hinc metus, præter hunc. invicem natantium tumultuosus clamor. Tandem, qua leniore trasflu amnis aperit vadum, emersere. Nec quidquam præter paucas sarcinas desideratum est. Deleri potuit exercitus, si quis ausus esset vincere. Sed perpetua fortuna Regis avertit inde hostem. Sic Granicum, tot millibus equitum, peditum, que in ulteriore stantibus ripa, superavit: sic angustis in Ciliciæ callibus tantam multitudinem hostium. Audaciæ quoque, qua maxime viguit, ratio minui potest, quia nunquam in discrimen venit, an temere fecisset. Mazæus, si transeuntibus flumen supervenisset, haud dubie oppressurus fuit incompósitos in ripa. Demum etiam per armatos adequitare cœpit. Mille admodum equites præmiserat, quorum paucitate Alexander explorata, deinde contempta, præfectum Pæonum equitum Aristona laxatis habenis invehii jussit. Insignis eo die pugna equitum, & præcipue Aristonis fuit. Præfectum equitatus Persarum Satropagem, directâ in gutture hasta, transfixit; fugientemque per medios hostes consequutus ex equo præcipitavit, & obluçtanti caput gladio demisit: quod relatum magna cum laude ante Regis pedes posuit. Bido ibi Rex stativa habuit; in proximum deinde iter pronuntiari jussit.

CAPUT XXIV.

Defectio Luna describitur. Inde trepidatio exercitus, & mutatio, ac prope seditio. Ratio defectionis explicata. fausta portenda. Profectio, ignis extinctio, copia frumenti reperta, exploratores capti, vel caesi.

Sed prima fere vigilia, Luna deficiens primum nitorem sideris sui condidit, deinde sanguinis colore suffuso lumen omne cœdavit. Sollicitisque sub ipsum tanti discriminis casum ingens religio, & ex ea formido quædam incussa est. Diis invitis in ultimas terras trahi se querebantur. Jam nec flumina posse adiri, nec sidera pristinum præstare fulgorem. Vastas terras, deserta omnia occurrere. In unius hominis jactationem tot millium sanguinem impendi. Fastidio esse patriam, abdicari Philip-pum patrem, cælum vanis cogitationibus puti. Jam prope seditionem res erat, cum ad omnia interritus, Duces, principesque militum frequentes adesse Prætorio, Aegyptiosque Vates, quos cæli, ac siderum peritissimos esse credebat, quid sentirent, expromere jubet. At illi, qui satis scirent, temporum orbes implere designatas vices, Lunamque deficere, cum aut terram subiret, aut Sole premeretur, rationem quidem ipsi perceptam non edocent vulgus, cæterum affirmant, Solem Græcorum, Lunam esse Persarum; quoties illa deficiat, ruinam, stragemque illis gentibus portendi. Veteraque exempla recensent Persidis Regum, quos adversis Diis pugnasce Lu-

nae ostendisset defectio. Nulla res efficacius multitudinem regit, quam superstitio. Alioqui in-potens, sava, mutabilis, ubi vana religione capta est, melius Vatribus, quam Ducibus suis paret. Igitur edita in vulgus Aegyptiorum responsa, rursus ad spem, & fiduciam erexere torpentes. Rex impetu animorum utendum ratus, secunda vigilia castra movit. Dextra Tigrim habebat, a lava montes, quos Gordyaeos vocant. Hoc ingresso iter, speculatores, qui praemissi erant, sub lucis ortum, Darium adventare nuntiaverunt. Instructo igitur milite, composito agmine, antecede-bat. Sed Persarum exploratores erant mille ferme, qui speciem magni agminis fecerant. Quippe, ubi explorari vera non possunt, falsa per metum auguriantur. His cognitis, Rex cum paucis suorum assequutus agmen refugientium ad suos, alios cecidit, alios cepit. Equi, testes praemisit simul speculatum, simul ut ignem, quo Barbari cremaverant vicos, extinguerent. Quippe fugientes raptim tectis, acervisque trimenti iniecerant flamas: quae cum in summo haesissent, ad interiora nondum penetraverant. Exincto igitur igne, plurimum frumenti repertum est. Copia aliarum quoque rerum abundare coeperunt. Ea res ipsa militi ad persequendum hostem animum infudit: quippe urente, & populante eo terram festinandum erat, ne incendio cuncta praeriperet. In rationem ergo necessitas versa. Quippe Mazæus, qui antea per otium vicos incenderat, jam fugere contentus, pleraque inviolata hosti reliquit. Alexander haud longius centum quinquaginta stadiis Darium abesse compererat. Itaque ad satietatem quoque copia comineatum instruitus, quadriduo in eodem loco substitit.

CAPUT XXV.

Darii insidiatrices litere deprehensa. Mors uxoris Darii, & nuntius de ea ad Darium. Darii lacryma, & precatio pro Alexandro caeso, & regio Juvene.

INterceptæ deinde Darii literæ sunt, quibus Græci milites sollicitabantur, ut Regem interficerent, aut proderent. Dubitavitque, an eas pro concione recitaret, satis confusus Græcorum quoque erga se benevolentiae, ac fidei. Sed Parmenio deterruit, non esse talibus promissis imbuendas aures militum, patere vel unius insidias Regem, nihil nefas esse avaritiæ. Sequutus consilii auctorem, castra movit. Iter facienti, Spado unus ex captivis, qui Darii uxorem comitabantur, deficere eam nuntiat, & vix spiritum ducere. Itineris continui labore, animique ægritudine fatigata, inter socrus, & virginum filiarum manus collapsa erat, deinde & extincta. Id ipsum nuntians alius supervenit. Et Rex haud secus, quam si parentis suæ mors nuntiata esset, crebros edidit gemitus. Lacrymisque obortis, quales Darius profudit

ict,

set, in tabernaculum, in quo mater erat Darii, defuncto assidens corpori, venit. Hic vero renovatus est moror, ut prostratam humi vidit. Recenti malo priorum quoque admonita, receperat in gremium adultas virgines, magna quidem mutui doloris solatia, sed quibus ipsa deberet esse solatio. In conspectu erat nepos parvulus, ob id ipsum miserabilis, quod nondum sentiebat calamitatem, maxima ex parte ad ipsum redundantem. Crederes, Alexandrum inter suas necessitudines flere, & solatia non adhibere, sed querere. Cibo, certe abstinuit; omnemque honorem funeri patrio Perlarum more servavit, dignus hercule, qui nunc quoque tantum mansuetudinis, & continentiae ferat fructum. Semel omnino eam viderat, quo die capta est, nec ut ipsam, sed ut Darii matrem videret; eximiamque pulchritudinem formae ejus, non libidinis habuerat incitamentum, sed glorie. E Spadonibus, qui circa Reginam erant, Tyriotes inter trepidationem lugentium elapsus, per eam portam, quae, quia ab hoste averſa erat, levius custodiebatur, ad Darii castra pervenit: exceptusque a vigilibus, in tabernaculum Regis perducitur gemens, & veste lacerata. Quem ut conspexit Darius, multiplici doloris expectatione commotus, & quid potissimum timeret, incertus, *Vultus tuus*, inquit, *nescio quod ingens malum praefert: sed cave, miseri hominis auribus parcas. Didici enim esse infelix. Et saepe calamitatis solacium est, nosse sortem suam. Num, quod maxime suspicor, & loqui timeo, iudibria meorum nuntiaturus es mihi, & (ut credo) ipsis quoque omni tristitia supplicio? Ad hæc Tyriotes, *Istud quidem procul abest*, inquit. *Quantuscunque enim Reginis honor ab iis, qui parent, haberi potest, tuis a victore servatus est. Sed uxor tua paulo ante excessis e vita. Tum vero non gemitus modo, sed etiam ejulatus totis castris exaudiebantur. Nec dubitavit Darius, quia interfecta esset, quia nequisset contumeliam pati. Exclamatque amens dolore: Quod ego tantum nefas commisi, Alexander? quem tuorum propinquorum necavi, ut hanc vicem severitiae meae reddas? Odisti me, non quidem provocatus: sed finge, justum intulisse te bellum, cum feminis ergo agere debueras? Tyriotes affirmare per Deos patrios, nihil in eam gravius esse consultum: ingenuissime etiam Alexandrum morti, & non parcius flevisse, quam ipso lacrymaretur. Ob hæc ipse amantis animus in sollicitudinem, suspicionemque revolutus est, desiderium captivæ profecto a consuetudine stupri ortum esse, conjectans. Submotis igitur arbitris, uno duntaxat Tyriote retento, jam non flens, sed suspirans, *Videsne in te, Tyriote, locum mendacio non esse? Tormenta jam hic erunt. Sed ne expectaveris per Deos, si quid tui tibi Regis reverentia est. Num, quod & scire expeto, & querere pudeat, ausus est & dominus, & juvenis? Ille questioni corpus offerre, Deos testes invocare, castæ, sanctæque habitam***

esse Reginam. Tandem, ut fides facta est, vera esse, quam affirmaret Spado, capite velato diu flevit. Manantibusque adhuc lacrymis, veste ab ore rejecta, ad cælum manus tendens, *Dii patrii*, inquit, *primum mihi stabilire Regnum: deinde, si de me jam transactum est, precor, ne quis Asia Rex sit, quam ista tam iustus hostis, tam misericors victor.*

CAPUT XXVI.

Ultima Davii legatio ad Alexandrum de pace. Parmenionis consilium ad pacem inclinans propter aurum. Alexandri Regis responsio, se non esse mercatorem. Questus de infidiis, Dario indicis bellum.

ITaque, quamquam pace frustra bis petita, omnia in bellum consilia converterat; victus tamen continentia hostis, ad novas pacis conditiones terendas, decem Legatos cognatorum principes misit. Quos Alexander, concilio advocato, introduci iussit. E quibus maximus natus, *Darium*, inquit, *ut pacem a te jam tertio peteret, nulla vis subegit, sed iustitia, & continentia tua expressit. Matrem, conjugem, liberosque ejus, nisi quod sine ills sunt, captos esse non sensit. Pudicitia earum, quæ supersunt, curam, haud secus, quam parens, agens, Reginas appellas, speciem pristinae fortune retinere pateris. Vultum tuum video, qualis Davii fuit, cum dimitteremur ab eo. Et si-le tamen uxorem, tu hostem luges. Jam in acie stares, nisi cura te sepultura ejus moveretur. Et quid mirum est, si tam ab amico animo pacem petis? Quid opus est armis, inter quos odia sublata sunt? Antea Imperio tuo finem destinabat Halyn amnem, qui Lydiam terminas: nunc, quidquid inter Hellespontum, & Euphratem est, indotem filio offert, quam tibi tradit. Ochum filium, quem habes, pacis, & fidei obsidem retine: matrem, & duas virgines filias redde. Pro tribus corporibus triginta millia talentum auri, precatur, accipias. Nisi moderationem animi tui notam haberem, non dicerem, hoc esse tempus, quo pacem non dare solum, sed etiam occupare deberes. Respice, quantum post te reliqueris, intueri, quantum petas. Periculosum est prae grave imperium: difficile est continere, quod capere non possis. Videsne, ut navigia, quæ modum excedunt, regi nequeant? Nescio, an Darius ideo tam multa amiserit, quia nimis opes magne iactura locum faciunt. Facilius est quadam vincere, quam tueri. Quanto hercule expeditius manus nostræ rapiunt, quam continent! Ipsa mors uxoris Davii te admonere potest, minus jam misericordie tuae licere, quam licuit. Alexander Legatis excedere tabernaculo iussis, quid placeret, ad consilium refert. Die nemini, quid sentiret, ausus est dicere, incerta Regis voluntate. Tandem Parmenio, Ante suasissem, ait, ut captivos apud Damascum redimentibus red-deres;*

deves; ingentem pecuniam potuisse redigi ex his, qui multum si vincti virorum sortium occupaverant manus. Et nunc magnopere censebam, ut unam anum, & duas puellas, sinerum, agminumque impedimenta, triginta millibus talentis auri permutes. Optimum huiusmodi occupari posse conditione, non bello. Nec quenguam alium inter istum, & Euphratem possedisse terras, ingenti spatio, intervalloque discretas. Macedoniam potius respiceres, quam Bactra, & Indos intruereris. Inerata oratio Regi fuit. Itaque, ut finem dicendi fecit, Es ego, inquit, pecuniam, quam gloriam mallet, si Parmenio essem. Nunc Alexander, de paupertate securus sum, & me non mercatorem meminisse, sed Regem. Nihil quidem habeo venale: sed fortunas meas usque non vendo. Captivos si placet reddi, honestius dono dabimus, quam pretio remitemus. Introductis deinde Legatis, ad hunc modum respondit: Nuntiate Dario, gratiarum actionem apud hostem supervacaneam esse; & me, quae fecerim clementer, & liberaliter, non amicitiae ejus tribuisse, sed naturae meae, nec adversus calamitates, sed adversus hostium vires contendere. Bellum cum captivis, & foeminis gerere non joleo; armatus sit, oportet, quem oderim. Quod si saltem pacem bona fide peteret, deliberarem forsitan, an darem. Verum enim vero, cum modo milites meos literis ad prodicionem, modo amicos ad praedoniam meam pecunia sollicitos; ad internecionem mihi persequendus est, non ut justus hostis, sed ut percussor veneficus. Conditiones vero pacis, quas petis, si accepero, iustitiam eum faciunt. Quae post Euphratem sunt, liberaliter donat. Ubi igitur me affamini? nempe ultra Euphratem sum. Summum ergo dotis, quam promittit, terminum castra mea transeunt. Hinc me depellite, ut sciam vestrum esse, quod ceditis. Eadem liberalitate dat mihi filiam suam; nempe quam scio alicui servorum ejus nupturam. Multum vero mihi praestat, si me Mazaeo generum praeponis. Ite, nuntiate Regi vestro, & quae amisit, & quae adhuc habet, praemia esse belli. Hoc regense utriusque terminos Regni, id quengue habiturum, quod proxima lucis assignatura fortuna est. Et me in Asiam non venisse, ut ab aliis acceperem, sed ut aliis darem. Si secundus, & non par mihi velle haberet, facerem forsitan, quae petit. Ceterum nec mundus duobus Solibus potest regi, nec duo summa Regna salvo statu terrarum potest habere. Proinde aut deductionem hodie, aut in crastinum bellum paret. Nec aliam sibi, quam expertus est, polliceatur fortunam. Legati respondent, cum bellum in animo sit, facere eum simpliciter, quod spe pacis non frustraretur: ipsos petere, quamprimum dimittantur ad Regem, eum quoque bellum parere debere. Dimissi nuntiant, adesse certamen. Ille quidem contestatur Mazaeum cum tribus millibus equitum ad itinera, quam hostis petiturus erat, occupanda praemisit.

Alexander composito agmine pergit ad hostem. Mazæus iter explorat. Darii copia recensentur.

Alexander, corpori uxoris ejus justis persolutis, omnique graviore comitatu intra eadem munimenta cum modico præsidio relicto, ad hostem contendit. In duo cornua diviserat peditem, in utrumque latus equite circumdato. Impedimenta sequebantur agmen. Præmissum deinde cum Scythis equitibus Meridani jubet explorare, ubi Darius esset. At ille, cum Mazæus haud procul confedisset, non ausus ultra procedere, nihil aliud, quam fremitum hominum, hinnitumque equorum exaudisse nuntiat. Mazæus quoque, conspectis procul exploratoribus, in castra se recipit adventus hostium nuntius. Igitur Darius, qui in patentibus campis decernere optabat, armari militem jubet, aciemque disponit. In lævo cornu Bactriani ibant equites, mille admodum. Dahæ totidem, & Arachosii, Susique quatuor millia explebant. Hos centum falcati currus sequebantur. Proximus quadrigis erat Bessus, cum octo millibus equitum, item Bactrianis. Massagetæ 11. millibus agmen ejus cladebant: pedites his plurimum gentium non missas, sed suæ quisque nationis junxerant copias. Persas desæde cum Mardis, Sogdianisque Ariobarzanes, & Oriobates ducebant. Illis partibus copiarum Orsines præerat, a septem Persis auxiliandus, ad Cyrum quoque nobilissimum Regem originem sui referens. Hos aliæ gentes, ne sociis quidem satis notæ, sequebantur. Post quas quinquaginta quadrigas Phrædates magno Caspianorum agmine antecedebat. Indi, cæterique Rubri maris accolæ, nomina verius, quam auxilia, post currus erant. Claudebatur hoc agmen aliis falcatis curribus quinquaginta: quæis peregrinum militem adjunxerat. Hunc Armenii, quos Minores vocant, Armenios Babylonii, utrosque Belitæ, & qui montes Cossæorum incolebant, sequebantur. Post hos ibant Gortuæ, gentes quidem Euboicæ, Medos quondam sequuti, sed jam degeneres, & patrii moris ignari. Applicuerat his Phrygas, & Cataonas. Parthienorum deinde gens, incolentium terras, quas nunc Parthi Scythia profecti tenent, cladebant agmen. Hæc sinistri cornu acies fuit. Dextrum tenebat natio majoris Armeniæ, Cadusique, & Capadoces, & Syri, & Medi. His quoque falcati currus erant quinquaginta. Summa totius exercitus, equites centum quadraginta quinque millia, pedestris acies sexcenta millia expleverat: Hoc modo instructi, decem stadia procedunt, justique subistere, armati hostem expectabant.

CAPUT XXVIII.

Panicus timor militem Alexandri ex vana specie Cali invadit, quem sua prudentia Rex excussit.

Alexandri exercitum pavor, cujus causa non suberat, invasit. Quippe lymphati trepidare coeperunt, omnium pectora occulto metu percurrente. Cali fulgor tempore æstivo ardenti similis internitens, ignis præbuit speciem. Flammæque ex Darii castris splendere, velut illatas temere præfidiis, credebant. Quod si percussis Mazæus, qui præsidebat itineri, supervenisset, ingens clades accipi potuit. Ille segnis in eo, quem occupaverat, tumulto fedet, contentus non laceffi. Alexander, cognito pavore exercitus, signum, ut consisterent, dari, ante ipsos arma depungere, ac levare corpora jubet, admonens, nullam subiti causam esse timoris, hostem procul stare. Tandem compotes sui, pariter arma, & animos recepere. Nec quidquam ex præsentibus tutius visum est, quam in eodem loco castra munire.

CAPUT XXIX.

Mazæus cum Persis collem deserit, quem Macedo occupat, ibidemque castra ponit, unde & aciem hostium prospicit. Fluctuat idem animo. De pugna ratione delibatur. Unus contra omnes aperto campo, claro Sole, non noctu more latronum in tenebris pugnandum statuit.

Postero die Mazæus, qui cum delectis equitum in edito colle, ex quo Macedonum prospiciebantur castra, conderat, sive metu, sive quia speculati modo iustus erat, ad Darium rediit. Macedones eum ipsum collem, quem deseruerat, occupaverunt. Nam & tutior planitie erat, & inde acies hostium, quæ in campo explicabatur, conspici poterat. Sed caligo, quam circa humidi effluerant montes, universam quidem rei faciem non abstulit, cæterum agminum discrimina, atque ordinem prohibuit perspicere. Multitudo inundaverat campos; fremitusque tot millium, etiam procul stantium aures impleverat. Fluctuare animo Rex, & modo suum, modo Parmenionis consilium sera æstimatione pendere: Quippe eo ventum erat, unde recipi exercitus, nisi victor, aut sine clade non posset. Movebat etiam eum multitudo hostium, respectu paucitatis suæ gentis. Sed interdum reputabat, quantas res cum hac gente gessisset, quantosque populos fudisset. Itaque, cum spes metum vinceret, periculosius bellum differre ratus, ne desperatio suis cresceret, dissimulato eo, mercenarium equitem ex Pæonia præcedere jubet. Ipse phalangem, sicut antea dictum est, in duo cornua extendit. Utrumque cornu equites tegebant. Jamque nitidior lux, disculsa caligine, aciem hostium ostenderat: &

Macedones five alacritate, five tadio expectationis, ingentem, pugnantium more, edidere clamorem. Redditus & a Perlis, nemora, vallisque circumjectas terribili sono impleverat. Nec jam contineri Macedones poterant, quin cursu quoque ad hostem contenderent. Melius adhuc ratus Alexander in eodem tumultu castra munire, vallum jaci iussit. Strenueque opere perfecto, in tabernaculum, ³ex quo tota acies hostium conspiciebatur, secessit. Tum vero universa futuri discriminis facies in oculis erat. Armis insignibus equi, virique splendebant. Et omnia intentiore cura preparari, sollicitudo Prætorum agmina sua interequitantium ostendebat. Ac pleraque inania, sicut fremitus hominum, equorum hinnitus, armorum internitentium fulgor, sollicitam expectatione mentem turbaverant. Igitur, siue dubius animi, siue ut suos experiretur, consilium adhibet, quid optimum factu esset, exquirens. Parmenio peritissimus inter Duces artium belli, furto, non prælio opus esse censebat. Intempesta nocte opprimi posse hostes. Discordes moribus, linguis, ad hæc somno, & improvise periculo territos, quando in nocturna trepidatione coituros? At interdum primum terribiles occursum facies Scytharum, Æthiolorumque; hirta illis ora, & insonas comas esse, præterea eximiam vastorum magnitudinem corporum. Pantis, & inanibus militem magis, quam iustis formidinis causis moveri. Deinde tantam multitudinem circumfundi paucioribus posse. Non in Cilicie angustis, & inanis callibus, sed in aperta, & lata planitie dimicandum fore. Omnes ferme Parmenioni assentiebantur. Polypercon haud dubie in eo consilio positam victoriam arbitrabatur. Quem intuens Rex (namque Parmenionem nuper acrius, quam vellet, increpitum, rursus castigare non sustinebat) *Lavunculorum*, inquit, & *furum ista solertia est, quam præcipis mihi. Quippe illorum votum unicum est, fallere. Mea vero gloria semper aut absentiam Davis, aut angustias locorum, aut furtum noctis obstare non patiar. Palam luce aggredi certum est. Malo, me fortune pœniteat, quam victoria pudeat. Ad hæc illud quoque accedit: vigilas agere Barbaros, & in armis stare, ut ne decipi quidem possint, compertum habeo. Itaque ad prælium vos parate. Sic incitatos ad corpora curanda dimisit.*

CAPUT XXX.

Utriusque Regis supreme noctis, que pugnam præcessit, sollicitudo explicatur.

Darius illud, quod Parmenio suaserat, hostem tacturum esse conjectans, frenatos equos stare, magnamque exercitus partem in armis esse, ac vigilas intentiore cura servari iusserat. Ergo ignibus tota ejus castra fulgebant. Ipse cum Ducibus, propinquisque agmina in armis

stat.

stantium circumibat, Solem, & Martem, sacrumque, & æternum invocans Ignem, ut illis dignam vetere gloria, majorumque monumentis fortitudinem inspirarent. Et profecto si qua Divinæ opis auguria humana mente concipere possent, Deos stare secum, illos nuper Macedonum animis subitam incussisse formidinem, adhuc lymphatos ferri, æque arma jacentes. Expetere præsidēs Persarum Imperii Deos debitas a vecordibus pœnas. Nec ipsum Ducem saniores esse. Quippe ritu ferarum prædam modo, quani expeteret, intuentem, in perniciem, quæ ante prædam posita esset, incurrere. Similis apud Macedones quoque sollicitudo erat; noctemque, velut in eam certamine edicto, metu egerunt. Alexander non alias magis territus, ad vota, & preces Aristandrum vocari jubet. Ille in candida veste verbenas manu præferens, capite velato, præbat preces Regis, Jovem, Minervam, Vistoriamque propitiantis. Tunc quidem sacrificio rite pertrato, reliquum noctis acquieturus in tabernaculum rediit. Sed nec somnum capere, nec quietem pati poterat. Modo e jugo montis aciem in dexterum Persarum cornu demittere agitabat, modo recta fronte concurrere hosti, interdum hæsitare, an potius in lævum torqueret agmen. Tandem gravatum animi anxietate corpus altior somnus oppressit.

CAPUT XXXI.

Alexander alto somno versus, & a Parmenione excitatus, causas tam secure quietis reddit, signum dari ad pugnam jubet, Duces ad sua munia obcunda dimittit.

TAmque luce orta, Duces ad accipienda imperia venerant, insolito circa Prætorium silentio attoniti. Quippe alias arcescere ipsos, & interdum morantes castigare assueverat: tunc ne ultimo quidem rerum discrimine excitatum esse mirabantur: & non somno quiescere, sed pavore marcere credebant. Non tamen quisquam e custodibus corporis intrare tabernaculum audebat. Et jam tempus instabat; nec miles injussu Ducis aut arma capere poterat, aut in ordines ire. Diu Parmenio cunctatus, cibum ut caperent, ipse pronuntiat. Jamque exire necesse erat. Tunc demum intrat tabernaculum, sæpiusque nomine compellatum, cum voce non posset, tactu excitavit. Multa lux, inquit, est. Instructam aciem hostis admovet: tuus miles adhuc inermis expectat imperium. Ubi est vigor ille animi tui? nempe excitare vigiles soles. Ad hæc Alexander: Credisne, me prius somnum capere potuisse, quam exonerarem animum sollicitudine, quæ quietem morabatur? Signumque pugnæ tuba dari iussit. Et, cum in eadem admiratione Parmenio perseveraret, quod securus somnum cepisset, Minime, inquit, mirum est. Ego enim, cum Darius terras u-

veret, viços exscinderet, alimenta corrumperet, potens mei non eram. Nunc vero quid metuum, cum acie decernere pares? Hercule votum meum implevit. Sed hujus quoque consilii ratio postea reddetur. Vos ite ad copias, quibus quisque præest. Ego jam adeo, & quid fieri velim, exponam. Raro admodum admonitu amicorum, cum metus discriminis aderat, uti solebat. Tuuc quoque munimento corporis sumpto processit ad milites.

CAPUT XXXII.

Alexander sola vultus hilaritate militem excitat ad spem victoriæ. Copias in duo cornua dispartit, singulis Duces præficit, alis equitum latera firmat, subsidia opportune collocat, aciem versatilem facit, impedimenta in colle seponit. Ipse dextro, Parmenio sinistro cornu præest.

HAud alias tam alacrem viderant Regem, & vultu ejus interrito, certam spem victoriæ augurabantur. Atque ille prurpto vallo exire copias jubet, aciemque disponit. In dextro cornu locati sunt equites, quos agmen appellant. Præerat his Clytus, cui junxit Philotæ turnas; cæterosque Præfectos equitum lateri ejus applicuit. Ultima Meleagri ala stabat, quam phalanx sequebatur. Post phalangem Argyraspides erant. His Nicanor Parmenionis filius præerat. In subsidiis cum manu sua Cénos. Post eum Orestes, Lyncestesque. Post illos Polypercon, dux peregrini militis. Hujus agminis Amyntas princeps erat. Philagus Balacros regebat, in societatem nuper adfectos. Hæc dextri cornu facies erat. In lævo Craterus Peloponnesium equites habebat, Achæorumque, & Locresium, & Maleon turnis sibi adjunctis. Hos Thesali equites cladebant, Philippo duce. Peditum acies equitatu tegebatur. Frons lævi cornu hæc erat. Sed, ne circui posset a multitudine, ultimum agmen valida manu cinxerat. Cornua quoque subsidiis firmavit, non recta fronte, sed a latere positis, ut, si hostis circumvenire aciem tentasset, parata pugna forent. Hic Agriani erant, quibus Attalus præerat, adiunctis sagittariis Cretensibus. Ultimos ordines avertit a fronte, ut totam aciem orbe munire. Illyrii hic erant, adjuncto milite mercede conducto. Thracas quoque simul objecerat leviter armatos. Adeoque aciem versatilem posuit, ut, qui ultimi stabant, ne circumirentur, verti tamen, & in frontem circumagi posset. Itaque non principia, quam latera, non latera munitiona fuisse, quam terga. His ita ordinis præcipit, ut, si falcatis currus cum fremitu Barbari emitterent, ipsi laxatis ordinibus impetum occurrentium silentio exciperent, haud dubius, sine noxa transcursum, si nemo se opponeret: sin autem sine tremitu immisissent, eos ipsi clamore terrent, pavidosque ejus telis utrinque suffoderent. Qui cornibus præerant,

erant, extendere ea iussi, ita ut nec circumvenirentur, si arctius starent, nec tamen mediam aciem exinanirent. Impedimenta cum captivis, inter quos mater, liberique Darii custodiebantur, haud procul ab acie in edito colle constituit, modico praesidio relicto. Laevum cornu, sicut alias, Parmenioni tuendum datum: ipse in dextro stabat.

C A P U T XXXIII.

Ante praelium Bion transfuga nuntiat Alexandro, tribulos ab hoste esse humi defossos contra equitatum. Alexander interequitas ordines, & singulos hortatur ad praelium.

Nondum ad teli iactum pervenerant, cum Bion quidam transfuga, quanto maximo cursu potuerat, ad Regem pervenit, nuntians, murices ferreos in terram defodisse Darium, qua hostem equites emisserum esse credebatur, notatumque certo signo locum, ut fraus evitari a suis posset. Asservari transfuga iussu, Duces convocat; expositoque, quod nuntiatum erat, monet, ut regionem monstratam declinent, equitemque periculum edoceant. Ceterum hoc tantus exercitus exaudire non poterat, usum aurium intercipientem fremitu duorum agminum: sed in conspectu omnium, Duces, & proximum quemque interequitans alloquebatur. *Emensis totque terras in spem victoriae, de qua dimicandum foret, hoc unum superesse discrimen. Granicum hic amnem, Cilicique montes, & Syriam, Egyptumque praetereuntibus raptas, ingentia spei, gloriaeque incitamenta referebat. Reprehensos ex fuga Persas pugnatorios, quia fugere non possent, tertium diem iam metu exanguias, armis suis oneratos, in eodem vestigio herere. Nullum desperationis illorum majus indicium esse, quam quod urbes, quod agros suos uerent, quicquid non corrupissent, hostium esse confessi. Nomina modo vana gentium ignotum ac extimescerent. Neque enim ad belli discrimen pertinere, qui ab his Scythae, quive Cadussi appellentur. Ob id ipsum, quod ignoti essent, ignobiles esse. Numquam ignorari viros fortes: at imbelles ex latebris suis erutos, nihil praeter nomina asferre. Macedones virtute assequutos, ne quis toto orbe locus esset, qui tales viros ignoraret. Insuerentur Barbarorum inconditum agmen, alium nihil praeter sacculum habere, alium funda saxa librare, paucis iusta arma esse. Itaque illinc plures stare, hinc plures dimicatuuros. Nec postulare se, ut fortiter capefferent praelium, ni ipse ceteris fortitudinis fuisset exemplum. Se ante prima signa dimicaturum. Spondere pro se, quos cicatrices, totidem corporis decora. Scire ipsos unum pene se praedae communis exsortem in illis colendis, ornandisque usurpare victoriae praemia. Haec se fortibus viris dicere. Si qui dissimiles eorum essent, illa fuisse dicturum, pervenisse ad*

unde fugere non possent, tot terrarum spatia emensis, tot annibus, montibusque post tergum obiectis, iter in patriam, & Penates manu esse faciendum. Sic Duces, sic proximi militum instincti sunt.

CAPUT XXXIV.

Darius sublimis curru, proluxa oratione hortatur suos ad praelium. Contemnit paucitatem hostis, omnia sibi favere, locum, equitatum, copias instructissimas. Fuga quoque hostis, non sibi, praeclusos aditus. Rogat posse mo Indigetes Deos, ut adesse praeliantibus velint, & Persarum Regnum tuevi.

Darius in laevo cornu erat, magno suorum agmine, delectis equitum, peditumque stipatus. Contempe-
ratque paucitatem hostis, vanam aciem esse extentis cornibus ratus. Cæterum, sicut curru eminebat, dextra, læ-
vaque ad circumstantium agmina oculos, manique cir-
cumferens, Terrarum, inquit, quas Oceanus hinc altius,
illinc claudit Hellespontus, paulo ante domini, jam non
de gloria, sed de salute, & quod saluti præponitis,
de libertate pugnandum est. Hic dies Imperium, quo
nullum amplius vidis ætas, aut constitues, aus fi-
niet. Apud Granicum minima virium parte cum hoste
certavimus. In Cilicia victos Syria poterat excipere. Ma-
gna munimenta Regni Tigris, atque Euphrates erant.
Sensum est eo, unde pulsus ne fuge quidem locus est. O-
mnia tam diutino bello exhausta post tergum sunt. Non
incolas suos urbes, non cultores habens terre. Coniuges
quoque, & liberi sequuntur hanc aciem, parata hostibus
præda, nisi procharissimis pignoribus corpora opponimus.
Quot meorum fuit partium, exercitum, quem pene immen-
sa planities vix caperet, comparavi, cauos, arma distribui,
conmeatus, ne tante multitudini deessent, providi, locum,
in quo acies explicari posset, elegi. Cætera in vestra potestate
sunt. Audete modo vincere, famamque, infirmissimum
adversus fortes viros telum, contemnente. Ténserias est,
quam adhuc pro virtute simuistis. Que ubi primum impe-
tum effudit, velut quadam animalia amisso aculeo, sorpet.
Hi vero campi deprehendere paucitatem, quam Cilicia mon-
tes absconderant. Videtis ordines rarios, cornua extenta,
mediam aciem vanam, & exhaustam. Nam ultimi, quos
locavit aversos, terga jam præbent. Obrevi mehercule
equorum ungulis perfrunt, etiamsi nil præter falcatos cur-
rus emisero. Et bello vicerimus, si vincimus prælio. Nam
ne illis quidem ad fugam locus est. Hinc Euphrates, illinc
Tigris prohibet incluses. Et, quæ antea pro illis erant, in
contrarium conversa sunt. Nostrium mobile, & expeditum
agmen est, illud præda grave. Implicatos ergo spoliis no-
stris trucidabimus; eademque res & causa victoria erit,
& fructus. Quod si quem e vobis nomen gentis movet,
cogi.

cogites, Macedonum illic arma esse, non corpora. Multum enim sanguinis invicem hausimus, & semper gravior in paucitate iactura est. Nam Alexander quantuscunque ignavis, & timidus vidri potest, unum animal est, & si quid mihi creditis, temerarium, & vecors, adhuc nostro pavore, quam sua virtute, felicius. Nihil autem potest esse diuturnum, cui non subest ratio. Licet felicitas adspirare videatur, tamen ad ultimum temeritati non sufficit. Præterea breves, & mutabiles vices verum sunt, & fortuna nunquam simpliciter indulget. Forsitan ita Deorum fata ordinaverunt, ut Persarum Imperium, quod secundo cursu per cccxx. annos ad summum fastigium evexerant, magno motu concuterent magis, quam astingerent, admonerentque nos fragilitatis humane, cuius nimia in prosperis rebus oblivio est. Modo Græcis ulro bellum inferebamus; nunc in sedibus nostris propulsamus illatum. Iactamur invicem varietate fortune. Videlicet Imperium, quia mutuo affectamus, una gens non capis. Ceterum etiamsi spes non subesser, necessitas tamen stimulare deberet. Ad extrema perventum est. Matrem meam, duas filias, Ochum in spem huius Imperii gentium, illos Principes, illam sobolem Regia stirpis, duces vestros, Regum instar vinctos habet: nisi, quod in vobis est, ipse ego maiore parte captivus sum. Eripite viscera mea ex vinculis, restituite mihi pignora, pro quibus ipse mori non recuso. Parentem, liberos (nam conjugem in illo carcere amisit,) credide nunc omnes tendere ad vos manus, implorare patrios Deos, opem vestram, misericordiam, fidem exposcere, ut servitute, ut compedibus, ut precario vultu ipsos liberatis. An creditis a quo animo iis servire, quorum Reges esse fastidiunt? Video admoventi hostium aciem: sed quo propius discrimen accedo, hoc minus his, que dicam, possum esse contentus. Precor vos per Deos patrios, æternumque Ignem, qui præfertur altaribus, fulgoremque Solis intra fines Regni mei orientis, per æternam memoriam Cyri, qui adeptum Medis, Lydisque Imperium primus in Persidem intulit, vindicate ab ultimo dedecore nomen, gentemque Persarum. Ite alacres, & spe pleni, ut, quam gloriam accepistis a maioribus vestris, posteris relinquantis. In dextris vestris jam libertatem, opem, spem futuri temporis geritis. Effugit mortem, quisquis contempseris, timidissimum quæque consequitur. Ipse non patrio more solum, sed etiam, ut conspici possim, curru vobor: nec recuso, quominus imitemini me, siue fortissimis exemplum, siue ignavia fuero.

Alexander in Darium, hic in Alexandrum ducit agmen, in quem simul & falcatos currus non sine strage immittit. Mazæus Persæ Alexandri impedimenta invadit; quæ negligenda Alexander in præsens edicit. Prudentia Syſtigambis laudatur.

15 **I**nterim Alexander, ut est demonstratum a transfuga, cum insidiarum locum circumiret, & Dario, qui lævum cornu tuebatur, occurreret, agmen obliquum incedere jubet. Darius quoque eodem suum obvertit, Besso admonito, ut Maſſagetæ equites in lævum Alexandri cornu invehi juberet. Ipse ante se falcatos currus habebat, quos signo dato universos in hostem effudit. Ruebant laxatis habenis aurigæ, quo plures, nondum satis proviso impetu, obtenderent. Alios ergo hastæ multum ultra temonem eminentes, alios ab utroque latere demissa falcēs laceravere. Nec sensim Macedones cedebant, sed effusa fuga turbaverant ordines. Mazæus quoque percussis metum incussit, mille equitibus ad diripienda hostis impedimenta circumvehi iussis, ratus, captivos quoque, qui simul asservabantur, rupturos vincula, cum suos appropinquantes vidissent. Non seſellerat Parmenionem, qui in lævo cornu erat. Propere igitur Polydamantæ mittit ad Regem, qui & periculum ostenderet, & quid fieri juberet, consuleret. Ille, audito Polydamantæ, *Abi, nuntia, inquit, Parmenioni, si acie vicerimus, non nostra solum nos recuperaturos, sed omnia, quæ hostium sunt, occupaturos. Proinde non est, quod quidquam virium subducas ex acie; sed, ut me, & Philippo patre dignum est, contempro sarcinarum damno, fortiter dimicer.* Interim Barbari impedimenta turbaverant. Cæsisque plerisque custodum, captivi, vinculis ruptis, quidquid obvium erat, quo armari possent, rapiunt, & aggregati suorum equitibus, Macedonas ancipiti circumventos malo invadunt. Lætique circa Syſtigambim, vicisse Darium, ingenti cæde prostratos hostes, ad ultimum etiam impeditis exutos nuntiant. Quippe eandem fortunam ubique esse credebant, & victores Persas ad prædam discursisse. Syſtigambis, hortantibus captivis, ut animum a mœnore allevaret, in eodem, quo antea fuit, perseveravit. Non vox ulla excidit ei, non oris color, vultusve mutatus est, sed felicit immobilis, credo præcoce gaudio verita fortunam irritare, adeo ut, quid mallet, intuentibus eam fuerit incertum.

C A P U T XXXVI.

Ad impedimenta Alexandri ingens certamen est. Menidas a Scyrbis fugatur, cui Aretes succurrit. Falcoti curvus cum aurigis præter paucos superari, ultimam samentem Alexandri lacerant. Aretes a Bactrianis in fugam vertitur, qui triumphum ante victoriam canunt. Alexander dextrum cornu Darii invadit. Prope circumventus defenditur ab Agrianis. Pugnatur utrinque summa ope, summis viribus. Alexandro felix omen aquile obicitur. Auriga Darii occiditur. Laevo ejus cornu in fugam verso, & ipse deliberat de fuga, aut nece sibi inferenda; quam imminente Alexandro fuga postponis. Quem persequitur Macedo, nec assequitur.

Inter hæc Amyntas, Præfatus equitum Alexandri, cum paucis turmis opem impedimentis laturus advenerat, incertum, suo ne consilio, an Regis imperio. Sed non sustinuit Cadusiorum, Scytharumque impetum. Quippe vix tentato certamine, effugit ad Regem, amissorum impedimentorum testis magis, quam vindex. Jam consilium Alexandri vicerat dolor; & ne cura recuperandi sua militem a prælio averteret, non immerito verebatur. Itaque Aretem, duce[m] hastatorum (Sarissophoros vocabant) adversus Scythas mittit. Inter hæc currus, qui circa prima signa turbaverant aciem, in phalangem inveci erant. Macedones confirmatis animis in medium agmen accipiunt. Vallo similis acies erat. Junxerant hastas, & ab utroque latere temere incurrentium illa suffodiebant. Circuire deinde currus, & propugnatores præcipitare cœperunt. Ingens ruina equorum, aurigarumque aciem compleverat. Hi territos regere non poterant. Equi crebra jactatione cervicem, non jugum modo excusserant, sed etiam currus everterant: vulnerati interfectos trahebant. Nec consistere territi, nec progredi debiles poterant. Paucae tamen evasere quadrigæ in ultimam aciem, iis, quibus inciderunt, miserabili morte consumptis. Quippe amputata virorum membra humi jacebant; & quia calidis adhuc vulneribus aberat dolor, trunci quoque, & debiles arma non omittebant, donec multo sanguine effuso exanimati procumberent. Interim Aretes, Scytharum, qui impedimenta diripiebant, Duce occiso, gravius territis instabat. Supervenere deinde missi a Dario Bactriani, pugnaeque vertere fortunam. Multi ergo Macedonum primo impetu obtriti sunt: plures ad Alexandrum refugerunt. Tum Persæ clamore sublato, qualem victores solent edere, ferociter in hostem, quasi ubique profligatum, incurrunt. Alexander terricos castigare, adhortari, prælium, quod jam elanguerat, solus accendere, confirmatque tandem animis ire in hostem iubet. Rarior acies erat in dextro cornu Persarum. Namque inde

Bactriani decesserant ad opprimenda impedimenta. Itaque Alexander laxatos ordines invadit, & multa caede hostium invehitur. At qui in laevo cornu erant Persæ, spe posse eum includi, agmen suum a tergo dimicantibus opponunt. Ingenisque periculum in medio hærens adisset, ni equites Agriani, calcaribus subditis, circumfusus Regi Barbaros adorti essent, averfosque cædendo in se obverti coegissent. Turbata erat utraque acies. Alexander & a fronte, & a tergo hostem habebat: qui averso ei instabant, ab Agrianis militibus premebantur. Bactriani, impedimentis hostium directis, reversi ordines suos recuperare non poterant. Plura simul abrupta a cæteris agmina, ubicumque alium alii fors miscuerat, dimicabant. Duo Reges junctis prope agminibus prælium accendebant. Plures Persæ cadebant: par ferme utrinque numerus vulnerabatur. Curru Darius, Alexander equo vehebatur. Utrumque delecti tuebantur, sui immemores: quippe amisso Rege nec volebant salvi esse, nec poterant. Nam ante oculos sui quisque Regis mortem occumbere ducebat egregium. Maximum tamen periculum adibat, qui maxime tuebatur: quippe sibi quisque cæsi Regis expetebat decus. Cæterum, sive ludibrium oculorum, sive vera species fuit, qui circa Alexandrum erant, vidisse se crediderunt paululum super caput Regis placide volantem aquilam, non sonitu armorum, non gemitu morientium territam. Diuque circa equum Alexandri, pendenti magis, quam volanti similis apparuit. Certe vates Aristander alba veste indutus, & dextra præferens lauream, militibus in pugnam intentis avem monstravit, haud dubium victoriæ auspiciam. Ingens ergo alacritas, ac fiducia paulo ante territos accendit ad pugnam, utique posteaquam auriga Darius, qui ante ipsum sedens equos regebat, hasta transfixus est. Nec aut Persæ, aut Macedones dubitavere, quin ipse Rex esset occisus. Lugubri ergo ululatu, & inconfito clamore, gemituque totam fere aciem adhuc æquo Marte pugnantium turbavere. Cognati Darii, & armigeri, lævumque tuentes cornu, in fugam effusi destituerant currum, quem a dextra parte stipati in medium agmen receperunt. Dicitur acinace stricto Darius dubitasse, an fugæ desecus honesta morte vitaret. Sed eminens curru, nondum omnem suorum aciem prælio excedentem destituere erubescabat. Dumque inter spem, & desperationem hæsitat, sensim Persæ cedebant, & laxaverant ordines. Alexander, mutato equo (quippe plures fatigaverat) resistentium ora soliebat, fugientium terga. Jamque non pugna, sed caedes erat, cum Darius quoque currum suum in fugam vertit. Hærebat in tergis fugientium victor, sed prospectum oculorum nubes pulveris, quæ ad cælum ferebatur, abstulerat. Ergo haud secus, quam in tenebris errabant, ad sonum notæ vocis, ut signum subinde cocuntes. Exaudiebant tamen stre.

strepitus habearum, quibus equi currum vehentes identidem verberabantur. Hæc sola fugientis vestigia excepta sunt.

C A P U T XXXVII.

Parmenionis laevum cornu a Mazæo adeo urgetur, ut fugam jam circumspiciat. Petit auxilium ab Alexandro, qui Darium fugientem persequatur. Sistit agmen indignandum. Mazæus intellecto, Darium fugere, mittit pugnam, & ipse percussus manu, tergum vertit. Darius media nocte Arbela pervenit. Describitur inde clades, & strages cadentium, fugientium, persequentium, & immensa hostium sitis.

AT in lævo Macedonum cornu, quod Parmenio, sicut¹⁶ ante dictum est, tuebatur, longe alia fortuna utriusque partis res gerebatur. Mazæus cum omni suorum equitatu vehementer investus, urgebat Macedonum alas. Jamque abundans multitudine aciem circumvehens coeperat, cum Parmenio equites nuntiare jubet Alexandro, in quo discrimine ipsi essent: nisi mature subveniretur, non posse sisti fugam. Jam multum viæ processerat Rex, imminens fugientium tergis, cum a Parmenione tristis nuntius venit. Refrenare equos iussit, qui vehabantur, agmenque constitit, frendente Alexandro, eripi sibi victoriam e manibus. & Darium feliciter fugere, quam sequi se. Interim ad Mazæum superati Regis fama pervenerat. Itaque quamquam validior erat, fortuna tamen partium terribus, percussis languidius instabat. Parmenio ignorabat quidem causam sua sponte pugnae reniisse, sed occasione vincendi strenue est usus. Thestalos equites ad se vocari jubet. *Ecquid, inquit, videtis istos, qui ferociter modo instabant, pedem refrare subito pavore perterritos? Nimirum nobis quoque Regis nostri fortuna vicit: omnis Persarum cede fracta sunt. Quid cessatis? an ne fugientibus quidem pares estis?* Vera dicere videbatur, & spes languentes quoque erexerat. Subditis calcaribus proruere in hostem. Et illi jam non sensum, sed citato gradu recedebant: nec quidquam fugæ, nisi quod terga nondum verterant, deerat. Parmenio tamen ignarus, quænam in dextro cornu fortuna Regis esset, repressit suos. Mazæus, dato fugæ spatio, non recto itinere, sed majore, & ob id tutiore circuitu, Tigrim superat, & Babylonem cum reliquiis devicti exercitus intrat. Darius paucis fugæ comitibus ad Lycum amnem contenderat. Quo trajecto dubitavit, an solveret pontem; quippe hostem jam affore nuntiabatur. Sed tot millia suorum, quæ nondum ad amnem pervenerant, ponte relicto, prædam hostis fore videbat. Abeuntem, cum intactum sineret pontem, dixisse constat, *Malle insequentibus iter dare, quam auferre fugientibus.* Ipse ingens spatium fuga amens, media fere nocte Arbela pervenit. Quis tot ludi.

ludibria fortunæ, ducum, agminumque cædem multiplicem, devictorum fugam, clades nunc singulorum, nunc univerforum, aut animo assequi queat, aut oratione complecti? propemodum sæculi res in unum illum diem fortuna cumulavit. Alii qua brevissimum patebat iter, alii diversos saltus, & ignotos sequestratus calles petebant. Eques, pedesque confusi sine duce, armatis inermes, integris debiles implicabantur. Deinde misericordia in metum versa, qui sequi non poterant, inter mutuos gemitus deserebantur. Sitis præcipue fatigatos, & faucibus exurebat. Passimque omnibus rivis prostraverant corpora, præterfluentem aquam hianti ore captantes. Quam cum diu avidè turbidam hausissent, tendebantur extemplo præcordia premente limo. Resolutisque, & torpentibus membris, cum supervenisset hostis, novis vulneribus excitantur. Quidam, occupatis proximis rivis, diverterant longius, ut, quicquid occulti hamoris usquam manaret, exciperent. Nec ulla adeo avia, & sicca lacuna erat, quæ vestigantium sitim falleret. E proximis vero itineri vicis senum ululatus, foeminarumque exaudiebantur, barbaro ritu Darium adhuc Regem clamantium.

CAPUT XXXVIII.

Perse per fugam Lyco mersi, tantum aquæ hauserunt, uti plerique nunquam amplius sitivissent. Alexander suos cohibet porro insequi volentes, parcerent ferro, servarent vires meliori fortunæ; versisque aciem ad Parmenionem, quem laborare acceperat. Ipse in ipso reditu ultimæ incurrit periculum, quod sola virtute, suis hostibus, qui se se conglobaverant, evasit. Parmenio interrim & ipse vicis. Numerantur utrinque cæsi. Laudatur Alexander, & soli prope victoria tribuitur: Nec tantum præcipui Duces, Hephæstio, Cænos, Perdicas, Menides, Additur epiphonema, Regem dignum tali milite, & militem tali Rege.

Alexander, ut supra dictum est, inhibito suorum cursu, ad Lycum amnem pervenerat. Ubi ingens multitudo fugientium oneraverat pontem, & plerique, cum hostis urgeret, in flumen se præcipitaverant, gravesque armis, & prælio, ac fuga defatigati, gurgitibus hauriebantur. Jamque non pons modo fugientes, sed ne annis quidem capiebat, agmina sua improvide subinde cumulant. Quippe, ubi intravit animos pavor, id solum metuunt, quod primum formidare cœperunt. Alexander, in tantibus suis, abeuntem hostem sequi permitteret, hebetia tela esse, & manus fatigatas, tantoque cursu corpora exhausta, & præceps in noctem diei tempus caufatus est. Reverti de lævo cornu, quod adhuc in acie stare credebatur, sollicitus, reverti ad ferendam opem suis statuit. Jamque signa converterat, cum equites

a Par.

a Parmenione missi, illius quoque partis victoriam nuntiant. Sed nullum eo die majus periculum adiit, quam dum copias reducit in castra. Pauci enim, & incompositi sequebantur, ovantes victoria, quippe omnes hostes aut in fugam effusos, aut in acie cecidisse credebant; cum repente ex adverso apparuit agmen equitum, qui primo inhibere cursum, deinde, Macedonum paucitate conspecta, turmas in obvios concitaverunt. Ante signa Rex ibat, dissimulato magis periculo, quam spreto. Nec defuit ei perpetua in dubiis rebus felicitas. Namque Praefectum equitatus, avidum certaminis, & ob id ipsum incautius in se ruentem, hasta transfixit. Quo ex equo lapso, proximum, ac deinde plures eodem telo confodit. Invasere turbatos amici quoque. Nec Persae inulti cadebant, quippe non universae acies, quam haec tumultuariæ manus, vehementius iniere certamen. Tandem Barbari, cum obscura luce fuga tutior videretur esse, quam pugna, diversis agminibus abiire. Rex extraordinario periculo defunctus, incolumes suos reduxit in castra. Cecidere Persarum, quorum numerum victores inire poterunt, millia XL. Macedonum minus, quam CCC desiderati sunt. Cæterum hanc victoriam Rex maiore ex parte virtuti, quam fortunæ suæ debuit. Animo, non (ut antea) loco vicit. Nam & aciem peritissime instruxit, & promptissime ipse pugnavit, & magno consilio iacturam sarcinarum, impedimentorumque contempsit, cum in ipsa acie summum rei videret esse discrimen, dubioque adhuc pugnae eventu, pro victore se gessit. Percussos deinde hostes fudit: fugientes, quod in illo ardore animi vix credi potest, prudentius, quam avidius persequutus est. Nam, si parte exercitus adhuc in acie stante, instare cedentibus perseverasset, aut sua culpa victus esset, aut aliena virtute vicisset. Jam si multitudinem equitum occurrentium extimuisset, victori aut foede fugiendum, aut miserabiliter cadendum fuit. Ne Duces quidem copiarum sua laude fraudandi sunt. Quippe vulnera, quæ quisque excepit, indicia virtutis sunt. Hephæstionis brachium hasta ictum est: Perdiccas, ac Cænos, & Menides sagittis prope occisi. Et si vere æstimare Macedonas, qui tunc erant, volumus, fatebimur & Regem talibus ministris, & illos tanto Rege fuisse dignissimos.

LIBER QUINTUS.

SYNOPSIS.

Darius in Mediam cum suis profugit. Alexander Arbela potitur: Babylonem a Mazæo deditam cum Mazæo in fidem accipit, urbemque cum triumpho ingreditur. Babylon, & civium mores describuntur. Amyntas Andromenis supplementum militum ex Græcia adducit. Rex ludos militares committit. Susa deduntur, ubi thesaurus Darii exhaustus, tricies millies centena millia Philippeorum, ut Barbæri vocant, triginta milliones talentorum. Rex Sysigambem solatur, & illius deprecato victis Uxiis parcit. Persidem intrare conatus, ab Arbarzane Satrapa repellitur. Ubi Alexandri deprehensa hastæ felicitas. Duce tandem Lycie, per inuia, & avia penetrat. Araxem amnem superat; supplices Græcos, & captivos liberat; captam Persèpolim exhaurit. Septuagies his millies centena millia aureorum in ærarium redigit; quibus ex Parsagadis tricies sexies centena millia addit. Inde Marlos subigit: redit Persèpolim, urbemque cum Regia, suasa Thaidis, incendio delet. Hinc Mediam accepto supplemento intrat. Darius Ecbatanis pugna seorsum accingit, ad quam suos hortatur. Nubarzanes, & Bessus in Darii exitium conjurant. Græcus miles Regem tueri conatur. Capitur Rex, vulneratur, destituitur a suis, a Macedone spirans reperitur, extinguitur: quod in Curtio deletum est.

CAPUT I.

Dilata rerum in Europa gestarum narratione, fugam, & consilia Darii explicat.

QUæ interim ductu, imperioque Alexandri vel in Græcia, vel Illyriis, ac Thracia gesta sunt, si quæque suis temporibus reddere voluero, interrumpendæ sunt res Asiæ, quas utique ad fugam, mortemque Darii universas in conspectum dari, & sicut inter se coherent, ita opere ipso conjungi, haud paulo aptius videri potest. Igitur, quæ prælio apud Arbelam conjuncta sunt, ordiar dicere. Darius media fere nocte Arbelam pervenit, eodemque magnæ partis amicorum ejus, ac militum fugam fortuna compulerat. Quibus convocatis, exponit, haud dubitare se, quin Alexander celeberrimas urbes, agros-

que omni copia verum abundantes petiverunt esset; prædam optimam, paratamque ipsum, & milites ejus spectare. Id suis rebus tali in statu saluti fore; quippe se deserta cum expedita manu petiturum. Ultima Regni adhuc intacta esse: inde bello vires haud agere reparaturum. Occuparet sane Gazam avidissima gens, & ex longa fame sariaret se auro, mox futura præde sibi. Didicisse usu, pretiosam suppellectilem, pellicesque, & spadonum agmina, nihil aliud fuisse, quam onera, & impedimenta. Eadem trahentem Alexandrum, quibus antea vicisset, inferiorem fore. Plena omnibus desperationis videbatur oratio: quippe Babylonem urbem opulentissimam dedi cernentibus, jam Susa, jam cætera ornamenta Regni, causamque belli, victorem occupaturum. At ille docere pergit, non speciosa dictu, sed usu necessaria in rebus adversis sequenda esse. Ferro geri bella, non auro; viris, non urbium tectis: omnia sequi armatos. Sic majores suos percussos in principio rerum, celeriter pristinam reparasse fortunam. Igitur sive confirmatis eorum animis, sive imperium magis, quam consilium sequentibus, Mediæ fines ingressus est.

C A P U T II.

Præda bello capta, & Tigris, & Euphratis fluminum descriptio.

Paulo post Alexandro Arbela traditur, Regia suppellectili, & tunc gaza repleta. Quatuor millia talentum fuere: præterea pretiosæ vestes, totius (ut supra dictum est) exercitus opibus in illam sedem congestis. Ingruentibus deinde morbis, quos odor cadaverum totis jacentium campis vulgaverat, maturius castra movit. Euntibus aperit se a parte leva Arabia odorum fertilitate nobilis regio, campestre iter est. Inter Tigrim, & Euphratem jacentia tam uberi, & pingui solo, ut a pastu repellit pecora dicantur, ne satietas perimat. Causa fertilitatis est humor, qui ex utroque amne manat, toto fere solo propter venas aquarum resudante. Ipsi amnes ex Armeniæ montibus profluunt, ac magno deinde aquarum divortio iter, quod cœpere, percurrunt. Duo millia, & quingenta stadia emensi sunt, qui amplissimum intervalum circa Armeniæ montes notaverunt. Idem cum Mediæ, & Gordianorum terras fecare cœperunt, paulatim in arctius coeunt: & quo longius manant, hoc angustius inter se spatium terræ relinquunt. Vicini maxime sunt his campis, quos incolæ Mesopotamiam appellant: Mediam namque ab utroque latere concludunt. Idem per Babyloniorum fines in Rubrum mare irrumpunt. Alexander quartis castris ad Mennin urbem pervenit. Caverna ibi est, ex qua fons ingentem vim bituminis effundit, adeo, ut satis constet, Babylonios muros ingentis operis hujus fontis bitumine interlitos fuisse.

Alexander Babylonem ultro se dedentem ingreditur, & ab tota civitate effusa laetis excipitur.

Cæterum Babylonem procedenti Alexandro, Mazæus, qui ex acie in urbem eam confugerat, cum adultis liberis supplex occurrit, urbem, seque dedens. Gratus adventus ejus Regi fuit: quippe magni operis futura erat obsidio tam munitæ urbis. Ad hoc vir illustris, & manu promptus, fama que etiam proximo prælio celebris, & cæteros ad deditionem sui incitaturus exemplo videbatur. Igitur hunc quidem benigne cum liberis excepit. Cæterum quadrato agmine, quad ipse ducebat, velut in aciem irent, ingredi suos jubet. Magna pars Babyloniorum confiterat in muris, avida cognoscendi novum Regem. Plures obviam egressi sunt. Inter quos Bagophanes, arcis, & Regiæ pecuniæ custos, ne studio a Mazæo vinceretur, totum iter floribus, coronisque constraverat, argenteis altariibus utroque latere dispositis, quæ non thure modo, sed omnibus odoribus cumulaverat. Eum dona sequebantur, grezes pecorum, equorumque: leones quoque, & pardales caveis præferebantur. Magi deinde suo more patrium carmen canentes, post hos Chaldæi, Babyloniorumque non vates modo, sed etiam artifices, cum fidiis sui generis ibant. Laudes ii Regum canere soliti; Chaldæi siderum motus, & statas temporum vices ostendere. Equites deinde Babylonii, suo, atque equorum cultu, ad luxuriam magis, quam ad magnificentiam exacto, ultimi ibant. Rex armatis stipatus, oppidanorum turbam post ultimos pedites ire jussit. Ipse cum curru urbem, ac deinde Regiam intraivit. Postero die supellectilem Darii, & omnem pecuniam recognovit.

CAPUT IV.

Babylonis descriptio.

Cæterum ipsius Urbis pulchritudo, ac venustas, non Regis modo, sed etiam omnium oculos in semet haud immerito convertit. Semiramis eam condiderat, vel (ut plerique credidere) Belus, cujus Regia ostenditur. Murus instructus laterculo coctili: bitumine interlitus: spatium xxx., & duorum pedum latitudinem amplectitur. Quadrigæ inter se occurrentes sine periculo commeari dicuntur. Altitudo muri L. cubitorum eminet spatio. Turres denis pedibus, quam murus, altiores sunt. Totius operis ambitus cœlxxviii. stadia complectitur. Singulorum stadiorum structuram singulis diebus perfectam esse, memorie proditum est. Edificia non sunt admota muris, sed fere spatium unius jugeri absunt. Ac ne totam quidem

dem urbem tectis occupaverunt. Per xc. stadia habitatur. Nec omnia continua sunt, credo, quia tutius visum est pluribus locis spargi. Cætera ferunt, coluntque, ut, si externa vis ingruat, obfessis alimenta ex ipsius urbis solo subministrant. Euphrates interfluit, magnæque molis crepidinibus coercetur. Sed omnium operum magnitudinem circumveniunt cavernæ ingentes, in altitudinem pressæ ad accipiendum impetum fluminis: quod ubi appositæ crepidinis fastigium excessit, urbis tecta corripere, nisi essent specus, lacusque, qui exciperent. Costili laterculo stru-cti sunt; totum opus bitumine astringitur. Pons lapideus flumini impositus, jungit urbem. Hic quoque inter mirabilia Orientis opera numeratus est. Quippe Euphrates altum limum vehit, quo penitus ad fundamenta jacienda egesto, vix fulciendo operi firmum reperiunt solum. Arenæ autem subinde cumulatæ, & laxis, quibus pons sustinetur, annexæ, morantur amnem, qui retentus acrius, quam si libero cursu mearet, illiditur. Arcem quoque ambitu viginti stadia complexam habent: triginta pedes in terram turrium fundamenta demissa sunt: ad octoginta summum munimenti fastigium pervenit. Super arcem, vulgatum Græcorum fabulis miraculum, pensiles horti sunt, summam murorum altitudinem æquantes, multarumque arborum umbra, & proceritate amœni. Saxæ pilæ, quæ totum onus sustinent, instructæ sunt. Super pilas lapide quadrato solum stratum est, patiens terræ, quam altam injiciunt, & humoris, quo rigant. Adeoque validas arborum sustinent moles, ut stipites earum cæto cubitorum spatium crassitudine æquent, in quinquaginta pedum altitudinem emineant, & frugiferæ sint, æque, ac si terra sua alerentur. Et, cum vetustas non opera solum manu facta, sed etiam ipsam naturam paulatim exedendo perimat; hæc moles, quæ tot arborum radicibus premittitur, tantique nemoris pondere onerata est, inviolata durat. Quippe viginti lati parietes sustinent, undecim pedum intervallo distantes, ut procul visentibus sylvæ montibus suis imminere videantur. Syriæ Regem Babylone regnantem hoc opus esse molitum, memoriæ proditum est, amore conjugis victum, quæ desiderio nemorum, sylvarumque in campetribus locis virum compulit naturæ genium amœnitate hujus operis imitari.

C A P U T V.

Mores Babyloniorum corruptissimos exponit.

Dutius in hac urbe, quam usquam constitit Rex. Nec ullus locus disciplinæ militari magis nocuit. Nihil urbis ejus corruptius moribus, nec ad irritandas, illicientasque immoticias voluptates instructius. Liberos, conjugesque cum hospitibus stupro coire, modo pretium flagitii detur, parentes, maritique patiuntur.

Conv

Convivales ludi tota Perfide Regibus, Purpuratisque conditi sunt: Babylonii maxime in vinum, & quæ ebrietatem sequuntur, effusi sunt. Fœninarum convivia inuentum in principio modestus est habitus, dein summa quæque amicu exuunt, paulatimque pudorem profanant. Ad ultimum (honos auribus sit) ima corporum velamenta projiciunt. Nec meretricum hoc dedecus est, sed matronarum, virorumque, apud quos comitas habetur vulgati corporis vilitas. Inter hæc flagitia exercitus ille dormitor Asiæ per xxxiv. dies saginatus, ad ea, quæ sequebantur discrimina, haud dubiè debilior futurus fuit, si hostem habuisset.

CAPUT VI.

Copias auget, Regnum Babylonis Satrapis, & Prætoribus administrandum committit. Chiliarchas creat, militarem disciplinam mutat.

Cæterum, quominus damnum sentiret, identidem incremento renovabatur. Namque Amyntas Andromenis ab Antipatro Macedonum peditum sex millia adduxit, cccc. præterea ejusdem generis equites, cum his DC. Thracas, adjunctis peditibus suæ gentis tribus milibus, & quingentis. Et ex Peloponneso mercenarius miles ad quatuor millia advenerat, cum cccclxxx. equitibus. Idem Amyntas adduxerat quinquaginta Principum Macedoniæ liberos adultos, ad custodiam corporis. Quippe inter epulas hi sunt Regis ministri. Iidemque equos inveniunt prælium admovent, venantemque comitantur, & vigiliæ vices ante cubiculi fores servant; magnorumque Præfectorum, & Ducum hæc incrementa sunt, & rudimenta. Igitur archi Babylonis Rex Agathone præsidere iussit, cum septingentis Macedonum, trecentisque mercede conductis, Prætores, qui regioni Babylonis, & civitati præessent, Menetem, & Apollodorum reliquit. His duo millia peditum cum mille talentis dat. Utrique præceptum, ut in supplementum milites legerent. Mazæum transfugam Satrapea Babylonis donat. Ragophanem, qui arcem tradiderat, se sequi iussit. Armenia Mithreni Sardium proditori data est. Ex pecunia deinde Babylonis Macedonibus equitibus sexcenti denarii tributi: peregrinus eques quingenos accepit: ducenis pedestrium stipendium mentum est. His ita compositis, in regionem, quæ Satrapene vocatur, pervenit. Fertilis terra, copia rerum, & omni commætu abundans. Itaque diutius ibi subsistit. Ac, ne desides otio demitterent animos, iudices dedit, præmiæque proposuit de virtute militari certantibus. Novem, qui fortissimi iudicati essent, singulis milibus præturi erant. Chiliarchas vocabant, tum primum in hunc numerum copiis distributis. Namque antea quinquagenariæ cohortes erant: nec for-

fortitu
vener
jussu
Quippi
rari r
est A
junior
ei An
obtin
nus:
Theo
quog
ter m
gente
tionu
um,
velle
antiu
perti
statu
cuur

J A
ye f
prom
ad C
vehe
lent
loci
acci
aux
Ut
ma
sign
pes
arbi
tulu
qua
dur
sub
ing
fieri
faci
nis
vic
Th
qu
ped

fortitudinis præmia cesserant. Ingens militum turba convenerat, egregio interfutura certamini, testis eadem cuiusque factorum, & de iudiciis latura sententiam. Quippe vero ne, an falso honos cuique haberetur, igno- rari non poterat. Præter omniū virtutis causa donatus est Adarchias senior, qui omisum apud Halicarnassum a junioribus prælium, unus maxime accenderat: proximus ei Antigenes visus est: tertium locum Philotas Angeus obtinuit: quartus Amyntæ datus est: post hos Antigonus: & ab eo Lyncenes Amyntas fuit: septimum locum Theodotus: ultimum obtinuit Hellenicus. In disciplina quoque militaris rei pleraque a maioribus tradita, utiliter mutavit. Nam, cum ante equites in suam quisque gentem describerentur, seorsum a cæteris, exempto nationum discrimine, Præfectos non unius suarum gentium, sed electos attribuit. Tuba, cum castra movere vellet, signum dabat. Cujus sonus plerumque, tumultu- antium fremitu exoriente, haud satis exaudiebatur. Ergo perticam, quæ undique conspici posset, supra Prætorium statuit, ex qua signum eminebat pariter omnibus consi- cium. Observabatur ignis noctu, fumus interdiu.

CAPUT VII.

Susa cum thesauro traduntur.

Jamque Susa adituro, Abulites regionis ejus Præfectus, sive Darii jussu, ut Alexandrum præda retineret, si- ve sponte, filium obviam misit, traditurum se urbem promittens. Benigne juvenem excepit Rex, & eo ducere ad Chæspem animum pervenit, delicatam (ut fama est) vehementem aquam. Hic Abulites cum donis Regalis opu- lentiae occurrit. Dromades cameli inter dona erant, ve- locitatis eximiae, duodecim elephantum a Dario ex India acciti, non jam terror (ut speraverant) Macedonum, sed auxilium, opes victi ad victorem transferente fortuna. Ut vero urbem intravit, incredibilem ex thesauris sum- mam pecunie egressit, L. millia talentum argenti, non signati forma, sed rudi pondere. Multi Reges tantas o- pes longa ætate cumulaverant liberis, posterisque, ut arbitrabantur, quas una hora in externi Regis manus in- tulit. Confedit deinde in Regia sella, nullo excelsiore, quam pro habitu corporis. Itaque cum pedes imum gra- dum non contingerent, unus ex Regiis pueris mensam subdidit pedibus. Et, cum spadonem, qui Darii fuerat, ingenucentem conposisset Rex, causam mentis requi- sit. Ille indicat, Darium vincti in ea solitum, seque sacram ejus mensam at ludibrium recidentem sine lacry- mis conspiciere non posse. Subiit ergo Regem verecundia violandi hospitales Deos. Jamque subduci jubebat, cum Philotas, Minime vero hæc feceris, Rex, sed omen quo- que accipe, mensam, ex qua libavis hostis apulas, suis pedibus esse subiectam.

CAPUT VIII.

Syfigambim cum presidio Susis relinquit, eique vestes Macedonicas cum tela donat, qua filias occuparet. Megistam ex dono, & dicto, servitutis indicio, praesens solatur.

REX, Perfidis fines aditurus, Susa urbem Archelao, & praesidium trium millium tradidit. Xenophilo arcis cura mandata est, mille Macedonum aetate gravibus praesidere arcis custodiae iussis, Thefaurorum Callicrati tutela permessa, Satrapea regionis Susianae restituta Abuliti. Matrem quoque Darii, & liberos in eadem urbe deponit. Ac forte Macedonicas vestes, multamque purpuram dono ex Macedonia sibi missam, cum iis, qui contecerant, tradi Syfigambi iussit. Omni namque honore eam, & filii quoque pietate prosequabatur. Admonerique iussit, ut, si cordi quoque vestis esset, conficere eam neptes suas assuesceret, conoque doceret dare. Ad hanc vocem lacrymae obortae prodidere animum aspernantis id munus. Quippe non alied magis in contumeliam Persarum foeminae accipiunt, quam admovere laeae manus. Nuntiant, qui dona tulerant, tristem esse Syfigambim; dignaque res excusatione, & solatio visa. Ipse ergo pervenit ad eam, & Mater, inquit, hanc vestem, qua indutus sum, sororum non solum donum, sed etiam opus vides. Nostri decipere me mores. Cave, obsecro, in contumeliam accipias ignorationem meam. Quae tui moris esse cognovi, ut spero, abunde servata sunt. Scio apud vos filium in conspectu matris nefas esse confidere, nisi cum illa permisit. Quotiescumque ad te veni, donec, ut considerem, annueas, restiti. Procumbens venerari me sepe voluisti; inhibui. Dulcissime matri Olympiadi nomen debitum, sibi reddo. Miugato ejus animo, Rex quartis castris per-
venit ad fluvium.

CAPUT IX.

Pasitigrim describit. Alexander Uxios subigit: Madati Praetori Uxiorum, deprecante Syfigambe, ignoscis.

PAsitigrim incolae vocant. Oritur in montibus Uxiorum, & per L. stadia sylvestribus ripis praecipis inter saxa devolvitur. Accipiunt deinde eum campi, quos clementiore alveo praeterit, jam pavium patiens. Sexcenta stadia sunt mollioris soli, per quod leni tractu aquarum Persico mari se insinuat. Alexander amne superato, cum ix. milibus peditum, & Agrianis, atque Graecorum mercenariis, millibus xix., additis millibus Thracum, in regionem Uxiorum pervenit. Finitima Susis est, & in primam Persidem excurrit, arctum in-

ter se, & Sufianos aditum relinquens. Madathes erat hujus regionis Præfectus, haud sane temporum multorum homo; quippe ultima pro fide experiri decreverat. Sed periti locorum Alexandrum docent, occultum iter esse per calles, & aversum ab urbe; si paucos misisset le iter armatos, super capita hostium evasuros. Cum consilium placuisset, iidem itinerum fuerunt duces. Mille, & quingenti mercede conducti, & Agriani fere mille Tauro. ni Præfecto dati, ac post Solis occasum iter ingredi iussu. Ipse tertia vigilia castris motis, circa lucis ortum superaverat angustias, casaque materia cratibus, & pluteis faciendis, ut, qui turres admoverent, extra teli jactum essent, urbem obsidere coepit. Prærupta erant omnia faxis, & cotibus impedita. Multis ergo vulneribus depulsi, ut quibus non cum hoste solum, sed etiam cum loco dimicandum esset, subibant tamē; quia Rex inter primos constiterat, interrogans tot uroium victores, an erubescerent hærere in obsidione castelli exigui, & ignobilis. Simul jam inter hæc eminus petebatur, cum testudine objecta milites, qui, ut inde discederet, pel. lere nequiverant, trebantur. Tandem Tauron super arcem urbis se cum suo agmine ostendit. Ad cujus conspectum, & animi hostium labare, & Macedones acius prælium inire coeperunt. Anceps oppidanos malum urgebat; nec sisti vis hostium poterat. Paucis ad moriendum, pluribus ad fugam animus fuit. Magna pars in arcem concessit. Inde triginta Oratoribus missis ad deprecandum, triste responsum a Rege redditur, non esse veniæ locum. Itaque suppliciorum metu percussi. ad Syfigambim Darii matrem, occulto itinere, ignotoque hostibus, mittunt, qui peterent, ut ipsa Regem mitigaret, haud ignari, parentis eam loco diligi, colique. Et Madathes sororis ejus filiam secum matrimonio junxerat, Darium propinqua cognatione contingens. Diu Syfigambis supplicum precibus repugnavit, abnuens deprecationem pro illis convenire fortunæ, in qua esset: adjecitque, metuere sese, ne victoris indulgentiam fatigaret, sæpiusque cogitare, captivam esse se, quam Reginam fuisse. Ad ultimum victa, literis Alexandrum ita deprecata est, ut ipsam excusaret, quod deprecaretur: petere se, ut illis quoque, si minus, sibi ignosceret, pro necessario, ac propinquo suo, jam non hoste, sed supplice tantum, vitam precari. Moderationem, clementiamque Regis, quæ tunc fuit, vel una hæc res possit ostendere: non Madathi modo ignovit, sed omnes & deditos, & captivos libertate, atque immunitate donavit, urbem reliquit intactam, agros sine tributo colere permisit. A victore Dario plura mater non impetrasset.

*Persidem petit. Repredi cum clade cogitur. Alia via intrat.
Persidis descriptio. Ingressus in regionem. Cades Ariobar-
zanis.*

UXiorum deinde gentem subactam, Susianorum Satra-
pæ contribuit. Divisisque cum Parmenione copiis,
illum campetstri itinere procedere jubet, ipse cum expedi-
to agmine jugum montium cepit, quorum perpetuum
dorsum in Persidem excurrit. Omni hac regione vastata,
tertio die Persidem, quinto angustias (quas illi Sûidas
Pylas vocant) intrat. Ariobarzanes has cum quindecim
millibus peditum occupaverat rupes, abscissas, & undi-
que præruptas. In quarum cacuminibus extra teli ja-
ctum Barbari stabant, de industria quieti, & pa-
ventibus similes, donec in arctissimas fauces penetraret
agmen. Quod ubi contemptu sui pergere vident, tum
vero ingentis magnitudinis saxa per montium prona de-
volvunt: quæ incussa sæpius subjacentibus petris, majore
vi incidebant, nec singulos modo, sed agmina protre-
bant. Fuscis quoque excussi lapides, & sagittæ ingere-
bantur undique. Nec id miserrimum fortibus viris erat,
sed quod inulti, terarum ritu, velut in fovea depre-
hensi, caderentur. Ira igitur in rabiem versa, eminen-
tia saxa complexi, ut ad hostem pervenirent, alius
alium levantes conabantur ascendere. Ea ipsa multorum
simul manibus correpta, & convulsa, in eos, qui com-
moverant, recidebant. Nec stare ergo, nec niti, nec tes-
tudine quidem protegi poterant, cum tantæ molis onera
propellerent Barbari. Regem non dolor modo, sed
etiam pudor tenere in illas angustias conjecti exer-
citus angebat. Invenit ante eam diem fuerat, nihil
frustra ausus. Impulse Ciliciæ fauces intraverat: ma-
ri quoque novum iter in Paniphylum aperuerat. Tunc
hæsitabat deprehensa felicitas; nec aliud remedium erat,
quæ in reverti, quæ venerat. Itaque signo receptui dato,
decesatis agminibus, scutisque super capita consertis, re-
tro evadere Rex ex angustis jubet. Triginta fuere sta-
dia, quæ remensi sunt. Tum castris undique aperto lo-
co positus, non consultare modo, quid agendum esset,
sed Vates quoque adhibere cepit a superstitione animi.
Sed quid tum prædicere Aristander, cui tum pluri-
mum credebatur ex Vatribus, poterat? Itaque damonatis
intempestivis sacrificiis, peritos locorum convocari ju-
bet. Medium iter ostendebant tutum, apertumque.
Sed Rex dimittere milites insepultos erubescibat, ita
tradito more, ut vix ullum militiæ tam solenne esset
munus, quam humandi suos. Captivos ergo, quos
nuper exceperat, vocari jubet. Inter quos erat quidam
Græcæ, Persicæque linguæ peritus, qui frustra
eum in Persidem montium dorso exercitum ducere
affirmat, sylvestres esse calles, vix singulis pervios,
omnia

omnia contegi frondibus, implexoque arborum ramos
 sylvas committere. Namque Persis ab altero latere per-
 petuis montium jugis clauditur, quod in longitudi-
 nem MDC stadia, in latitudinem CLXX procurrit.
 Hoc dorsum a Caucaſo monte ad Rubrum mare perti-
 net. Quaque deficit mons, aliud munimentum, fre-
 tum obiectum est. Planities deinde sub radicibus mon-
 tium spatiosa procumbit, fertilis terra, multisque vi-
 cis, atque urbibus frequens. Araxes amnis per hos cata-
 pos multorum aquas torrentium evolvit in Medum.
 Medus a mari, & ad meridiem versus, minor amnis
 eo, quem recipit, evehitur: gignendæque herbæ non
 alius est aptior, quicquid alluit, floribus vestiens. Pla-
 tani quoque, & populi contegunt ripas, ita ut pro-
 cul visentibus continuata videantur montibus nemora ri-
 parum. Quippe obumbratus amnis, pressio in solum di-
 labitur alveo, imminenteque colles, ipsi quoque frondibus
 læti, radices eorum humore subeunte. Regio non alia
 tota Asia salubrior habetur: temperatum cælum, hinc
 perpetuum jugum opacum, & umbrosum, quod ætus
 levat, illinc mare adjunctum, quod modico tepore tex-
 ras fovet. His expositis, captivus interrogatus a Rege,
 auditu ne, an oculis comperta haberet, quæ diceret?
 pastorem se fuisse, & omnes eos calles percurris-
 se respondit, bis captum, semel a Persis in Lycia,
 iterum ab ipso. Subit animum memoria Regis Oraculo
 editæ fortis. Quippe consulenti responsum erat, ducem in
 Persidem ferentis viæ Lycium civem fore. Igitur promif-
 sis, quanta & præsens necessitas exigebat, & ipsius for-
 tuna capiebat, oneratum, armari jubet Macedonum mo-
 re, & quod bene verteret, monstraret iter, quamvis
 arduum, & præceps, evasurum se esse cum paucis: nisi
 forte crederet, quo ipse pecoris causa isset, Ale-
 xandrum pro gloria, & perpetua laude ire non posse.
 Etiam, atque etiam docere captivus, quam difficil-
 e iter esset, maxime armatis. Tum Rex, Prædem
 me, inquit, accipe, neminem eorum, qui sequuntur, re-
 culaturum ire, qua duces. Cratero igitur ad custodiam
 Castrorum relicto, cum peditibus, quæis assueverat, &
 iis copiis, quas Melæper ducebat, & sagittariis ducen-
 tis, & equitibus mille præcepit, ut castrorum specie
 manente, plures de industria ignes fieri imperaret, quo
 magis Barbari crederent, ipsum Regem in castris esse.
 Craterum, si forte Ariobarzanes cognovisset, per cal-
 lium antractus eum intrare, & ad occupandum iter
 suum partem copiarum tentasset opponere; Craterus cum
 illato terrore retineret, ad propius periculum conversum
 agmen: sin autem ipse hostem feteilisset, & salum
 occupasset, cum trepidantium Barbarorum tumultum
 exaudisset persequentium Regem, id ipsum iter, quo
 pridie pulsi fuerant, ne dubitare ingredi, quippe va-
 cuum fore, hostibus in semet averſis. Ipse tertia vigilia,

silenti agmine, ac ne tuba quidem dato signo, pergit
 ad demonstratum iter callium. Tridui alimenta por-
 tare militem iusserat leviter armatum. Sed præter in-
 vias rupes, ac prærupta saxa, vestigium subinde fal-
 lentia, nix cumulata vento ingredientiæ fatigabat. Quip-
 pe velut in foveas delati hauriebantur; & cum a com-
 militonibus levarentur, trahebant magis adjuvantes,
 quam sequebantur. Nox quoque, & ignota regio, ac
 dux, incertum, an satis fidus, multiplicabant metum.
 Si custodes fessissent, quasi feras bestias ipsos posse
 deprehendi. Ex unius captivi vel fide, vel anima, pen-
 dere & Regis salutem, & suam. Tandem venere in iu-
 gum. A dextra iter ad ipsum Ariobarzanem erat. Hic
 Philotam, & Cœnum cum Amynta, & Polyperconte,
 expeditam habentes manum, reliquit, monitos, ut,
 quia eques pediti erat mixtus, & quam pinguissimum es-
 set solum, & pabuli fertile, sensim procederent. Duces
 erant itineris de captivis dati. Ipse cum armigeris, &
 ala, quam *Agema* appellant, ardua semita, sed longius
 a stationibus hostium remota, multa cum vexatione pro-
 cessit. Medius erat dies, & fatigatis necessaria quies.
 Quippe tantundem itineris supererat, quantum emensi
 erant, sed minus præcipitis, atque ardui. Itaque refectis
 cibo, somnoque militibus, secunda vigilia furat. Et cæ-
 tera quidem haud ægre præterit: cæterum, qua se iugera
 montium paulatim ad planiora demittit, ingens vorago
 concursu cavata torrentium, iter ruperat. Ad hæc arbo-
 rum rami alius alio implicati, & coeuntes, ut perpetuam
 objecerant sepem. Desperatio igitur ingens, adeo, ut vix
 lacrymis abtinerent, incesserat. Præcipue obscuritas ter-
 rori erat. Nam etiam si qua sidera internitebant, conti-
 nenti fronde tectæ arbores conspiciere prohibebant. Ne
 aurium quidem usus supererat, sylvas quatiente vento,
 quæ concurrentibus ramis maiorem, quam pro statu, so-
 num reddebant. Tandem expectata lux omnia, quæ ter-
 ribiliora nox fecerat, minuit. Circuire brevi spatio poterat
 eluvies; & sibi quisque dux itineris cœperat fieri. Eva-
 dunt ergo in editum verticem, ex quo hostium statione
 conspecta, strenue armati a tergo se ostendunt nihil ta-
 le metuentibus, quorum pauci, qui congregi ausi
 erant, cæsi sunt. Itaque hinc morientium gemitus,
 hinc ad suos recurrentium miserabilis facies, integros
 quoque, antequam discrimen experirentur, in fu-
 gam avertit. Fremitu deinde in castra, quæ Craterus
 præerat, illato, ad occupandas angustias, in quibus pri-
 diè hæsitabat, miles educitur. Simul & Philotas cum
 Polyperconte, Amyntaque, & Cœno diversum iter in-
 gredi iussus, alium terrorem intulit Barbaris. Ergo undi-
 que Macedonum armis fulgentibus, ancipiti malo oppres-
 si, memorabile tamen prælium edunt ut opinor, igna-
 viam quoque necessitas acuit, & sæpe desperatio spei
 causa est. Nudi complectebantur armatos, & ingenti

L I B. V.

101

corporum mole secum ad terram detrahentes, ipsorum telis plerosque fodiebant. Ariobarzanes tamen quadraginta ferme equitibus, & quinque millibus peditum stipatus, per mediam aciem Macedonum cum multo fuorum, atque hostium sanguine erupit, Persopolim urbem caput regionis occupare festinans. Sed a custodibus urbis exclusus, consequutus strenue hostibus, cum omnibus fugæ comitibus, renovato prælio cecidit. Craterus quoque raptim agmine acto supervenit.

C A P U T XI.

Persopolim properat Alexander; cujus mira celeritas ab auctore predicatur.

REx eodem in loco, quo hostium copias fuderat, 5 castra communit. Quamquam enim undique fugati hostes victoriam concefferant; tamen præaltæ, præcipientesque fossæ, pluribus locis objectæ, abruperant iter. Sensimque, & caute progrediendum erat, jam non hostium, sed locorum fraude suspecta. Procedenti ei litteræ redduntur a Tyri late custode Regiæ pecuniæ, indicantes, eos, qui in urbe essent, auditore ejus adventu, diripere velle thesauros, properaret occupare, expeditum iter esse, quamquam Araxes amnis interfuiat. Nullam virtutem Regis istius magis, quam celeritatem laudaverim. Relictis enim pedestribus copiis, tota nocte cum equitibus itineris tanto spatio fatigatis ad Araxem prima luce pervenit. Vici erant in propinquo, quibus direptis, ac dirutis, pontem ex materia eorum, subditis faxis, strenue induxit.

C A P U T XII.

Græci mutili, & captivi petunt agrum ab Alexandro.

JAmque haud procul urbe erant, cum miserabile agmen, inter pauca fortunæ exempla memorandum, Regi occurrit. Captivi erant Græci ad quatuor millia fere, quos Persæ vario suppliciorum modo affecerant. Alios pedibus, quosdam manibus, auribusque amputatis, iniustisque barbararum litterarum notis, in longum sui ludibrium reservaverant; &, cum se quoque alienæ ditionis esse cernerent, volentes Regi occurrere non prohibuerant. Inusitata simulacra, non homines videbantur; nec quidquam in illis præter vocem poterat agnoscere. Plures igitur lacrymas commovere, quam profuderant ipsi. Quippe in tam multiplici, variaque fortuna singulorum, intuentibus similes quidem, sed tamen dispares penas, quis maxime miserabilis esset, liquere non poterat: omnes pari supplicio affecti, sibi videbantur. Ut vero Jovem illi tandem Græci ultorem aperuisse oculos conclamavere; Rex absteris, quas profuderat, lacrymis, bonum habere animum jubet, visuros urbes suas, conjugesque: & castra inde duo ab urbe stadia communit.

maunit. Græci exceſſerant vallo, deliberaturi, quid poſſi-
ſimum a Rege peterent. Cumque aliis ſedes in Aſia roga-
re, aliis reverti domos placeret: Euthymon Cymæus ita
loquutus ad eos fertur: Nos, qui modo ad opem peten-
dam ex tenebris, & carcere procedere erubuimus, ut nunc
eſt, ſupplicia noſtra, quorum nos pudeat magis, an
paniteat, incertum eſt, oſtendere Græciæ velut lætum ſpe-
ſtaculum cupimus? At ii optime miſerias ferunt, qui
abſcondunt. Nec ulla eſt iam familiaris infelicibus patria,
quam ſolitudo, & ſtatus prioris obliuio. Nam qui mul-
tum in ſuorum miſericordia ponunt, ignorant, quam ce-
leſter lacryme inaveſcant. Nemo fideliter diligit, quem
ſuſcidit. Nam & calamitas querula eſt. & ſuperba felici-
tatis. Iſa ſuam quiſque fortunam in conſilio habet, cum
de aliena deliberat. Et niſi mutuo eſſemus miſeri, olim
alii poſuiſſemus eſſe ſuſcidio. Quid mirum eſt, for-
tunatos ſemper parem quærere? Obſecro vos, olim vita de-
functi, quæramus locum, in quo hæc ſemeſta membra
obruamus, ubi orribiles cicatrices celet exilium. Ingrati
proſus conjugibus, quas iuvenes duximus, revertemur. Li-
beri in flore & ætatis, & rerum patres agnoſcent erga ſu-
bita detrimenta? & quota pars noſtri tot obire terras poſſit? Pro-
cul Europa in ultima Orientis relegati, ſenes, debiles, ma-
jore membroꝝum parte mutilati, tolerabimus ſcilicet, que
armatos, & viſtores fatigaverunt? Conjuges deinde, quas
captis forſ, & neceſſitas unicum ſolacium applicuit, pa-
roſque liberos, trahimus nobiſcum, an relinquimus? Cum
his venientes nemo agnoſcere voles. Relinquemus ergo
exemplo præſentia pignora, cum incertum ſit, an viſuri
ſimus ea, que petimus? Inter hos latendum eſt, qui nos mi-
ſeros noſſe caperunt. Hæc Euthymon. Contra Theætetus A-
thenienſis ortus eſt dicere, Neminem pietum habitu corporis
ſuos æſtimaturum, utique ſervitiū hoſtis, non natura cala-
mitoſos. Dignum eſſe omni malo, qui erubereſceret fortuita.
Triftem cum de mortalitate ferre ſententiam, & deſperare
miſericordiam, quam ipſe alteri denegaturus ſit. Deos
(quod ipſi nunquam auſi optare ſerent) offerre patriam,
conjuges, liberos, & quidquid homines vel vita æſtimant,
vel morte redimunt. Quin illi ex hoc carcere erumpereat?
Alium domi eſſe cali hauſtum, alium lucis aſpectum.
Mores, ſacra, lingue commercium etiam a Barbaris expe-
ti, que ingentiſa ipſi omiſſuri ſint ſua ſponte, nō ob aliud
tam calamitoſi, quam quod illis carere coacti eſſent. Se-
certe rediturum ad Penates, & in patriam, tantoque be-
neſicio Regis uſurum. Si quos contubernii, liberorumque,
quos ſervitus coegiſſet agnoſcere, amor detineret, relin-
querent, quibus niſi patria charius eſt. Pauci huius ſen-
tentia ſuere: cæteros conſuetudo, natura potentior, vi-
cit. Conſenſerunt, petendum eſſe a Rege, ut aliquam
ipſis attribueret ſedem. Centum ad hoc lecti ſunt. Quos
Alexander ratus, quod ipſe præſtare cogitabat, pe-
tituros, Jumenta, inquit, assignavi, que vos re-
berent,

herent, & singulis vestrum mille denarium dari iussit. Cum redieritis in Græciam, præstabo, ne quis statum suum, si hæc calamitas absit, vestro credat esse meliorem. Illi, obortis lacrymis, terram intuebantur, nec aut erigere vultus, aut loqui audebant. Tandem Rege tristitiae causa nexiente, Euthymon similia iis, quæ in consilio dixerat, respondit. Atque ille, non fortunæ solum eorum, sed etiam poenitentiae misertus, terna milia denarium singulis dari iussit. Denæ vestes adiecere sunt, & armenta cum pecoribus, ac frumento data, ut coli, ferique attributus iis ager posset.

C A P U T XIII.

Capta Persæpolis. Præde magnitudo. Hostium cædes. Eversa urbs, excepta Regia, seu arce.

P Osterso die convocatos Duces copiarum docet, nullam infestiores urbem Græcis esse, quam Regiam veterum Persidis Regum. Hinc illa immensa agmina infusa: hinc Dariuni prius, deinde Xerxem, Europæ impij intulisse bellum. Excidio illius parentandum esse maioribus. Jamque Barbari, deserto oppido, qua quemque metus agebat, disfluxerant; cum Rex phalangem, nil cunctatus, inducit. Multas urbes refertas opulentia Regia partim expugnaverat, partim in fidem acceperat: sed urbis hujus divitiæ vicere præterita. In hanc tantius Persidis opes congefserant Barbari. Aurum, argentumque cumulatum erat, vestis ingens modus: supellex non ad usum modo, sed ad ostentationem luxu comparata. Itaque inter ipsos victores læro dimicabatur. Pro hoste erat, qui pretiosiores occupaverat prædæ. Et, cum omnia, quæ reperiebantur, capere non possent, (nam res non occupabantur, sed æstimabantur) lacerabant Regis vestes, ad se quisque partem trahentes: dolabris pretiosæ artis vasa cædebant. Nihil neque intactum erat, nec integrum ferebatur. Abrupta simulacrorum membra, ut quisque avellerat, trahebat. Neque avaritia solum, sed etiam crudelitas in capta urbe grassata est. Auro, argenteoque onasti, viâ captivorum corpora trucidabant. Passimque obvii cædebantur, quos antea pretium sui miserabiles tegerat. Multi ergo hostium manus voluntaria morte occupaverunt, pretiosissima vestrum induti, e muris semetipsos cum coniugibus, ac liberis in præceps jactantes. Quidam ignes, quod paulo post facturus hostis videbatur, subjecerant ædibus, ut cum suis vivi cremarentur. Tandem suis Rex corporibus, & cultu foeminarum abstinere iussit. Ingens pecuniæ captivæ modus traditur, prope ut fidenti excedat. Cæterum aut de aliis quoque dubitamus, aut credimus in hujus urbis gaza fuisse centum, & viginti milia talenta. Ad quæ vehenda (namque ad usus belli secum portare decreverat) jumenta, & camelos a Sosis, & Babylone contrahi iussit. Accessere ad hæc pecunia

cunæ summam captis Parſagadis ſex millia talentorum .
 Cyrus Parſagadum urbem condiderat , quam Alexandro Præfectus ejus Globares tradidit . Rex acem Perſepolis , tribus millibus Macedonum præſidio reliſtis , Nicarthiden tueri jubet . Tyridati quoque , quæ gazam tradiderat , ſervatus eſt honos , quem apud Darium habuerat ; magnaue exercitus parte , & impedimentis ibi reliſtis , Parmenionem , Craterumque præſecit . Ipſe cum mille equitibus , peditumque expedita manu , interiorem Perſidis regionem ſub ipſum Vergiliarum ſidus petiit ; multiſque imbribus , & prope intolerabili tempeſtate vexatus , procedere tamen , quo intenderat , perſeveravit . Ventum erat ad iter perpetuis obſitum nivibus , quas frigoris viſ gelu aſtrinxerat . Locorum ſqualor , & ſolitudines inviæ fatigatum militem terrebant , humanarum rerum terminos ſe videre credentem . Omnia vaſta , atque ſine ullo humani cultus veſtigio , attoniti intuebantur : & , antequam lux quoque , & cælum ipſos deſicerent , reverti jubebant . Rex caſtigare territos ſuperſedit . Cæterum ipſe equo deſiliit , pedesque per nivem , & concretam glaciem ingredi cepit . Erubuerunt non ſequi primum amici , deinde copiarum Duces , ad ultimum milites . Primuſque Rex dolabra glaciem perſtringens , iter ſibi fecit . Exemplum Regis cæteri unitati ſunt . Tandem propemodum inviæ ſylvas emenſi , humani cultus rara veſtigia , & paſſim errantes pecorum greges reperere ; & incolæ , qui ſparſis tuguriis habitabant , cum ſe callibus inviis ſeptos eſſe credidiſſent , ut conſpexere hoſtium agmen , interfectis , qui fugientes ſequi non poterant , devios montes , & obſitos nivibus petiverunt . Inde per colloquia captivorum paulatim feritate mitigata , tradidere ſe Regi . Nec in deditos gravius conſultum . Vaſtatis deinde agris Perſidis , vicique compluribus reſtaſtis in poteſtatem , ventum eſt in Mardorum gentem bellicoſiſſimam , & multum a cæteris Perſis cultu vitæ abhorrentem . Specus in montibus ſodiunt , in quos ſe , ac conjuges , & liberos conſunt : pecorum , aut ſerarum carne veſcuntur . Ne feminis quidem pro naturæ habitu molliora ingenia ſunt . Comæ prominent hirtæ , veſtis ſuper genua eſt , funda vinciunt frontem : hoc & ornamentum capitis , & telum eſt . Sed hanc quoque gentem idem fortunæ impetus domuit . Itaque trigefimo die , poſteaquam a Perſepoli proteſtus erat , eodem rediit . Donna deinde amicis , cæterisque pro cuiusque merito dedit . Propemodum omnia , quæ in ea urbe ceperat , diſtributa .

CAPUT XIV.

Rex obrius ab ebrio scorto impulsus, Persopolim incendio delet. Sero cum Phrygibus sapit, & dolet factum, quod infectum fieri non potuit.

Ceterum ingentia animi bona, illam indolem, qua omnes Reges antecessit, illam in subeundis periculis constantiam, in rebus moliendis, efficiendisque velocitatem, in deditis fidem, in captivos clementiam, in voluptatibus permixtis quoque, & usitatis temperantiam, haud tolerabili vini cupiditate scœdavit. Hoste, & æmulo Regni reparante tum cum maxime bellum, nuper subactis, quos vicerat, novumque Imperium aspernantibus, de die inibat convivia. Quibus scœminæ intererant, non quidem, quas violare nefas esset: quippe pellices licentius, quam decebat, cum armato vivere assueat. Ex his una Thais, & ipsa temulenta, maximam apud omnes Græcos initurum gratiam affirmat, si Regiam Persarum iussisset incendi, expectare hoc eos, quorum urbes Barbari deleissent. Ebrio scorto de tanta referenti sententiam unus, & alter, & ipsi mero onerati assentiuntur. Rex quoque fuit avidior, quam patientior. Quin igitur ulciscimur Græciam, & urbi fauces subdimus? Omnes incaluerant mero. Itaque surgunt temulenti ad incendendam urbem, cui armati pepercerant. Primus Rex ignem Regiæ iniecit; tum convivæ, & ministri, pellicesque. Multa cedro ædificata erat Regia, quæ celeriter igne concepto late fudit incendium. Quod ubi exercitus, qui haud procul ab urbe tendebat, conspexit, fortuitum ratus, ad opem ferendam concurrit. Sed ut ad vestibulum Regiæ ventum est, vident Regem ipsum adhuc aggerentem facies. Omissa igitur, quam portaverant, aqua, aridam materiam in incendium jacere cœperunt. Hunc exitum habuit Regia totius Orientis, unde tot gentes ante iura petebant, patria toti Regum, unicus quondam Græciæ terror, molita mille navium classem, & exercitus, quibus Europa inundata est, contabulato mari molibus, perfodisque montibus, in quorum specus fretum immisum est. Ac ne longa quidem ætate, quæ excidium ejus sequuta est, resurrexit. Alias urbes habuere Macedonum Reges, quas nunc habent Parthi: hujus vestigium non inveniretur, nisi Araxes annis ostenderet. Haud procul moenibus fluxerat. Inde urbem fuisse xx. stadiis distantem, credunt magis, quam sciunt accolæ. Putabat Macedones tam præclaram urbem a comestabundo Rege deletam esse. Itaque res in serium versa est, & imperaverunt sibi, ut crederent, illo potissimum modo fuisse delendam. Ipsum, ut primum gravatam ebrietate mentem quies reddidit, poenituisse constat, & dixisse, majores poenas Persas Græcis daturus fuisse, si ipsum

ipsum in folio, Regique Xerxis conspiciere coacti essent :
Postero die Lycio, itineris, quo Persidem intraverat, du-
ci, tringinta talenta dono dedit.

CAPUT XV.

*Mediam intrat. Supplementum accipit. Darius Ecba-
tis se ad ultimum praelium paras. Syllabus copiarum
ejus.*

Hinc in regionem Medie transit, ubi supplementum
novorum militum e Cilicia occurrit. Peditum erant
quinque milia, equites mille. Utrisque Plato Atheniensis
præerat. His copiis auctus, Darium persequi statuit. Il-
le jam Ecbatana pervenerat, caput Medie. Urbem hanc
nunc tenent Parthi: eaque æstiva agentibus sedes est.
Adire deinde Bactra decreverat; sed veritus, ne ce-
leritate Alexandri occuparetur, consilium, iterque
mutavit. Aberat ab eo Alexander stadia MD. Sed
jam nullum intervallum adversus celeritatem ejus
fatis longum videbatur. Itaque prælio magis, quam fugæ
se præparabat. Tringinta milia peditum sequebantur, in
quibus Græcorum erant quatuor milia, fide erga Regem
ad ultimum invicta. Funditorum quoque, & sagittario-
rum manus quatuor milia expleverat. Præter hos tria
milia, & ccc equites erant, maxime Bactrianorum. His
Bessus præerat, Bactrianæ regionis Præfectus. Cum hoc
agmine Darius paulum declinavit via militari, jussis præ-
cedere laxis impedimentorum custodibus.

CAPUT XVI.

*Oratio Darii, qua Satrapas suos ad extremum praelium
adhortatur.*

Concilio deinde advocato, *Si me cum ignavis, inquit,
& pluris qualemcumque vitam honesta morte æsti-
mantibus fortuna junxisset, tacerem potius, quam frustra
verba consumerem. Sed maiore, quam vellem, documento
& virtutem vestram, & fidem expertus, magis etiam con-
niti deo, ut dignus talibus amicis sim, quam dubitare,
an vestri similes adhuc sitis. Ex tot millibus, quæ sub
Imperio fuerunt meo, his me victum. his fugientem per-
sequeuti estis. Fides vestra, & constantia, ut Regem mo-
sse credam, facit. Proditores, & transfuge in urbibus
meis regnant, non hercule, quia tanto honore digni ha-
beantur, sed ut præmiis eorum vestri sollicitentur animi.
Meam ramen fortunam, quam victoris maluistis sequi,
dignissimi, quibus, si ego non possem, Dii pro me gratiam
referant. Et mehercule referent. Nulla eris tam surda po-
steritas, nulli tam ingrata fama, quæ non in celum vos
debitis laudibus ferat. Itaque, etiam si consilium fugæ, a
qua multum abhorret animus, agitaſsem; vestra tamen vir-
tute fretus, obviam issem hosti. Quousque enim in Regno
exula.*

exulabo, & per fines Imperii mei fugi in externum, & advenam Regem, cum liceat experto belli fortunata, aut repare, quæ amisi, aut honesta morte desungi? nisi forte satius est expectare victoris arbitrium, & Mazæ, & Mebre-nis exemplo precarium accipere Regnum nationis unius, ut jam malit ille gloria sue, quam ire obsequi. Nec Dii si-verint, ut hoc decus mei capitis aut demere mihi quisquam, aut condonare possit. Nec hoc Imperium vivus amittam: idemque erit Regni mei, qui & spiritus finis. Si hic animus, si hæc lex, nulli non parva libertas est: nemo e vobis fastidium Macedonum, nemo vultum superbum ferre cogetur. Sua cuique dextra aut ultionem tot ma-lorum pariet, aut finem. Equidem, quam versabilis for-tuna sit, documentum ipse sum. Nec immerito mitiores vices ejus expecto. Sed si iusta, ac pia bella Dii aversan-tur; fortibus tamen viris licebit honeste mori. Per ego vos decora majorum, qui totius Orientis Regna cum me-morabili laude tenuerunt, per illos vivos, quibus stipen-dium Macedonia quondam tulit, per tot navium classes in Græciam missas, per tot trophæa Regum, oro, & obtestor, ut nobilitate vestra, gentisque dignos spiritus capiat, ut eadem constantia animorum, quæ præterita solvastis, experiamini, quidquid deinde fors tulerit. Me certe in-perpetuum aut victoria egregia nobilitabit, aut pugna.

C A P U T XVII

*Desperatio cum horrore Ducum ex oratione Darii concepta.
Artabazæ fides. Nabarzanis, & Bessi conjuratio.*

HÆc dicente Dario, præsentis periculi species omnium simul corda, animosque horrore perstrinxerat. Nec 9 aut consilium suppeteat, aut vox, cum Artabazus vetu-stissimus amicorum, quem hospitem fuisse Philippi sæpe diximus, Nos vero, inquit, pretiosissimam vestem indui, armisque, quanto maximo cultu possumus, adornati, Re-gem in aciem sequemur, ea quidem mente, ut victoriam speremus, mortem non recusemus. Assensu excepere cæteri hanc vocem. Sed Nabarzanis, qui in eodem consilio erat cum Besso, inauditi antea facinoris socie-tate inita, Regem suum per milites, quibus ambo præerant, comprehendere, & vincere decreverant, ea men-te, ut, si Alexander ipsos insequutus foret, tradito Rege vivo, inirent gratiam victoris, magni profecto censisse Darium aestimaturi; sin autem eum effugare potuissent, intersecto Dario, Regnum sibi occuparent, heum-que renovarent. Hoc parricidium cum diu volutas-sent, Nabarzanis aditum nefariæ spei preparans, Scio me, inquit, sententiam esse dicturum prima spe-cie huiusmodi auribus tuis gratam. Sed Medici quo-que graviores morbos asperis remediis curant: & Guber-nator, ubi naufragium times, scitura, quidquid ser-

vari potest, redimit. Ego tamen, non ut damnum quidem facias, suadeo, sed ut te, ac Regnum suum salutratione conserves. Diis adversis bellum inimus; & pertinax fortuna Persas urgere non desinit. Novis initiis, & ominibus opus est. Auspiciis, & Imperium alii trade interim, qui tandiu Rex appelletur, donec Asia decedat hostis. victor deinde Regnum tibi reddat. Hoc autem brevi futurum, ratio promittit. Bactra intacta sunt, Indi, & Saga in tua potestate. Tot populi, tot exercitus, tot equitum, peditumque milia ad renovandum bellum vires paratas habent, ut major belli moles superfit, quam exhausta sit. Quid ruimus belluarum ritu in perniciem non necessariam? Fortium virorum est, magis mortem contemnere, quam odisse vitam. Sepe tadio laboris ad utilitatem sui compelluntur ignavi: at virtus nihil inexpertum omittit. Itaque ultimum omnium mors est, ad quam non pigre ire sati est. Proinde, si Bactra, quod turissimum receptaculum est, petimus; Praefectum regionis eius Bessum, Regem temporis gratia statuamus. Compositis rebus, iusto Regi tibi fiduciarium restitues impetum.

CAPUT XVIII.

Darius sentit insidias, quas effugere tamen non potuit. Artabazi, & Graecorum cum Patrone fides in eundem. Artabazus pro Rege administrat castra.

HAud mirum est, Darium non temperasse animo: quamquam tam impie voci quantum nefas subesset, latebat. Itaque, Pessimum, inquit, mancipium, reperisti optatum tibi tempus, quo parricidium aperires? Strictoque acinace interfectorius videbatur, ni propere Bessus, Bactrianique, tristium specie, ceterum si perseveraret, vincituri circumfretissent. Nabarzanes interim elapsus, mox & Bessus consequutus, copias, quibus praeerant, a cetero exercitu secedere jubent, secretum intus consilium. Artabazus convenientem praesenti fortunae sententiam orsus, mitigare Darium, temporum identidem admonens, coepit. Ferret aquo animo quallumtuncque, suorum tamen, vel suisissimam, vel errorem. Instare Alexandrum, gravem, etiamsi omnes praesto essent. Quid futurum, si persequuti fugam ipsius, alienatur a Rege? Ea re paruit Artabazo. Et quamquam movere castra statuerat, turbatis tamen omnium animis, eodem in loco substitit. Sed attonitus mestitia simul, & desperatione, tabernaculo se inclusit. Ergo in castris, quae nullius regebantur imperio, varii animorum motus erant; nec in commune, ut antea, consulebatur. Dux Graecorum militum Patron arma capere suos jubet, paratosque esse ad exequendum imperium. Persae secesserant. Bessus cum Bactrianis erat, tentabatque Persas abducere, Bactra, & intactae regionis opulentiam, simulque,

simulque, quæ manentibus instarent, pericula ostentans. Persarum omnium eadem fere fuit vox, *nefas esse deserere Regem*. Inter hæc Artabazus omnibus imperatoris fungebatur officiis. Ille Persarum tabernacula circumire, hortari, monere nunc singulos, nunc universos, non ante destitit, quam satis constaret imperata facturos. Idem agere a Dario impetravit, ut cibum caperet, animumque Regis.

CAPUT XIX.

Conjurati artes quærent, quibus Darium comprehendant. Simulans penitentiam, recipiuntur in gratiam.

AT Bessus, & Nabarzanes, olim agitatum scelus exequi qui statuunt, Regni cupiditate accensi. Dario autem incolumi tantas opes sperare non poterant. Quippe in illis gentibus Regum eximia majestas est. At nomen quoque Barbari conveniunt: & pristina veneratio fortunæ sequitur adversam. Instabat impies animos regio, cui præerant, armis, virisque, & spatio locorum nulli earum gentium secunda. Tertiam partem Asiæ tenet. Multitudo juniorum, exercitus, quos amiserat Darius, æquabat. Itaque non illum modo, sed etiam Alexandrum spernebant, inde vires Imperii repetituri, si regionis potiri contigisset. Diu omnibus cogitatis placuit, permittes Bactrianos ad omne obsequium destinatos, Regem comprehendere, mittique nuntium ad Alexandrum, qui indicaret vivum asservari eum. Si, id quod timebant, prodicionem aspernatus esset, occisuri Darium, & Bactra cum suarum gentium manu petitori. Cæterum propterea comprehendendi Darius non poterat, tot Persarum millibus laturis opem Regi. Græcorum quoque fides timebatur. Itaque, quod non poterant vi, fraude assequi tentant. Pœnitentiam secessionis simulare decreverant. & excusare apud Regem consternationem suam. Interim, qui Persas sollicitarent, mittuntur. Hinc spe, hinc metu militares animos versant: ruinæ rerum illos subdere capita, in perniciem trahi, cum Bactra pateant, exceptura eos donis, & opulencia, quantam animis concipere non possint. Hæc agitantibus Artabazus supervenit, sive Regis iussu, sive sua sponte, affirmans, mitigatum esse Darium, & eundem illis amicitia gradum patere apud Regem. Illi lacrymantes, nunc purgare se, nunc Artabazum orare, ut causam ipsorum tueretur, precesque perferret. Sic peracta nocte, sub lucis exortum Nabarzanes cum Bactrianis militibus in vestibulo Prætorii aderat, titulum solemnisi officii occulto scelere præferens. Darius, signo ad eundem dato, currum pristino more descendit. Nabarzanes, cæterique parricidæ procumbentes humi, quem paulo post in vinculis habituri erant, sustinere venerari: lacrymas etiam pœnitentem.

tentiae indices profuderunt. Adeo humanis ingeniis parata simulatio est. Preces deinde suppliciter admotæ. Darium natura simplicem, & mitem, non credere modo; quæ affirmabant, sed etiam flere coegerunt. Ac ne tum quidem cogitati sceleris pœnituit, cum intuerentur, qualem & Regem, & virum fallerent. Ille quidem securus periculi, quod instabat, Alexandri manus, quas solas timebat, effugere properabat.

CAPUT XX.

Patron Græci militis mercede conducti Prætor; aperis Dario conjuratorum simulatam penitentiam, & certas insidias.

Patron autem Græcorum Dux præcepit suis, ut arma, quæ in sarcinis antea ferebantur, induerent, ad omne imperium suum parati, & intenti. Ipse currum Regis sequebatur, occasione imminens alloquendi eum; quippe Bessii facinus præfenderat. Sed Bessus id ipsum metuens, custos verius, quam comes, a curru non recedebat. Diu ergo Patron cunctatus, ac sæpius sermone revocato, inter fidem, timoremque hæsitans, Regem intuebatur. Qui ut tandem advertit oculos, Bubacem spadonem inter proximos currum sequentem percontari jubet, num quid ipse velit dicere. Patron, se vero, sed remotis arbitris, loqui velle cum eo, respondit. Iussusque propius accedere, sine interprete (nam haud rudis Græcæ linguæ Darius erat) Rex, inquit, ex quinquaginta millibus Græcorum supersumus pauci, omnes fortune tue comites, & in hoc tuo statu iidem, qui, florente te, fuimus, quascunque sedes elegeris, pro patria, & domesticis rebus petaturi. Secunde, advesæque res tue copulavere nos tecum. Per hanc fidem invictam oro, & obtestor, in nostris castris tibi tabernaculum statue, nos corporis tui custodes esse patiaris. Amisimus Græciam, nulla Bastia sunt nobis. Spes omnis in te. Utinam & in cæteris esset. Plura dici non astringit. Custodiam corporis tui externus, & alienigena non deposcerem, si crederem alium posse præstare. Bessus quamquam erat Græci sermonis ignarus, tamen stimulante conscientia, indicium profecto Patronem detulisse credebat. Et interpretis Græci relato sermone, exempta dubitatio est. Darius autem, quantum ex vultu conspici poterat, haud sane territus, percontari Patrona causam consilii, quod afferret, cepit. Ille non ultra differendum ratus, Bessus, inquit, & Nabarzanes insidiantur tibi, in ultimo discrimine & fortune tue, & vite. Hic dies aut parricidis, aut tibi futurus ultimus. Et Patron quidem egregiam conservati Regis gloriam tulerit. Elusant licet, quibus forte, ac temere humana negotia volvi, æquique persuasum est: equidem æterna constitutione crediderim, hæcque cau-

causarum latentium, & multo ante destinatarum, suum quemque ordinem immutabili lege percurrere. Darius certe respon- *Quamquam sibi Græcorum militum fides nota sit; nunquam tamen a popularibus suis veresurum. Difficilius esse damnare, quam decipi. Quidquid fors tulisset, inter suos perpeti male quam transfugum fieri. Sero se perire, si saluum esse sui milites nollen.* Patron, desperata salute Regis, ad eos, quibus præerat, rediit, omnia pro fide experiri paratus.

CAPUT XXI.

Bessi parricidæ simulata excusatio.

AT Bessus occidendi protinus Regis impetum conceperat. Sed veritus, ne gratiam Alexandri, ni vivum eum tradidisset, inire non posset, dilato in proximam noctem sceleris consilio, agere gratias incipit, quod perfidi hominis insidias Alexandri opes spectantis, prudenter, cauteque vitasset. Donum eum hosti laturum fuisse Regis caput. Nec mirari, hominem mercede conductum omnia habere venalia. Sine pignore, sine lare, terrarum orbis exulem, ancipitem hostem, ad nutum licentium circumferri. Purganti deinde se, Deosque patrios testes fidei suæ invocanti, Darius vultu assentiebatur, haud dubius, quin vera deferrentur a Græcis. Sed eorum ventum erat, ut tam periculosum esset non credere suis, quam decipi. Triginta millia erant, quorum inclinata in scelus levitas timebatur. Quatuor millia Patron habebat, quibus si credidisset salutem suam, damnatâ popularium fide, parricidio excusationem videbat offerri. Itaque præoptabat immerito, quam jure violari. Bessotamen insidiarum consilium purganti respondit, *Alexandri sibi non minus justitiam, quam virtutem esse perspicuam. Falli eos, qui proditiōis ab eo præmium expectent. Violatæ fidei neminem acriorem fore vindicem, ultoremque.*

CAPUT XXII.

Darius, ultimum salutato Artabazo, dilapsis custodibus, dimissis spadonibus, per noctem a Besso vincitur, & captivus a suis curru abducitur.

IAmque nox appetebat, cum Persæ more solito armis positis, ad necessaria ex proximo vico ferenda discurrunt. At Bactriani (ut imperatum erat a Besso) armati stabant. Inter hæc Darius Artabazum acciri jubet; expositisque, quæ Patron detulerat, haud dubitare Artabazum, quin transeundum esset in castra Græcorum: Persas quoque, periculo vulgato, sequenturos. Destinatus fortis suæ, & jam nullius salubris consilii patiens, unicam in illa fortuna opem, Artabazum, ultimum illum visum,

rus,

rus, amplectitur; perfususque mutuis lacrymis, inhærentem sibi avelli jubet. Capite deinde velato, ne inter gemitus digredientem velut a tergo intueretur, in humum prorum corpus abiecit. Tum vero custodiæ ejus affueri, quos Regis salutem vel periculo vitæ tueri oportebat, dilapsi sunt, armatis, quos jam adventare credebant. haud rati se futuros pares. Ingens ergo in tabernaculo solitudo erat, paucis spadonibus (quia quo descenderent, non habebant) circumstantibus Regem. At ille, remotis arbitris, diu aliud, atque aliud consilium animo volutabat. Jamque solitudinem, quam paulo ante pro solatio petiverat, perosus, Bubacem vocari jubet. Quem intuens, *Isæ*, inquit, *confulite vobis, ad ultimum Regi vestro (ut decebat) fide exhibitæ. Ego hic legem fœri mei expecto. Fossitan miseris, quod vitam non finiam. Alieno scelere, quam meo, mori malo.* Post hanc vocem, spado gemitu non modo tabernaculum, sed etiam castra complevit. Irrepere deinde alii, laceratique vestibus, lugubri & barbaro ululatu Regem deplorare coeperunt. Persæ, ad illos clamor perlato, attoniti metu, nec arma capere, ne in Bactrianos inciderent, nec quiescere audebant, ne impie deserere Regem viderentur. Varius, ac dissonus clamor, sine duce, ac sine imperio, totis castris referebatur. Bessio, & Nabarzani nuntiaverant sui, Regem a semetipso interemptum esse. Planctus eos deceperat. Itaque citatis equis advolant, sequentibus, quos ad ministerium sceleris delegerant: & cum tabernaculum intrassent, quia Regem vivere spadones indicabant, comprehendi vincirique jusserunt. Rex curru paulo ante vectus, & Decorum a suis honoribus cultus, nulla externa ope admota, captivus servorum suorum, in sordidum vehiculum pellibus undique contestum imponitur. Pecunia Regis, & supellex, quasi jure belli, diripitur. Onustique præda per scelus ultimum parta, fugam intendunt. Artabazus cum iis, qui imperio parebant, Græcisque militibus Parthienem petebat, omnia tutiora parricidarum contuitu ratus. Persæ promissis Bessio onerati, maxime, quia nemo alius erat, quem sequerentur, conjungere se Bactrianis, agmen eorum tertio assequuti diu. Ne tamen honos Regi non haberetur, aureis compedibus Darium vinciunt, nova ludibria subinde excoGITante fortuna. Et, ne forte cultu Regio posset agnoscî, sordidis pellibus vehiculum intexerant. Ignoti jumenta agebant, ne percontantibus in agmine monstrari posset, custodes procul sequebantur.

CAPUT XXIII.

Alexander Darium persequitur.

Alexander, audito, Darium movisse ab Echatanis, omisso itinere, quod patebat in Mediam, fu-

STO.

gientem insequi pergit strenue. Tabas oppidum est in Paretacene ultima. Ibi transfugæ nuntiant, præcipitem fuga Bactra petere Darium. Certiora deinde cognoscit ex Bagysthene Babylonio, non quidem victum Regem, sed in periculo esse aut mortis, aut vinculorum. Rex, Ducibus convocatis, *Maximum*, inquit, *opus, sed labor brevissimus superest. Darius haud procul destitutus a suis, aut victus, aut oppressus est. In illo corpore posita est victoria nostra. Et tanta res celeritatis est premium.* Omnes pariter conclamant, paratos ipsum sequi, nec labori, nec periculo parceret. Igitur raptim agmen cursus magis, quam itineris modo ducit, ne nocturna quidem quiete diurnum laborem relaxante. Itaque quingenta stadia processit: perventumque erat in vicum, in quo Darium Bessus comprehenderat: ibi Melon Darii interpres excipitur. Corpore æger non potuerat agmen sequi: & deprehensus celeritate Regis, transfugam se esse simulabat. Ex hoc acta cognoscit. Sed fatigatis necessaria quies erat. Itaque delectis equitum sex millibus, trecentos, quos Dimachas appellabant, adjungit. Dorso hi graviora arma portabant. Cæterum equis vehebantur: cum res, locusque posceret, pedestris acies erat. Hæc agentem Alexandrum adeunt, Orsillos, & Mythræenes, qui Bessi parricidium exosi transfugerant; nuntiabantque, stadia quingenta abesse Persas: ipsos brevius iter monstraturos. Gratus Regi adventus transfugarum fuit. Itaque prima vespere, ducibus iisdem, cum expedita equitum manu monstratam viam ingreditur, phalange, quantum festinare posset, sequi iussa. Ipse quadrato agmine incedens, ita cursum regebat, ut primi conjungi ultimis possent. Trecenta stadia processerant, cum occurrit Brocubelus, Mazæi filius, Syriæ quondam Prætor. Is quoque transfuga nuntiabat, Bessum haud amplius, quam ducenta stadia abesse. Exercitum, utpote qui nihil præcaveret, in-compositum, inordinatumque procedere. Hyrcaniam videri petituros. Si festinaret sequi, palantibus superventurum. Darium adhuc vivere. Strenuo alioquin cupiditatem consequendi transfuga injecerat. Itaque, calcari-bus subditis, effuso cursu eunt. Jamque fremitus hostium iter ingredientium exaudiebatur: sed prospectum ademerat pulveris nubes. Paulisper ergo inhibuit cursum, donec consideret pulvis.

CAPUT XXIV.

Barbari cum Besso certatim fugiunt. Darius fugientes sequi recusat: vulneratus ab suis relinquitur: a Polystrato Macedone reperitur; datis ad Alexandrum mandatis extinguitur.

IAmque conspecti a Barbaris erant, & abeuntium agmen conspexerant, nequaquam futuri pares, si Bessum tan-

tum animi fuidet ad prælium, quantum ad patricidium fuerat. Namque & numero Barbari præstant, & robore. Ad hoc reſecti cum fatigatis certamen inituri erant. Sed nomen Alexandri, & fama, maximum in bello utique momentum, pavidos in fugam convertit. Beſſus, & cæteri facinoris ejus participes, vehiculum Darii aſſequuti, cœperunt hortari eum, ut conſcenderet equum, & ſe hoſti fuga eriperet. Ille Deos ultores aſſeſſe teſtatur, & Alexandri fidem implorans, negat ſe patricidas velle comitari. Tum vero ira quoque accenſi, tela injiciunt in Regem, multiſque conſoſſum vulneribus relinquunt. Jumenta quoque, ne longius proſequi poſſent, convulnerant, duobus ſervis, qui Regem comitabantur, occiſis. Hoc edito facinore, ut veſtigia fugæ ſpargerent, Nabarzanæ Hyrcaniam, Beſſus Baſtra, paucis equitum comitantibus, petebant. Barbari ducibus deſtituti, qua quemque aut ſpes ducebat, aut pavor, diſſipabantur. Quingenti tantum equites congregaverant ſe, incerti adhuc, reſiſtere ne melius eſſet, an fugere. Alexander hoſtium trepidatione comperta, Nicanorem cum equitum parte ad inhibendam fugam præmittit: ipſe cum cæteris ſequitur. Tria ferme millia reſiſtentium occiſa ſunt: reliquum agmen more pecudum intactum agebatur, jubente Rege, ut cædibus abſtineretur. Nemo captivorum erat, qui monſtrare Darii vehiculum poſſet. Singuli, ut quæque preſtiterant, ſcrutabantur: nec tamen ullum veſtigium fugæ Regis extabat. Feſtinantem Alexandrum vix tria millia equitum perſequuta ſunt. At in eos, qui lentius ſequebantur, incidebant univerſa fugientium agmina. Vix credibile dictu, plures captivi, quam qui caperent, erant. Adeo omnem ſenſum territis fortuna penitus excuſerat, ut nec hoſtium paucitatem, nec multitudinem ſuam ſatis cernerent. Interim jumenta, quæ Darium vehebant, nullo regente deceſſerant militari via: & errore delata per quatuor ſtadia, in quadam valle conſtiterant, æſtu, ſinuſque vulneribus fatigata. Haud procul erat fons, ad quem monſtratum a peritis Polyſtratus Macedo ſiti maceratus acceſſit. Ac, dum galea hauſtam aquam ſorbet, tela jumentorum deficientium corporibus infixæ conſpexit. Miratusque conſoſſa potius, quam abacta eſſe, ſemivivi * (*Quæ ſequuntur ab aſterifco, ad hujus l. finem, ex Juſt. l. 2. deſumpta ſunt*) hominis corpus, cum propius acceſſiſſet, in ſordido vehiculo pellibus conſecto ſitum reperit: atque Darium, multis quidem vulneribus conſoſſum, adhuc tamen ſpirantem, eſſe cognovit. Qui, applicito captivo, cum civem ex voce cognoviſſet, id ſaltem præſentis fortunæ ſolacium ſe habere dixit, quod apud intellecturum loquuturus eſſet, nec incallum poſtremaſ voces emiſſurus. Hæcque Alexandro perferri jubet, ſe nullis in eum meritorum officiis, maximorum autem illi debitorem mori. Agere tamen ei maximas gratias pro beneficiis in matrem, conjugem, libere.

liberosque suos impensis. Iis enim vitam, & pristini status reverentiam, dignitatemque concessam. Sibi autem a cognatis, atque amicis, quibus & Regna, & vitam dederit, illa omnia erepta esse. Precari se, ut illi victori terrarum omnium Imperium contingat. Ultionem sceleris erga se perpetrati, non solum sua, sed exempli, omniumque Regum causa, non negligere; illi cum decorum, tum utile futurum. Jamque deficiens, aquam potoscit. Quam allatam postquam bibit, Polytrato, qui eam tulerat, Quisquis es mortalium, inquit, hoc mihi extremum universae calamitatis genus accidit, ut pro tanto in me beneficio dignas tibi grates referre nequeam. At referat Alexander, Alexandro vero Dii, pro ejus summa in meos humanitate, ac clementia. Cui hoc fidei Regiae unicum dextrae pignus pro me dabs. Hæc dicentem, accepta Polytrati manu, vita destituit. Quibus Alexandro nuntiatis, ad corpus demortui perveniens, tam indignam illo fastigio mortem lacrymis prosequutus est; demptaque sibi chlamyde, corpus illius contextit: atque Regio ornatum cultu, ad matrem Sygambim, patrio, Regioque more sepeliendum, atque Regis majorum suorum tumulis inferendum, misit.

LIBER SEXTUS.

S T N O P S I S.

Agis Lacedæmoniorum Rex ab Antipatro bello vincitur. Alexander hortatur militem ad reliquam Asiam subigendam. Fluvius Zioberis describitur. Nabarzanes cum aliis Satrapis ventum impetrat. Alexander Græcis Davianis parcat. In mores Persarum abit. Bessum bello persequitur. Conjuratio Philote, & aliorum detegitur. Philotas tortus cum conjuratis occiditur.

C A P U T I.

Deest principium de bello Lacedæmoniorum cum Antipatro Præside Macedonia gesto, in quo victor Antipater, casus Agis Rex Lacedæmoniorum. Visi Legatos mittunt ad Alexandrum. Antipater caute, & modeste utitur victoriæ, ne se oneret invidia apud Alexandrum.

Pugnæ discrimen immisit; obtruncatisque, qui promptius resistebant, magnam partem hostium propulit. Cæperant fugere victores: &, donec avidius sequentes in planum deduxere, multi cadebant. Sed, ut primum locus, in quo stare possent, fuit, æquis viribus dimicatum est. Inter omnes tamen Lacedæmonios Rex eminebat, non armorum modo, & corporis specie, sed etiam magnitudine animi, quo uno vinci non potuit. Undique nunc cominus, nunc eminus petebatur: diuque arma circumferens, alia tela clypeo excipiebat, corpore alia vitabat, donec hasta femora perfossa, plurimo sanguine effuso, destituere pugnantem. Ergo clypeo suo exceptum armigeri raptim in castra referebant, iactationem vulnerum haud facile tolerantem. Nec tamen omisere Lacedæmonii pugnam; &, ut primum sibi, quam hosti æquiorum locum capere potuerunt, densatis ordinibus, effasse fluentem in se aciem excepere. Non aliud discrimen vehementius fuisse, memoriæ proditum est. Duarum nobilissimarum bello gentium exercitus pari Marte pugnabant. Lacedæmonii vetera, Macedones præsentia decora intuebantur; illi pro libertate, hi pro dominatione pugnabant. Lacedæmonius Dux, Macedonibus locus deerat. Diei quoque unius tam multiplex casus modo spem, modo metum utriusque partis augebat, velut de industria inter fortissimos viros certamen æquante fortuna. Cæterum angustia loci, in quo hæserat pugna, non patiebantur totis congregi viribus. Spectabant ergo plures, quam inierant, prælium. Et qui extra teli iactum erant,

erant, clamore invicem suos accendebant. Tandem Laconum acies languescere, lubrica arma sudore vix sustinens; pedem deinde referre coepit, ac urgente hoste aperte fugere. Insequebatur dissipatos victor, & eueniens cursu omne spatium, quod acies Laconum obtinuerat, ipsum Agim persequabatur. Ille, ut fugam suorum, & proximos hostium conspexit, deponi se iussit. Expertusque, membra an impetum animi sequi possent, postquam deficere sensit, poplitibus semet excepit, galeaque strenue sumpta, clypeo protegens corpus, hastam dextra vibrabat, ultro vocans hostem, si quis jacenti spolia demere auderet. Nec quisquam fuit, qui sustineret cominus congregi. Procul missilibus appetebatur, ea ipsa in hostem retorquens, donec lancea nudo pectori infixæ est. Qua ex vulnere evulsa, inclinatum, ac deficiens caput clypeo paulisper excepit: deinde, linquente spiritu pariter, ac sanguine, moribundus in arma procubuit. Cecidere Lacedæmoniorum quinque millia, & cccx. ex Macedonibus haud amplius cto. Cæterum vix quisquam, nisi saucius, revertit in castra. Hæc victoria non Spartam modo, sociosque ejus, sed etiam omnes, qui fortunam belli spectaverant, fregit. Nec fallebat Antipatrum, dissentire ab animis gratulantium vultus, sed bellum finire cupienti opus erat decipi. Et quamquam fortuna rerum placebat, invidiam tamen, quia majores res erant, quam quas Præfecti modus caperet, metuebat. Quippe Alexander hostes vinci voluerat, Antipatrum vicisse, ne tacitus quidem, indignabatur, suæ demptum gloriæ existimans, quidquid cessisset alienæ. Itaque Antipater, qui probe nosset spiritum ejus, non est ausus ipse agere arbitria victoriæ, sed consilium Græcorum, quid fieri placeret, consuluit. A quo Lacedæmonii nihil aliud, quam ut Oratores mittere ad Regem liceret, precati, non gravate veniam defectionis, præter auctores, impetraverunt. Megalopolitani, quorum urbs obsessa erat, ad defectionis ejus mulctam Achæis, & Ætolis cxx. talenta dare iussi sunt. Hic fuit exitus belli, quod repentium, prius tamen finitum est, quam Darium Alexander apud Arbelam superaret.

CAPUT III.

Alexander victor gentium, a suis ipse vitiis ebrietate, superbia, libidine vincitur. Regie tamen stirpis capitivis parcit. Fratrem Darii inter amicos restribit. Oxydatem Media præficit.

Sed, ut primum instantibus curis laxatus est animus, ■
militarium rerum, quam quietis, otique patientior, exceperere cum voluptates, & quem arma Persarum

tion frugerant, vitia vicerunt. Intempestiva convivia, & perpotantia, pervigilandique insana dulcedo, ludique, & greges pellicum, omnia in externum lapsa sunt morem. Quem æmulatus quasi potiorum suo, ita popularium animos, oculosque pariter offendit, ut a plerisque amicorum pro hoste haberetur. Tenaces quippe disciplinae suae, solitosque parco, ac parabili victu ad implenda naturae desideria defungi, in peregrina, & victarum gentium mala impulerat. Hinc saepius comparatae in caput ejus insidiae, secessio militum, & liberior inter mutuas querelas dolor; ipsius deinde nunc ira, nunc suspiciones, quas excitabat inconsultus pavor, cæteraque his similia, quae deinde dicentur. Igitur, cum intempestivis conviviis dies pariter, noctesque consumeret, satietatem epularum ludis interpolabat, non contentus artificum, quos e Graecia exciverat, turba. Quippe captivæ jubebantur suo ritu canere inconditum, & abhorrens peregrinis auribus carmen. Inter quas unam Rex ipse conspexit mœstiores, quam cæteras, & producentibus eam verecunde reluctantem. Excellens erat forma, & formam pudor honestabat. Dejectis in terram oculis, & quantum licebat, ore velato, suspicionem præbuit Regi, nobiliorem esse, quam ut inter convivales ludos deberet ostendi. Ergo interrogata, quenam esset, neptem se Ochi, qui nuper regnasset in Persis, filio ejus genitam esse, respondit, uxorem Histaspis fuisse. Propinquus hic Darii fuerat, magni & ipse exercitus prætor. Adhuc in animo Regis tenues reliquiae pristini moris hærebant. Itaque fortunam Regia stirpe genitæ, & tam celebre nomen reveritus, non dimitti modo captivam, sed etiam restitui ei suas opes iussit; virum quoque requiri, ut reperto conjugem redderet. Postero autem die præcepit Hephæstioni, ut omnes captivos in Regiam juberet adduci. Ubi singulorum nobilitate spectata, secrevit a vulgo, quorum eminebat genus. Mille hi fuerunt, inter quos repertus est Oxatres Darii frater, non illius fortuna, quam indole animi sui clarior. Oxydates erat nobilis Perses, qui a Dario capitali supplicio destinatus, cohibebatur in vinculis. Huic liberato Satrapam Mediæ attribuit; fratremque Darii recepti in cohortem amicorum, omni vetustæ claritatis honore servato. XXVI. millia talentum proxima præda redacta erant; e quibus XII. millia in congiarium militum absumpta sunt. Par huic pecuniæ summa, custodum fraude substracta est.

CAPUT III.

Rex Parthienem, quam postea Scythæ occuparunt, ingressus, tumultuantem militem oratione sedat, & patriam spectantem, ad nova bella parat.

Hinc in Parthienem perventum est, tunc ignobilem gentem, nunc caput omnium, qui post Euphratem, &

& Tigrim amnes siti, Rubro mari terminantur. Scythæ regionem campestrē, ac fertilem occupaverunt, graves adhuc accolæ. Sedes habent & in Europâ, & in Asiâ. Qui super Bosphoram colunt, aseruntur Asiæ: at qui in Europâ sunt, a lævo Thraciæ latere ad Boristhenem, atque inde ad Tanaim alium an nem recta plaga pertinent. Tanais Europam, & Asian. medius interfuit. Nec dubitatur, quin Scythæ, qui Parthos condere, non a Bosphoro, sed ex regione Europæ penetraverint. Urbs erat ea tempestate clara Mecatompilos, condita a Græcis. Ibi stativa Rex habuit, comitatibus undique adventis. Itaque rumor otiosi militis, viritum sine auctore percubuit, Regem contentum rebus, quas gessisset, in Macedoniam protinus redire statuisse. Discurrunt lymphatis siniles in tabernacula, & itineri sarcinas aptant. Signum datum crederes, ut vasa colligerent. Totis castis tumultus hinc contubernales suos requirentium, hinc onerantium plaustra, perferunt ad Regem. Fecerant fidem rumoris temere vulgato Græci milites, redire iussi domos, quorum equitibus singulis denariorum sena milia dono dederat. Ipsi quoque finem militiæ adesse credebant. Haud secus, quam par erat, territus Alexander, qui Indos, atque ultima Orientis peragrare statuisset, Præfectos copiarum in Prætorium contrahit; obortisque lacrymis, ex medio gloriæ spatio revocari se, victi magis, quam victoris formam in patriam relatorum, conqueſtus est: nec sibi ignaviam militum obſtare, sed Deorum invidiam, qui fortissimis viris subitum patriæ desiderium admovissent, paulo post in eandem cum maiore laude, famaque redituris. Tum vero pro se quisque operam suam offerre, difficillima quæque poscere, polliceri militum quoque obsequium, & animos eorum leni, & apta oratione permulcere voluisset. Nemquam infractos, & abjectos recessisse, quoties ipsius alacritatem, & tanti animi spiritus haurire potuissent. Ita se facturum esse respondit: illi vulgi aures præpararent sibi. Satisque omnibus, quæ in rem videbantur compositis, vocari ad concionem exercitum iussit, apud quem talem orationem habuit.

CAPUT IV.

Multa docet bello perfecta, non pauca perficienda, nondum adesse finem laborum.

Magnitudinem verum, quas gessimus, milites, in-
tuentibus vobis, minime mirum est, & desiderium
quietis, & satietatem gloriæ occurrere. Ut omniam Il-
lyrios, Triballos, Bæotiam, Thraciam, Spariam, A-
cheos, Peloponnesum, quorum alia ductu meo, alia im-
perio auspicioque perdomui: ecce ori bellum ad Helleſ-
pontum, Ionas, Eolidem servitio Barbariæ impotentis
extrema.

eximius; Cariam, Lydiam, Cappadociam, Phrygiam, Paphlagoniam, Pamphiliam, Pisidiam, Ciliciam, Syriam, Phenicem, Armeniam, Persidem, Medos, Parthienem habemus in potestate. Plures Provincias completus sum. quam alii urbes ceperunt. Et nescio, an enumeranti mihi quedam ipsarum rerum multitudo subdueris. Itaque, si crederem satis certam esse possessionem terrarum, quas tanta velocitate domuimus, ego vero, milites, ad Penates meos, ad parentem, sororemque, & ceteros cives, vel renitentibus vobis, erumperem, ut ibi possem. parta vobiscum laude, & gloria fruerer, ubi nos uberrima victoris præmia expectant, liberorum, conjugum, parentumque læticia, pax, quies, rerum per virtutem paratarum secunda possessio. Sed in novo, & (si verum fateri volumus) precario Imperio, adhuc jugum ejus rigida cervicē subeuntibus Barbaris, tempore, milites, opus est, dum minoribus ingentiis imbuuntur, & effraus mollior consuetudo permulcet. Fruges quoque maturitatem statuto tempore expectant. Adeo etiam illa sensus omnis expertia, tamen sua lege mitescent. Quid? creditis, tot gentes alterius Imperio, ac nomini assuetas, non facis, non moribus, non commercio lingue nobiscum coherentes, eodem prælio demitas esse, quo victæ sunt? Vestris armis continentur, non suis meribus. Et qui præfentes metuunt, in absentia hostes erunt. Cum feris bellis res est, quas captas, & inclusas, quia ipsarum natura non potest, longior dies mitigat. Et adhuc sic ago, tanquam omnia subacta sint armis. que fuerunt in dicto. ne Darii. Hyrcaniam Nabarzanes occupavit, Bactra non solum possidet parricida Bessus, sed etiam minatur. Sogdiani, Dahæ, Massageta, Sæga. Indi sui juris sunt. Omnes hi simul. si terga nostra viderint, sequentur. Illi enim ejusdem nationis sunt, nos alienigenæ, & exeniti. Suis autem quique parent placidius, etiam cum is præest, qui magis timeri potest. Proinde aut que cepimus, omittenda sunt, aut que non habemus, occupanda. Sicut in corporibus ægris, nil res, nihil, quod necitum est, medici relinquunt: sic nos, quicquid obstat Imperio, recidamus. Parva sæpe sentilla conspecta magnum excitavit incendium. Nil tuto in hoste despiciunt. Quem speraveris, valentiorē negligentia facies. Ne Darii quidem hereditarium Persarum accepit Imperium, sed in sedem Cyri beneficio Bagoe castrati hominis admissus. Ne vos magno labore credatis Bessum vacuum Regnum occupaturum. Nos vero peccavimus, milites, si Darii ob hoc vicimus, ut servo ejus traderemus Imperium, qui ultimum ausus scelus, Regem suum cum externæ opis egentem, certe cui nos victores pepercissemus, quasi captivum in vinculis habuit, ad ultimum, ne a nobis conservari posset, occidit. Hunc vos regnare patiemini? quem eundem cruci affixum videre festino, omnibus Regibus, gentibusque fidei, quam violavit, meritis penas

*solventem. At hercule, si mox eundem Græcorum urbes, aut Hellespontum vastare nuntiatum erit vobis, quo dolore afficiemini, Bessum præmia vestra occupasse victorie? Tunc ad repesendas res festinabitis, tunc arma capietis. Quanto autem præstat, territum adhuc, & vix mensis sua compotem opprimere? Quaridui nobis iter superest, qui tot procucavimus nives, tot amnes supera-
vimus, tot montium juga transcurrimus. Non mare illud, quod exestuans iser fluctibus occupat, euntes nos moratur, non Cilicia fauces, & angustie includunt: plana omnia, & prona sunt. In ipso limine victoria stamus. Pauci nobis fugitivi, & domini sui interfectores supersunt. Egregium mehercule opus, & inter præmia glorie vestra numerandum, posteritati, fameque traditis, Darii quoque hostis, finito post mortem ejus odio, parricidas esse vos ultos, neminem impium effugisse manus vestras. Hoc perpetrato, quanto creditis Persas obsequentes fore, cum intellexerint, vos pia bella susci-
pere, & Bessi sceleri, non nomini suo irasci?*

C A P U T V.

Rex movet castra versus Hyrcaniam. Describitur mirum Ziobris fluminis ingenium.

Summa militum alacritate, jubentium, quocunque vellet, duceret, oratio excepta est. Nec Rex moratus impetum; tertioque per Parthienem die ad fines Hyrcaniæ penetrat, Cratero relicto cum iis copiis, quibus præerat, & ex manu, quam Amyntas ducebat, additis sexcentis equitibus, & totidem sagittariis, ut ab incurssione Barbarorum Parthienem tueretur. Erigium impedimenta, modico præsidio dato, campestri itinere ducere jubet. Ipse cum phalange, & equitatu cl. stadia emensus, castra in valle, qua Hyrcaniam adeunt, communit. Nemo præaltis, densisque arboribus umbrosum est, pinque vallis solum rigantibus aquis, quæ ex petris imminentibus manant. Ex ipsis radicibus montium Ziobris amnis effunditur, qui fere tria stadia in longitudinem universus fluit: deinde saxo, quod alveolum interpolat, percussus, duo itinera velut dispensatis aquis aperit: inde torrens, & saxorum, per quæ incurrit, asperitate violentior, terram præceps subit: per ccc. stadia conditus labitur: rursusque velut ex alio fonte conceptus editur, & novum alveum intendit, priore sui parte spatiosior, quippe in latitudinem xlii. stadiorum diffunditur: rursusque angustioribus coercitus ripis iter cogit: tandem in alterum amnem cadit, cui Rhidago nomen est. Incolæ affirmabant, quæcunque dimissa essent in cavernam, quæ propior est fonti, rursus, ubi aliud os amnis aperit, exire. Itaque Alexander duos tauros, qua subeunt aquæ terram, præcipitari jubet: quorum corpora, ubi rursus erumpit, expulsa videre, qui inissi erant, ut exciperent.

Nabarzani Bessi socio supplicis promittit veniam, & publicam fidem.

Quartum jam diem eodem loco quietem militi dederat, cum literas Nabarzanis, qui Darium cum Besso interceperat, accipit: quarum sententia hæc erat, *Se Dario non fuisse inimicum, imo etiam, quæ credidisset utilia esse, suasisse: & quia fidele consilium Regi dedisset, prope occisum ab eo. Agitasse Darium, custodiam corporis sui contra jus, fasque peregrino militi trudere, damnata popularium fide, quam per ducentos, & triginta annos inviolatam Regibus suis præstitissent Persæ. Se in præcipiti, & lubrico stantem, consilium a presenti necessitate reperisse. Darium quoque, cum occidisset Bagam, hac exultatione jactasse popularibus, quod infidiantem interemisset. Nihil de miseris mortalibus spiritui carius. Amore ejus ad vitam esse proculsum: sed ea magis esse sequutum, quæ coactum necessitas, quam quæ optasset. In communi calamitate suam quemque habere fortunam. Si venire se suberet, sine metu esse venturum. Non timere, ne fidem datam tantus Rex violaret. Deos a Deo falli non solere. Ceterum si, cui fidem daret, videretur indignus, multa exilia patere fugienti. Patriam esse, ubicunque vir fortis selem elegerit. Nec dubitavit Alexander fidem, quo Persæ modo accipiebant, dare, inviolatum, si venisset, fore.*

CAPUT VII.

Hyrcaniam ingreditur, quam Curtius cum Caspia mari describit.

Quadrato tamen agmine, & composito ibat, speculatores subinde præmittens, qui explorarent loca. Levis armatura ducebat agmen: prælanc eam sequebatur. Post pedites erant impeditimenta. Et gens bellicosa, & natura situs difficilis aditu, curam Regis intenderat. Namque perpetua vallis jacet, usque ad mare Caspium patens. Duo terræ ejus velut brachia excurrunt: media flexu molico sinum faciunt, Lunæ maxime similem, cum eminent cornua, non tamen totum orbem fidere implente. Cercetæ, Mossyni, & Chalybes a læva sunt: ab altera parte Leucosyn, & Amazonum campi: & illos qua vergit ad Septentrionem, hos ad occasum conversa prospexit. Mare Caspium dulcius cæteris, ingentis magnitudinis serpentes alit: piscium longe diversus ab aliis color. Quidam Caspium, quidam Hyrcanum appellant. Alii sunt, qui Meotum paludem in id cadere putent: & argumentum afferunt, aquam, quo dulcior sit, quam cætera

tera maria, infuso paludis humore mitescere. A Septentrione ingens in litus mare incumbit, longeque agit fluctus, & magna parte exæstuans stagnat. Idem alio cæli statu recipit in se fretum, eodemque impetu, quo effusum est, relabens, terram naturæ suæ reddit. Et quidam credidere, non Caspium mare esse, sed ex India in Hyrcaniam cadere: cujus fastigium (ut supra dictum est) perpetua valle submittitur. Hinc Rex viginti stadia processit, semita propemodum in via, cui sylva imminabat, torrentesque, & eluvies iter morabantur. Nullo tamen hoste obvio penetravit, tandemque ad ulteriora perventum est. Præter alios commeatus, quorum tum copia regio abundabat, pomorum quoque ingens modus nascitur; & uberrimum gignendis uvis solum est. Frequens arbor faciem quercus habet, cujus folia multo melle tinguntur. Sed, nisi Solis ortum incolæ occupaverint, vel modico tepore succus extinguitur.

CAPUT VIII.

Satrapas Persarum supplices in fidem accipit. Artabazo etiam dextram porrigit. Græcis ignoscit, præter Lacedæmonios in custodiam datos. Democrates Atheniensis jus sibi gladio dicit.

TRiginta hinc Italia processerat, cum Phrataphernes ei occurrit, seque, & eos, qui post Darii mortem profuerant, dedens. Quibus benigne exceptis, ad oppidum Arvas pervenit. Hic ei Craterus, & Erigyus occurrunt. Præfectum Tapyrorum gentis Phradatem adluserant. Hic quoque in fidem receptus, multis exemplo fuit experientie clementiam Regis. Satrapem deinde Hyrcaniæ dedit Menapium. Exul hic, regnante Ocho, ad Philippum pervenerat. Tapyrorum quoque gentem Phradati reddidit. Jamque Rex ultima Hyrcaniæ intraverat, cum Artabazus, quem Dario fidissimum fuisse supra diximus, cum propinquis Darii, ac suis liberis, modicaque Græcorum militum manu, occurrit. Dextram venienti obtulit Rex: quippe & hospes Philippi fuerat, cum, Ocho regnante, exularet, & hospitii pignora in Regem cum ad ultimum fides conservata vincebat. Comiter igitur exceptus, *Tu quidem, inquit, Rex, perpetua felicitate flores. Ego cæteris lætus hoc uno torquor, quod præbuit senectute diu frui tua bonitate non possum.* Nonagesimum, & quintum annum agebat. Novem juvenes eadem matre geniti patrem comitabantur. Hos Artabazus dextræ Regis adinovit, precatus, ut tandiu viverent, donec utiles Alexandro essent. Rex pedibus iter plerumque faciebat. Tunc adinoveri sibi, & Artabazo equos iussit, ne, ipso ingrediente pedibus, senex equo vehi erubesceret. Dinde, ut castra sunt posita, Græcos, quos Artabazus adduxerat convocari jubet. At illi, nisi Lacedæmonios, quos

fides daretur, respondent, se, quid agendum ipsis foret, deliberaturos. Legati erant Lacedæmoniorum missi ad Darium: quo victo, applicaverant se Græcis mercede apud Persas militantibus. Rex, omisissis sponsonum, fideique pignoribus, venire eos iussit, fortunam, quam ipse dedisset, habituros. Diu cunctantes, plerisque consilia variantibus, tandem venturos se pollicentur. At Democrates Athenienfis, qui maxime Macedonum opibus semper obstitit, venia desperata, gladio se transfigit. Cæteri, sicut constituerant, ditioni Alexandri seipsos permittunt. Mille, & quingenti milites erant; præter hos Legati ad Darium missi xc. In supplementum distributos miles. Cæteri remissi domum, præter Lacedæmonios, quos tradi in custodiam iussit.

CAPUT IX.

Mardos feram gentem domat.

MArdorum erat gens confinis Hyrcaniæ, cultu vitæ aspera, & latrocinii assueta. Hæc sola nec Legatos miserat, nec videbatur imperata factura. Itaque Rex indignatus, si una gens posset efficere, ne invictus esset, impedimentis cum præsidio relictis, invicta manu comitante, procedit. Noctu iter fecerat: & prima luce hostis in conspectu erat. Tumultus magis, quam prælium fuit. Deturbati ex collibus, quos occupaverant, Barbari profugunt: proximique vici ab incolis deserti capiuntur. Interiora regionis ejus haud sane adire sine magna vexatione exercitus poterat. Juga montium, præaltæ sylvæ, rupesque invixæ sepiunt: ea, quæ plana sunt, novo munimenti genere impedierant Barbari. Arbores densæ sunt ex industria confitæ, quarum teneros adhuc ramos manu flectunt, quos intortos rursus inferunt terræ: inde velut ex alia radice lætiores virent trunci: hos, qua natura fert, adolefcere non sinunt, quippe alium alii quasi nexu conferunt: qui, ubi multa fronde vestiti sunt, operiunt terram. Itaque occulti nexu ramorum, velut laquei, perpetua sepe iter claudunt. Una ratio erat, cædendo aperire saltum. Sed hoc quoque magni operis. Crebri namque nodi duraverant stipites: & in se implicati arborum rami, suspensis circulis similes, lento vimine trahantur ictus. Incolæ autem ritu ferarum virgulta subire soliti, tum quoque intraverant saltum, occultisque telis hostem laceflebant. Ille venantium modo latibula scrutatus, plerosque confodit. Ad ultimum circuire saltum milites jubet, ut, si qua pateret iter, irrumperent. Sed ignotis locis plerique oberrabant. Excepti sunt quidam, inter quos equus Regis (Bucephalus vocabant) quem Alexander non eodem, quo cæteras pecudes, animo aestimabat. Namque ille nec in dorso insidere suo patiebatur alium: & Regem, cum vellet ascendere, sponte sua

sua genua submittere, excipiebat; credebaturque sentire, quem veheret. Majore ergo, quam decebat, ira simul, ac dolore stimulatus, equum vestigare jubet, & per interpretem pronuntiare, ni reddidissent, neminem esse victurum. Hac denuntiatione territi, cum cæteris donis equum adducunt. Sed ne sic quidem mitigatus, cædi sylvas jubet, aggestaque humo e montibus, planitiem ramis impeditam exaggerari. Jam aliquantum altitudinis opus creverat, cum Barbari, desperato, regionem, quam occupaverant, posse retineri, gentem suam dedidere. Rex, obsidibus acceptis, Phradati tradere eos jussit. Inde quinto die in stativa revertitur. Artabazum deinde, geminato honore, quem Darius habuerat ei, remittit domum.

C A P U T X.

*Nabarzani Presidi Hyrcaniæ in Bagoæ gratiam ignoscit. Thalestris Amazonum Regina Alexandrum adit, libe-
visque conceptis post 13. dies redit ad suos.*

I Am ad urbem Hyrcaniæ, in qua Regia Darii fuit, ventum erat. Ibi Nabarzanes, accepta fide, occurrit, dona ingentia ferens. Inter quæ Bagoas erat specie singulari spado, atque in ipso flore pueritiæ, cui & Darius fuerat assuetus, & mox Alexander assuevit, ejusque maxime precibus motus, Nabarzani ignovit. Erat, ut supra dictum est, Hyrcaniæ finitima gens Amazonum, circa Thermoðonta amnem, Themiscyræ incolentium campos. Reginam habebant Thalestrim, omnibus inter Caucasum montem, & Phasim amnem imperitantem. Hæc cupidine visendi Regis accensa, sinibus Regni sui excessit, & cum haud procul abesset, præmisit indicantes, venisse Reginam, adeundi ejus, cognoscendique avidam. Protinus, facta potestate veniendi, cæteris jussis subsistere, ccc. foeminarum comitatu processit. Atque, ut primum Rex in conspectu fuit, equo ipsa desiliit, duas lanceas dextra præferens. Vestis non toto Amazonum corpore obducitur. Nam læva pars ad pectus est nuda; cætera inde velantur. Nec tamen sinus vestis, quem nodo colligunt, infra genua descendit. Altera papilla intacta servatur, qua muliebris sexus liberos alant: aduriur dextera, ut arcus facilius intendant, & tela vibrent. Interrito vultu Regem Thalestris intuebatur, habitum ejus hædquaquam rerum famæ parem oculis perlustrans. Quippe omnibus Barbaris in corporum majestate veneratio est: magnorumque operum non alios capaces putant, quam quos eximia specie donare natura dignata est. Cæterum interrogata, num aliquid petere vellet, haud dubitavit fateri, ad communicandos cum Rege liberos se venisse, dignam, ex qua ipse Regni generaret heredes; foeminei sexus se retenturam, marem redituram patri. Alexander, an cum ipso militare

vellet, interrogat: & illa, causata sine custode Regnum reliquisse, petere perseverabat, ne se irritam spei pateretur abire. Acrior ad Venerem tœminæ cupido quam Regis, ut paucos dies subsisteret, perpulit. Tredecim dies in obsequium desiderii ejus absumpti sunt. Tum illa Regnum suum, Rex Parthienem petiverunt.

C A P U T X I.

Alexander mutat leges, totusque a se abit in vitia.

Hic vero palam cupiditates suas solvit; continentiam, que, & moderationem, in altissima quaque fortuna eminentia bona, in superbiam, ac lasciviam vertit. Patrios mores, disciplinamque Macedonum Regum salubriter temperatam, & civilem habitum, velut leviora magnitudine sua ducens, Persicæ Regiæ par Deorum potentia fastigium æmulabatur. Jacere humi venerabundos pati cœpit; paulatimque servilibus ministeriis tot victores gentium imbuiere, & captivis pares facere expetebat. Itaque purpureum diadema distinctum albo, quale Darius habuerat, capiti circumdedit; vestemque Persicam sumpsit, ne omen quidem veritus, quod a victoris insignibus in devicti transfiret habitum. Et ille se quidem Persarum spolia gestare dicebat. Sed cum illis quoque mores inderat, superbiamque habitus animi insolentia sequebatur. Literas quoque, quas in Europam mitteret, veteris anuli gemma obsignabat: iis, quas in Asiam scriberet, Darii anulus imprimebatur, ut appareret, unum animum duorum non capere fortunam. Amicos vero, & equites, unaque principes militum, aspernantes quidem, sed recusare non auros, Persicis ornaverat vestibus. Pellices ccc. & lx. totidem, quot Darii fuerant, Regiam implebant, quas spadonum greges, & ipsi muliebria pati assueti, sequebantur. Hæc luxu, & peregrinis infecta moribus, veteres Philippi milites, rudis natio ad voluptates, palam averfabantur; totisque castris unus omnium sensus, ac sermo erat, plus animum victoria, quam bello quæsitum esse. Tum maxime vinci ipsos, dedique alienis moribus, & externis: tantæ moræ pretium, domos quasi in captivo habitu reversuros: pudere jam sui Regem, victis, quam victoribus similiorem, ex Macedoniæ Imperatore Darii Satrapem factum. Ille non ignarus & principes amicorum, & exercitum graviter offendi, gratiam liberalitate, donisque recuperare tentabat. Sed, ut opinor, liberis pretium servitutis ingratum est. Igitur, ne in seditionem res verteretur, otium interpellandum erat bello, cujus materia opportune dabatur.

CAPUT XII.

In Bessum movet castra. Satibarzanem in fidem accipit; eundem mox deficientem persequitur. Rupem expugnat. Artacacnam occupat, civibus ignoscit.

Namque Bessus, veste Regia sumpta, Artaxerxem appellari se iusserat; Scythasque, & cæteros Tanais accolæ contrahebat. Hæc Satibarzanes nuntiabat. Quem receptum in fidem regioni, quam antea obtinuerat, præfecit. Et cum grave spoliis, apparatuque luxuriæ agmen vix moveretur, suas primum, deinde totius exercitus sarcinas, exceptis admodum necessariis, conferri iussit in medium. Planities spatiosa erat, in quam vehicula onusta perduxerant. Expectantibus cunctis, quid deinde esset imperaturus, jumenta iussit abduci, suisque primum sarcinis face subdita, cæteras incendi præcepit. Flagrabant exurentibus dominis, quæ ut intacta ex urbibus hostium raperent, sæpe flammæ restinxerant, nullo sanguinis pretium audente desere, cum Regias opes idem ignis exureret. Brevis deinde oratio mitigavit dolorem; habilesque militiæ, & ad omnia parati, lætabantur sarcinarum potius, quam disciplinæ fecisse iacturam. Igitur Bacrianam regionem petebant. Sed Nicanor Parmenionis filius, subita morte correptus, magno desiderio sui affecerat cunctos. Rex ante omnes morsus cupiebat quidem subsistere funeri assuturus; sed penuria comæatuum festinare cogebat. Itaque Philotas hostem perolveret, ipse contendit ad Bessum. Iter facienti literæ ei afferuntur a finitimis Satraparum, e quibus cognoscit, Bessum quidem hostili animo occurrere cum exercitu, cæterum Satibarzanem, quem Satrapem Ariorum ipse præfecisset, desecisse ab eo. Itaque quamquam Besso imminebat, tamen ad Satibarzanem opprimendum præverti optimum ratus, levem armaturam, & equestres copias educit: totaque nocte strenue facto itinere, improvisi hosti supervenit. Cujus cognito adventu, Satibarzanes cum duobus millibus equitum (nec enim plures subito montes occupaverunt) Bacra perfugit: cæteri proximos montes occupaverunt. Prærupta rupes erat, qua spectat Occidentem. Eadem, qua vergit ad Orientem, leniore submissa fastigio, multis arboribus obsita, perennem habet fontem, ex quo largæ aquæ manant. Circuitus ejus triginta, & duo stadia comprehendit. In vertice herbidos campus. In hoc multitudinem imbellem confidere jubent. Ipsi, qua rupes erat, arborum truncos, & saxa obmoliuntur. XIII. millia armata erant. In horum obsidione Cratero relicto, ipse Satibarzanem sequi festinat: Et, quia longius eum abesse cognoverat, ad expugnandos eos, qui edita montium occupaverant, redit. Ac primo repurgari ju-

bet, quidquid ingredi posset. Deinde, ut occurrebant invizæ cautes, præruptæque rupes, irritus labor videbatur, obstante natura. Ille, ut erat animi semper oblitantis difficultatibus; cum & progredi arduum, & reverti periculosum esset, versabat se ad omnes cogitationes, aliud, atque aliud (ut solet, ubi prima quæque damnamus) subiciente animo. Hæsitanti, quod ratio non potuit, fortuna consilium subministravit. Vehemens Favonius erat, & multam materiam ceciderat miles, aditum per saxa molitus. Hæc vapore torrida inaruerat. Ergo aggerari alias arbores jubet, & igni dari alimenta. Celeriterque stipitibus cumulatis, fastigium montis æquatum est. Tunc undique ignis injectus cuncta comprehendit. Flammam in ora hostium ventus ferebat: fumus ingens velut quadam nube absconderat cælum. Sonabant incendio sylvæ, atque ea quoque, quæ non incenderat miles, concepto igne, proxima quæque adurebant. Barbari suppliciorum ultimum, si qua intermoreretur ignis, effugere tentabant. Sed, qua flamma dederat locum, hostis obstabat. Varia igitur cæde consumpti sunt: Alii in medios ignes, alii in petras præcipitavere se, quidam manibus hostium se obtulerunt, pauci semistulati venere in potestatem. Hinc ad Craterum, qui Artacacnam obsidebat, redit. Ille, omnibus præparatis, Regis expectabat adventum, captæ urbis titulo (sicut par erat) cedens. Igitur Alexander turres admoveri jubet. Ipso, que aspectu territi Barbari, e muris supinas manus tendentes, orare cœperunt, iram in Satibarzanem defectio, nis auctorem reservaret, supplicibus semet deditibus parceret. Rex, data venia, non obsidionem modo solvit, sed omnia sua incolis reddidit.

CAPUT XIII.

Supplementum accipis. Drancas adit; quorum Pretor Barzaentes ad Indos profugis.

AB hac urbe digresso, supplementum novorum militum occurrit. Zoilus quingentos equites ex Græcia adduxerat, tria millia ex Illyrico Antipater miserat, Thessali equites centum, & triginta cum Philippo erant. Ex Lydia duo millia, & sexcenti, peregrinus miles, advenerant: trecenti equites gentis ejusdem sequebantur. Hac manu adjecta, Drancas pervenit. Bellicosa natio est. Satrapes erat Barzaentes, sceleris in Regem suum particeps Besso. Is suppliciorum, quæ meruerat, metu, profugit in Indiam.

C A P U T XIV.

Conjuratio in Alexandrum per Nicomachum, & Ceballinum detegitur. Dymnus seipsum ferro induit.

IAM nonum diem stativa erant, cum externa vi non tutus modo Rex, sed invictus intestino facinore petebatur. Dymnus modicæ apud Regem auctoritatis, & gratiæ, exoleti, cui Nicomacho erat nomen, amore flagrabat, obsequio uni sibi deliti corporis victus. Is, quod ex vultu quoque perspicere poterat, similis attonito, re motis arbitris, cum juvene secessit in templum, arcana se, & silenda asserere præfatus. Suspendiumque expectatione, per mutuam charitatem, & pignora utriusque animi rogat, ut affirmet jurejurando, quæ commississet, silentio esse recturum. Et ille ratus, nihil, quod etiam cum perjurio detegendum foret, indicaturum, per præsentem Deos jurat. Tum Dymnus aperit, in tertium diem infidias Regi comparatas, seque ejus consilii fortibus viris, & illustribus esse participem. Quibus juvenis auditis, se vero fidem in parricidio dedisse constanter abauit, nec ulla religione, ut scelus tegat, posse constringi. Dymnus & amore, & metu amens, dextram exoleti complexus, & lacrymans orare primum, ut particeps consilii, operisque fieret. Si id sustinere non posset, attamen ne proderet se, cujus erga ipsum benevolentiam præter alia hoc quoque haberet fortissimum pignus, quod caput suum permisisset fidei adhuc inexpertæ. Ad ultimum averfari scelus perseverantem, metu mortis terret, ab illo capite conjuratos pulcherrimum facinus inchoaturos. Alias deinde effœminatum, & muliebriter timidum, alias proditorem amatoris appellans, nunc ingentia promittens, interdumque Regnum quoque, versabat animum tanto facinore procul abhorrentem. Strictum deinde gladium modo illius, molo suo admovens jugulo, supplex idem, & infestus expressit, ut tandem non solum silentium, sed etiam operam polliceretur. Namque abunde constantis animi, & dignus, qui pudicus esset, nihil ex pristina voluntate mutaverat, sed se captum Dymni amore simulabat nihil reculare. Sciscitari deinde pergit, cum quibus tantæ rei societatem inisset. Plurimum referre, quales viri tam memorabili operi admoturi manus essent. Ille & amore, & scelere male sanus, simul gratias agit, simul gratulatur, quod fortissimis juvenum non dubitasset se jungere, Demetrio corporis custodi, Peucolzo, Nicanori. Adjicit his Aphæbetum, Locrum, Dioxenum, Archepolim, & Atwyntam. Ab hoc sermone dimittit Nicomachus, ad fratrem (Ceballino erat nomen) quæ acceperat, desert. Placet ipsum subsistere in tabernaculo, ne, si Regiam intrasset, non assuetus adire Regem, conjurati proditos

ditos se esse resciscerent. Ipse Ceballinus ante vestibulum Regiæ (neque enim propius aditus ei patebat) confisit, opperiens aliquem ex prima cohorte amicorum, ut introduceretur ad Regem. Forte, cæteris dimissis, unus Philotas Parmenionis filius, incertum, quam ob causam, substiterat in Regiâ. Huic Ceballinus ore confuso magnæ perturbationis notas præ se ferens, aperit, quæ ex fratre compererat; & sine cunctatione nuntiari Regi iubet. Philotas, laudato eo, protinus intrat ad Alexandrum: multoque invicem de aliis rebus consumpto sermone, nihil eorum, quæ ex Ceballino cognoverat, nuntiat. Sub vespæram eum prodeuntem in vestibulo Regiæ excipit juvenis, an mandatum exequutus foret, requirens. Ille non vacasse sermoni suo Regem causatus, discessit. Postero die Ceballinus venienti in Regiam præsto est. Intranstemque admonet pridie communicatæ cum ipso rei. Ille curæ sibi esse respondit: ac ne tum quidem Regi, quæ audierat, aperit. Cæperat Ceballino esse suspectus. Itaque non ultra interpellandum ratus, nobili juveni (Metron erat ei nomen) super armamentarium posito, quod scelus pararetur, indicat. Ille, Ceballino in armamentario abscondito, protinus Regi corpus forte curanti, quid ei index detulisset, ostendit. Rex, ad comprehendendum Dymnum missis satellitibus, armamentarium intrat. Ibi Ceballinus gaudio elatus, *Habeo te*, inquit, *incolumem ex impiorum manibus ereptum*. Percontatus deinde Alexander, quæ noscenda erant, ordine cuncta cognoscit. Rursusque institit quærere, quotus dies esset, ex quo Nicomachus ad eum detulisset indicium. Atque illo fatente, jam tertium esse, existimans haud incorrupta fide tanto post deferre, quæ audierat, vinciri eum iussit. Ille clamitare cæpit, eodem temporis momento, quo audisset, ad Philotam decurrisset: ab eo percontaretur. Rex item quærens, an Philotam adisset, an institisset ei, ut perveniret ad se, perseverante eo affirmare, quæ dixerat, manus ad cælum tendens, manantibus lacrymis, hanc sibi a charissimo quondam amicorum relativam gratiam querebatur. Inter hæc Dymnus, haud ignarus, quam ob causam accerseretur a Rege, gladio, quo sorte erat cinctus, graviter se vulnerat: occursumque satellitum inhibitus, perfertur in Regiam. Quem intuens Rex, *Quod*, inquit, *in te, Dymæ, tantum cogitavi nefas, ut tibi Macedonum Regno dignior Philotas me quoque ipso videretur?* Illum jam deiecerat vox. Itaque edito gemitu, vultuque a conspectu Regis averso, subinde collapsus extinguitur.

Philota accersito, & se de conjurationis suspitione purganti Rex primum ignoscit; sed amicorum consilio non comprehendit jubet.

REX, Philota venire in Regiam jussu, Ceballinus, inquit, ultimum supplicium meritis, si in caput meum preparatas insidias biduo rexit, hujus criminis reum Philotam substituit, ad quem protinus indicium detulisse se affirmat. Quo propiore gradu amicitia me contingis, hoc majus est dissimulationis tue facinus. Et ego Ceballino magis, quam Philota id convenire fateor. Faventem habes judicem, si, quod admissi non oportuit, saltem negari potest. Ad hæc Philotas, haud sane trepidum, si animus vultu æstimaretur, Ceballinum quidem scorti sermonem ad se detulisse; sed ipsum tam levi auctori nihil credidisse, respondit, veritum, ne jurgium inter amatorem, & exoletum non sine risu aliorum detulisset: cum Dymnus interemerit seipsum, qualiacunque erant, non fuisse reticenda. Complexusque Regem, orare cepit, ut præteritam vitam potius, quam culpam, silentii tamen, non facti ullius, intueretur. Haud facile dixerim, crediderit ne ei Rex, an altius iram suppresserit. Dextram reconciliatæ gratiæ pignus obtulit & contemptum magis, quam celatum indicium esse, videri tibi dixit. Advocato tamen consilio amicorum, cui tum Philotas adhibitus non est, Nicomachum introduci jubet. Is eadem, quæ detulerat ad Regem, ordine exposuit. Erat Craterus Regi charus in paucis, & eo Philotæ ob æmulationem dignitatis adversus. Neque ignorabat, sæpe Alexandri auribus nimia jactatione virtutis, atque operæ gravem fuisse. & ob ea non quidem sceleris, sed contumaciæ tamen suspectum. Non aliam premendi inimici occasionem aptiorem futuram ratus, odio suo pietatis præferens speciem, Urinam, inquit, in principio quoque hujus rei nobiscum deliberasses. Suavissemus, si Philote velles ignoscere, passerere potius ignorare eum, quantum deberes tibi, quam usque ad mortis metum adductum cogeret potius de periculo suo, quam de tuo cogitare beneficio. Ille enim semper insidiari tibi poteris: tu non semper Philota poteris ignoscere. Nec est, quod existimes, eum, qui tantum facinus ausus est, veniam posse mutari. Scis eos, qui misericordiam consumpserunt, amplius sperare non posse. At ego, etiamsi ipse vel penitentia, vel beneficio tuo victus quiescere velit, potatem ejus Parmenionem, tanti Ducem exercitus, & inveterata apud milites tuos auctoritate, haud multum infra magnitudinis tuæ fastigium positum, scio non equo animo salutem filii sui debiturum tibi. Quædam beneficia odimus. Meruisse morsem, confiteri pudet, Superest, ut

malis videri injuriam accepisse, quam vitam. Proinde scito, tibi cum illis de salute esse pugnandum. Satis hostium superest, ad quos persequendos ituri sumus. Latus a domesticis hostibus muni. Hos si submores, nihil metu ab externo. Hæc Craterus. Nec cæteri dubitabant, quin conjurationis indicium suppressurus non fuisset, nisi auctor, aut particeps. Quem enim pium, & bonæ mentis, non amicum modo, sed ex ultima plebe, auditis, quæ ad eum delata erant, non protinus ad Regem fuisset cursum? Nec Ceballini quidem exemplo, qui ex fratre comperta ipsi nuntiasset. Parmenionis filium, Præfectum equitatus, omnium arcanorum Regis arbitrum, simulasse etiam non vacasse sermoni suo Regem, ne index alium internuntium quæreret. Nicomachum religione quoque Deum adstrictum, conscientiam suam exonerare properasse. Philotam, consumpto per ludum, iocumque pene toto die, gravatum esse, pauca verba ad caput Regis pertinentia, tam longo, & forsitan supervacuo inferere sermoni. At enim non credidisset talia deferentibus pueris. Cur igitur extraxisset biduum, tantam indicio haberet fidem? Dimittendum fuisse Ceballinum, si delationem ejus damnabat. In suo quemque periculo magnum animum habere: cum de salute Regis timeretur, credulos esse debere, vana quoque deferentes admittere. Omnes igitur quæstionem de eo, ut participes sceleris indicare cogeretur, habendam esse decernunt. Rex admonitos, ut consilium silentio premerent, dimittit. Pronuntiari deinde iter in posterum diem jubet, ne qua novi initi consilii daretur nota. Invitatus est etiam Philotas ad ultimas ipsius epulas. Et non cœnare modo, sed etiam familiariter colloqui cum eo, quem damnaverat, sustinuit. Secunda deinde vigilia, luminibus extinctis, cum paucis in Regiam coeunt Hephæstion, & Craterus, & Cœnus, & Euryus. Hi ex amicis. Ex armigeris autem, Perdicas, & Leonatus. Per hos imperatum, ut, qui ad Prætorium excubabant, armati vigilarent. Jam ad omnes aditus dispositi equites, itinera quoque obsidere jussi, ne quis ad Parmenionem, qui tum Mediæ, magnisque copiis præerat, occultus evaderet. Attarras autem cum trecentis armatis intraverat Regiam. Huic decem satellites traduntur: quorum singulos deni armigeri sequebantur. Ii ad alios conjuratos comprehendendos distributi sunt. Attarras cum trecentis ad Philotam missus, clausum altum domus moliebatur, quinquaginta juvenum promptissimis stipatus. Nam cæteros ringere undique domum jussit, ne occulto aditu Philotas posset elabi. Illum sive securitate animi, sive fatione resolutum, somnus oppresserat. Quem Attarras torpentem adhuc occupat. Tandem ei sopore discusso, cum inciperentur catenæ, *Pœit*, inquit, *bonitatem tuam Rex, inimicorum meorum acerbitas*. Nec plura loquutum, capite velato, in Regiam abducunt.

LIB. VI.
CAPUT XVI.

139

Res Philotam apud milites conjurationis accusat.

Postero die Rex edixit, ut omnes armati convenirent. Sex millia fere militum venerant: præterea turba lixarum, calorumque impleverant Regiam. Philotam armigeri agmine suo tegebant, ne ante conspici posset a vulgo, quam Rex alloquutus milites esset. De capitalibus rebus vetusto Macedonum modo inquirebat exercitus, in pace erat vulgi: nihil potestas Regum valebat, nisi prius valuisset auctoritas. Igitur primum Dymni cadaver infertur, plerisque, quid patrafset, quoque casu extinctus esset, ignaris. Rex deinde in concionem procedit, vultu præferens dolorem animi. Amicorum quoque mæstitia expectationem haud parvam fecerat. Diu demisso in terram vultu, attonito, stupentique similis stetit. Tandem recepto animo, Pene, inquit, milites, paucorum hominum scelere vobis creptus sum, Deum providentia, & misericordia vivo. Conspectus vester venerabilis coegit, ne vehementius parricidis irascerer: quoniam spiritus, imo unus vite mee fructus est, tot fortissimis viris de me optime meritis referre adhuc gratiam posse. Interrupit orationem militum gemitus; obortaque sunt omnis lacrymæ. Tum Rex: Quanto, inquit, majorem in animis vestris motum excitavo, cum tanti sceleris auctores ostendero, quorum mentem adhuc reformido, & tanquam salvi esse possint, nominibus abstegeo? Sed vincenda est memoria pristina charitatis, & conjuratio impiorum civium detegenda. Quomodo autem tantum nefas sileam? Parmento illa ætate, tot meis, tot parentis mei meritis devinctus, omnium nobis amicorum veneratissimus, ducem tanto scelere se præbuit. Minister ejus Philotas Peucolaum, & Demetrium, & hunc Dymnum, cujus corpus aspiciatis, cætero que ejusdem amentia in caput meum subornavit. Fremitus undique indignantium, querentiumque tota concione obstrepebat, qualis solet esse multitudinis, & maxime militaris, ubi ad studio agitur, aut ira. Nicomachus deinde, Meiron, & Ceballinus producti, quæ quæque detulerat, exponunt. Nullius eorum indicio Philotas particeps sceleris destinabatur. Itaque indignatione pressa, vox indicum silentio excepta est. Tum Rex: Qualis, inquit, ergo animi vobis videtur, qui huius rei delatum indicium idipsum suppressit? quod non fuisse vanum, Dymni exitus declarat. Incertam rem de ferri, tormenta non trahit. Ceballinus ne momentum quidem temporis distulit exonerare se, ut eo, ubi lavabar, irrumperet. Philotas solus nihil timuit, nihil creditur. O magni animi virum! Iste Regis periculo, cum moneretur, vultum non mutavit? indicem tantæ rei sollicitus non audiret? Subest nimirum silentio tacinus, & auida spes Regni præcipitem animum ad ultimum nefas impulsit. Pater Media præest, ipse apud mures

tura

tum Duces meis prepotens viribus, majora, quam capis, sperat. Orbitas quoque mea, quod sine liberis sum, spernitur. Sed errat Philotas. In vobis liberos, parentes, consanguineos habeo: vobis salvis orbis esse non possum. Epistola deinde Parmenionis interceptam, quam ad filios Nicanorem, & Philotam scripserat, recitat, haud sane indicium gravius consilii praeferentem. Namque summa ejus hæc erat. Primum vestri curam agite, deinde vestrorum. Sic enim, quæ destinavimus, efficiemus. Adjecitque Rex, Sic esse scriptam, ut, siue ad filios pervenisses, & consiliis posset intelligi, siue intercepta esset, falleret ignavos. At enim Dymnus, cum ceteros participes sceleris indicaret, Philotam non nominavit. Hoc quidem illius non innocentiae, sed potentiae indicium est, quod sic ab iis timeatur etiam, a quibus prodi potest, ut cum de se fateantur, illum tamen celerent. Ceterum Philotam ipse indicat vita. Hic Amynte, qui mihi consobrinus fuit, & in Macedonia capiti meo impias comparavit insidias, socium se, & conscium adjunxit. Hic Atialo, quo graviores inimicum non habui, sororem suam in matrimonium dedit. Hic, cum scripsissem ei pro jure tam familiaris usus, atque amicitiae, qualis fors edita esset, foveis Ammonis Oraculo; sustinuit rescribere mihi, se quidem gratulari, quod in numerum Deorum receptus essem, ceterum misereri eorum, quibus vivendum esset sub eo, qui modum hominis excedebat. Hæc sunt etiam animi pridem alienati a me, & invidentis glorie meae, indicia. Quæ equidem, milites, quandiu licuit, in animo meo pressi. Videbar enim mihi partem viscerum meorum abruptare, si in quos tam magna consuleram, viliores mihi facerem. Sed jam non verba puniendæ sunt. Lingua semetipsum pervenit ad gladios: hos (si mihi creditis) Philotas in me acuit. Si ipsum dimisero, quo me conservam, milites? cui caput meum credam? Equitatus, optima exercitus pars, principibus nobilissima juvenutis, unum præfeci salutem, spem, victoriam meam fidei ejus, tutæque commisi. Patrem in idem fastigium, in quo me ipsi posuistis, admovi. Mediam, quæ nulla operientior regio est, tot civium, sociorumque millia, impetum ejus, ditionisque subjeci. Unde præsidium peteram, periculum existit. Quam feliciter in acie occidisset, potius hostis præda, quam civis victima? Nunc servatus ex periculis, quæ sola timui, in hæc incidi, quæ timere non debui. Soletis idemdem a me, milites, petere, ut saluti meae paream. Ipsi mihi prestare potestis, quod suaderis, ut faciam. Ad vestras manus, ad vestra arma confugio. Invisis vobis, salvus esse nolo: volentibus, non possum, nisi vindicor. Tum Philotam, religatis post tergum manibus, obsoleto amiculo velatum, jussit induci.

CAPUT XVII.

*Miles aspectu Philotæ victi ad commiserationem motus;
ab Amynta, & Cæto ad indignationem inflammatur.*

FAcile apparebat, motos esse tam miserabili habitu, non sine invidia paulo ante conspecti. Ducem equitatus pridie viderant, sciebant Regis interfuisse convivio: repente non reum modo, sed etiam damnatum, imo victum intuebantur. Subibat animos Parmenionis quoque tanti Ducis, tam clari civis fortuna, qui modo duobus filiis Hectore, & Nicanore orbatus, cum eo, quem reliquum calamitas fecerat, absens diceret causam. Itaque Amyntas Regis Prætor, inclinantem ad misericordiam concionem, rursus aspera in Philotam oratione commovit, *Proditos eos esse Barbaris, neminem ad conjugem suam, neminem in patriam, & ad parentes fuisse rediturum, velut truncum corpus, dempto capite, sine spiritu, sine nomine, in aliena terra ludibrium hostis futurum.* Handquaquam pro re ipsius Amyntæ oratio grata Regi fuit, quod conjugum, quod patriæ admonitos, pigriores ad cætera munia exequenda fecisset. Tunc Cœnus, quam Philotæ sororem matrimonio secum conjunxerat, tamen acrius, quam quisquam, in Philotam invehit, *parricidam esse Regis, patriæ, exercitus clamitans. Sæxumque, quod forte ante pedes jacebat, arripuit, emissurus in eum, ut plerique credidere, tormentis subtrahere cupiens.* Sed Rex manum ejus inhibuit, dicendæ prius causæ debere fieri potestatem, nec aliter judicari passurum se affirmans.

CAPUT XVIII.

Philotas primum metu exanimatus, mox recepto animo causam suam tam luculenter egit, Regisque argumenta diluit, ut questionem plane ambiguum fecerit.

TUM dicere rursus permixtus Philotas, sive conscientia sceleris, sive periculi magnitudine amens, & attonitus, non attollere oculos, non hincere audebat. Latrunculis deinde manantibus, linquente animo, in eum, a quo tenebatur, incubuit. Absterisque amiculo ejus oculis, paulatim recipiens spiritum, ac vocem, dicturusivilis, apud eos usus? Tum Philotas: *Præter Macedonas, inquit, plerique adsunt, quos facilius, quæ dicam, percipientes arbitror, si eadem lingua seruo usus, quæ tu egisti, non ob aliud, credo, quam ut oratio tua intelligi posset a pluribus.* Tunc Rex, *Ecquid? videtis odio vitæ sermonis patrii Philotam teneri? solus quoque fastidis eum dicere.* Sed dicat sane, utrumque cordi est, dum meminervis, *eque illum a nostro more, atque sermone abhorre.*

Atque

Atque ita concione excessit. Tum Philotas: Verba, inquit, innocenti reperire facile est; modum verborum mihi sero tenere difficile. Itaque inter optimam conscientiam, & iniquissimam fortunam destitutus, ignovo, quomodo & animo meo, & tempori paream. Absit quidem optimus cause meae iudex, qui cur me ipse audire noluerit, non mehercule excogito, cum illi utique, cognita causa, tam dammare me liceat, quam absolvere. Non cognita vero, liberari ab absente non possum, qui a praesente damnatus sum. Sed quanquam victi hominis non supervacua solum, sed etiam invida defensio est, quae iudicem non docere videtur, sed arguere; tamen, utcumque licet dicere, memet ipse non deseram, nec committam, ut damnatus etiam mea sententia videar. Equidem, cuius criminis reus sim, non video. Inter conjuratos nemo me nominat. De me Nicomachus nihil dixit, Ceballinus plus, quam audierat, scire non potuit. Atqui conjurationis caput me fuisse credit Rex. Potuit ergo Dymnus eum praeterire, quem sequebatur? praesertim cum querenti socios vel falso fuerim nominandus, quo facilis, qui tentabatur, posset impelli. Non enim detecto facinore nomen meum praeteriit, ut posset videri socio pepercisse. Nicomachus, quem taciturnum arcana de semetipso credebatur, confessus, aliis nominatis, me unum subtraherebat. Quaeso, commisitones, si Ceballinus me non addisset, nihil me de conjuratis scire voluisset; num hodie dicere causam nullo me nominante? Dymnus sane & vivat adhuc, & velit mihi parere: quid ceteri, qui de se confitebuntur? me videlicet subtrahens? Maligna calamitas, & vere noxia, cum quis suo supplicio acquiescit, pro alio cruciatur. Tot conscii ne inaequaleum quidem impositi verum fatebuntur? Atqui nemo parcat morituro, nec cuiquam moriturus, ut opinor. Ad verum crimen, & ad unum revertendum mihi est. Cur rem delatam ad te racuisti? cur tam securus audisti? Hoc quaecumque est, confesso mihi, ubicumque es, Alexander, remissi. Dextera tuam amplexus, reconciliatis pignus animi, convivio quoque interfui. Si credidisti mihi, absolutus sum; si pepercisti, dimissus. Vel iudicium tuum serva. Quid hac proxima nocte, qua digressus sum a mensa tua, feci? quod novum facinus delatum ad te mutavit animum tuum? Gravi sopore acquiescebam, cum me malis indormientem meis, inimici vinciendo excitarunt. Unde & parricida, & proditori tam alti quies somni? Scelerati conscientia obstreperante cum dormire non possint, agitant eos furia, non consummato modo, sed & cogitato parricidio. At mihi securitatem primum innocentia mea, deinde dextera tua obrulerat. Non timui, ne plus alienae crudelitati apud te liceret, quam clementiae tuae. Sed, ne te mihi credidisse punitur, res ad me deferrebat a puero, qui non testem, non pignus iudicii exhibere poterat, impleturus omnes metu, si capisset audiri. Amatoris, & scortis iurgio interponi aures meas credidi infelix, & fidem ejus

ejus suspellam habui, quod non ipse deservet, sed fratrem potius subornaret. Timui, ne negaret mandasse se Ceballino, & ego viderer multis amicorum Regis fuisse periculi causa. Sic quoque cum laeserim neminem, inveni, qui mallet perire me, quam incolumem esse. Quid inimicisiarum creditis excepturum fuisse, si insontes laecissimam? At enim Dymnus se occidit. Num igitur facturum hoc divinare potui? Minime. Ita quod solum indicio fidem fecit, id me, cum a Ceballino interpellatus sum, movere non potuit. At hercule, si conscius Dymno tanti sceleris fuissim, biduo illo proditos esse nos, dissimulare non debui. Ceballinus ipse tolli de medio nullo negotio potuit. Denique post delatum indicium, quo periturus eram, cubiculum Regis solus intravi, ferro quidem cinctus. Cur distuli facinus? An sine Dymno non sum ausus? Ille igitur princeps conjurationis fuit. Sub illicius umbra Philotas latebam, qui Regnum Macedonum affecto. Ecquis e vobis corruptus est donis? quem Ducem, quem Praefectum impensius colui? Mihi quidem obicitur, quod societatem patris sermonis asperner, quod Macedonum mores fastidiam. Sic ego Imperio, quod dedignor, immineo? Jampridem natusus ille sermo commercio aliarum gentium exolevit: tam visioribus, quam visis peregrina lingua discenda est. Non me hercule ista me magis laedunt, quam quod Amyntas Perdica filius insidiatus est Regi. Cum quo quod amicitia fuerit mihi, non recuso defendere, si fratrem Regis non oportuit diligi a nobis. Sin autem in illo fortune gradu possum etiam venerari necesse erat, utrum, quae, quod non divinavi, reus sum? An impiorum amicis insontibus quoque moriendum est? Quod si aequum est, cur tandiu vivo? si injustum, cur nunc demum occidit? At enim scripsi, Miserevi me eorum, quibus vivendum esset sub eo, qui se Jovis filium crederet. Fides amicitiae, veri consilii periculosa libertas, vos me decepistis: vos, quae sentiebam, ne reciterem, impulistis. Scripsisse me hoc fateor Regi, non de Rege. Non enim faciebam invidiam, sed pro eo timebam. Dignior mihi Alexander videbatur, qui Jovis stirpem tacitus agnosceret, quam qui predicatione iactaret. Sed quoniam Oraculi fides certa est, sit Deus cause meae testis. Retinete me in vinculis, dum consulitur Hammon in arcanum, & occultum scelus. Interim qui Regem nostrum dignatus est filium, neminem eorum, qui stirpi suae insidiati sunt, latere patietur. Si certi ora Oraculis creditis esse sormenta, ne hanc quidam exhibenda veritatis fidem deprecor. Solent rei capitis adhibere vobis parentes. Duos fratres ego nuper amisi: patrem nec ostendere possum, nec invocare audeo, cum & ipse tanti criminis reus sit. Parum est enim tot modo liberorum parentem, in unico filio acquiescentem, eo quoque orbari, ni ipse in rogum meum imponitur. Ergo, charissime pater, & propter me morieris, & mecum? Ego tibi vitam adimo, ego senectutem tuam extinguo. Quid enim me procrea-

das infelicem adversantibus Diis? an, ut hos ex me fructus perciperes, qui te manent? Nescio, adolescentia mea miserior sit, an senectus tua. Ego in ipso robore ætatis eripior: tibi carnifex spiritum adimes, quem, si fortuna expectare voluisset, natura reposescebat. Admonuit me patris mei mentio, quam timide, & cunctanter, quæ Cæballinus detulerat ad me, indicare debuerim. Parmenio enim, cum audisset venenum a Philippo medico Regi parari, deserrere eum voluit epistola scripta, quominus medicamentum biberet, quod medicus dare constituerat. Num creditum est patri meo? num ullam auctoritatem ejus li-tere habuerunt? Ego ipse, quoties, quæ audieram, desult, cum ludibrio credulitatis repulsus sum. Si, & cum indicamus, invisi, & cum tacemus, suspecti sumus; quid facere nos oportet? Cumque unus e circumstantium turba exclamasset, Benemeritis non insidiari, Philotas, recte, inquit, quisquis es, dicis. Itaque, si insidiatus sum, panam non deprecor. Et finem facio dicendi, quoniam ultima verba gravia sunt auribus vestris. Abducitur deinde ab iis, qui custodiebant eum.

CAPUT XIX.

Oratio Belonis ducis in Philotam, qui vitam ejus, & delicias, superbiam, & contemptum aliorum ostendit, totamque concionem jam quietam, & herentem in illum accendit.

ERat inter Duces manu strenuus Belon quidam, pacis artium, & civilis habitus rudis, vetus miles, ab humili ordine ad eum gradum, in quo tunc erat, promotus; qui, tacentibus cæteris, stolidam audacia ferox, admonere eos coepit, quoties suis quisque diversoriis, quæ occupasset, deturbatus esset, ut purgamenta servorum Philotæ reciperentur eo unde commilitones expulisset. Auro, argentoque vehicula ejus onusta totis vicis stetisse. Ac ne in vicina quidem diversorii quinquam commilitonum receptum esse, sed per dispositos, quos ad somnum habebat, omnes procul relegatos, ne fremitu ullo murmurantium inter se silentio verius, quam somno excitaretur. Ludibrio ei fuisse rusticos homines, i'hrygasque, & Paphlagonas appellatos, qui non erubesceret, Macedo natus, homines linguæ suæ per interpretem audire. Cur Hammonem consuli vellet? eundem Jovis arquite mendacium Alexandrum filium agnoscentis, scilicet veritum, ne invidiosum esset, quod Diî offerrent. Cum insidiaretur capiti Regis, & amici, non consuluisset eum Jovem. Nunc ad Oraculum mittere, dum pater ejus sollicitetur, qui præsit in Media, & pecunia, cujus custodia commissa sit, perditos homines ad societatem sceleris impellat. Ipsos missuros ad Oraculum, non qui Jovem interrogent, quod ex Rege cognoverint, sed qui gratias agant, qui vota pro incolumitate

Regis

Regis optimi persolvant. Tum vero universa concio accensa est, & a corporis custodibus initium factum, clamantibus, discerpendum esse parricidam manibus eorum. Id quidem Philotas, qui graviora supplicia metueret, haud sane iniquo animo audiebat.

C A P U T . XX.

Philotas torquetur, scelus facetur, cum conjuratis saxis obruitur.

R EX in concionem reverfus, five ut in custodia quodaeque torqueretur, five ut diligentius cuncta cognosceret, concilium in posterum diem distulit. Quamquam in vesperam inclinabat dies; tamen amicos convocari jubet. Et caeteris quidem placebat, Macedonum more obrui saxis: Hephæstion autem, & Craterus, & Cæno tormentis veritatem exprimendam esse dixerunt. Et illi quoque, qui aliud suaserant, in horum sententiam transfuerunt. Concilio ergo dimisso, Hephæstion cum Cratero, & Cæno ad quæstionem de Philota habendam confurgunt. Rex, Cratero accersito, & sermone habito, cujus summa non edita est, in intimam diversorii partem secessit, & remotis arbitris, in multam noctem quæstionis expectavit eventum. Tortores in conspectu Philotæ omnia crudelitatis tormenta proponunt. Et ille ultro, *Quid cessatis, inquit, Regis inimicum, interfectorem, confitentem occidere? quid quæstione opus est? Cogitavi, volui.* Craterus exigere, ut quæ confiteretur, in tormentis quoque diceret. Dum corripitur, dum obligantur oculi, dum vestis exuitur, gentium jura, Deos patrios nequicquam apud surdas aures invocabat. Per ultimos deinde cruciatus, utpote damnatus, & inimicis in gratiam Regis torquentibus, laceratur. Ac primo quamquam hinc ignis, illinc verbera jam non ad quæstionem, sed ad penam ingerebantur, non vocem modo, sed etiam gemitus habuit in potestate. Sed postquam intumescens corpus ulceribus, flagellorum ictus nudis ossibus incussus ferre non poterat; si tormentis adhibitori modum essent, dicturum se, quæ scire expeterent, pollicetur. Sed finem quæstioni fore, jurare eos per Alexandri salutem volebat, removerique tortores. Et utroque impetrato, Cratero inquit, *Dic, quid me velis dicere.* Illo indignante, ludificari eum, rursusque revocante tortores, tempus petere cepit, dum reciperet spiritum, cuncta, quæ sciret, indicaturus. Interim equites, nobilissimus quisque, & ii maxime, qui Parmenionem propinqua cognatione continebant, postquam Philotam torquere fama vulgaverat, legem Macedonum veriti, qua cautum erat, ut propinqui eorum, qui Regi infidiatii erant, cum ipsis necarentur, alii se interficiunt, alii in devios montes, vastasque solitudines fugiunt, ingenti per tota castra terrore diffuso; de-

REGIS

nec Rex, tumultu cognito, legem se supplicii conjunctis fontium remittere edixit. Philotas vero ne, an mendacio liberare se a cruciatu voluerit, anceps conjectura est; quoniam & vera confessus, & falsa dicentibus, idem doloris finis ostenditur. Cæterum, Pater, inquit, meus Hegelochus quam familiariter usus sit, non ignoratis. Illum dico Hegelochum, qui in acie cecidit. Ille omnium malorum nobis causa fuit. Nam, cum primum Jovis filium se salutari jussit Rex, id indigne ferens ille: Hunc igitur Regem agnoscimus, inquit, qui Philip-pum designatur patrem? Actum est de nobis, si ista perpeti possumus. Non homines solum, sed etiam Deos despicit, qui postulat Deus credi. Amisimus Alexandrum, amisimus Regem, incidimus in superbiam, nec Diis, quibus se exæquat, nec hominibus, quibus se eximit, tolerabilem. Nostre sanguine Deum fecimus, qui nos fastidiat? qui gravetur mortalium adire concilium? Credite mihi, & nos, si viri sumus, a Diis adoptabimur. Quis proavum ejus Alexandrum, quis deinde Archelaum, quis Perdiccam occisos ultus est? Hic quidem interfectoris patris ignovit. Hæc Hegelochus dixit super cenam. Et postero die prima luce a patre accersor. Tristis erat, & me mœstum videbat. Audieramus enim, quæ solitudinem incuterent. Itaque, ut experiremur, utrumne vino gravatus effudisset illa, an altiore concepta consilio, accersiri eum placuit, ac venire. Eodemque sermone ultro repetito, adjecit, se, si ve auderemus duces esse, proximas a nobis partes vindicaturum, si ve desset animus, consilium silentio esse testurum. Parmenioni, vivo adhuc Dario, intempestiva res videbatur. Non enim sibi, sed hosti esse occisuros Alexandrum. Dario vero sublato, præmium Regis occisi Asiam, & totum Orientem interfectoris esse cessurum. Approbatoque consilio, in hæc fides data est, & accepta. Quod ad Dymnum pertinet, nihil scio. Et hæc confessus, intelligo, non prodesse mihi, quod prorsus sceleris expers sum. Illi rursus tormentis admotis, cum ipsi quoque hastis os, oculosque ejus everberarent, ut hoc quoque crimen confiteretur, exprefere. Exigentibus deinde, ut ordinem cogitati sceleris exponeret, cum diu Baëtra tentura Regem viderentur, timuisse respondit, ne pater LXX. natus annos, tanti exercitus dux, tantæ pecuniæ custos, interim extingueretur, ipsique spoliato tantis viribus, occidendi Regis causa non esset. Festinasse ergo se, dum præmium haberet in manibus. Repræsentasse consilium: cujus patrem fuisse auctorem si crederent, tormenta, quanquam tolerare non posset, tamen non recusare. Illi colloquuti, satis quaesitum videri, ad Regem revertuntur, qui postero die, & quæ confessus erat Philotas, recitari, & ipsum, quia ingredi non poterat, jussit afferri. Omnia agnoscante eo, Demetrius, qui proximi sceleris particeps esse arguebatur, producit, multa

affir.

affirmatione, animique pariter constantia, & vultu abnuens, quidquam sibi in Regem cogitatum esse. Tormenta etiam deposcebat in semetipsum. Cum Philotas circumlatis oculis incideret in Calin quendam haud procul stantem, propius eum iussit accedere. Illo perturbato, & recusante transire ad eum, *Patieris*, inquit, *Demetrium mentiri, rursusque me excruciar?* Calin vox, sanguisque defecerant. Et Macedones Philotam inquinare innoxios velle suspicabantur, quia nec a Nicomacho, nec ab ipso Philota, cum torqueretur, nominatus esset adolescens. Qui ut Præfectos Regis circumstantes se vidit, Demetrium, & semetipsum id facinus cogitasse confessus est. Omnes ergo a Nicomacho nominatos, more patrio, dato signo, saxis obruerunt. Magno non modo salutis, sed etiam vitæ periculo liberatus erat Alexander: quippe Parmenion, & Philotas principes amicorum, nisi palam fontes, sine indignatione totius exercitus non potuissent damnari. Itaque anceps quæstio fuit. Dum inficiatus est facinus, crudeliter torqueri videbatur, post confessionem Philotas ne amicorum quidem misericordiam meruit.

LIBER SEPTIMUS.

S T N O P S I S.

Lincestem Alexander maiestatis damnat: Amyntam, & Symam, ac Polemonem fratres suspectos absoluit: Parmenionem per Polydamanta occidit. Alios, atque alios populos bello domat. Caucasum superat. Bessum tyrannum dolo captum Oxatri necandum tradit. Brancidarum urbem funditus evertit. Ad Tanaïm, ut putatur, accedit; Alexandriam ibi condit. Scythias bellum facere cogitat. Menædemus cum suis copiis caeditur. Scytharum Legatus perorat ad Alexandrum, qui trajecto flumine Scythas vincit, victis parcat. Sages deduntur. Sogdiani juvenes victi triumphant; supplicio liberantur. Bessus mactatur. Petra expugnatur. Arimazes in crucem agitur.

CAPUT I.

Sero Macedones desiderant, quem occiderant. Fiunt alii rei; partim damnantur, partim absoluntur.

Philotam, sicut recentibus sceleris ejus vestigiis, jure affectum supplicio censuerant milites: ita, postea quam deserat esse, quem odissent, invidia in misericordiam vertitur. Moverat & claritas juvenis, & patris ejus senectus, atque orbitas. Primus Asiam aperuerat Regi, omnium periculorum ejus particeps, semper alterum in acie cornu defenderat: Philippo quoque ante omnes amicus, & ipsi Alexandro tam fidus, ut occidendi Attalum non alio ministro uti mallet. Horum cogitatio subibat exercitum, seditiosæque voces referebantur ad Regem: queis ille haud sane motus, satique prudens, otii vitia negotio discuti, edixit, ut omnes in vestibulo Regiæ præsto afforent, quos ubi frequentes adesse cognovit, in concionem processit. Haud dubie ex composito Apharias postulare cepit, ut Lynceus Alexander, qui multo ante, quam Philotas, Regem voluisset occidere, exhiberetur. A duobus indicibus (sicut supra diximus), delatus, tertium jam annum custodiebatur in vinculis. Eundem in Philippi quoque caedem conjurasse cum Paulania, pro comperto fuit: sed, quia primus Alexandrum Regem salutaverat, supplicio magis, quam crimini fuerat exemptus. Tum quoque Antipatri faceri ejus preces iustam Regis iram morabantur. Ceterum recruduit saporatus dolor: quippe veteris perituri memoriam præsentis cura renovabat. Igitur Alexander

xander ex custodia educitur, iussuque dicere, quamquam toto triennio meditatus erat defensionem, tamen hæsitans, & trepidus, pauca ex iis, quæ composuerat, protulit: ad ultimum non memoria solum, sed etiam mens eum destruit. Nulli erat dubium, quin trepidatio conscientiae indicium esset, non memoriae vitium. Itaque ex iis, qui proxime assistunt, obliuiscantem adhuc obliuioni lanceis confodunt. Cujus corpore sublato, Rex introduci iussit Amyntam, & Symam. Polemon vero minus ex fratribus, cum Philotam torqueri comperisset, profugerat. Omnium Philotæ amicorum hi charissimi fuerant, ad magna, & honorata ministeria illius maxime suffragatione producti. Memineratque Rex summo studio ab eo conciliatos sibi. Nec dubitabat huius quoque ultimi consilii fuisse participes. Igitur olim esse sibi suspectos matris suæ literis, quibus esset admonitus, ut ab his salutem suam tueretur. Cæterum se inuitum deteriora credentem, nunc manifestis indicibus victum iussisse vinciri. Nam pridie, quam detegeretur Philotæ scelus, quin in secreto cum ipso fuissent, non posse dubitari. Fratrem vero, qui profugerit, cum Philotas torqueretur, aperuisse fugæ causam. Nuper præter consuetudinem, officii specie, amotis longius cæteris, admovisse semetipsos lateri suo, nulla probabili causa: seque mirantem, quod non vice sua tali fungerentur officio, & ipsa trepitatione eorum perterritum, strenue ad armigeros, qui proxime sequebantur, recessisse. Ad hoc accedere, quod cum Antiphanes scriba equitum Amyntæ denuntiasset, pridie, quam Philotæ scelus deprehensum esset, ut ex suis equis, more solito, daret iis, qui amisissent suos, superbe respondisse, nisi incepto desisteret, brevi sciturum, quis ipse esset. Jam lingue violentiam, temeritatemque verborum, quæ in semetipsum jacularentur, nihil aliud esse, quam scelesti animi indicem, ac testem: quæ si vera essent, idem meruisse eos, quod Philotam, si falsa, exigere ipsum, ut resiliant. Productus deinde Antiphanes de equis non traditis, & adjectis etiam superbe minis, indicat. Ac tum Amyntas, facta dicenti potestate, *Si nihil, inquit, interest Regis, peto, ut dum dico, vinculis liberer.* Rex solvi utrumque jubet. Desiderantique Amyntæ, ut habitus quoque redderetur, armigero lanceam dare iussit ei. Quam ut læva comprehendit evitato eo loco, in quo Alexandri corpus paulo ante jacuerat, *Qualiscunque, inquit, exitus nos manet, Rex, confitemur, prosperum tibi debituros, tristiores fortune impetraturos, animique præjudicio dicimus causam, liberis corporibus, animique. Habitum etiam, in quo te comitari solemus, reddidisti. Causam non possumus, fortunam timere desinemus.* Et, quæso, permittas mihi id primum defendere, quod a te ultimum obiectum est. Nos, Rex, sermonis adversus majestatem tuam habiti nullius confecti sumus nobis.

Dice.

Dicerem, jam pridem vicisse te invidiam, nisi periculum esset, ne alia maligne dicta crederes blanda oratione purgari. Ceterum etiamsi militis tui vel in agmine deficientis, & fatigati, vel in acie periclitantis, vel in tabernaculo aegri, & vulnera curantis aliqua vox asperior esset accepta, merueramus fortibus factis, ut mallet ea tempore nostro imputare, quam animo. Cum quid accidit tristius, omnes rei sunt: corporibus nostris, quae usque non odimus, infestas admovemus manus: parentes, liberis si occurrant, & ingrati, & inuisi sunt. Contra, cum donis honoramur, cum praemii onusti revertimur, quis ferre nos potest? quis illam animorum alacritatem continere? Militantium nec indignatio, nec letitia moderata est. Ad omnes affectus impetu rapimur, visuperamus, laudamus, miseremur, irascimur, uscumque praesens movet affectio. Modo Indiam adire, & Oceanum libere; modo conjugum, & liberorum, patriaeque memoria occurrit. Sed has cogitationes, has inter se colloquentium voces, signum tuba datum finit. In suos ordines quisque currimus; & quidquid irarum in tabernaculo conceptum est, in hostium effunditur capita. Usinam Philotas quoque infra verba peccasset. Proinde ut ad id revertar, propter quod rei sumus, amicitiam, quae nobis cum Philota fuit, adeo non inficior, ut expertisse quoque nos, magnosque ex ea fructus percepisse constet. An vero Parmenio, quem tibi proximum esse voluisti, filium, omnes pene amicos tuos dignatione vincentem, cultum a nobis esse miraris? Tu hercule (si verum audire vis) Rex, huius nobis periculi causa es. Quis enim alius effectus, ut ad Philotam decurrerent, qui placere vellent tibi? Ab illo traditi, ad hunc gradum amicitiae tuae ascendimus. Is apud se fuit, cuius gratiam expetere, & iram timere possemus. An non propemolum in tua verba, tui omnes, te praecunsa, iuravimus, eosdem nos inimicos, amicosque habituros esse, quos tu haberes? Hoc sacramento pietatis obstricti iuravimur scilicet, quem tu omnibus praeferebas? Igitur, si hoc crimen est, tu paucos innocentes habes, imo hercule neminem. Omnes enim Philotae amici esse voluerunt. sed totidem, quot volebant, esse non poterant. Ita si a consensu amicos non dividis, nec ab amicis quidem separas illos, qui idem esse voluerunt. Quod igitur consensu affertur indicium? ut opinor, quia pridie familiariter, & sine arbitris loquutus est nobiscum. At ego purgare non possem, si pridie quidquam ex veteri vita, ac more mutassem. Nunc vero, si id ut omnibus diebus, illo quoque, qui suspectus est, fecimus, consuetudo diluet crimen. Sed equos Antiphani non dedimus? & pridie, quam Philotas detectus est, hac mihi cum Antiphane res erat. Qui si nos suspectus facere vult, quod illo die equos non dedimus, semetipsum, quod eos desiliteraverit, purgare non poterit. Anteipsum enim crimen est inter retinentem, & exigentem, nisi quod melior est causa suum non tradentis, quam poscentis alienum. Ceterum, Rex, equos decem habui, e quibus Antiphanes octo jam distribuerat tuis, qui amiserant suos. Omnino duos

duos ipse habebam: quos cum vellet abducere homo super-
bissimus, certe iniquissimus, nisi pedes militare vellem,
retinere cogebar. Nec inficias eo, liberi hominis animo lo-
quutum esse me cum ignavissimo, & hoc unum militiae suae
usurpante, ut alienos equos pugnaturis districuat. Huc
enim malorum ventum est, ut verba mea eodem tempore &
Alexandro excussem, & Antiphani. At hercule mater de no-
bis inimicis tibi scripsit. Utinam prudentius esset solici-
ta pro filio, & non inanes quoque species anxio animo figu-
raret. Quare enim non adscribit metus sui causam? Deni-
que non ostendit auctorem, quo facto, dicto nostro mota,
tam trepidas tibi literas scripsit. O miseram conditionem
meam, cui forsitan non periculosius est tacere, quam dice-
re! Sed, utcumque cessura res est, malo tibi defensionem
meam displicere, quam causam. Agnosces autem, qua di-
cturus sum; quippe meministi, cum me ad perducendos ex
Macedonia milites mitteres, dixisse te, multos integros ju-
venes in domo tuae matris abscondi. Praecipiti igitur mihi,
ne quem praeter te intuerer, sed detrectantes militiam perdu-
cerem ad te. Quod equidem feci, & liberius, quam expe-
diebat mihi, exequutus sum imperium tuum. Gorgiam, &
Hecateum, & Gorgatam, quorum bona opera ueris, inde
perduxi. Quid igitur iniquius est, quam me, qui, si tibi non
paruissem, iure taturus fui poenas, nunc perire, quia parui?
Neque enim ulla alia matris tuae persequendi nos causa est,
quam quod utilitatem tuam multoties praeposimus gratiae.
Sex millia Macedonum peditum, & DC. equites adduxi:
quorum pars sequi iura me non erat, si militiam detrectanti-
bus indulgere voluissem. Sequitur ergo, ut, quia illa propter
hanc causam irascitur nobis, tu mitiges matrem, qui ira
ejus nos obrulisti. Dum haec Amyntas agit, forte supervene-
runt, qui fratrem ejus Polemonem, de quo ante dictum est,
fugientem consecuti, vincum reducebant. Insesta concio
vix inniberi potuit, quin protinus suo more saxa in eum ja-
ceret. Atque ille sane interritus, Nihil, inquit, pro me
deprecor, modo ne fratrum innocentiae fuga imputetur mea.
Hac si defendi non potest, meum crimen sit. Horum ob-
idiplum melior est causa, quod ego, qui profugi, suspectus
sum. Haec eloquuto universa concio assensu est. Lacrymae
deinde omnibus manare coeperunt, adeo in contrarium
repente mutatis, ut solum pro eo esset, quod maxime
lauerat. Juvenis erat primo aetatis flore puescens, quem
inter equites tormentis Philotae conturbatos alienus terror
abstulerat. Desertum eum a comitibus, & hesitantem in-
ter revertendi, tugiendique consilium, qui sequuti erant,
occupaverunt. Is tum flere coepit, & os suum converbere,
mœtus non ob suam vicem, sed propter ipsum peri-
clitantium fratrum. Moveratque jam Regem, non cor-
tationem modo: sed unus erat implacabilis frater, qui
terribili vultu intuens eum, Tum, ait, demens lacry-
mare debueras, cum equo calcavia subderes, fratrum
desertor, & desertorum comes. Miser, quo, & unde fu-
gies?

giebas? Effecisti, ut reus capitis, accusatoris uterer verbis. Ille peccasse se, sed gravius in fratres, quam in semetipsum, fatebatur. Tum vero neque lacrymis, neque acclamationibus, quibus studia sua multitudo proficitur, temperaverunt. Una vox erat pari emissa consensu, ut infantibus, & fortibus viris parceret. Amici quoque, data misericordiae occasione consurgunt, flentque Regem deprecantur. Ille, silentio facto, *Es ipse*, inquit, *Anyntam mea sententia, fratresque ejus absolvo.* Vos autem juvenes malo beneficii mei oblivisci, quam periculi vestri meminisse. Eadem fide redite in gratiam mecum, qua ipse vobiscum revertor. Nisi, quo data essent, excussum, valde dissimulatio mea suspecta esse potuisset. Sed satius est purgatos esse, quam suspectos. Cogitate, neminem absolvi posse, nisi qui dixerit causam. Tu, Anynta, ignosce fratri tuo: erit hoc simpliciter etiam mihi reconciliati animi tui pignus.

CAPUT II.

Polydamas mittitur ad occidendum Parmenionem. Tumulus a cade compositus. Parmenionis studiosi separantur.

Concione deinde dimissa, Polydamanta vocari iubet. Longe acceptissimus Parmenioni erat, proximus lateri in acie stare solitus. Et quamquam conscientia frater in Regiam venerat; tamen, ut iussus est fratres suos exhibere admodum juvenes, & Regi ignotos obetatem, fiducia in solitudinem versa, trepidare cepit, sapius, quae nocere possent, quam, quibus fideret, reputans. Jam armigeri, quibus imperatum erat, produxerant eos, cum exanguem metu Polydamanta propius accedere jubet. Submotisque omnibus, *Scelere*, inquit, *Parmenionis omnes pariter appetiti sumus, maxime ego, ac tu, quos amicitiae species fessit; ad quem persequendura, persequendumque (vide, quantum fidei tua credam) te mittere uti statui. Obsides, dum hoc peragis, erunt fratres tui. Proficiscere in Mediam, & ad Praefectos meos litteras scriptas manu mea perfer. Velocitate opus est, qua celeritatem fame antecedas. Notius pervenire illuc te volo: postero die, quae scripta erunt, exequi. Ad Parmenionem quoque epistolas seves, unam a me, alteram Philota nomine scriptam. Signum auli ejus in mea potestate est. Si paver credes a filio impressum, cum te videris, nihil meruer. Polydamas tanto liberatus metu, impensius etiam, quam exigebatur, promittit operam, collaudatusque, & praemiis oneratus, deposita veste, quam habebat, Arabica induitur. Duo Arabes, quorum interim conjuges, ac liberi, vinculum fidei, obiles apud Regem erant, dati comites. Per desertam etiam ob siccitatem loca camelis, undecima die, quo destinaverat, pervenit. Et priusquam ipse nuntiaretur adventus, rursus Polydamas vellem Macedonicam sumit, & in tabernaculum Cleandri (Praetor*

tor hic Regius erat) quarta vigilia pervenit. Redditis deinde literis, constituerunt prima luce ad Parmenionem coire. Namque cæteri quoque, quibus literas Regis attulerat, ad eum venturi erant. Jam Parmenioni Polydamanta venisse nuntiatum erat: qui dum lætatur adventu amici, simulque noscendi, quæ Rex ageret, avidus (quippe longo intervallo nullam ab eo epistolam acceperat) Polydamanta requiri jubet. Diverforia regionis illius magnos recessus habent, amœnosque nemoribus manu confitis. Ea præcipue Regum, Satraparumque voluptas erat. Spatiabatur in nemore Parmenion, medius inter Duces, quibus erat imperatum literis Regis, ut occiderent. Agendæ autem rei constituerant tempus, cum Parmenion a Polydamante literas traditas legere cœpisset. Polydamas procul veniens, ut a Parmenione conspectus est, vultu lætitiæ speciem præferente, ad complectendum eum cucurrit, mutuaque gratulatione functi, Polydamas epistolam a Rege scriptam ei tradidit. Parmenion vinculum epistolæ solvens, quidnam Rex ageret, requirebat. Ille ex ipsis literis cogniturum esse, respondit. Quibus Parmenion lectis, Rex, inquit, *expeditionem parat in Arachosios. Serenum hominem, & nunquam cessantem! Sed tempus salutis sue, tanta jam parata gloria, parcere*. Alteram deinde epistolam Philotæ nomine scriptam, lætus, quod ex vultu notari poterat, legebat. Tum ejus latus gladio haurit Cleander, deinde jugulum ferit: cæteri exanimem quoque confodiant. Et armigeri, qui ad aditum nemoris astiterant, cognita cæde, cuius causa ignorabatur, in castra perveniunt, & tumultuoso nuntio milites concitant. Illi armati ad nemus, in quo perpetrata cædes erat, coeunt, & ni Polydamas, cæterique ejusdem noxæ participes dedantur, murum circumdatum nemori everfuros denuntiant, omniumque sanguine Duci parentaturos. Cleander primores eorum intro mitti jubet, literasque Regis scriptas ad milites recitat, quibus infidiæ Parmenionis in Regem, precesque ut ipsum vindicarent, continebantur. Igitur, cognita Regis voluntate, non quidem insignatio, sed tamen seditio compressa est. Dilapsis pluribus, pauci remanserunt, qui saltem ut corpus ipsius sepelire permetteret, precabantur. Diu id negatum est Cleandri metu, ne offenderet Regem. Pertinacius deinde precantibus, materiam conternationis subtrahendam ratus, capite deciso, truncum humare permisit. Ad Regem caput missum est. Hic exitus Parmenionis fuit, militiæ, doneque clari viri. Multa sine Rege prospere, Rex sine illo nihil magnæ rei gesserat. Felicissimo Regi, & omnia ad fortunæ suæ exigenti modum satisfecit, Ixx natus annos. Juvenis, ducis, & sæpe etiam gregarii militis munia explevit, acer consilio, manu strenuus, charus principibus, vulgo militum acceptior. Hæc impulserint illum ad Regni cupiditatem, an tantum susceptum

fecerint, ambigi potest: quæ Philotas ultimis cruciatibus victus, vera ne dixerit, quæ facta probari non poterant, an falsis tormentorum petierit finem, re quoque recenti, cum magis posset liquere, dubitatum est. Alexander quos mortem Parmenionis conquestos esse compererat, separandos a cætero exercitu ratus, in unam cohortem secrevit, ducemque his Leonidam dedit, & ipsum Parmenioni quondam intima familiaritate conjunctum. Fere iidem erant, quos aliqui Rex habuerat invisos. Nam, cum experiri vellet militum animos, admonuit, qui literas in Macedoniam ad suos scripsisset, iis, quos ipse mittebat, perlaturis cum fide, traderet. Simpliciter ad necessarios suos quisque scripserat, quæ sentiebat. Aliis gravis erat, plerisque non ingrata militia. Ita & agentium gratias, & querentium literæ exceptæ sunt. Et qui forte zædium laboris per literas erant quæsti, hanc seorsum cohortem a cæteris tendere ignominie causa jubet, fortitudine usus in bello, libertatem linguæ ab auribus credulis remoturus. Et consilium temerarium forsitan (quippe fortissimi juvenes contumeliis irritati erant) sicut omnia alia, felicitas Regis excipit. Nihil illis ad bella promptius fuit. Incitabat virtutem & ignominie demendæ cupido, & quia fortia facta in paucis latere non poterant.

CAPUT III.

Evergetas laudat Curtius. Rex Satibarzanem proditorem persequitur. Evergetis pecuniam donat. Arachosios subigit. Parmenionis exercitum recipit.

H Is ita compositis, Alexander Arianorum Satrapæ constituto, iter pronuntiare jubet in Agriaspas, quos jam tunc mutato nomine Evergetas appellabant, ex quo frigore, victusque penuria Cyri exercitum affectum, testis & commineatibus juverant. Quintus dies erat, ut in eam regionem pervenerat. Cognoscit Satibarzanem, qui ad Bessum defecerat, cum equitum manu irrupisse rursus in Arios. Itaque Caranum, & Erigyum cum Artabazo, & Andronico, & sex millibus Græcorum peditum, DC. equites sequebantur. Ipse sexaginta diem gentem Evergetarum ordinavit, magna pecunia ob egregiam in Cyrum fidem donata. Relicto deinde, qui iis præfesset, Amenide (scriba is Darii fuerat) Arachosios, quorum regio ad Ponticum mare pertinet, subegit. Ibi exercitum, qui sub Parmenione tuerat, occupavit. Sex millia Macedonum erant, & cc. nobiles, & v. millia Græcorum, cum equitibus ducentis, haud dubie robur omnium virium Regis. Arachosios datus Memnon Prætor, quatuor millibus peditum, & DC. equitibus in præsidium relictis.

C A P U T IV.

Paropamisadae barbarissimam gentem describit, quos exercitus adiens, pene frigore, & inopia periiit.

I Pse Rex nationem, ne finitimis quidem satis notam, quippe nullo commercio colentem mutuos usus, cum exercitu intravit. Paropamisadae appellantur, agreste hominum genus, & inter Barbaros maxime inconditum. Locorum asperitas hominum quoque ingenia duraverat. Gelidissimum Septentrionis axem ex magna parte spectant. Baſtrianis ad Occidentem conjuncti sunt: meridiana regio ad mare Indicum vergit. Tuguria latere primo struunt, &, quia sterilis est terra materiae, in nudo etiam montis dorso usque ad summum aedificiorum fastigium eodem laterculo utuntur. Cæterum structura latior ab imo, paulatim incremento operis in arctius cogitur, ad ultimum in carinae maxime modum coit. Ibi foramine relicto, superne lunien accipiunt. Ad medium vites, & arbores, si quæ in tanto terræ rigore durare potuerunt, obruunt: penitus hyeme detossæ latent: cum, nive discussa, aperiri humus cœpit, cælo, Solique redduntur. Cæterum adeo altæ nives premunt terram, gelu, & perpetuo pene rigore constrictæ, ut ne avium quidem, feræve ullius vestigium exisset. Obscura cæli verius umbra, quam lux nocti similis premit terram, viz ut, quæ prope sunt, conspici possint. In hac tamen omnis humani cultus solitudine destitutus exercitus, quidquid malorum tolerari potest, pertulit, inopiam, frigus, lassitudinem, desperationem. Multos exanimavit rigor insolitus nivis, multorum adussit pedes, plurimorum oculis præcipue perniciosus fuit. Fatigati quippe in ipso gelu deficientia corpora sternebant: quæ cum moveri desissent, vis frigoris ita astringebat, ut rursus ad surgendum conniti non possent. A commilitonibus torpentes excitabantur. Neque aliud remedium erat, quam ut ingredi cogerentur. Tum demum vitali calore moto, membris aliquis redibat vigor. Si qui tuguria Barbarorum adire potuerunt, celeriter reſecti sunt. Sed tanta caligo erat, ut aedificia nulla alia res, quam fumus, ostenderet. Illi, nunquam ante in terris suis advena viso, cum armatos repente conspicerent, exanimati metu, quidquid in tuguriis erat, afferebant, ut corporibus ipsorum parceretur, orantes. Rex agmen circuibat pedes, jacentes quosdam erigens, & alios cum ægre sequerentur, adminiculo corporis sui excipiens. Nunc ad prima signa, nunc in medio, nunc in ultimo agmine itineris multiplicato labore aderat.

Ad Caucasum, quem cum Tauro describit Curtius, accedit Rex. Alexandriam ad montis radices ponit.

TAndem ad cultiora loca perventum est, commeatu-
que largo recreatus exercitus; simul & qui conse-
qui non poterant, in illa castra venerunt. Inde agmen
processit ad Caucasum montem, cujus dorsum Asiam
perpetuo iugo dividit. Hinc simul mare, quod Ciliciam
subit: illinc Caspium fretum, & anem Araxem, alia-
que regionis Scythiæ deserta spectat. Taurus secundæ ma-
gnitudinis mons committitur Caucaso: a Cappadocia se
attollens Ciliciam præterit, Armeniæque montibus jun-
gitur: sic inter se tot iuga velut serie coherencia, perpe-
tuum habent dorsum: ex quo Asia omnia fere flumina,
alia in Rubrum, alia in Caspium mare, alia in Hyrcan-
um, & Ponticum decidunt. xvii. dierum spatio Cauca-
sum superavit exercitus. Rupes in eo x in circuitu stadia
complectitur, quatuor in altitudinem excedit, in qua vin-
ctum Prometheus fuisse antiquitas tradidit. Condendæ in
radicibus montis urbi sedes electa est. vii. millibus se-
niorum Macedonum, & præterea militibus, quorum ope-
ra uti desisset, permixtum in novam urbem considere.
Hanc quoque Alexandriam incolæ appellaverunt.

CAPUT VI.

*Bessus super mensam debellat Alexandrum: applaudunt
ebrii adulatores. Cobates Medus, & Magus suadet Besso
deditionem: fugit ad Alexandrum. Bessus copias adiu-
rus cum suis trans Oxum ad Sogdianos se confert.*

AT Bessus Alexandri celeritate perterritus, Diis pa-
triis sacrificio rite facto, sicut illis gentibus mos
est, cum amicis, ducibusque copiarum inter epulas de
bello consultabat. Graves mero suas vires extollere, ho-
stium nunc temeritatem, nunc paucitatem spernere. Præ-
cipue Bessus ferox verbis, & parto per scelus Regno su-
perbus, ac vix potens mentis, dicere, socordia Darii
crevisse hostium famam. Occurrisse enim in Ciliciæ an-
gustissimis faucibus, cum retrocedendo posset perducere
incautos in loca natura, & situ invia, tot flumi-
nibus objectis, tot montium latebris, inter quas de-
prehensus hostis, ne fugæ quidem, nedum resistendi oc-
casionem fuerit habiturus. Sibi placere in Sogdianos re-
cedere. Oxum amnem velut murum objecturum hosti,
dum ex finitimis gentibus valida auxilia concurrerent.
Venturos autem Chorasminos, & Dahas, Sagasque, & In-
dos, & ultra Tanaim amnem colentes Scythas; quorum
neminem adeo humilem esse, ut humeri ejus non pos-
sent Macedonis militis verticem aquare. Conclamant
temulenti, unam hanc sententiam salubrem esse. Et Bes-
sus circumferri merum largius jubet, debellaturus su-
per

per mensam Alexandrum. Erat in eo convivio Cobares natione Medus, sed Magicæ artis (si modo ars est, non vanissimi cujusque ludibrium) magis professione, quam scientia celebrer, alioquin moderatus, & probus. Is cum præfatus esset, scire, servo esse utilius parere dicto, quam afferre consilium, cum illos, qui pareant, idem, quod cæteros maneant, qui vero suadeant, proprium periculum: poculum ei, quod habebat in manu, tradidit. Quo accepto Cobares: *Natura*, inquit, *mortalium hoc quoque nomine prava, & sinistra dici potest, quod in suo quisque negotio hebetior est, quam in alieno. Turbida factu sunt consilia eorum, qui sibi suadent. Obstat aliis metus, aliis cupiditas, nunquam naturalis eorum, quæ cogitaveris, amor. Nam in te superbia non cadit. Expertus es, unumquemque, quod ipso repererit, aut solum, aut optimum ducere. Magnum onus sustines capite, Regium insigne. Hoc aut moderate perseverandum est, aut (quod abominor) in te ruet. Consilio, non impetu opus est. Adjicit deinde, quod apud Bactrianos vulgo usurpabant, Canem timidum vehementius larrare, quam mordere. Altissima quoque flumina minimo sono labi. Quæ inferui, ut qualiscunque inter Barbaros potuit esse prudentia, traderetur. In his audientium suspenderat expectationem. Tum consilium aperit, utilius Bello, quam gratius. In vestibulo, inquit, Regie tue velocissimus consistit Rex. Ante ille agmen, quam tu mensam istam movebis. Nunc ab Tanai exercitum arcesces, armis flumina oppones. Scilicet, quæ tu fugiturus es, hostis sequi non potes? Iter utrique commune est, victori tutius. Licet strenuum metum putes esse, velocior tamen spes est. Quin validioris occupus gratiam, dedisquæ te; utcumque cesserit, meliorem fortunam deditus, quam hostis, habiturus? Alienum habes Regnum, quo facilius eo careas. Incipies forsitan suffus esse Rex, cum ipse fecerit, qui tibi & dare potest Regnum, & eripere. Consilium habes fidele, quod diutius exequi supervacaneum est. Nobilis equus umbra quoque virge regitur; ignavus ne calcari quidem concitari potest. Bessus, & ingenio, & multo mero ferox adeo exurit, ut vix ab amicis, quò minus occideret eum (nam intrinsecus quoque acinacem) contineretur. Certe & convivio profuit, haudquaquam potens mentis. Cobares inter tumultum elapsus, ad Alexandrum transfugit. Octo millia Bactrianorum habebat armata Bessus, quæ, quandiu propter cæli intemperiem Indiam potius Macedonas petiuros crederant, obedienter imperata fecerunt: at postquam adventare Alexandrum compertum est, in suos quique vicos dilapsi Bessum reliquerunt. Ille cum clientum thannu, qui non mutaverant fidem, Oxo amne superato, exiguæque navigiis, quibus transferat, ne iidem hostis uteretur, novas copias in Sogdianis contrahebat.*

Inopia commeatus in copiis Alexandri. Bactrianos describit.

Alexander Caucasum quidem (ut supra dictum est) transierat, sed inopia frumenti prope ad famem ventum erat. Succo ex sesama expresso, haud secus, quam oleo artus perungebant. Sed hujus succi ducenis quadragenis denariis amphoræ singulæ, mellis denariis trecentis nonagenis, trecentis vini æstimabantur. Tritici nihil, aut admodum exiguum reperiebatur. Syros vocabant Barbari, quos ita solerter abscondunt, ut, nisi qui defoderunt, invenire non possint. In iis conditæ fruges erant. In quarum penuria milites fluviali pisce, & herbis sustinebantur. Jamque hæc ipsa alimenta defecerant, cum jumenta, quibus onera portabant, cadere iussi sunt. Horum carne, dum in Bactrianos perventum, traxere vitam. Bactrianæ terræ multiplex, & varia natura est. Alibi multa arbor, & vitis largos, mitesque fructus alit. Solum pingue crebri fontes rigant. Quæ mitiora sunt, frumento conservantur: cætera armentorum pabulo cedunt. Magnam deinde partem ejusdem terræ steriles arenæ tenent: squalida siccitate regio non hominem, non frugem alit. Cum vero venti a Pontico mari spirant, quidquid sabuli in campis jacet, converunt. Quod ubi cumulatum est, magnorum coilium procul species est, omniaque pristini itineris vestigia intereunt. Itaque qui transeunt campos, navigantium modo noctu sidera observant, ad quorum cursum iter dirigunt, & propemodum clarior est noctis umbra, quam lux. Ergo interdum invia est regio, quia nec vestigium, quod sequantur, inveniunt, & nitor siderum caligine absconditur. Cæterum si quos ille ventus, qui a mari exoritur, deprehendit, arena obruit. Sed, qua mitior terra est, ingens hominum, equorumque multitudo gignitur. Itaque Bactriani equites triginta millia expleverant. Ipsa Bactra, regionis ejus caput, sita sunt sub monte Paropamisso. Bactrus annis præterit mœnia. Is urbi, & regioni dedit nomen.

CAPUT VIII.

Lacedæmoniorum defectio. Erigy Monomachia cum Sibarzanæ, & victoria.

Hic Regi stativa habenti nuntiatur ex Græcia Peloponnesium, Laconumque defectio. Nondum enim victi erant, cum proficiscerentur tumultus ejus principia nuntiaturi. Et alius præfens terror affertur, Scythas, qui ultra Tanaim amnem colunt, adventare Besso ferentes opem. Eodem tempore, quæ in gente Ariorum Caranus, & Erigyus gesserant, perferuntur. Commissum erat

erat prælum inter Macedonas, Ariosque. Transfuga Satibarzanes Barbaris præerat: qui cum pugnam segnem utrinque æquis viribus stare vidisset, in primos ordines adequitavit, demptaque galea, inhibitis, qui tela jaciebant, si quis viritum dimicare vellet, provocavit ad pugnam, nudum se caput in certamine habiturum. Non tulit terociam Barbari Dux exercitus Erigyus, gravis quidem ætate, sede & animi, & corporis robore nulli juvenum postferendus. Is galea dempta canitiem ostentans, *Venit, inquit, dies, quo aut victoria, aut morte honestissima, quales amicos, & milites Alexander habeas, ostendam.* Nec plura eloquutus, equum in hostem egit. Crederes imperatum, ut acies utraque tela cohererent. Protinus certe recesserunt, dato libero spatio, intenti in eventum non duorum modo, sed etiam suæ sortis, quippe alienum discrimen sequuturi. Prior Barbarus emisit hastam, quam Erigyus modica capitis declinatione vitavit. At ipse infestam sarissam, equo calcaribus concito, in medio Barbari gutture ita fixit, ut per cervicem emineret. Præcipitatus ex equo Barbarus, adhuc tamen repugnabat. Sed ille extractam ex vulnere hastam rursus in os dirigit. Satibarzanes hastam manu complexus, quem maturius interiret, istum hostis adjuvit. Et Barbari, Duce amisso, quem magis necessitate, quam sponte sequuti erant, tunc haud immemores meritum Alexandri, arma Erigyus tradunt. Rex his quidem lætus, de Spartanis haudquaquam securus, magno tamen animo defectionem eorum tulit, dicens, non ante ausos consilia nudare, quam ipsum ad fines Indiæ pervenisse cognovissent. Ipse Bessum persequens copias movit, cui Erigyus spolia Barbari, ceu opimum belli decus, præferens occurrit.

CAPUT IX.

Alexander Bessum persequendo in aquarum penuriam incidit. Ejusdem patientia, & miranda sitis tolerantia.

Igitur Bactrianorum regione Artabazo tradita, sarcinas, & impedimenta ibi cum præsidio relinquit: ipse cum expedito agmine loca deserta Susitanorum intrat, nocturno itinere exercitum ducens. Aquarum (ut ante dictum est) penuria prius desperatione, quam desiderio bibendi sitim accendit. Per cccc stadia ne modicus quidem humor existit. Arenas vapor æstivi Solis accendit, quæ ubi flagrare cœperunt, haud secus, quam continenti incendio, cuncta torrentur. Caligo deinde immodico terræ fervore excitata lucem tegit, camporumque non alia, quam vasti, & profundi æquoris, species est. Nocturnum iter tolerabile videbatur, quia rore, & matutino frigore corpora levabantur. Cæterum, cum ipsa luce æstus oritur, omnemque naturalem absorbet humorem siccitas, ora, visceraque penitus uruntur. Itaque

CAPUT VII.

Inopia commeatus in copiis Alexandri. Bactrianos describit.

Alexander Caucaſum quidem (ut ſupra dictum eſt) tranſierat, ſed inopia frumenti prope ad ſamein ventum erat. Succo ex ſelama expreſſo, haud ſecus, quam oleo artus perungebant. Sed huius ſucci ducenis quadragenis denariis amphoræ ſingulæ, mellis denariis trecentis nonagenis, trecentis vini æſtimabantur. Tritici nihil, aut admodum exiguum reperiebatur. Syros vocabant Barbari, quos ita ſolerter abſcondunt, ut, niſi qui defoderunt, invenire non poſſint. In iis conditæ fruges erant. In quarum penuria milites fluviali piſce, & herbis ſuſtinebantur. Jamque hæc ipſa alimenta defece- rant, cum jumenta, quibus opera portabant, cædere juſſi ſunt. Horum carne, dum in Bactrianos perventum, traxere vitam. Bactrianæ terræ multiplex, & varia natura eſt. Alibi multa arbor, & vitis largos, mitesque fructus alit. Solum pingue crebri fontes rigant. Quæ mitiora ſunt, frumento conſeruntur: cætera armento- rum pabulo cedunt. Magnam deinde partem ejuſdem terræ ſteriles arenæ tenent: ſqualida ſiccitate regio non hominem, non frugem alit. Cum vero venti a Pontico mari ſpirant, quidquid ſabuli in campis jacet, conver- runt. Quod ubi cumulatum eſt, magnorum coillum pro- cul ſpecies eſt, omniaque priſtini itineris veſtigia in- tereunt. Itaque qui tranſeunt campos, navigantium modo noctu ſidera obſervant, ad quorum curſum iter dirigunt, & propænodum clarior eſt noctis umbra, quam lux. Ergo interdum invia eſt regio, quia nec veſtigium, quod ſequantur, inveniunt, & nitor ſiderum caligine abſconditur. Cæterum ſi quos ille ventus, qui a mari exoritur, deprehendit, arena obruit. Sed, qua mitior terra eſt, ingens hominum, equorumque multitudo gigni- tur. Itaque Bactriani equites triginta nullia expleverant. Ipſa Bactra, regionis ejus caput, ſita ſunt ſub monte Pa- ropamiſſo. Bactrus amnis præterit mœnia. Is urbi, & re- gioni dedit nomen.

CAPUT VIII.

Lacedæmoniorum deſectio. Eriggi Monomachia cum Sa- tibarzane, & viſtoria.

Hic Regi ſtativa habenti nuntiatur ex Græcia Pelo- ponnenuſium, Laconumque deſectio. Nondum enim vici erant, cum proficiſcerentur tumultus ejus principia nuntiaturi. Et alius præſens terror aſſertur, Scythas, qui ultra Tanaim amnem colunt, adventare Beſſo ſeren- tes opem. Eodem tempore, quæ in gente Ariorum Ca- ranus, & Erigyus geſſerant, perferuntur. Commiſſum erat

erat prælium inter Macedonas, Ariosque. Transfuga Satibarzanes Barbaris præerat: qui cum pugnam legnem utrinque æquis viribus stare vidisset, in primos ordines adequitavit, demptaque galea, inhibitis, qui tela jaciebant, si quis viritum dimicare vellet, provocavit ad pugnam, nudum se caput in certamine habiturum. Non tulit terociam Barbari Dux exercitus Erigyus, gravis quidem ætate, sede & animi, & corporis robore nulli juvenum posserendus. Is galea dempta canitiem ostentans, *Venit, inquit, dies, quo aut victoria, aut morte honestissima, quales amicos, & milites Alexander habeat, ostendam.* Nec plura eloquutus, equum in hostem egit. Crederes imperatum, ut acies utraque tela cohiberent. Protinus certe recesserunt, dato libero spatio, intenti in eventum non duorum modo, sed etiam suæ sortis, quippe alienum discrimen sequuturi. Prior Barbarus emisit hastam, quam Erigyus modica capitis declinatione vitavit. At ipse infestam sarissam, equo calcarihus concito, in medio Barbari gutture ita fixit, ut per cervicem emeriret. Præcipitatus ex equo Barbarus, adhuc tamen repugnabat. Sed ille extractam ex vulnere hastam rursus in os dirigit. Satibarzanes hastam manu complexus, quomaturius interiret, ictum hostis adjuvit. Et Barbari, Duce amisso, quem magis necessitate, quam sponte sequuti erant, tunc haud immemores meritum Alexandri, arma Erigo tradunt. Rex his quidem lætus, de Spartanis haudquaquam securus, magno tamen animo defectionem eorum tulit, dicens, non ante ausos consilia nudare, quam ipsum ad fines Indicæ pervenisse cognovissent. Ipse Bessum persequens copias movit, cui Erigyus spolia Barbari, ceu opimum belli decus, præterens occurrit.

CAPUT IX.

Alexander Bessum persequendo in aquarum penuriam incidit. Ejusdem patientia, & miranda sitis tolerantia.

Igitur Bactrianorum regione Artabazo tradita, sarcini, & impedimenta ibi cum præsidio relinquit: ipse cum expedito agmine loca deserta Susitanorum intrat, nocturno itinere exercitum ducens. Aquarum (ut ante dictum est) penuria prius desperatione, quam desiderio bibendi sitim accendit. Per cccc stadia ne modicus quidem humor existit. Arenas vapor æstivi Solis accendit, quæ ubi flagrare cœperunt, haud secus, quam continenti incendio, cuncta torrentur. Caligo deinde immodico terræ fervore excitata lucem tegit, camporumque non alia, quam vasti, & profundi æquoris, species est. Nocturnum iter tolerabile videbatur, quia rore, & matutino frigore corpora levabantur. Cæterum, cum ipsa luce æstus oritur, omnemque naturalem absorbet humorem siccitas, ora, visceraque penitus uruntur. Itaque

primum animi, deinde corpora deficere cœperunt. Pigebat & consilire, & progredi. Pauci a peritis regionis admoniti præpararant aquam. Hæc paulisper repressit sitim. Deinde, crescente æstu, rursum desiderium humoris accensum est. Ergo, quidquid vini, oleique erat, hominibus ingerebatur; tantaque dulcedo bibendi fuit, ut in posterum sitis non timeretur. Graves deinde avidè hausto humore, non sustinere arma, non ingredi poterant, & teliciores videbantur, quos aqua detecerat, cum ipsi sine modo intusam vomitu cogerentur regerere. Anxium Regem tantis malis, circumfusi amici, ut meminisset sui, orabant, animi sui magnitudinem unicuique remedium deficientis exercitus esse; cum ex iis, qui præcesserant ad capiendum locum castris, duo occurrunt, utribus aquam gestantes, ut filiis suis, quos in eodem agmine esse, & ægre pati sitim non ignorabant, occurrerent. Qui cum in Regem incidissent, alter ex iis, utre resolutio, vas, quod simul terebat, implet, porrigens Regi. Ille percontatus, quibus aquam portarent, filiis terre cognovit. Tunc poculo pleno (sicut oblatum est) reddito, *Nec solus, inquit, bibere sustineo, nec tam exiguum dividere omnibus possum. Vos currite, & liberis vestris, quod propter illos attulistis, date.*

CAPUT X.

Multi avidius bibentes intereunt: Regis cura pro exercitu. Oxi trajectus.

TAndem ad flumen Oxum ipse pervenit prima fere vespera. Sed exercitus magna pars non potuerat consequi. In edito monte ignes iubet fieri, ut ii, qui ægre sequebantur, haud procul castris se abesse cognoscerent. Eos autem, qui primi agminis erant, mature cibo, ac potione firmatos, implere alios utres, alios vasa, quibuscunque aqua posset portari, iussit, ac suis opem ferre. Sed qui intemperantius hauserant, interopulo spiritu extincti sunt. Multoque major horum numerus fuit, quam ullo amitterat praelio. At ille thoracem adhuc indutus, nec aut cibo resectus, aut potu, quæ veniebat exercitus, constitit. Nec ante ad curandum corpus recessit, quam præterierant, qui agmen sequebantur. Totamque eam noctem cum magno animi motu perpetuis vigiliis egit. Nec postero die lætior erat, quia nulla navigia habebat, nec pons erigi poterat, circumquaque annem nudo solo, & materia maxime sterili. Consilium igitur, quod unum necessitas subjecerat, init. Utres quam plurimos stramentis repletos dividit. His incubantes transnavere annem. Quique primi transierant, in statione erant, dum trajicerent cæteri. Hoc modo sexto demum die in ulteriore ripa totum exercitum exposuit.

LIB. VII.
CAPUT XI.

355

Spitamenes cum conjuratis Bessum vinctum ducit ad Alexandrum.

JAmque ad persequendum Bessum statuerat progredi, cum ea, quæ in Sufianis erant, cognoscit. Spitamenes erat inter omnes amicos præcipuo honore cultus a Besso. Sed nullis meritis perfidia mitigari potest. Quæ tamen jam minus in eo invisa esse poterat, quia nihil ulli nefas tunc in Bessum interfectorem. Regis sui videbatur. Titulus facinoris speciosus præterebatur, vindicta Darii. Sed fortunam, non scelus oderat Bessi. Nam, ut Alexandrum flumen Oxum superasse cognovit. Dataphernem, & Catenem, quibus a Besso maxima fides habebatur, in societatem cogitate rei asciscit. Illi promptius adunt, quam rogabantur: assumptisque octo fortissimis juvenibus, talem dolum inveniunt. Spitamenes pergit ad Bessum, & remotis arbitris, comperisse ait se, insidiari ei Dataphernem, & Catenem, ut vivum Alexandro traderent, agtantes, a semet occupatos esse, & vinctos teneri. Bessus tanto merito (ut credebat) obligatus, partim gratias agit, partim avidus explendi supplicii, adduci eos jubet. Illi, manibus sua sponte religatis, a participibus consilii trahebantur. Quos Bessus truci vultu intuens, consurgit, manibus non temperaturus. At illi simulatione omnia circumstant eum, & frustra repugnantem vinciunt, direpto ex capite Regni insigni, lacerataque veste, quam spoliis occisi Regis induerat. Ille Deos sui sceleris ultores adesse confusus, adiecit, non Dario iniquos fuisse, quem sic ulciscerentur, sed Alexandro propitios, cujus victoriam semper etiam hostis adjuvisset. Multitudo an vindictura Bessum fuerit, incertum est, nisi illi, qui vinxerant, jussu Alexandri fecisse ipsos e mentiti, dubios adhuc animi terruissent. In equum impositum Alexandro tradituri ducunt.

CAPUT XII.

Missio veteranis data. Brancidarum excidium.

Inter hæc Rex, quibus matura erat missio, electis non-gentis fere, equiti bina talenta dedit, pediti terna denarium millia: monitosque, ut liberos generarent, remisit domum. Cæteris gratiæ actæ, quod ad reliqua belli navaturos operam pollicebantur. Tum Bessus perducitur. Perventum erat in parvulum oppidum. Brancidæ ejus incolæ erant. Mileto quondam, jussu Xerxis, cum e Græcia rediret, transierant, & in ea sede constitierant; quia templum, quod Didymæon appellatur, in gratiam Xerxis violaverant. Mores patrum nondum exoleverant; sed jam bilingues erant, paulatim a donestico, externoque sermone degeneres. Magno igitur

gaudio Reuem excipiunt, urbem, seque dedentes. Ille Milesios, qui apud ipsum militarent, convocari iubet. Vetus odium miles gerebat in Brancidarum gentem, prodicionis ergo. His, siue injuriæ, siue originis meminisse mallent, liberum de Brancidis permittit arbitrium. Variantibus deinde sententiis, seipsum consideraturum, quid optimum factum esset, ostendit. Postero die occurrentibus, Brancidas secum procedere jubet. Cumque ad urbem ventum esset, ipse cum expedita manu portam intrat. Phalanx mœnia oppidi circumire iussa, & dato signo diripere urbem proditorum receptaculum, ipsosque ad unum cedere. Illi inermes passim trucidantur. Nec aut commercio linguæ, aut supplicum velamentis, precibusque intibere crudelitas potest. Tandem ut deicerent, fundamenta murorum ab imo moliantur, ne quod urbis vestigium exstaret. Nec mora, lucos quoque sacros non cadunt nodo, sed etiam extirpant, ut vassa solitudo, & sterilis humus, excussis etiam radicibus, linguatur. Quæ si in ipsos prodicionis auctores excogitata essent, iusta ultio esse, non crudelitas videretur. Nunc culpam majorum posteri luere, qui ne viderant quidem Miletum: adeo Xerxi non potuerant prodere.

CAPUT XIII.

Spitamenes adducit nudum Bessum, qui in crucem agendus ad sagittas pro meta destinatur. Catenis sagittæ vii laus.

INde processit ad Tanaim amnem: quo perductus est Bessus, non vinculus modo, sed etiam omni velamento corporis spoliatus. Spitamenes eum tenebat, collo inserta catena, tam Barbaris, quam Macedonibus gratum spectaculum. Tum Spitamenes, *Et te, inquit, & Darium Reges meos ultus, interfectorem domini sui adduxi, eo modo captum, cuius ipse fecit exemplum. Aperiat ad hoc spectandum oculos Darius: existat ab Inferis, qui illo supplicio indignus fuit, & hoc solatio dignus est.* Alexander, multum collaudato Spitamene, conversus ad Bessum, *Cujus, inquit, fere rabies occupavit animum tuum, cum Regem de te optime meritum, prius vincire, deinde occidere sustinuisi? Sed hujus parviti mercedem falso Regis nomine persolvisti.* Ibi ille facinus purgare non ausus, Regis titulum se usurpasse dixit, ut gentem suam tradere ipsi posset: qui si cessasset, alienum fuisse Regnum occupaturum. At Alexander Oxatrem fratrem Darii, quem inter corporis custodes habebat, propius iussit accedere, traque Bessum ei, ut cruci affixum, mutilatis acutius, naribusque, sagittis cofigerent Barbari, allervarentque corpus, ut ne avas quidem contingerent. Oxatres cætera sibi curæ fore pollicetur, aves non ab alio, quam a Catene posse prohi-

beri

beri adjicit, eximiam ejus artem cupiens ostendere. Namque adeo certo ictu destinata feriebat, ut aves quæ exciperet. Nam etsi forsitan sagittandi tam celebri usu minus admirabilis videri hæc ars possit: tamen ingens visentibus miraculum, magnoque honori Cateni fuit. Dona deinde omnibus, qui Bessum adduxerant, data sunt. Cæterum supplicium ejus distulit, ut eo loco, in quo Darium ipse occiderat, necaretur.

C A P U T X I V.

Ex Macedonibus nonnulli pabulatores oppressi a Barbaris capiuntur. Rex dimicans vulneratur. Barbari deduntur.

Interea Macedones ad petendum pabulum incompósito agmine egressi, a Barbaris, qui de proximis montibus decurrerunt, opprimuntur. Pluresque capti sunt, quam occisi. Barbari autem, captivos præ se agentes, rursus in montem recesserunt. Viginti millia latronum erant. Fundis, sagittisque pugnam invadunt. Quos dum obsidet Rex, inter promptissimè dimicans sagitta ictus est, quæ in medio crure fixa reliquerat (speculum. Illum quidem mœsti, & attoniti Macedones in castra referebant. Sed nec Barbaros fefellit subductus ex acie Rex: quippe ex edito monte cuncta prospexerant. Itaque postero die misere Legatos ad Regem. Quos ille protinus jussit admitti; solutisque fasciis magnitudinem vulneris dissimulans, crus Parbaris ostendit. Illi jussi confidere, affirmant, non Macedonas, quam ipsos fuisse tristiciores, cognito vulnere ipsius: cujus si auctorem reperissent, deduturos fuisse. Cum Diis enim pugnare sacrilegos tantum. Cæterum se gentem in fidem dedere, superatos virtute illius. Rex, fide data, & captivis receptis, gentem in deditionem accepit.

C A P U T X V.

Certamen elegans pedum, & equitum super gestando Rege; quod Rex amæbum esse voluit. Maracanda occupat. Scytharum Legatos audis. Locum urbi ad Tanaim designat.

Castris inde motis, lætica militari ferebatur, quam pro se quisque eques, pedesque subire certabant. Equites, cum quibus Rex praelia inire solitus erat, fuit muneris id esse censebant. Pedites contra, cum sanctos commilitones ipsi gestare alluervissent, eripi sibi proprium officium tum potissimum, cum Rex gestandus esset, querebantur. Rex in tanto utriusque partis certamine, & sibi difficilem, & præteritis gravem electionem futuram ratus, invicem subire eos jussit. Hinc quarto die ad urbem Maracanda perventum est. LXX. stadia murus urbis amplectitur. Arx nullo cingitur muro. Præsidio urbi

urbi relicto, proximos vicos depopulatur, atque urit. Legati deinde Abiorum Scytharum superveniunt, liberi, ex quo decederat Cyrus, tum imperata facturi. Iustissimos Barbarorum constitat Armis abstinebant, nisi lacrimis. Libertatis modico, & aequali usu, principibus humiliores pares fecerant. Hos benigne alloquutus, ad eos Scythas, qui Europam incolunt, Penidam quendam misit ex amicis, qui denuntiaret eis, ne Tanaisim amnem regionis, injussu Regis, transirent. Eidem mandatum, ut contempleretur locorum situm, & illos quoque Scythas, qui super Bosphorum incolunt, videret. Condendæ urbis sedem super ripam Tanais elegerat, claustrum & jam perdomitorium, & quos deinde adire decreverat.

CAPUT XVI.

Sogdianorum, & Bactrianorum defectio. Cyropolis, & Memacena urbes cum Regis periculo evertuntur. Spitamenes obsidetur.

Sed consilium distulit Sogdianorum nuntiata defectio, quæ Bactrianos quoque traxit. Septem millia equitum erant, quorum auctoritatem cæteri sequebantur. Alexander Spitamenem, & Catenem, a quibus ei traditus erat Bessus, haud dubius, quin eorum opera regi posset in potestatem, coercendo, qui nova erant, iussit accersiri. At illi defectionis, ad quam coercendam evocabantur, auctores, vulgaverant famam, Bactrianos equites a Rege omnes, ut occiderentur, accersiri, idque imperatum ipsis non sustinuisse tamen exequi, ne inextinguibile in populares facinus admitterent: non magis Alexandri sævitiam, quam Bessi parricidium ferre potuissent. Itaque sua sponte jam motos, metu poenæ haud difficulter concitaverunt ad arma. Alexander, transfugarum defectione comperta, Craterum obsidere Cyropolim jubet. Ipse aliam urbem regionis ejusdem corona capit. Signoque, ut puberes interficerentur, dato, reliqui in prædam cessere victoris. Urbs diruta est, ut cæteri cladis exemplo continerentur. Memaceni, valida gens, obsidionem, non ut honestiorem modo, sed etiam ut tutiorem ferre decreverant. Ad quorum pertinaciam mitigandam Rex L. equites præmisit, qui clementiam ipsius in deditos, simulque inexorabilem animum in devictos ostenderent. Illi nec de fide, nec de potentia Regis ipsos dubitare respondent, equitesque tendere extra munimenta urbis jubent. Hospitaster deinde exceptos, gravesque epulis, & somno, intempesta nocte adorti interfecerunt. Alexander haud secus, quam par erat, motus, urbem corona circumdedit, munitionem, quam ut primo impetu capi posset. Itaque Meleagrum, & Perdiccam in obsidionem jungit, Cyropolim (ut antea dictum est) obsidentes. Statuerat autem parcere urbi con-

condita a Cyro. Quippe non alium gentium illarum magis admiratus est, quam hunc Regem, & Semiramidem, in quibus & magnitudinem animi, & claritatem rerum longe emicuisse credebat. Caterum pertinacia oppidanorum ejus iram accendit. Itaque captam urbem diripi jussit. Deleta, Memacenis haud injuria infestus, ad Meleagrum, & Perdiccam redit. Sed non alia urbs fortius oblidionem tulit. Quippe & militum promptissimi cecidere, & ipse Rex ad ultimum periculum venit. Namque cervix ejus saxo ita ista est, ut oculis caligine offusa collaberetur, ne mentis quidem compos. Exercitus certe velut erepto eo ingemuit. Sed invictus adversus ea, quae ceteros terrent, nondum percurato vulnere, acrius oblidioni institit, naturalem celeritatem ira concitante. Cuniculo ergo suffossa moenia, ingens nudare spatium. Per quod irrupit, victorque urbem dirui jussit. Hinc Menedemum cum tribus millibus pedum, & octingentis equitibus, ad urbem Maratanda misit. Spitamenes transfuga, praesidio Macedonum inde dejecto, muris urbis ejus incluserat se, haud oppidanis consilium defectionis approbantibus. Sequi tamen videbantur, quia prohibere non poterant.

CAPUT XVII.

Ad Tanaim Alexandriam ponit, quam Scythia negavit, quam diruere conatur.

Interim Alexander ad Tanaim amnem redit; & quantum soli occupaverant castris, muro circumdedit. Sexaginta stadiorum urbis murus fuit. Hanc quoque urbem Alexandriam appellari jussit. Opus tanta celeritate perfectum est, ut decimo septimo die, quam munimenta excitata erant, tecta quoque urbis abolverentur. Ingens militum certamen inter ipsos fuerat, ut suum quisque munus (nam divisum erat) primus ostenderet. Incolae novae urbi dati captivi, quos, reddito pretio domibus, liberavit. Quorum posterius nunc quoque nondum apud eos tam longa aetate propter memoriam Alexandri exoleverunt. Rex Scytharum, ejus tum ultra Tanaim Imperium erat, ratus eam urbem, quam in ripa amnis Macedones considerant, suis impositam esse cervicibus, fratrem Carthasin nomine, cum magna equitum manu misit ad diruendam eam, proculque amne submovendas Macedonum copias.

CAPUT XVIII.

Scytharum descriptio. Cura Alexandri de valetudine, hostis. Ejusdem superstitio.

Bactrianos Tanais ab Scythiis, quos Europæos vocant, dividit. Idem Asiam, & Europam finis interfuit. Caterum Scytharum gens haud procul Thracia sita.

ab Oriente ad Septentrionem se vertit; Sarmatarumque, ut quidam credere, non finitima, sed pars est. Recta deinde regionem aliam ultra Istrum jacentem colit: ultima Asiæ, quæ Bactra sunt, stringit. Quæ Septentrioni proxima sunt, profundæ inde sylvæ, varæque solitudines excipiunt: rursus quæ Tanaim, & Bactra spectant, humano cultu haud disparia sunt. Primus cum hac gente non provisum bellum Alexander gesturus, cum in conspectu ejus obequitaret hostis, adhuc æger ex vulnere, præcipue voce deficiens, quam & modicus cibus, & cervicis extenuabat dolor, amicos in consilium advocari jubet. Terrebat eum non hostis, sed iniquitas temporis. Bactriani defecerant: Scythæ etiam lacescebant. Ipse non insistere in terra, non equo vehi, non docere, non hortari suos poterat. Ancipiti periculo implicitus, Deos quoque inculans, querebatur, se jacere segetem, cujus velocitatem nemo antea valuisset effugere. Vix suos credere, non simulari valetudinem. Itaque qui post Darium victum Ariolos, & Vates consulere desiderat, rursus ad superstitionem humanarum mentium ludibria revolutus, Aristandrum, cui credulitatem suam addixerat, explorare eventum rerum, sacrificiis jubet. Mos erat Aruspicihus exta sine Rege spectare, & quæ portenderent, referre: Inter hæc Rex, dum fibris pecudum exploratur eventus latentium rerum, propius ipsum confidere amicos jubet, ne contentione vocis citricem infirmam adhuc rumperet. Hephæstion, Craterus, & Erigyus erant cum custodibus in tabernaculum admissi.

CAPUT XIX.

Consilium ponit de inferendo Scythis bello. Dehortantur Erigyus, & Aristander. Vates ab Alexandro reprehensus iterum litas, & perlisatum feliciter nuntiat.

Diserimen, inquit, me occupavit, meliore hostium, quam meo tempore. Sed necessitas ante rationem est, maxime in bello, quo raro permittitur tempora eligere. Defecere Bactriani, in quorum cervicibus statumus, & quantum in nobis animi sit, alieno Marte experimur, haud dubia fortuna. Si omiserimus Scythas ultro arma inferentes, contempti ad illos, qui defecerunt, revertemur. Si vero Tanaim transierimus, & ubique invictos esse nos Scytharum pernicie, ac sanguine ostenderimus, quis dubitabit patere etiam Europam victoribus? Fallitur, qui terminos gloriæ nostræ metitur spatio, quod transaturi sumus. Unus amantis interitus: quem si trajicimus, in Europam arma proferimus. Et quanti aestimandum est, dum Asiam subigimus, in alio quodammodo orbe trophæa statuere, & quæ tam longo intervallo natura videtur divemis, una victoria subito committere? At hercule, si paululum cessaverimus, in tergis nostris Scythæ haribunt.

*An soli sumus, qui flumina transire possumus? Multa in nosmetipsos recident, quibus adhuc vicimus. Fortuna belli artem vitios quoque docet. Viribus annem trajicienti exemplum fecimus nuper. Hoc ut Scythæ imitari ne-
 sciant, Bactriani docebunt. Præterea unus gentis hujus adhuc exercitus venit, ceteri expectantur. Ita bellum vi-
 sando alemus, & quod inferre possumus, accipere cogemur. Manifesta est consilii mei ratio. Sed an permissuri sint Macedones animo uti meo, dubito, quia, ex quo hoc vulnus accepi, non equo veltus sum, non pedibus in-
 gressus. Sed, si me sequi vultis, valco, amici. Satis virum est ad toleranda ista. Aut si jam adest vite mee finis, in quo tandem opere melius exstinguar? Hæc, quaf-
 sa adhuc voce deficiens, vix p. exiniis exaudientibus, dixerat; cum omnes a tam præcipiti consilio Regem deter-
 rere coeperunt. Erigyus maxime, qui haud sane auctori-
 tate proficiens apud obstinatum animum, superstitionem, cuius potens non erat Rex, incutere tentavit, dicendo, Deos quoque obstare consilio, magnumque periculum, si flumen transisset, ostendi. Intranti Erigyo tabernaculum Regis, Aristander occurrerat, tristia exta fuisse signifi-
 cans. Hæc ex Vate comperta Erigyus nuntiabat. Quo in-
 hibito, Alexander non ira solum, sed etiam pudore con-
 fusus, quod superstitio, quam celaverat, detegebatur, A-
 ristandrum vocari jubet. Qui ut venit, intuens eum, Non Rex, inquit, sed privatus sum. Sacrificium ut faceres, mandavi. Quid eo portenderetur, cur apud alium, quam apud me professus es? Erigyus arcana mea, & secreta, re-
 prodente, cognovit. Quem certum mehercule habeo exto-
 rum interprete uti metu suo. Tibi autem certius, quam potest, denuntio, ipse mihi indices, quid ex extis cogno-
 veris, ne possis infectari dixisse, quæ dixeris. Ille exan-
 guis, attonitoque similis stabat, per metum etiam voce suppressa. Tandemque eodem metu stimulante, ne Regis expectationem moraretur, Magni, inquit, laboris, non irriti discrimen instare prædixi. Nec me ars mea, quam benevolentia, magis perturbat. Infirmitatem valetudinis tue video, &, quantum in te uno sit, scio. Vereor, ne præsentī fortune tuæ sufficere non possis. Rex iustum con-
 fidere felicitati suæ remisit. Sibi enim ad alia gloriam concedere Deos. Consultanti deinde cum iisdem, quonam modo flumen transirent, supervenit Aristander, non alias latiora exta vidisse se affirmans, utique prioribus longe diversa, tum sollicitudinis causas apparuisse, nunc prorsus egregie litatum esse.*

CAPUT XX.

Menedemus Alexandri Præfectus ad Maracanda cum copiis a Spitamene deletur. Alexander cladem dissimulat.

CÆterum quæ subinde nuntiata sunt Regi, continue felicitati rerum ejus imposuerant labem. Me-
 ned.

nedemum, ut supra dictum est, miserat ad obsidendum Spitamenem Bactrianæ defectionis auctorem. Qui comperto hostis adventu, ne muris urbis includeretur, simul fretus excipi posse, qua venturum sciebat, consedit occultus. Sylvestre iter aptum insidiis tegendis erat. Ibi Dahas condidit. Equi binos armatos vehunt, quorum invicem singuli repente desiliunt, equestris pugnae ordinem turbant. Equorum velocitati par est hominum pernicitas. Hos Spitamenes saltum circuire iussos, pariter & a lateribus, & a fronte, & a tergo hosti ostendit. Menedemus undique inclusus, ne numero quidem par, diu tamen resistit, clamitans, nihil aliud superesse locorum fraude deceptis, quam honestæ mortis solatium ex hostium cæde. Ipsum prævalens equus vehebat, quo sapius in cuneos Barbarorum effulis habenis evectus, magna strage eos fuderat. Sed, cum unum omnes peterent, multis vulneribus exanguis, Hippidem quandam ex amicis hortatus est, ut in equum suum ascenderet, & se fuga eriperet. Hæc agentem anima defecit; corpusque ex equo defluxit in terram. Hippides poterat quidem effugere, sed amisso amico mori statuit. Una erat cura, ne inultus occideret. Itaque subditis calcaribus equo, in medios hostes se immisit, & memorabili edita pugna, obrutus telis est. Quod ubi videre, qui cædi supererant, tumulum paulo, quam cætera, editiorem capiunt. Quos Spitamenes fame in deditionem subacturus obsedit. Cecidere eo prælio peditum duo millia, trecenti equites. Quam cladem Alexander solerti consilio tenuit, morte denuntiata iis, qui ex prælio venerant, si acta vulgassent.

CAPUT XXI.

Rex pervigil consultat secum. Tum militem alloquitur, & bellum in Scythas pronuntiat, vatesque parat. Legatio, & oratio Scytharum.

3 Cæterum cum animo disparem vultum diutius ferre non posset, in tabernaculum supra ripam fluminis de industria locatum secessit. Ibi sine arbitris singula animi consulta persequendo, noctem vigiliis extraxit, sæpe pullibus tabernaculi allevatis, ut conspiceret hostium ignes, e quibus conjectare poterat, quanta hominum multitudo esset. Jamque lux appetebat, cum thoracem indutus, procedit ad milites, tum primuni post vulnus proxime acceptum. Tanta erat apud eos veneratio Regis, ut facile periculi, quod horrebant, cogitationem præsentia ejus excuteret. Læti ergo, & manantibus præ gaudio lacrymis, consalutant eum, & quod ante recusaverant bellum, feroces deponunt. Ille se ratibus equitum, phalangemque transportaturum esse pronuntiat: super arces jubet nare levius armatos. Plura nec dici res desideravit, nec Rex dicere per valetudinem potuit. Cæ-

ternum

idendum
ni com-
r, simul
edit oc-
at. Ibi
quorum
z ordi-
um per-
pariter
stendit.
m par,
sse loco-
tium ex
quo sa-
us, ma-
peterent,
ex ami-
& se fu-
usque ex
em effu-
ura, ne
, in me-
na, ob-
rerant,
em. Quos
it. Ceci-
equites
mora de-
lagassent.

ogiqueur,
ras. Le.

us ferre
fluminis
ingula a-
, sape
ostium i-
ominum
choracem
t vulnus
io Regis,
em præ-
præ gau-
recula-
equi-
ntiat: su-
dici res
uit. Cæ-
terum

terum tanta alacritate militum rates junctæ sunt, ut in triduum ad duodecim millia effectæ sint. Jamque ad transeundum omnia aptaverant, cum Legati Scytharum viginti, more gentis, per castra equis vecti, nuntiare jubent Regi, veile ipsos ad eum mandata perferre. Admissi in tabernaculum, iussique confidere, in vultu Regis defixerant oculos, credo, quia magnitudine corporis animum æstimantibus modicus animus haudquaquam famæ par videbatur. Scythiis autem non, ut cæteris Barbaris, rudis, & inconditus sensus est. Quidam eorum sapientiam capere dicuntur, quantameunque gens capit semper armata. Sicque loquutos esse apud Regem memorie proditum est. Abhorrent forsitan moribus nostris, & tempora, & ingenia cultiora fortitis. Sed ut possit oratio eorum spœni, tamen fides nostra non debet. Quæcunque tradita sunt, incorrupta perferemus. Igitur unum ex his maximum natu ita loquutum accepimus. Si Dii habitum corporis tui avilitati animi parem esse voluissent, orbis te non caperet: altera manu Orientem, altera Occidentem contingeres, & hoc assequutus scire velles, ubi tanti Numinis fulgor conderetur. Sic quoque concupiscis, que non capis. Ab Europa petis Asiam, ex Asia transis in Europam. Deinde, si humanum genus omne superaveris, cum syriis, & nubibus, & fluminibus, serisque bestijs gesturus es bellum. Quid? tu ignotas, arboris magnas diu crescere, una hora exiripari? Scitrus est, qui fructus earum spectat, altitudinem non meretur. Vide, ne, dum ad cacumen pervenire concendis, cum ipsis ramis, quos comprehenderis, decidas. Leo quoque aliquando minimarum avium pabulum fit; & ferum rubigo consumit. Nihil tam firmum est, cui periculum non sit, etiam ab invalido. Quid nobis tecum est? nunquam terram tuam attigimus. Qui sis, unde venias, licet ne ignorare in vastis sylvis viventibus? Nec servire ulli possumus, nec imperare desideramus. Dona nobis data sunt, ne Scytharum gentem ignores, jugum boum, avarum, & hasta, & spæpta, & patera. His utimur & cum amicis, & adversus inimicos. Fruget amicis damus, boum labore quantas: patera cum iisdem vinum Das libamus: inimicos sagitta eminus, hasta cominus petimus. Sic Syriæ Regem, & postea Persarum, Medorumque superavimus, peritque nobis iter usque in Ægyptum. At tu, qui te gloriaris ad Iarones persequendos venire, omnium gentiam, quas adisti, larones. Lydiam cepisti, Syriam occupasti, Persidem tenes, Bactrianos habes in potestate, Inanos peristi. Jam etiam ad pecora nostra avarus, & insatiabilis manus porrigis. Quid tibi dicitis opus est, que te esurivo cogunt? Prius omnium satietate parasti famem, ut quo plura haberes, acris, que non habes, cuperes. Non succurrit tibi, quandiu circum Bactra hæreas? Dum illos subigis, Sogdiani bellare cœperunt. Bellum tibi ex victoria nasci.

scitur. Nam ut major, fortiorque sis, quam quisquam, tamen alienigenam dominum pati nemo vult. Transi modo Tanaim; scies, quam late pateant, nunquam tamen consequeris Scythas. Paupertas nostra velocior eris, quam exercitus tuus, qui pradam tot nationum vehit. Rursus, cum procul abesse nos credes, videbis in tuis castris. Eadem enim velocitate & sequimur, & fugimus. SCYTHARUM SOLITUDINES Græcis etiam proverbii audio eludi. At nos deserta, & humano cultu vacua, magis, quam urbes, & opulentos agros sequimur. Proinde fortunam tuam pressis manibus tene. Lubrica est, nec invita teneri potest. Impone felicitati tuæ frenos; facilius illam reges. Nostri SINE PEDIBUS dicunt esse FORTUNAM, quæ manus, & pinnas tantum habet. Cum manus porrigis, pinnas quoque comprehendere non finit. Denique, si Deus es, tribuere mortalibus beneficia debes, non sua eripere: sin autem homo es, semper esse te cogita. Stultum est eorum meminisse, propter quæ tui obliviseris. Quibus bellum non intuleris, bonis amicis poteris uti. Nam & firmissima est inter pares amicitia, & videntur pares, qui non fecerunt inter se periculum virium. Quos vicis, amicos tibi esse, cave credas. Inter dominum, & servum nulla amicitia est. Etiam in pace, belli tamen iura servantur. Jurando gratiam Scythas sancire ne credideris. Colendo fidem jurant. Græcorum ista cautio est, qui arma consignant, & Deos invocant. Nos religionem in ipsa fide novimus. Qui non reverentur homines, fallunt Deos. Nec tibi amico opus est, de cuius benevolentia dubites. Ceterum nos & Asia, & Europa custodes habebis. Bactra, nisi dividat Tanais, contingimus. Ulya Tanaim, usque ad Thraciam colimus. Thracie Macedoniam conjunctam esse fama est. Utrique Imperio tuo finitimos, hostes, an amicos velis esse, considera. Hæc Barbarus.

CAPUT XXII.

Rex verbo peracute responderet. Tanaim trajicit: hostes fundit. Sagas deditos in fidem recipit.

⁹ Contra Rex, fortuna sua, & consiliis eorum se usum esse respondet. Nam & fortunam, cui confidat, & consilium suadentium, ne quid temere, & audacter faciat, sequenturum. Dimissisque Legatis, in præparatas rates exercitum imposuit. In proris clypeatos locaverat, iussus in genua subidere, quo tutiores essent adversus ictus sagittarum. Post hos, qui tormenta intenderent, stabant, & ab utroque latere, & a fronte circumdati armatis. Reliqui, qui post tormenta constitant, remigem lorica intutum scutorum testudine armati prætegebant. Idem ordo in illis quoque ratibus, quæ equitem vehabant, servatus est. Major pars a puppe nantes equos loris trahebat. At illos, quos utres stramento re-

pleti

pleti vehebant, obiectæ rates tuebantur. Ipse Rex cum delectis primus ratem solvit, & in ripam dirigi iussit. Cui Scythæ admotos ordines equitum in primo ripæ margine opponunt, ut ne applicari quidem terræ rates possent. Caterum præter hanc speciem ripis præsentis exercitus, ingens navigantes terror invaserat. Namque cursum gubernatores, cum obliquo flumine impellerentur, regere non poterant: vacillantesque milites, & ne excuterentur, solliciti, nautarum ministeria turbaverant. Nec tela quidem conati nisu vibrare poterant, cum prior standi sine periculo, quam hostem laceflendi, cura esset. Tormenta salutis fuerunt, quibus in confertos, ac temere se offerentes haud frustra excussa sunt tela. Barbari quoque ingentem viam sagittarum infudere ratibus. Vixque ullum fuit scutum, quod non pluribus simul spiculis perforaretur. Janque terræ rates applicabantur, cum acies clypeata confurgit, & hastas certo ictu, utpote libero nisu, mittit e ratibus. Et, ut terrores, recipientesque equos videre, alacres mutua adhortatione in terram desiliere. Turbatis acriter pedem inferre cœperunt. Equitum deinde turmæ, quæ frænatos habebant equos, perfregere Barbarorum aciem. Interim cæteri agmine dimicantium tecti, aptavere se pugnæ. Ipse Rex, quod vigoris ægro adhuc corpori deerat, animi firmitate supplebat. Vox adhortantis non poterat audiri, nondum bene obducta cicatrice cervicis: sed dimicantem cuncti videbant. Itaque ipsi quidem Ducum tangebantur officio: aliusque alium adhortati, in hostem salutis immemores ruere cœperunt. Tum vero non ora, non arma, non clamorem hostium Barbari tolerare potuerunt: omnesque effusis habenis (namque equestris acies erat) capeffunt fugam. Quos Rex, quanquam vexationem invalidi corporis pati non poterat, per lxxx. tamen stadia insequi perseveravit. Janque linquente animo, suis præcepit, ut, donec lucis aliquid superesset, fugientium tergis inhaerent: ipse, exhaustis etiam animi viribus, in castra se recepit, reliquum substitit. Transierant jam Liberi Patris terminos, quorum in monumenta lapides erant crebris intervallis dispositi, arboreque proceræ, quarum stipites hedera contexerat. Sed Macedonas ira longius proxeit. Quippe media fere nocte in castra redierunt, multis interfectis, pluribus captis: equosque MDCCC. abegere. Ceciderunt autem Macedonum equites LX., pedites C. fere, M. faucii fuerunt. Hæc expeditio deficientem magna ex parte Asiam fama tam opportune victorie domuit. Invictos Scythas esse crediderant: quibus tractis nullam gentem Macedonum armis parem fore confitebantur. Itaque Sagæ misere Legatos, qui pollicerentur gentem imperata facturam. Moverat eos Regis non virtus magis, quam clementia in devictos Scythas. Quippe captivos omnes sine pretio remiserat, ut Asiam taceret, sibi cum ferocissimis gen.

gentium de fortitudine, non de ira fuisse certamen. Benigne igitur exceptis Sagarum Legatis, comitem Efeipinum dedit, admodum juvenem, ætatis flore conciliatum sibi: qui cum specie corporis æquaret Hephæstionem, lepore haud sane illi par erat.

CAPUT XXIII.

Spitamem persequitur. Sogdianos describit; vastat. XXX. juvenes damnatos visa donat, & per illos Sogdianos in fide continet. Bactra perit. Bessum Echata, na duci jubet.

Ipse, Cratero cum majore parte exercitus modicis itineribus sequi jussu, ad Maraçanda urbem pervenit. Ex qua Spitamenes, cognito ejus adventu, Bactra perflugerat. Itaque quadriduo Rex longum itineris spatium emensus, pervenit in eum locum, in quo, Menedemo duce, duo millia peditum, & trecentos equites amiserat. Horum ossa tumulo contegi jussit, & interias more patrio dedit. Jam Craterus, cum phalange subsequi jussus, ad Regem pervenerat. Itaque, ut omnes, qui defecerant, pariter belli clade premerentur, copias dividit: Iorque agros, & interfici puberes jussit. Sogdiana regio majori ex parte deserta est: octingenta fere stadia in latitudinem vastæ solitudines tenent. Ingens spatium rectæ regionis est, per quam amnis (Polytimetum vocant incolæ) fertur. Torrentem eum ripæ in tenuem alveum cogunt, deinde caverna accipit, & sub terram rapit cursu. Absconditi indicium est aquæ ineantis sonus, cum ipsum solum, sub quo tantus amnis fluit, ne modico quidem refudet humore. Ex captivis Sogdianorum ad Regem triginta nobilissimi, corporum robore eximio, perducti erant. Qui ut per interpretem cognoverint, jussu Regis ipsos ad supplicium trahi, carmen lætantium more canere, tripudiisque, & lasciviori corporis motu gaudium quoddam animi ostentare cœperunt. Admiratus Rex, tanta magnitudine animi oppetere mortem, revocari eos jussit, causam tam effusæ lætitiæ, cum supplicium ante oculos haberent, requirens. Illi, si ab alio occiderentur, tristes morituros fuisse respondent, nunc a tanto Rege victore omnium gentium majoribus suis redditos, honestam mortem, quam fortes viri voto quoque expeterent, carminibus sui moris, lætitiæque celebrare. Tum Rex, *Quero itaque*, inquit, *an vivere velitis non inimici mihi, cujus beneficio victuri estis.* Illi nunquam se inimicos ei, sed bello læscitos, hostes fuisse, respondent: si quis ipsos beneficio, quam injuria experiri maluisset, certaturos fuisse, ne vincerentur officio. Interrogantique, quo pignore fidem obligaturi essent, *Viam, quam acciperent, pignori futuram esse*, dixerunt, *reditu- ros, quando ipse reperisset.* Nec promissum fefelle- runt.

runt. Nam qui remissi domos ierant, in fide continuare populares: quatuor inter custodes corporis retenti, nulli Macedonum in Regem charitate cesserunt. In Sogdianis Peucolao cum tribus millibus peditum (neque enim majori praesidio indigebat) relicto, Baëtra pervenit. Inde Bessum Ecbatana duci iussit, interfecto Dario poenas capite persoluturum.

CAPUT XXIV.

Sexdecim millia accipit in supplementum. Sogdianos reliquos subigit. Oxum, & Oxum flumina superat. Ad Marginiam urbem sex oppida condit.

Isdem fere diebus Ptolemæus, & Menidas peditum tria millia. & equites mille adduxerunt mercede milituros. Alexander quoque ex Lycia cum pari numero peditum, & quingentis equitibus venit. Totidem e Syria Asclepiodorum sequebantur. Antipater Græcorum octo millia, in quibus quingenti equites erant, miserat. Itaque exercitu aucto ad ea, quæ defectione turbata erant, componenda processit; interfectisque consternationis auctoribus, quarto die ad fluvium Oxum perventum est. Hic, quia limum vehit, turbidus semper, & insalubris est potui. Itaque puteos miles cœperat fodere, nec tamen humo alte egesta existerat humor, cum in ipso tabernaculo Regis conspectus est fons, quem, quia tarde notaverant, subito extitisse finxerunt. Rexque ipsi credi voluit, donum Dei id fuisse. Superatis deinde omnibus Oxho, & Oxo, ad urbem Marginiam pervenit. Circæam sex oppidis condendis electa sedes est. Duo ad meridiem versa, quatuor spectantia Orientem, modicis inter se spatiis distabant, ne procul repetendum esset nautum auxilium. Hæc omnia sita sunt in editis collibus. Tum velut trāni domitarum gentium, nunc originis suæ oblita serviunt, quibus imperaverant.

CAPUT XXV.

Petram Arimæsis Sogdianam describit Curtius, Alexander expugnat. Arimazem cum propinquis in crucem tolli jubet.

ET cætera quidem pacaverat. Una erat Petra, quam Arimazes Sogdianus cum triginta millibus armatorum obtinebat, alimentis ante congestis, quæ tantæ multitudini vel per biennium suppeterent. Petra in altitudinem triginta eminet stadia: circuitu centum, & quinquaginta completitur. Undique abscissa, & abrupta, semita perangusta aditur. In medio altitudinis spatium habet specum, cujus os arctum, & obscurum est, paulatim deinde ulteriora panduntur, ultima etiam altos recessus habent.

bent. Fontes per totum fere specum manant, e quibus collatæ aquæ per prona montis flumen emittunt. Rex, loci difficultate spectata, statuerat inde abire; cupido deinde incensit animo naturam quoque fatigandi. Prius tamen, quam fortunam obsidionis experiretur, Cophen (Artabazi hic filius erat) misit ad Barbaros, qui suaderet, ut dederent rupem. Arimazes loco fretus, superbe multa respondit: ad ultimum, an Alexander etiam volare possit interrogat. Quæ nuntiata Regi sic accendere animum, ut adhibitis, cum quibus consultare erat solitus, indicaret insolentiam Barbari illudentis ipsos, quia pinnas non haberent, se autem proxima nocte effecturum, ut crederet, Macedonas etiam volare. Trecentos, inquit, pernicissimos juvenes ex suis quisque copiis perducite ad me, qui per calles, & pens invias rupes domi pecora agere consueverint. Illi præstantes & levitate corporum, & ardore animorum streque adducunt. Quos intuens Rex, Vobiscum, inquit, o juvenes, & mei aequales, urbium invictarum ante munimenta superavi, montium juga pervenni nive obruta emensus sum, angustias Cilicie intra vi, Indię sine lassitudine vim frigoris sum perpeffus, & mei documenta vobis dedi, & vestra habeo. Petra, quam videtis, unum aditum habet, quem Barbari obsident, caetera negligunt. Nulle vigilie sunt, nisi quæ castra nostra spectant. Invenietis viam, si solerter rimati fueritis aditus ferentes ad cacumen. Nihil tam alte natura constituit, quo virtus non possit eniti. Experiendo, quæ ceteri desperaverunt, Asiam habemus in potestate. Evadite in cacumen, quod cum ceperitis, candidis velis signum mihi dabit. Ego, copiis admotis, hostem in nos a vobis convertam. Premium erit ei, qui primus occupaverit verticem, talenta decem: uno minus accipiet, qui proximus ei venerit: eademque ad decem homines servabitur portio. Centum habeo, vos non tam liberalitatem inveni meam, quam voluntatem. His animis Regem audierunt, ut jam cepisse verticem viderentur: dimissique ferreos cuneos, quos inter saxa defigerent, validosque funes parabant. Rex circumvectus Petram, quæ minime asper, ac præruptus aditus videbatur, secunda vigilia (quod bene verteret) ingredi jubet. Illi alimentis in biduum sumptis, gladiis modo, atque hastis armati subire cœperunt. Ac primo pedibus ingressi sunt: deinde, ut in prærupta perventum est, alii manibus eminentia saxa complexi levare ferret, alii adjectis funium laqueis evasere, cum cuneos inter saxa defigerent, quæ gradus subinde infikerent. Diem inter metum, laborumque consumpserunt. Per aspera enixis duriora restabant: & crescere altitudo Petræ videbatur. Illa vero miserabilis erat facies, cum ii, quos instabilis gradus fefellerat, ex præcipiti devolverentur: mox eadem in se patientia alieni casus ostendebat exemplum. Per has tamen difficultates entantur in verticem montis, omnes fatigatione conti-

muni

nuati laboris affecti, quidam multati parte membro-
rum. Pariterque eos & nox, & somnus oppreſſit. Stratis
paſſim corporibus in inviis, & in aſperis ſaxorum, pericu-
li inſtantis obliti, in lucem quieverunt; tandemque velut
ex alto ſopore excitati, occultas, ſubjectaque iſtis valles
rimantes, ignari, in qua parte Petrae tanta vis hoſtium
condita eſſet, fumum infra ſe evolutum, & os ſpecus no-
taverunt. Ex quo intellectum eſt, illam hoſtium latebram
eſſe. Itaque haſtis impoſuere, quod convenerat ſignum,
totoque e numero duos, & triginta in aſcenſu interiſſe
cognoſcunt. Rex non cupidine magis potiundi loci, quam
vicem eorum, quos ad tam manifeſtum periculum miſe-
rat, ſolicitus, toto die cacumina montis intuens reſti-
tit. Noctu demum, cum obſcuritas conſpectum ocu-
lorum ademiſſet, ad curandum corpus receſſit. Poſtero die
nondum ſatis clara luce, primus vela, ſignum capti ver-
tice conſpexit. Sed, ne falleretur acies, dubitare cogebat
varietas caeli, nunc internitente lucis fulgore, nunc
condito. Verum, ut liquidior lux apparuit caelo, dubita-
tio exempta eſt. Vocatumque Cophen, per quem Barba-
rorum animos tentaverat, mittit ad eos, qui moneret,
nunc ſaltem ſalubrius conſilium inirent. Sin autem ſidu-
cia loci perſeverarent, oſtendi a tergo iuſſit, qui ceperant
verticem. Cophes ad eos miſſus, ſuadere coepit Arimazi
Petram tradere, gratiam Regis inituro, ſi tantas res mo-
lientem in unius rupis obſidione harere non coegiſſet. Il-
le ferocius, ſuperbiuſque, quam antea loquutus, abire
Cophen jubet. At is prehenuſum manu Barbarum rogat,
ut ſecum extra ſpecum prodeat. Quo impetrato, juvenes
in cacumine oſtendit, ejuſque ſuperbiae haud immerito
illuſens, pinnas ait habere milites Alexandri. Jamque e
Macedonum caſtris ſignorum concentus, & totius exer-
citus clamor audiebatur. Ea res, ſicut pleraque belli va-
na, & inania, Barbaros ad deditionem traxit. Quippe
occupati metu, paucitate eorum, qui a tergo erant,
reſtimare non poterant. Itaque Cophen (nam trepidantes
reliquerat) ſtrenue revocant, & cum eo triginta prin-
ces mittunt, qui Petram tradant, & ut incolombus
abire liceat, paciſcantur. Ille quamquam verebatur, ne
conſpecta juvenum paucitate deturbarent eos Barbari; ta-
men & fortune ſure conſiſus, & Arimazi ſuperbiae inſen-
ſus, nullam ſe conſultionem deditionis accipere reſpondit.
Arimazes, deſperatis magis, quam perditis rebus, cum
propinquis, noniſſimique gentis ſuae deſcendit in ca-
ſtra. Quos omnes verberibus affectos ſub iſtis ralicibus
Petrae crucibus iuſſit affigi. Multitudo deditionum incolis
novarum uruium cum pecunia capta dono data eſt. Arta-
bazus in Petrae, regionique, quae appoſita eſt ei, tutela
relictus eſt.

LIBER OCTAVUS.

S T N O P S I S.

MAssagetis, Dabis, Sogdianis in potestatem redactis, Rex venabundus leonem, & quatuor milia ferarum sternit. Clytium inclytum Ducem sub coenâ temulentus interficit, quod illum sero poenitet. Bactrianos, & Syfmithrem desertores, & desertores persequitur. Philippus, & Erigyus extinguuntur. Uxorem Spitamenis viri interfectricem Alexander execratur. In Praefectos provinciarum animadvertit: Provincias, mutatis Praetoribus, ab iniuriis vindicat. Regis humanitas in militem, qui frigore obriguerat. Roxanem ducit uxorem. Callisthenes adulatores Alexandri reprimi; ipse in odium ejusdem incurrit. Conjurat Hermolaeus: comprehenditur cum Callisthene; perorat contra Alexandrum. Respondit Hermolaeus Alexander, & damnatum necari cum Callisthene jubet. India describitur. Aornus capitur. Omphis Rex deditur. Porus ab Alexandro ingenti praelio superatus Regno restituitur.

CAPUT I.

Barbaros persequitur. Attinas cum 300. ceditur. Craterus offensam belli emendat.

Alexander majore fama, quam gloria in ditionem redacta Petra, cum propter vagum hostem spargendæ manus essent, in tres partes divisit exercitum. Hephestionem uni, Coenon alteri Duces dederat: ipse cæteris præerat. Sed non eadem mens omnibus Barbaris fuit. Armis quidam subacti: plures ante cestamen imperata fecerunt, quibus eorum, qui in defectione perseveraverant, urbes, agrosque iussit attribui. At exules Bactriani cum ostingentis Massagetarum equitibus proximios vicos vastaverunt. Ad quos coercendos Attinas regionis eius Praefectus trecentos equites, infiliarum, quæ parabantur, ignarus, eduxit. Namque hostis in sylvis, quæ erant sorte campo junctæ, armatum militem condidit, paucis propellentibus pecora, ut improvidum ad insilias præda perduceret. Itaque incomposito agmine, solutisque ordinibus, Attinas prædabundus sequebatur. Quem prætergressum sylvam, qui in ea confederant, ex improvviso adorti, cum omnibus interemerunt. Celeriter ad Craterum hujus cladis fama perlata est, qui cum omni

omni equitatu supervenit. Et Massagetæ quidem jam refugerant, Dahæ mille oppressi sunt, quorum clade totius regionis finita defectio est.

CAPUT II.

Legati varias gentes dedunt. Scythæ petunt connubia Macedonum. Rex Bazariam ingreditur, quæ describitur. Venatio Alexandri, & epulum.

Alexander quoque, Sogdianis rursus subactis, Maracanda repetit. Ibi Berdes, quem ad Scythas super Bosphorum colentes miserat, cum legatis gentis occurrit. Phrataphernes quoque, qui Chorasmi præerat, Massagetis, & Dahis regionum confinio adjunctis, miserat, qui facturum imperata pollicerentur. Scythæ petebant, ut Regis sui filiam matrimonio sibi jungeret: si designaretur affinitatem, Principes Macedonum cum primoribus suæ gentis connubio coire pateretur. Ipsum quoque Regem venturum ad eum pollicebantur. Utraque legatione benigne audita, Hephæstionem, & Artabazum opperiens, stativa habuit: quibus adjunctis, in regionem, quæ appellatur Bazaría, pervenit. Barbaræ opulentiae in illis locis haud ulla sunt majora indicia, quam magnis nemoribus, saltibusque nobilium ferarum greges clausi. Spatiosas ad hoc eliquit sylvas, crebris perennium aquarum fontibus amœnas. Muris memora cinguntur; turreaque habent venantium receptacula. Quatuor continuis ætatibus intactum saltum fuisse constabat. Quem Alexander cum toto exercitu ingreditus, agitari undique feras jussit. Inter quas cum leo magnitudinis raræ ipsum Regem invasurus incurreret, forte Lyfimachus, qui postea regnavit proximus Alexandro, venabulum objicere feræ cœperat: Quo Rex repulso, & abire jussu, adjecit, tam a semet uno, quam a Lyfimacho leonem interfici posse. Lyfimachus enim quondam, cum venaretur in Syria, occiderat eximie magnitudinis feram solus, sed lævo humero usque ad ossa laceratus, ad ultimum periculi pervenerat. Id ipsum exprobrans ei Rex, fortius, quam loquutus est, fecit. Nam feram non excepit modo, sed etiam uno vulnere occidit. Fabulam, quæ objectum leoni a Rege Lyfimachum temere vulgavit, ab eo casu, quem supra diximus, ortam esse credideram. Cæterum Macedones, quamquam prospero eventu defunctus erat Alexander, tamen scire, gentis suæ more, ne pedes venaretur sine delectis principum, amicorumque. Ille, quatuor millibus ferarum dejectis, in eodem saltu cum toto exercitu epulatus est.

Narratio de Clyto inter epulas ab Alexandro ob linguæ insemperantiam occiso.

INde Maracanda reditum est, acceptaque ætatis excusatione ab Artabazo, provinciam ejus destinat Clyto. Hic erat, qui apud Granicum amnem nudo capite Regem dinicantem clypeo suo textit, & Rhofacis manum capiti Regis imminuentem gladio amputavit, vetus Philippi miles, multisque bellicis operibus clarus. Hellanice, quæ Alexandrum educaverat, soror ejus, haud secus, quam mater a Rege diligebatur. Ob has causas validissimam Imperii partem fidei ejus, tutelæque commisit. Jamque iter parare in posterum jussus, solemni, & tempestivo adhibetur convivio. In quo rex, cum multo incautus mero, immolitus æstimator sui, celebrare, quæ gesserat, cœpit, gravis etiam eorum auribus, qui sentiebant vera memorari. Silentium tamen habuere seniores, donec Philippi res orsus obtinere, nobilem apud Cheroneam victoriam sui operis fuisse jactavit, adaptamque sibi malignitate, & invidia patris tantæ rei gloriam. Illum quidem, seditione inter Macedones milites, & Græcos mercenarios orta, debilitatum vulnere, quod in ea consternatione mortis tutiorem, se corpus ejus protexisse clypeo suo, ruentesque in illum sua manu occisos. Quæ patrem nunquam æquo animo esse confessum, invitum filio debentem salutem suam. Itaque post expeditionem, quam sine eo fecisset ipse in Illyrios, victorem scripsisse se patri, fufos, fugatosque hostes, nec attulisse usquam Philippum. Laude dignos esse, non qui Samothracum initia viderent, cum Aliam uti, vatarique oporteret, sed eos, qui magnitudine rerum filem antecessissent. Hæc, & his similia læti audire juvenes, ingrata senioribus erant, maxime propter Philippum, sub quo diutius vixerant. Tum Clytus, ne ipse quidem satis sobrius, ad eos, qui intra ipsum cubabant, conversus, Euripidis retulit carmen, ita ut sonus magis, quam sermo exaudiri posset a Rege, quo significabatur, male instituisse Græcos, quod trophæis Regum duntaxat nomina inscriberentur. Alieno enim sanguine partam gloriam intercepti. Itaque Rex, cum suspicaretur malignius habitum esse sermonem, percontari proximos cœpit, quid ex Clyto audissent. Et cum ad silentium obstinatis, Clytus paulatim majore voce Philippi acta, belique in Græcia gesta commemorat, omnia præsentibus præferens. Hinc inter juvenes, senioresque orta contentio est. Et Rex, velut patienter audiret, quæ Clytus obtinebat laudes ejus, ingentem iram conceperat. Cæterum cum animo videretur imperaturus, si finem procaciter orto sermoni Cly-

tus imponeret, nihil eo remittente, magis exasperabatur. Jamque Clytus etiam Parmenionem defendere audebat, & Philippi de Atheniensibus victoriam Theodorum præferebat excidio, non vino modo, sed etiam animi prava contentione proventus. Ad ultimum, Si moriendum, inquit, est pro te, Clytus est primus: at, cum victorie arbitrium agis, præcipuum ferunt præmium, qui precacissime patris tui memorie illudunt. Sogdianam regionem mihi attribuis, toties rebellem, & non modo indomitam, sed que non subigi quidem possit. Mistor ad feras bestias præcipitia ingenia sortitas. Sed, quæ ad me pertinent, transeo. Philippi milites spernis, oblitus, nisi hic Atharias senex juniores pugnam detestantes revocasset, adhuc nos circa Halicarnassum hesuros fuisse. Quomodo ergo Asiam etiam cum istis junioribus subiecisti? Verum est, ut opinor, quod avunculum tuum in Italia dixisse constat, ipsum in viros incidisse, te in feminas. Nihil ex omnibus inconsulte, ac temere jactis Regem magis moverat, quam Parmenionis cum honore mentio illata. Dolorem tamen Rex prelit, contentus iussisse, ut convivio excederet. Nec quidquam aliud adjecit, quam forsitan eum, si diutius loquutus foret, exprobratorum sibi fuisse vitam a semetipso datam: hoc enim superbe sæpe jactasse. Atque illum cunctantem adhuc surgere, qui proximi ei cubuerant, injectis manibus, urgentes, monentesque conabantur abducere. Clytus, cum abstraheretur, ad pristinam violentiam ira quoque adjecta, suo pectore tergum illius esse defensum, nunc, postquam tanti meriti præterit tempus, etiam memoriam invisam esse proclamat. Arrati quoque eadem obiciebat; & ad ultimum Jovis, quem patrem sibi Alexander assereret, Oraculum cludens, veriora se Regi, quam patrem ejus respondisse dicebat. Jam tantum iræ conceperat Rex, quantum vix sobrius ferre potuisset. Enim vero mero sensibus victis, ex lecto repente prostravit. Attoniti amici, ne positis quidem, sed abjectis poculis, consurgunt, in eventum rei, quam tanto impetu acturus esset, intenti. Alexander, rapta lancea ex manibus armigeri, Clytum adhuc eadem linguæ intemperantia furientem percutere conatus, a Ptolemæo, & Perdica inhibetur. Medium complexi, & oblectari perseverantem morabantur. Lysimachus, & Leonatus etiam lanceam abstulerant. Ille militum fidem implorans, comprehendit se a proximis amicorum, quod Dario nuper accidisset, exclamat, signumque tuba dari, ut ad Regiam armati coirent, jubet. Tum vero Ptolemæus, & Perdica genibus advoluti orant, ne in tam præcipiti ira perseveret, spatiumque potius animo det, omnia postero die iussu exequuturum. Sed clausæ erant aures obrepente ira. Itaque impotens animi percurrit in Regie vestibulum, & vigili excubanti hasta ablata, constitit in aditu, quo necesse erat iis, qui simul cenaverant,

rant, egredi. Abierant ceteri: Clytus ultimus sine lumine exibat, quem Rex quisnam esset, interrogat. Eminebat etiam in voce sceleris, quod parabat, atrocitas. Et ille jam non suæ, sed Regis ira memor, Clytum se esse, & de convivio exire respondit. Hæc dictis latus hasta transiit, morientisque sanguine aspersus, I nunc, inquit, ad Philippum, & Parmenionem, & Astalum.

CAPUT IV.

Sera Regis pœnitentia non pœnitendo ingenio, & stylo describitur.

MAle humanis ingeniis natura consuluit, quod plerumque non futura, sed transacta perpendimus. Quippe Rex, posteaquam ira mente decesserat, etiam ebrietate discussa, magnitudinem facinoris sera æstimatione perspexit. Videbat tunc immodica libertate abusum, sed aliqui egregium bello virum, & nisi erubesceret fateri, servatorem sui occisum. Detestabile carnificis ministerium occupaverat Rex, verborum licentiam, quæ vino poterat imputari, nefanda cæde ultus. Manabat toto vestibulo cruor paulo ante convivæ. Vigiles attoniti, & stupentibus similes exciebat. Ergo hastam ex corpore jacentis evulsam retorfit in semet; jamque admoverat pectori, cum advolant vigiles, & repugnanti e manibus extorquent, allevatumque in tabernaculum deferunt. Ille humi prostraverat corpus, gemitu, ejulatuque miserabili tota personante Regia. Laniare deinde os unguibus, & circumstantes rogare, ne se tanto dedecori superstitem esse paterentur. Inter has preces tota nox exacta est. Scrutantemque, num ira Deorum ad tantum nefas actus esset, subit, anniversarium sacrificium Libero Patri non esse redditum stato tempore: itaque inter vinum, & epulas cæde commissa, iram Dei fuisse manifestam. Cæterum magis eo movebatur, quod omnium amicorum animos videbat attonitos: neminem cum ipso sociare sermonem postea ausurum: vivendum esse in solitudine, velut terræ bestię terrenti alias, alias timenti. Prima deinde luce tabernaculo corpus, sicut adhuc cruentum erat, iussit inferri. Quo posito, ante ipsum lacrymis abortis, Hanc, inquit, nutriti meæ gratiam retuli, cuius duo filii apud Miletum pro mea gloria occubuerunt mortem: hic frater, unicum orbis solatium, a me inter epulas occisus est. Quo nunc se conferet misera? Omnibus ejus unus supersum, quem solum aquis oculis videre non poteris. Et ego servatorum meorum latro revertar in patriam, ut ne dexteram quidem nutriti sine memoria calamitatis ejus offerre possim? Et, cum finis lacrymis, querelisque non fieret, iussu amicorum corpus ablatum est. Rex triduum jacuit quem

quem ut amigeri, corporisque custodes ad moriendum ob-
stinatum esse cognoverunt, universi in tabernaculum ir-
rumpunt, diuque precibus ipsorum reluctatum ægre vi-
cerunt, ut cibum caperet. Quoque minus cædis puderet,
jure interfectum Clytum Macedones decernunt, sepultu-
ra quoque prohibitori, ni Rex humari iussisset.

CAPUT V.

*Xenipporum descriptio. Amyntæ cruenta victoria de Ba-
srianis exulibus, in gratiam tamen ab Alexandro re-
ceptis.*

Igitur decem diebus, maxime ad confirmandum pudo-
rem, apud Maracanda consumptis, cum parte exer-
citus Hephæstionem in regionem Bactrianam misit, com-
meatus in hyemem paraturum. Quam Clyto autem de-
stinaverat provinciam, Amyntæ dedit. Ipse Xenippa per-
venit. Scythiæ confinis est regio, habitaturque pluribus,
ac frequentibus vicis, quia ubertas terræ non indigenas
modo detinet, sed etiam advenas invitat. Bactrianorum
exulum, qui ab Alexandro defecerant, receptaculum
fuerat. Sed, posteaquam Regem adventare compertum
est, pulsi ab incolis, duo millia fere, & ducenti congre-
gantur. Omnes equites erant, etiam in pace latrociniiis
assueti. Tum ferocia ingenia non bellum modo, sed
etiam veniæ desperatio efferaverat. Itaque ex improvise
adorti Amyntam Prætorem Alexandri, diu anceps præ-
lium fecerant. Ad ultimum DCC. suorum amissis, quo-
rum ccc. hostis cepit, dedere terga victoribus, haud sane
inulti. Quippe lxxx. Macedonum interfecerunt, præter-
que eos trecenti, & quinquaginta saucii facti sunt. Ve-
niam tamen etiam post alteram defectionem impetrave-
runt.

CAPUT VI.

Sysmithris descriptio, & arduæ Petre adumbratio.

His in fidem acceptis, in regionem, quam Naura
appellant, Rex cum toto exercitu venit. Satrapes
erat Sysmithres, duobus ex sua matre filiis genitis.
Quippe apud eos parentibus stupro coire cum liberis fas
est. Duobus millibus armatis popularibus, fauces regio-
nis, qua in arctissimum cogitur, valido munimento
seperat. Præterfluebat torrens amnis, qui terga Petræ
claudebant. Hanc manu perviam incolæ fecerant; sed
aditu specus accipit lucem; interiora, nisi illato lu-
mine, obscura sunt. Perpetuus cuniculus iter præ-
bet in campos ignotum nisi indigenis. At Alexander,
quamquam angustias naturali situ munitis valida manu
Barbari tuebantur, tamen arietibus admotis munimen-
ta, quæ manu adjuncta erant, concussit, fundisque
& sagittis propugnantium plerosque dejecit. Quos

ubi dispersos fugavit, ruinas munimentorum supergressus, ad Petram admovit exercitum. Cæterum interveniens fluvius, coeuntibus aquis ex superiore fastigio in vallem; magnique operis videbatur tam vastam voraginem explere. Cædi tamen arbores, & saxa congeri iussit: ingenisque Barbaros pavor rudes ad talia opera concusserat, excitatam molem subito cernentes. Itaque Rex ad deditiorem metu posse compelli ratus, Oxarten misit nationis ejusdem, sed ditionis suæ, qui suaderet Duci, ut traderet Petram. Interim ad augendam formidinem & turres admovebantur, & excussa tormentis tela emicabant. Itaque verticem petræ, omni alio præsidio damnato, petiverunt. At Oxartes trepidum, diffidentemque rebus suis Syssmithrem cœpit hortari, ut fidem, quam vim Macedonum mallet experiri, nec moraretur festinationem victoris exercitus in Indiam tendentis: cui quisquis semet offerret, in suum caput alienam cladem esse versurum. Et ipse quidem Syssmithres ditionem annuebat. Cæterum mater, eademque conjux mortuam se ante denuntians, quam in ullius veniret potestatem, Barbari animum ad honestiora, quam tutiora converterat: pudebatque, libertatis majus esse apud foeminas, quam apud viros pretium. Itaque dimisso internuntio pacis, obsidionem ferre decreverat. Sed, cum hostis vires, suasque pensaret, rursus muliebris consilii, quod præceps magis, quam necessarium esse credebat, pœnitere eum cœpit; revocatoque strenue Oxarte, futurum se in Regis potestate respondit, unum precatus, ne voluntatem, & consilium matris suæ proderet, quo facilius venia illi quoque impetraretur. Præmissum igitur Oxarten cum matre, liberisque, & totius cognationis grege, sequebatur, ne expectato quidem fidei pignore, quod Oxartes promiserat. Rex, equite præmisso, qui reverti eos juberet, opperiri præsentiam ipsius, supervenit, & victimis Minervæ, ac Victoriæ cæsis, imperium Syssmithri restituit, spe majoris etiam provincie facta, si cum fide amicitiam ipsius coluisset. Duos illi juvenes, patre tradente, secum militaturos sequi iussit.

CAPUT VII.

Defectores per ardua viarum persequitur, fugatque. Philippi fratris Lyfimachi, & Erigii funera plorantur.

Relicta deinde phalange, ad subigendos, qui defece-
rant, cum equite processit. Arduum, & impeditum
saxis iter primo utcumque tolerabant. Mox equorum non
ungulis modo attritis, sed corporibus etiam fatigatis,
sequi plerique non poterant, & rarius subinde agmen
siebat, pudorem (ut tere fit) immundo labore vincente.
Rex tamen subinde equos mutans, sine intermissione,
ne fugientes insequeretur. Nobiles juvenes comitari
rui

eum soliti defecerant, præter Philippum. Lyfimachi erat frater, tum primum adultus, &, quod facile appareret, indolis raræ. Is pedes, incredibile dictu, per D. stadia vectum Regem comitatus est, sæpe equum suum offerente Lyfimacho: nec tamen, ut digrederetur a Rege, effici potuit, cum lorica indutus arma gestaret. Idem, cum perventum esset in saltum, in quo se Barbari abiderant, nobilem edidit pugnam, Regemque cominus cum hoste dimicantem protexit. Sed, posteaquam Barbari in fugam effusi deseruere sylvas; animus, qui in ardore pugnae corpus sustentaverat, liquit, subitoque ex omnibus membris profuso sudore, arboris proxima stipiti se applicuit. Deinde, ne illo quidem adminiculo sustinente, manibus Regis exceptus est, inter quas collapsus extinguitur. Mœstum Regem alius haud levis dolor exceperat. Eripgus inter claros duces fuerat, quem extinctum esse paulo, antequam reverteretur in castra, cognovit. Utriusque funus omni apparatu, atque honore celebratum est.

CAPUT VIII.

Spitamenis ab uxore caput præcisum fertur ad Alexandrum. Dataphernes a Dahiis victus traditur. Praetores rei deferuntur, puniuntur, & mutantur.

Dahas deinde statuerat petere. Ibi namque Spitamenem esse cognoverat. Sed hanc quoque expeditionem, ut pleraque alia, fortuna indulgendo ei nunquam fatigata, pro absente transegit. Spitamenes uxoris inmodico amore flagrabat, quam ægre fugam, & nova subinde exilia tolerantem, in omne discrimen comitem trahebat. Illa malis fatigata, idemdem muliebres adhibere blanditias, ut tandem fugam sisteret, victorisque Alexandri clementiam expertus placaret, quem effugere non posset. Tres adulti erant liberi ex eo geniti, quos cum pectori patris admovisset, ut saltem eorum misereri vellet, orabat. Et, quo efficaciores essent preces, haud procul erat Alexander. Ille se prodi, non moneri ratus, & formæ profecto fiducia cupere eam quam primum dedi Alexandro, acinacem strinxit, percutitur uxorem, nisi prohibitus esset fratrum ejus occursum. Cæterum abire e conspectu jubet, addito metu mortis, si se oculis ejus obtulisset. Et ad desiderium levandum nocentes inter pellices agere coepit. Sed penitus hærens amor, fastidio præsentium accensus est. Itaque rursus uni ei deditus, orare non destitit, ut tali consilio abstineret, patereturque sortem, quamcumque ipsi fortuna levisset sibi mortem deditioe esse leviorẽ. At illa purgare se, quod, quæ utilia esse censeat, muliebriter forsitan, sed fida tamen mente, suavisset: de cætero futuram in viri potestate. Spitamenes simulato captus ostequio, de die convivium

apparari jubet: vinoque, & epulis gravis semisomnus in cubiculum fertur. Quem ut alto, & gravi somno sopitum esse sensit uxor, gladium, quem veste occultaverat, stringit, caputque ejus abscissum cruore resperfa servo suo conscio facinoris tradit. Eodem comitante (sicut erat cruenta veste) in Macedonum castra pervenit, nuntiarique Alexandro jubet, esse, quæ ex ipsa deberet agnoscere. Ille protinus Barbaram jussit admitti, quam ut aspersam cruore conspexit, ratus ad deplorandam contumeliam venisse, dicere, quæ vellet, jubet. At illa servum, quem stare in vestibulo jusserat, introduci desideravit. Qui, quia caput Spitamenis veste tectum habebat, suspectus, scrutantibus, quid occuleret, ostendit. Confuderat oris exanguis notas pallor, nec, quis esset, nosci satis poterat. Ergo Rex certior factus, humanum caput asferre eum, tabernaculo excessit, percontatusque, quid rei sit, illo profitente cognoscit. Variæ hinc cogitationes invicem animum diversa agitantem commoverant. Meritum ingens in semet esse credebat, quod transfuga, & proditor, tantis rebus, si vixisset, injecturus moram, interfectus esset. Contra facinus ingens averfabatur, cum optime meritum de ipsa, communium parentem liberorum, per insidias interemisset. Vicit tamen gratiam meriti sceleris atrocitas, denuntiarique jussit, ut excederet castris, neu licentiæ Barbaræ exemplar in Græcorum mores, & mitia ingenia transferret. Dahæ, Spitamenis cæde comperta, Dataphernem defectionis ejus participem vinctum Alexandro, seque dedunt. Ille maxima præsentium curarum parte liberatus, convertit animum ad vindicandas injurias eorum, quibus a Prætoribus suis avare, ac superbe imperabatur. Ergo Phratapherni Hyrcaniam, & Mardos cum Tapyris tradidit, mandavitque, ut Phradatem, cui succedebat, ad se in custodiam mitteret. Arsami Cariz Præfecto substitutus est Stasanor. Arsaces in Mediam missus, ut Oxidates inde discederet. Babylonia, mortuo Mazze, Deditameni subiecta est.

CAPUT IX.

Gabazam petit, & in gravissimam tempestatem incidit, luculenter a Curtio descriptam, ut lector ipse intertonitrua, grandines, & fulmina videatur versari. Regis inde cura in colligendo, & solando milite laudatur. Mille semen perierunt.

HIs ita compositis, tertio mense ex hybernis moviturus. Primus dies quietum iter præbuit: proximus eiondum quidem procellosus, & tristis, obscurior tamen pristino, non sine minis crescentis mali, præterit: tertio ab omni parte cæli emicare fulgura, & nunc internitente luce, nunc condita, non oculos modo me-

antis,

antis exercitus, sed etiam animos terrere cœperunt. Erat prope continuus cœli fragor, & passim cadentium fulminum species visibatur, attonitisque auribus stupens agmen, nec progredi, nec consistere audebat, cum repente imber grandinem incutiens, torrentis modo effunditur. Ac primo quidem armis suis testis exceperant: sed jam nec retinere arma lubrica rigentes manus poterant, nec ipsi destinare, in quam regionem obverterent corpora, cum undique tempestatis violentia major, quam vitabatur, occurreret. Ergo ordinibus solutis, per totum saltum errabundum agmen ferebatur. Multique prius metu, quam labore defatigati, posttraverant humi corpora, quamquam imbrem vis frigoris concreto gelu astrinxerat. Alii se stipitibus arborum admoverant: id plurimis & adminiculum, & suffugium erat. Nec fellebat ipsos, mortii locum eligere, cum immobiles vitalis calor liqueret. Sed grata erat pigritia corporum fatigatis, nec recusabant extingui quiescendo. Quippe non vehemens modo, sed etiam pertinax vis mali insistebat: lucemque, naturale solatium, præter tempestatem haud disparem nocti, sylvarum quoque umbræ suppresserant. Rex unus tanti mali patiens, circuire nactus, contrahere dispersos, allevare prostratos, ostendere procul evolutum ex fuguriis funium, hortarique, ut proxima quoque suffugia occuparent. Nec ulla res magis salutis fuit, quam quod multiplicato labore sufficientem malis, quibus ipsi cesserant, Regem deferere erubescerebat. Cæterum efficacior in adverbis necessitas, quam ratio, frigoris remedium invenit. Dolabris enim sylvas sternere aggressi, passim acervos, struesque accenderunt. Continenti incendio ardere crederes saltum, & vix inter flammæ agminibus relictum locum. Hic calor supposita membra commovit, paulatimque spiritus, quem continuerat rigor, meare libere cœpit. Excepere alios testis Barbarorum, quæ in ultimo saltu abdita necessitas investigaverat: alios castra, quæ in humido quidem, sed jam cœli mitescente sævitia locaverunt. Mille militum, atque lixarum, calorumque pestis illa consumpsit. Memoriz proditum est, quosdam applicatos arborum truncis, & non solum viventibus, sed etiam inter se colloquentibus similes esse conspectos, durante adhuc habitu, in quo mors quemque deprehenderat. Forte Macedo gregarius miles, seque, & arma sustentans, tandem in castra pervenerat. Quo viso, Rex, quamquam ipse tunc maxime admoto igne refovebat artus, sella sua exsiluit, torpentemque militem, & vix compotem mentis, demptis armis, in sua sede iussit consistere. Ille diu, nec ubi quiesceret, nec a quo esset exceptus, agnovit. Tandem recepto calore vitali, ut Regem sedem, Regemque vidit, territus surgit, quem intus Alexander, *Ecquid intelligis, miles, inquit, quanto meliore sorte, quam Persæ sub Rege vivatis? Illis enim in sella Regis consedissee capitale foret, tibi saluti fuit.*

*Rex compensat militi amissa. Censat beneficiis cum Sy-
smithre. Cohortanus Satrapes se, & sua dedis; cuius
filiam Roxanem ducit Alexander uxorem.*

POSTERO die convocatis amicis, copiarumque Ducibus, pronuntiari iussit, ipsum omnia, quæ amissa essent, redditurum. Et promisso fides exitit. Nam Sysmithres multa iumenta, & camelorum duo millia adduxit, pecoraque, & armenta, quæ distributa pariter militem & damno, & fame liberaverunt. Rex gratiam sibi relatam a Sysmithre præstans, sex dierum cocta cibaria terre milites iussit. Sagas petens, triginta millia pecorum ex præda Sysmithri dono dat. Inde pervenit in regionem, cui Cohortanus Satrapes nobilis præerat, qui se Regis potestati, fideique permisit. Ille, Imperio ei reddito, haud amplius, quam ut duo ex tribus filiis secum militarent, exegit. Satrapes etiam eum, qui penes ipsum relinquebatur, tradit. Barbara opulentia convivium, quo Regem accipiebat, intruxerat. Id cum multa comitate celebraret, introduci triginta nobiles virgines iussit. Inter quas erat filia ipsius, Roxane nomine, eximia corporis specie, & decore habitus in Barbaris raro. Quæ, quamquam inter electas procerat, omnium tamen oculos convertit in se, maxime Regis minus jam cupiditatibus suis imperantis inter obsequia fortunæ, contra quam non satis cauta mortalitas est. Itaque ille, qui uxorem Darii, qui duas filias virgines, quibus forma præter Roxanem comparari nulla poterat, haud alio animo, quam parentis aspexerat, tunc in amorem virgunculæ, si Regiæ stirpi conpararetur, ignobilis, ita effusus est, ut diceret, ad stabiliendum Regnum pertinere, Persas, & Macedonas connexo jungi. Hoc uno modo & pudorem viduis, & superoriam victoribus detrahi posse. Achillem quoque, a quo genus ipse deduceret, cum captiva coisse, ne inferri neas arbitrarentur, ita matrimonii iure velle jungi. Imperato gaudio latus pater, sermonem ejus excepit. Et Rex in medio cupiditatis ardore iussit asseri patrio more panem, (hoc erat apud Macedonas sanctissimum coecum pignus) quem davsum gladio uterque libebat. Credo eos, qui gentis mores condiderant, parco, & parabili victu ostendere voluisse iungentibus opes, quantulo contenti esse deberent. Hoc modo Rex Asiæ, & Europæ introductam inter convivales ludos matrimonio non adjuvit, e captiva geniturus, qui victoribus imperaret. Pudebat amicos, super vinum, & epulas focerum ex deditis esse electum. Sed post Clyti cædem infortate sublata, vultu, qui maxime servit, assentiebantur.

LIB. VIII.
CAPUT XI.

181

*Itey in Indiam adornat. In ipsis CXX. millia recenset
Auro, & argento arma exercitus expoliri iubet.*

CÆterum Indiam, & inde Oceanum petiturus, ne quid a tergo, quod destinata impedire posset, moveretur, ex omnibus provinciis triginta millia juniorum legi iussit, & ad se armata perducere, obides simul habiturus, & milites. Craterum autem ad persequendos Haustanem, & Catenem, qui ab ipso detecerant, misit. Quorum Haustanes captus est, Catenes in prælio occisus. Polypercon quoque regionem, quæ Bubacene appellatur, in deditionem redegit. Itaque omnibus compoſitis, cogitationes in bellum Indicum vertit. Dives regio habebatur, non auro modo, sed gemmis quoque, margaritisque ad luxum magis, quam ad magnificentiam exulta. Clypei militares auro, & ebore fulgere dicebantur. Itaque, necubi vinceretur, cum cæteris prædaret, scutis argenteas laminas, equis frænos aureos addidit, loricas quoque alias auro, alias argento adornavit. CXX. millia armatorum erant, quæ Regem ad id bellum sequebantur.

CAPUT XII.

Rex vult Deus credi, & coli: in recusantes irarum fulmina iactat. Hages, & Cleo adulatores Græci Deum pronuntiant, Callisibenes Philosophus obmurmurat.

JAmque omnibus preparatis, quod olim prava mente conceperat, tunc esse maturum ratus, quoniam modo cælestes honores usurparet, capit agitare. Jovis filium non dici tantum se, sed etiam credi volebat, tanquam perinde animis imperare posset, ac linguis. Itaque more Persarum, Macedonas venerabundos ipsum salutare iussit, prostrantes humi corpora. Non deerat talia concupiscenti pernicioſa adulatio, perpetuum malum Regum, quorum opes sæpius assentatio, quam hostis evertit. Nec Macedonum hæc erat culpa, (nemo enim illorum quidquam ex patrio more labare sustinuit) sed Græcorum, qui professionem honestarum artium malis corruperant moribus. Hages quidam Argivus, pessimorum carminum post Chærilum conditor, & ex Sicilia Cleo, hic quidem non ingenii solum, sed etiam nationis vitio adulator, & cætera urbium suarum purgamenta, quæ propinquis etiam, maximorumque exercituum Ducibus a Rege præferebantur, hi tum cælum illi aperiebant, Herculesque, & Patrem Liberum, & cum Polluce Castorem novo Numini cessuros esse iactabant. Igitur festo die omni opulenta convivium exornari iunxit, cui non Macedones modo, & Græci principes amicorum, sed etiam nobiles adhiberentur. Cum quibus cum discubisset Rex, paulisper epulatus,

con-

convivio egreditur. Cleo, sicut præparaverat, sermonem cum admiratione laudum ejus instituit. Merita deinde percensuit, quibus uno modo referri gratiam posse, si quem interesset Deum esse, confiterentur, exigua tunc impensa tanta beneficia pensaturi. Persas quidem non pie solum, sed etiam prudenter, Reges suos inter Deos colere. Majestatem enim Imperii, salutis esse tutelam. Ne Herculem quidem, & Patrem Liberum prius dicato Deos, quam vicissent seculum viventium invidiam. Tantumdem quoque posteros credere, quantum præsens ætas spondidisset. Quod si cæteri dubitent, semetipsum, cum Rex inisset convivium, prostratum humi corpus, debere idem facere cæteros, & in primis sapientia præditos. Ab illis enim cultus in Regem esse prodendum exemplum. Haud perplexe in Callisthenem dirigebatur oratio. Gravitas viri, & prompta libertas invisæ erat Regi, quasi solus Macedonas paratos ad tale obsequium moraretur. Is tum, silentio facto, unum illum intuentibus cæteris, *Si Rex, inquit, sermoni tuo affuisset, nullius profecto vox responsuri tibi desideraretur. Ipse enim peteret, ne in peregrinos ritus degenerare se cogeret, neu rebus felicissime gestis invidiam tali adulatione contraheres. Sed, quoniam abest, ego tibi pro illo respondeo, nullum esse eundem & diurnum, & præcoccum fructum, celestique honores non dare te Regi, sed auferre. Intervallo enim opus est, ut credatur Deus. Semperque hanc gratiam magnis viris posteri reddunt. Ego autem seram immortalitatem precor Regi, ut & vita diuturna sit, & æterna majestas. Hominem consequitur aliquando, nunquam comitatur divinitas. Herculem modo, & Patrem Liberum, consecrate immortalitatis exempla referebas. Credisne illos unius convivii decreto Deos factos? Prius ab oculis mortalium amolita natura est, quam in celum fama perveheret. Scilicet ego, & tu, Cleo, Deos facimus? a nobis divinitatis suæ auctoritatem accepturus est Rex? Potentiam tuam experiri libet. Par aliquem Regem, si Deum potes facere. Facilius est Imperium dare, quam Cælum. Dii propitii sine invidia, quæ Cleo dixit, audierint, eodemque cursu, quo fluxere adhuc res, ire patiantur. Nobis moribus velint nos esse contentos. Non pudet patriæ, nec desiderio, ad quem modum Rex mihi colendus sit, a Persis discere. Quos equidem victores esse confiteor, si ab illis leges, quæ vivamus, accipimus. Aquis auribus Callisthenes, veluti vindex publicæ libertatis, audiebatur. Expresserat non assensionem modo, sed etiam vocem, seniorum præcipue, quibus gravis erat inveterati moris externa mutatio. Nec quidquam eorum, quæ invicem iactata erant, Rex ignorabat, cum post aula, quæ lectis obduxerat, staret. Igitur ad Agim, & Cleonem misit, ut, sermone finito, Barbaros tantum, cum intrasset, procumbere suo more paterentur. Et paulo post, quasi potiora quædam egisset, convivium repetit. Quem*

Quem
per l
ad
mo
non
dibri
gnus
præ
desi
deba
vit.
vit.
caci

Mo
H
F

M
hau
bat
ædi
du
lid
rus
&
cu
tib
ju
m
fu
m
la
oc
v
S
in
q
n
R
r
f
t
l
a
c
c

Quem venerantibus Persis, Polypercon, qui cubabat super Regem, unum ex his mento contingentem humum, per ludibrium coepit hortari, ut vehementius id quateret ad terram, elicuitque iram Alexandri, quam olim animo capere non poterat. Itaque Rex, *Tu autem, inquit, non veneraberis me? an tibi uni digni videmur esse ludibrio?* Ille nec Regem ludibrio, nec se contemptu dignum esse respondit. Tum detractum eum lecto Rex præcipitat in terram. Et cum is pronus corruisset, *Videsne, inquit, idem se fecisse, quod in alio paulo ante videbas?* Et tradi eo in custodiam iussit, convivium solvit. Polyperconti quidem postea, prius castigato ignovit. In Callisthenem olim contumacia suspectum, pervicacioris iræ fuit, cujus explendæ matura obvenit occasio.

CAPUT XIII.

Mos principum juventutis excubandi. Honos eorumdem. Hermolai castigati in Regem cum sociis conjuratio. Periculum Regis.

MOS erat (ut supra dictum est) principibus Macedonum, adultos liberos Regibus tradere ad munia haud multum servilibus ministeriis abhorrentia. Excubabant servatis noctium vicibus proximi foribus ejus ædis, in qua Rex acquiescebat. Per hos pellices introducebantur alio aditu, quam quem armati obsidebant. Idem acceptos ab agasibus equos, cum Rex ascensurus esset, admovebant: comitabanturque & venantem, & in præliis, omnibus artibus studiorum liberalium exerculti. Præcipuus honor habebatur, quod licebat sedentibus vesci cum Rege: castigandi verberibus eos nulli jus, nisi potestas per ipsum erat. Hæc cohors velut seminarium Ducum, Præfectorumque apud Macedonas fuit. Hinc habuere posteri Reges, quorum stirpi per multas ætates Romani opes ademerunt. Igitur Hermolaus puer nobilis ex Regia cohorte, cum aprum telo occupasset, quem Rex ferire destinaverat, iussu ejus verberibus affectus est. Quam ignominiam ægre ferens, deessere apud Solratum coepit. Ex eadem cohorte erat Solratius amore ejus ardens: qui cum laceratum corpus, in quo deperibat, intueretur, forsitan olim ob aliam quoque causam Regi infestus, juvenem suam sponte jam motum, data fide, acceptaque perpulit, ut occidendi Regem in consilium secum iniret. Nec puerili impetu rem exequuti sunt. Quippe solerter lagerunt, quos in societatem sociens asciscerent. Nicostrotum, Antipatrum, Asclepiodorumque, & Philotam placuit assumi. Per hos adjecti sunt Elaptonius, & Epimenes. Cæterum agenda rei haud sane facilis patebat via. Opus erat eadem omnes conjuratos nocte excubare, ne ab expertibus consilii impedirentur. Forte autem alius alia nocte excubabat. Itaque in permutandis stationum vicibus, cæ-

teroque apparatu exequendæ rei, triginta, & duo dies absumpti sunt. Aderat nox, qua conjurati excubare debebant, mutua fide læti, cujus documentum tot dies fuerant. Neminem metus, spæse mutaverat, Tanta omnibus vel in Regem ira, vel fides inter ipsos fuit. Stabant igitur ad fores ædis ejus, in qua Rex vescebat, ut convivio egressum in cubiculum deducerent. Sed fortuna ipsius, simulque epulantium comitas provexit omnes ad largius vinum. Ludi etiam convivales extraxere tempus, nunc lætis conjuratis, quod sopitum agressuri essent, nunc sollicitis, ne in lucem convivium extraheretur. Quippe alios in stationem oportebat prima luce succedere, ipsorum post septem dies reditura vice; nec sperate poterant, in illud tempus omnibus duraturam fidem. Cæterum, cum jam lux appeteret, & convivium solvitur, & conjurati exceperunt Regem, læti occasionem exequendi sceleris admotam: cum mulier attonitæ, ut creditum est, mentis, conversari in Regia solita, quia instinctu videbatur futura prædicere, non occurrit modo abeunti, sed etiam semet objecit, vulgæque, & oculis motum præferens animi, ut rediret in convivium, monuit. Et ille per ludum, bene Deos suadere, respondit, revocatisque amicis, in horam diei ferme secundam convivii tempus extraxit. Jam alii ex cohorte in stationem succellerant, ante cubiculi fores excubaturi. Adhuc tamen conjurati stabant, vice officii sui expleta. Adeo pertinax spes est, quam humanæ mentes, quam ingentes concupiscentiæ devoraverunt. Rex benignius, quam alias alloquutus, discedere eos ad curanda corpora, quoniam tota nocte perstitissent, jubet. Data sunt singulis quinquaginta sestertia, collaudatiq; quod etiam aliis tradita vice, tamen excubare perseverassent. Illi tanta spe destituti domos abeunt. Et cæteri quidem expectabant stationis suæ noctem.

CAPUT XIV.

Epimenes aperit conjurationem. Vinciuntur conjurati, & Callisthenes inter hos.

E Epimenes, sive comitate Regis, qua ipsum inter conjuratos exceperat, repente mutatus, sive quia cœptis Deos obscure credebat, fratri suo Eurylocho, quem antea expertem esse consilii voluerat, quid pararetur, aperit. Omnibus Philotæ supplicium in oculis erat. Itaque protinus injicit fratri manum, & in Regiam pervenit: excitatisque custodibus corporis, ad salutem Regis pertinere, quæ afferret, affirmat. Et tempus, quo venerant, & vultus haud sane securi animi index, & moestitia e duobus alterius, Ptolemæum, ac Leonatum excubantes ad cubiculi limen excitaverunt. Itaque apertis foribus, & lumine illato, sopitum mero, ac

somno

sonno excitant Regem. Ille, paulatim mente collecta, quid afferrent, interrogat. Nec cunctatus Eurylochus, non ex toto domum suam averfari Deos dixit, quia frater ipsius, quamquam inipium facinus ausus foret, tamen & poenitentiam ejus ageret, & per se potissimum profiteretur indicium, in eam ipsam noctem, quæ decederet, insidias comparatas fuisse. Auctores scelesti consilii esse, quos minime crederet. Tum Epimenes cuncta ordine, consiliorumque nomina exponit. Callisthenem, non ut participem facinoris nominatum esse constabat, sed solitum puerorum sermonibus vituperantium, criminantiumque Regem faciles aures præbere. Quidam adjiciunt, cum Hermolaus apud eum quoque verberatum se a Rege quereretur, dixisse Callisthenem, meminisse debere, eos jam viros esse; idque, an ad consolandam patientiam verberum, an ad incitandum juvenum dolorem dictum esset, in ambiguo fuisse. Rex, animi, corporisque sopore discusso, cum tanti periculi imago oculis oberraret, Eurylochum quinquaginta talentis, & ejusdam Tyridatis opulenti bonis protinus donat, fratremque, antequam pro salute ejus precaretur, restituit. Sceleris autem auctores, interque eos Callisthenem, victos afferri jubet. Quibus in Regiam adductis, toto die, & nocte proxima, mero, ac vigiliis gravis acquievit.

CAPUT XV.

Causa conjuratorum agitur. Hermolaus contra regem perorat.

Postero autem die frequens concilium adhibuit, cui patres, propinquire eorum, de quibus agebatur, intererant, ne de sua quidem salute securi. Quippe Macedonum more perire debebant, omnium devotis capitibus, qui sanguine contigissent reos. Rex introduci conjuratos, præter Callisthenem, jussit. Atque, quæ agita-
verant, sine cunctatione confessi sunt. Increpantibus deinde universis eos, ipse Rex, quo suo merito tantum in semet cogitassent facinus, interrogat. Stupentibus ceteris, Hermolaus, Nos vero, inquit, quoniam, quasi nefas, quævis, occidendi te consilium inivimus, quia noster ingenuis imperare capisti, sed quasi in mancipia dominaris. Primus ex omnibus pater ipsius, Sopolis, paritiam etiam parentis sui clamitans esse, confurgit, & ad os manu objecta, scelere, & malis insanientem ultra negat audiendum. Rex, inhibito patre, dicere Hermolaum jubet, quæ ex magistro didicisset Callisthenes. Et Hermolaus, Eror, inquit, beneficio tuo, & dico, quæ nostris malis didici. Quota pars Macedonum servitia tue superest? quotusquisque non e vilissimo sanguine? Astaius, & Philotas, & Parmenion, & Lyncestes Alexander, & Clytus, quantum ad hostem pertinet, vivunt, stant in acie,

acie, se clypeis suis protegunt, & pro gloria tua, pro victoria vulnera accipiunt: quibus tu egregiam gratiam retulisti. Alius mensam tuam sanguine suo aspersit: alius ne simplici quidem morte defunctus est. Duces exercituum tuorum in equuleum impositi, Persis, quos vicebant, fuere spectaculo. Parmenion, indicta causa, trucidatus est, per quem Attalum occideras. Invicem enim miseriorum uteris manibus ad expetenda supplicia. Es quos paulo ante ministros cedis habuisti, subito ab aliis jubes trucidari. Obstreperunt subinde cuncti Hermolao. Pater supremum strinxerat ferrum, percussurus haud dubie, ni inhibitus esset a Rege. Quippe Hermolaum dicere iussit, petiitque, ut causas supplicii augmentem, patienter audirent. Aegre ergo coercitis, rursus Hermolaus: Quam liberaliter, inquit, pueris rudibus ad dicendum agere permistis! At Callisthenis vox carcere inclusa est, quia solus potest dicere. Cur enim non produciatur, cum etiam confessi audiuntur? Nempe quia liberam vocem innocentis audire metuis, ac ne vultum quidem pateris. Atqui nihil eum fecisse contendo. Sunt hic, qui mecum rem pulcherrimam cogitauerunt. Nemo est, qui conscium fuisse nobis Callisthenem dicat, cum morti olim destinatus sis a iustissimo, & patientissimo Rege. Hac ergo sunt Macedonum præmia, quorum ut supervacuus, & sordido abuteris sanguine! At tibi triginta milia mulorum captivum aurum vebunt, cum milites nihil damnum præter gratuitas cicatrices relaturi sint. Que tamen omnia tolerare potuimus, antequam nos Barbaris dederes, & novo victores sub jugum mitteres. Persarum te vestis, & disciplina delectat: patrios mores exosos es. Persarum ergo, non Macedonum Regem occidere voluimus, & te transfugam, belli jure, persequimur. Tu Macedonas voluisti genua tibi ponere, venerarique te, ut Deum. Tu Philippum patrem averfari; & si quis Deorum ante Jovem haberetur, fastidires etiam Jovem. Miraris, si liberi homines superbiam tuam ferre non possunt? Quid speramus ex te, quibus aut insontibus moriendum est, aut, quod tristius morte est, in servitute vivendum? Tu quidem, si emendari potes, multum mihi debes. Ex me enim scire capisti, quid ingenui homines ferre non possint. De cætero parce his, quorum orbam senectutem supplicii ne oneraveris. Nos jube duci, ut, quod ex tua morte petieramus, consequamur ex nostra. Hac Hermolaus.

CAPUT XVI.

Hermolao respondet Alexander, qui reos duci jubet, atque inter hos Callisthenem, cujus mors, genusque mortis eternam Regi peperit invidiam, & infamiam.

AT Rex, Quam falsa sint, inquit, que iste tralita a magistro suo dixit, patientia mea ostendis. Confes-

sum e
solum
pernu
compu
vellet
fisset
bus u
& u
que p
visia
Nam
quam
cum
cum
cum
se.
meo
bienn
dem
Rex
utina
lingu
quan
que
tum
Impe
imis
quid
avari
excit
dori
pau
cuba
cunt
Per
quid
ne
tem
quo
que
fun
gra
lun
run
ple
rit
l'x
mi
im
qu

sum enim ultimum facinus, tamen ut vos quoque, non solum ipse, audiretis, expressi, non imprudens, cum permisisssem huic latroni dicere, usurum eum rabie, qua compulsus est, ut me, quem parentis loco colere debet, vellet occidere. Nuper cum procacius se in venatione gessisset, more patrio, & ab antiquissimis Macedonia Regibus usurpato, castigari eum iussi. Hoc & oportet fieri, & ut a tutoribus pupilli, a maritis uxores, servis quoque pueros huius ætatis verberare concedimus. Hec est sevitia in ipsum mea, quam impia cæde voluit ulcisci. Nam in ceteros, qui mihi permittunt uti ingenio meo, quam mitis sim, non ignoratis: commemorare superuacuum est. Hermolao parricidarum supplicia non probari, cum eadem ipse meruerit, minime hercule admiron. Nam cum Parmenionem, & Philotam laudas, sue servit cauſæ. Lyncestem vero Alexandrum bis insidiatum capiti meo, a duobus indicibus liberavi. Rursus convictum, per biennium tamen distuli, donec vos postularetis, ut tandem debito supplicio scelus lueret. Attalum, antequam Rex essem, hostem meo capiti fuisse meministis. Clytus utinam non coegisset me sibi irasci: cujus temerariam linguam probra dicentem mihi, & vobis, diutius tuli, quam ille eadem me dicentem tulisset. Regum, Ducumque clementia non in ipsorum modo, sed etiam in illorum, qui parent, ingenio sita est. Obsequio mitigantur Imperia. Ubi vero reverentia excessit animis, & summa imis confundimus, ut opus est, ut vim repellamus. Sed quid ego mirer, istum crudelitatem mihi objecisse, qui avaritiam exprobrare ausus sit? Nolo singulos vestrum excitare, ne invisam liberalitatem meam faciam, si pudori vestro gravem fecero. Totum exercitum aspiciite. Qui paulo ante nihil præter arma habebat, nunc argenteis cubas lectis. Mensas auro orant, greges servorum ducunt, spolia de hostibus sustinere non possunt. At enim Perse, quos vicimus, in magno honore sunt. Apud me quidem moderationis meæ certissimum indicium est, quod ne victis quidem superbe impero. Veni enim in Asiam, non ut funditus evertere gentes, nec us dimidiam partem terrarum solitudinem facerem, sed ut illos quoque, quos bello subegissem, victoria meæ non peniteret. Itaque militans vobiscum, pro Imperio vestro sanguinem fundunt, qui superbe habitii rebellassent. Non est diuturna possessio, in quam gladio inducimur: beneficiorum gratia sempiterna est. Si habere Asiam, non transire volumus, cum his communicanda est nostra clementia. Horum fides stabile, & æternum faciet Imperium. Et sane plus habemus, quam cupimus. Insatiabilis autem avaritia est, adhuc implere velle, quod jam circumfluit. Terrarum enim mores in Macedonas transfundo. In multis enim gentibus esse video, quæ non erubescamus imitari. Nec aliter tantum Imperium apte regi potest, quam ut quedam & tradamus illis, & ab iisdem di-

ſci-

seamus. Illud pene dignum visu fuit, quod Hermolaus postulabat a me, ut averterer Jovem, cujus Oraculo agnoscor. An etiam quid Dii respondeant, in mea potestate est? Oblulis nomen filii mihi: recipere, ipsis rebus, quas agimus, haud alienum fuit. Utinam Indi quoque Deum esse me credant. Fama enim bella constans; & sepe etiam, quod falso creditum est, veri vicem obtinuit. An me luxurie indulgentem putatis arma vestra auro, argentoque adornasse? Assuetis nihil vilius hac videre materia, volui ostendere, Macedonas invidios caeteris, nec auro quidem vinci. Oculos ergo primum eorum sordida omnia, & humilia spectantium capiam, & docebo nos non auri, aut argenti cupidos, sed orbem terrarum subacturos venisse. Quam gloriam tu parricida intercipere voluisti, & Macedonas, Rege adempto, devictis gentibus dedere. At nunc mones me, ut vestris parentibus parcam. Non oportebat quidem vos scire, quid de his statuissem, quo tristiores perviretis, si qua vobis parentum memoria, & cura est. Sed olim istum morem occidendi cum sceleris insontes propinquos, parentesque solvi: & profiteor in eodem honore futuros omnes eos, in quo fuerunt. Jam tuum Callisthenem, cui uni vir videris, quia latro es, scio cur produci velis, ut coram his probra, quae modo in me jecisti, illius quoque ore reserantur. Quem, si Macedo esset, tecum introduxissem, dignissimum te discipulo magistrum. Nunc Olympio non idem juris est. Post haec concilium dimisit, tradique damnatos hominibus, qui ex eadem cohorte erant, iussit. Illi, ut fidem suam saevitia Regi approbarent, excruciatos necaverunt. Callisthenes quoque ante tortus interiit, initi consilii in caput Regis innoxius, sed haudquaquam aulae, & assentantium accommodatus ingenio. Itaque nullius caedes majorem apud Graecos Alexandro excitavit invidiam, quam quod praedicum optimis moribus, artibusque, a quo revocatus ad vitam erat, cum interfecto Clyto mori perseveraret, non tantum occiderit, sed etiam torterit, indicta quidem causa. Quam crudelitatem fera poenitentia consequuta est.

CAPUT XVII.

In Indiam movet. India prolixa, & nobilis descriptio, morumque Indorum.

SEd, ne otium serendis rumoribus natum aleret, in Indiam movit, semper bello, quam post victoriam, clarior. India tota ferme spectat Orientem, minus in latitudinem, quam recta regione spatiosa. Quae Austrum accipiunt, in altius terrae fastigium excedunt. Plana sunt caetera, multisque inclytis amnibus, Caucaaso monte ortis, placidum per campos iter praebent. Indus gelidior est, quam caeteri. Aquas vehit a colore maris haud mul-

tum abhorrentes. Ganges omnium ab ortu maximus, a Meridiana regione decurrit, magnorum montium iuga recto alveo stringit. In eum objectæ rupes inclinant ad Orientem. Uterque Rubro mari accipitur findens ripas, multasque arbores cum magna soli parte exorbet. Saxis quoque impeditus, crebro reverberatur. Ubi mollius solum reperit, stagnat, insulasque molitur. Acelines eum auget. Ganges decursurum in mare intercipit, magnoque motu amnis uterque colliditur: quippe Ganges asperum os influenti obijcit, nec repercussæ aquæ cedunt. Dyardenes minus celebris auditu est, quia per ultima Indiæ currit. Cæterum non crocodilos modo, uti Nilus, sed etiam delphines, ignotasque aliis gentibus belluas alit. Erymanthus crebris flexibus subinde curvatus, ab accolis rigantibus carpitur. Ea causa est, cur tenues reliquias jam sine nomine in mare emittat. Multis præter hos amnibus tota regio dividitur, sed ignobilibus, quia non adeo interfluunt. Cæterum quæ propiora sunt mari, Aquilones maxime deurrunt. Hi cohibiti jugis montium, ad interiora non penetrant, ita alendis temporum vices. Sed adeo in illa plaga mundus stas temporum vices mutat, ut, cum alia fervore Solis exæstant, Indiam nives obruant, rursusque, ubi cætera rigent, illic intolendus æstus existat. Nec cur, ulli se naturæ causa ingessit. Mare certe, quo alluitur, ne colore quidem abhorret a cæteris. Ab Erythro Rege inditum est nomen, propter quod ignari rubere aquas credunt. Terra lini ferax: inde plerique sunt vestes. Libri arborum teneri, haud secus quam ceræ literarum notas capiunt. Aves ad imitandum humanæ vocis sonum dociles sunt. Animalia insitata cæteris gentibus, nisi insecta. Eadem terra & rhinoceros alit, non generat. Elephantorum major est vis, quam quos in Africa domitant: & viribus magnitudo respondet. Aurum flumina vehunt, quæ leni, modicoque lapso segnes aquas ducunt. Gemmas, margaritasque mare litoribus infundit. Neque alia illis major opulentia causa est, utique posteaquam vitiorum commercium vulgare in exterarum gentes, quippe æstimant purgamenta æstantis pretii pretio, quod libido constituit. Ingenia hominum, sicut ubique, apud illos quoque locorum situs format. Corpora usque pedes carbaso velant: soleis pedes, capita linteis vinciunt. Lapilli ex auribus pendent. Brachia quoque, & lacertos auro colunt, quibus inter populares aut nobilitas, aut opes eminent. Capillum pectunt sæpius, quam tonsent. Mentum semper intonsum est, reliquam oris cutem ad levitatem exæquant. Regum tamen luxuria, quam ipsi magnificentiam appellant, supra omnium gentium vitia. Cum Rex se in publico conspici patitur, thuribula argentei ministri ferunt, totumque iter, per quod ferendum, odoribus complent. Aurea lætica margaritis circumpendentibus recubat. Distincta sunt auro, & purpura carba, quæ indutus est. Læticam sequuntur armati, corpori quoque culto.

custodes. Inter quos ramis aves pendent, quas cantu ferriis rebus obstrepere docuerunt. Regia auratas columnas habet; totas eas vitis auro cæata percurrit, aviumque, quarum visu maxime gaudent, argenteæ effigies opera distinguunt. Regia aduentibus patet. Cum capillum perit, atque ornat, tunc responsa legationibus, tunc iura popularibus reddit. Dempis soleis, odoribus illinuntur pedes. Venatus maximus labor est, inclusa vivario animalia inter vota, cantusque pellicum figere. Binum cubitorum sagittæ sunt, quas emittunt majore nisu, quam effectu: quippe telum, cujus in levitate vis omnis est, inhabili pondere oneratur. Breviora itinera equo conficit. Longior ubi expeditio est, elephantum vehunt currum: & tantarum belluarum corpora tota contegunt auro. Ac, ne quid perditis moribus desit, lecticis aureis pellicum longus ordo sequitur. Separatum a Regina ordine agmen est, æquatque luxuria. Fœminæ epulas parant. Ab iisdem vinum ministratur, cujus omnibus Indis largus est usus. Regem mero, somnoque sopitum in cubiculum pellices referunt, patrio carmine noctium invocantes Deos. Quis credat, inter hæc vitia, curam esse sapientiæ? Unum agreste, & horridum genus est, quos Sapientes vocant. Apud hos occupare fatidicem, pulchrum: & vivos se cremari jubent, quibus aut segnis ætas, aut incommoda valetudo est. Expectatam mortem pro dedecore vitæ habent. Nec ullus corporibus, quæ senectus solvit, honos redditur. Inquinari putant ignem, nisi qui spirantes recipit. Illi, qui in urbibus publicis moribus degunt, siderum motus scite spectare dicuntur, & futura prædicere. Nec quenquam admovere lethi diem credunt, cui expectare interrito liceat. Deos putant, quidquid colere cœperunt, arbores maxime, quas violare capitale est. Menses in quinos denos descripserunt dies. Anni plena spatia servant. Lunæ cursu notant tempora, non ut plerique, cum orbem sidus implevit, sed cum se curvare cœpit in cornu. Et idcirco breviores habent menses, qui spatium eorum ad hunc Lunæ modum dirigunt. Multa & alia trahuntur, quibus morari ordinem rerum haud sane operæ pretium videbatur.

CAPUT XVIII.

Indiam partim deditione, partim vi, & armis occupat.

Icitur Alexandro fines Indiæ ingresso gentium suarum Reguli occurrerunt, imperata facturi, illum tertium Jove genitum ad ipsos pervenisse memorantes. Patrem Liberum, atque Herculem fama cognitos esse, ipsum coram adeste, cernique. Rex benigne exceptos sequi iussit, iidem itinerum ducibus usus. Cæterum, cum amplius nemo occurreret, Hephæstionem, & Perdiccam cum copiarum parte præmisit ad subigendos, qui avertarentur Im-

Imperi
vigila
citus.
xere na
conjunct
quitatur
currerunt
Jam su
rem in
præcepti
obsideb
bus, fa
bus in

Nyse
Exe

Inde
ni
positis
rore c
latum
quæ
Vetula
dere
mum
audit
plos
copia
tentat
aliis
perit
sit
Libe
go e
cola
tiam
situ
miso
ra,
ma
sua
La
syl
via
deo
ba
sid
lef
fit

C A P U T X I X.

Inde domita ignobili gente , ad Nyfam urbem pervenit . Forte castris ante mœnia ipsa in sylvestri loco positis , nocturnum frigus vehementius , quam alias horrores corpora affecit , opportunumque remedium ignis oblatum est . Cæsis quippe sylvis flammam excitaverunt : quæ igni alita , oppidanorum sepulchra comprehendit : vetusta cedro facta erant , conceptumque igæm late fudere , donec omnia solo æquata sunt . Et ex urbe primum canum latratu , deinde etiam hominum fremitus auditus est . Tum & oppidani hostem , & Macedones ipsos ad urbem venisse cognoscunt . Jamque Rex eduxerat copias , & mœnia obsidebat , cum hostium qui disserimtentaverant , obruti telis sunt . Alii ergo dedicationem aliis pugnam experiri placebat ; quorum dubitatione compta , circumfideri tantum eos , & abstineri cædibus justis ; tandemque obsidionis malis fatigati dedidere se . Alii Libero Patre conditos se esse dicebant , & vera hæc origo erat . Sita est sub radicibus montis , quem Meroniam colæ appellabant . Inde Græci mentiendi traxere licentiam , Jovis semine Liberum Patrem esse calatum . Praefitu montis cognito ex incolis , cum toto exercitu , Ramissis commeatibus , verticem ejus ascendit . Multa hederarum , vitisque toto gignitur monte . Multæ perennes aquæ salubresque pomorum quoque varii , salubresque succi fulmanant . Pomorum seminum fruges humo nutritur . Lauri , bacæque , & multa in illis rupibus ægrestis sylva . Credo equidem , non divino instinctu , sed lascivia esse provectos , ut passim hederæ , ac vitium similes deciperent , redimitique fronde toto nemore similes bacchantibus vagarentur . Vocibus ergo tot millium perfidem memoris ejus Deum adorantium juga montis , & festaque resonabant , cum orta licentia a paucis , (ut fassus) in omnes se repente vulgasset . Quippe velut in di-

dia pace, per herbas, congestamque frondem prostraverant corpora. Et Rex fortuitam licentiam non averſatus, large ad epulas omnibus præbitis, per decem dies Libero Patri operatum habuit exercitum. Quis neget, eximiam quoque gloriam sæpius fortunæ, quam virtutis esse beneficium? Quippe ne epulantes quidem, & sopitos mero aggredi ausus est hostis, haud secus bacchantium, ululantiumque fremitu perterritus, quam si præliantium clamor esset auditus. Eadem felicitas ab Oceano revertentes temulentos, comessantesque protexit.

CAPUT XX.

Varias urbes, & regiones expugnat: inter has Mazagas, & Cleophen Reginam. Rex vulneratus sensit se hominem esse.

Hinc ad regionem, quæ Dædala vocatur, perventum est. Deseruerant incolæ sedes, & in avios, sylvestresque montes confugerant. Ergo Acadera transit, æque vasta, & destituta incolentium fuga. Itaque rationem belli necessitas mutavit. Divisis enim copiis, pluribus simul locis arma ostendit: oppressisque, & qui non expectaverant hostem, omni clade perdomiti sunt. Ptolemæus plurimas urbes, Alexander maximas cepit; rursusque, quas distribuerat copias, junxit. Superato deinde Choaspe amne, Cænon in obsidione urbis opulentæ (Beziram incolæ vocant) reliquit: ipse ad Mazagas venit, nuper Affacano, cujus Regnum fuerat) demortuo. Regioni, ubique præerat mater ejus Cleophes. Triginta millia peditum tuebantur urbem, non situ solum, sed etiam opere munitam. Nam, qua spectat Orientem, cingitur amne torrenti, qui præruptis utrinque rupibus aditum ad urbem impedit. Ab Occidente, & a Meridie, velut de industria, rupes præaltas admolita natura est: infra quas cavernæ, & voragines longa vetustate in altum cavatæ jacent, quaque desinunt, fossa ingentis operis obiecta est. Triginta quinque stadia murus urbem complectitur, cujus inferiora saxo, superiora cruento latere sunt structa. Lateri vinculum lapides sunt, quos interposuere, ut duriori materiæ fragilis incumberet, simulque terra humore diluta, ne tamen universa consideret, interpositæ erant trabes validæ, quibus injecta tabulata muros & tegebant, & pervios fecerant. Hæc munimenta contemplantem Alexandrum, consiliiq; incertum (quia nec cavernas, nisi aggere poterat implere, nec tormenta aliter muris admoveere) quidam e muro sagitta percussit. Forte in suram incidit telum, cujus spiculo evulso admodum equum iussit: quod vestitus, ne obligato quidem vulnerere, haud segnius destinata exequabatur. Cæterum, cum cruentum penderet, & cruento siccato frigescentis vulneris aggravaret dolorem, dixisse fertur, se quidem Jovis filium

filium dici, sed corporis ægri vitia sentire. Non tamen ante se recepit in castra, quam cuncta perpexit, & que fieri vellet, edixit. Ergo, sicut imperatum erat, alii extra urbem tecta demoliebantur, ingentemque vim materiæ faciendo aggeri detrahebant; alii magnarum arborum stipites cumulis, ac moles saxorum in cavernas deniciebant. Jamque agger æquaverat summæ fastigium terræ. Itaque turres erigebantur, quæ opera ingenti militum ardore intra nonum diem absoluta sunt. Ad ea visenda Rex, nondum obducta vulnere cicatrice, processit, laudatque militibus, adinoveri machinas iussit, e quibus ingens vis telorum in propugnatores effusa est. Præcipue rudes talium operum terrebant mobiles turres: tantasque moles nulla ope, quæ cereretur, adductas, Deorum numine agi credebant. Pila quoque muralia, & excussas tormentis prægraves hastas, negabant convenire mortalibus. Itaque desperata urbis tutela, concessere in arcem. Inde, quia nihil obsessis præter deditionem placebat, Legati ad Regem descenderunt, veniam petitusi. Qua impetrata, Regina cum magno nobilium foeminarum grege aureis pateris vina libantium processit. Ipsa genibus Regis parvo filio admoto, non veniam modo, sed etiam pristinae fortunæ impetravit decus: quippe appellata est Regina. Et credere quidam, plus formæ, quam miserationi datum. Puero quoque certe, postea ex ea utcumque genito, Alexandro nomen fuit.

C A P U T XXI.

Novam occupat: Petram Aornin describit Cursius, quam obsidet Rex. Fugiant obsessi, & trucidantur. Usque ad Indum penetra.

Hinc Polypercon ad urbem Novam cum exercitu missus, inconditos oppidanos prælio vicit, intra munimenta compulso sequutus, urbem in deditionem relinquit. Multa ignobilia oppida incolæ armati Petram Aornin nomine occupaverunt. Hanc ab Hercule frustra obsessam esse, terræque motu coactum absistere, famæ vulgaverat. Inopem consilii Alexandrum, quia undique præceptis, & abrupta rupes erat, senior quidam peritus locorum cum duobus filiis adiit, si pretium operi esset, aditum se monstraturum esse promittens. Octoginta talenta constituit se daturum Alexander, & altero ex juvenibus obside retento, ipsum ad exequenda, quæ obtulerat, dimisit. Leviter armatis dux datus est Mullinus scriba Regis. Hos enim circuitu, qui fallerent hostem, in summum jugum placebat evadere. Petra non, ut pleraque, mollicis, ac mollibus clivis in summæ fastigium crevit, sed in metæ maxime

vero nocte tympanorum quidem strepitus desierat audiri, cæterum ex tota Petra faces refulgebant, quas accenderant Barbari, ut tutior esset ipsis fuga obscura nocte per invia saxa cursuris. Rex, Balacro, qui specularetur, præmisso, cognoscit Petram fuga Indorum esse desertam: tum dato signo, ut universi conclamarent, incompõsite fugientibus metum incussit, multique, tanquam adesset hostis, per lubrica saxa, perque invias cotes præcipitati occiderunt. Plures aliqua membrorum parte mulctati, ab integris deserti sunt. Rex locorum magis, quam hostium victor, tamen magnæ victoriæ sacrificiis, & cultu Deum satisfecit. Aræ in Petra locatæ sunt Minervæ, Victoriæque. Ducibus itineris, quos subire iusserat leviter armatos, etsi promissis minora præstiterant, pretium cum fide redditum est. Petræ, regionisque ei adjunctæ, Sofocosto tutela permissa. Inde processit Echobazima. Et, cum angustias itineris obfideri viginti millibus armatorum ab Erycæ quodam comperisset, gravius agmen exercitus Cæno ducendum modicis itineribus tradidit. Ipse prægressus cum funditore ac sagittario, deturbatis, qui obfederant saltum, sequentibus se copiis viam fecit. Inde sive odio Ducis, sive gratiam victoris Regis initiuri, Erycen fugientem adorti interemerunt, caputque ejus, atque arma ad Alexandrum detulerunt. Ille facto impunitatem dedit, honorem denegavit exemplo.

C A P U T XXII.

Omphin, seu Taxilem Regem in fidem recipit. Certant muneribus, quibus offensi Macedones.

Hinc ad flumen Indum sextis decimis castris pervenit, omniaque, ut præceperat, ad trajiciendum præparata ab Hephæstione reperit. Regnabat in ea regione Omphis, qui patri quoque fuerat auctor dedendi Regnum Alexandro, & post mortem parentis Legatos miserat, qui consulerent eum, regnare se interim vellet, an privatum opperiri ejus adventum: permissoque, ut regnaret, non tamen jus datum usurpare sustinuit. Is benigne quidem exceperat Hephæstionem, gratuitum frumentum copiis ejus admensus: non tamen ei occurrerat, ne fidem ullius, nisi Regis experiretur. Itaque venienti obviam cum armato exercitu egressus est. Elephantum quoque per modica intervalla militum agmini immixti, procul castellorum fecerant speciem. Ac primo Alexander non socium, sed hostem adventare credebat. Jamque & ipse arma milites capere, & equites discedere in cornua iusserat, paratos ad pugnam. At Indus, cognito Macedonum errore, jussu subfistere cæteris, ipse concitat equum, quo vehebatur. Idem Alexander quoque fecit, sive hostis, sive amicus occurreret, vel sua virtute, vel illius fide tutus. Coive-

re, quod ex utriusque vultu posset intelligi, amicis animis, ceterum sine interprete non poterat conferri sermo. Itaque adhibito eo, Barbarus occurrisse se dixit cum exercitu, totas Imperii vires protinus traditurum, nec expectasse, dum per nuntios daretur fides. Corpus suum, & Regnum permittere illi, quem sciret gloriæ militantiæ, nihil magis, quam famam timere perfidiæ. Lætus simplicitate Barbari Rex, & dexteram fidei suæ pignus dedit, & Regnum restituit. LVI. elephanti erant, quos tradidit Alexandro, multaque pecora eximie magnitudinis, tauros ad tria millia, pretiosum in ea regione, acceptumque animis regnantium armentum. Quærenti Alexandro, plures agri cultores haberet, an milites, cum duobus Regibus bellanti sibi, majore militum, quam aggressum manu opus esse respondit. Abisares, & Porus erant: sed in Poro eminebat auctoritas. Uterque ultra Hydaspem amnem regnabat. Et belli fortunam, quisquis arma inferret, experiri decreverat. Omphis, permittente Alexandro, & Regum insigne sumpsit, & more gentis suæ nomen, quod patris fuerat, Taxilem appellavere populares, sequente nomine Imperium, in quemcunque transiret. Ergo, cum per triduum hospitaliter Alexandrum accepisset, quarto die, & quantum taliter Alexandrum accepisset, quarto die, & quantum trimenti copiis, quas Hephæstion duxerat, præbitum a se esset, ostendit, & aureas coronas ipsi, amicisque omnibus, præter hæc signati argenti octoginta talenta dono dedit. Quæ benignitate ejus Alexander miratus, & quæ is dederat, remisit, & mille talenta ex præda, quam veherat, adjecit, multaque convivia ex auro, & argento vasa, plurimum Persicæ vestis, triginta equos ex suis cum issem insignibus, quæis assueverant, cum ipsum veherent. Quæ liberalitas sicut Barbarum obstrinxerat, ita amicos ipsius vehementer offendit. E quibus Meleager super cœnam largiore vino usus, gratulari se Alexandro dixit, quod saltem in India reperisset diuinum talentis mille. Rex haud oblitus, quam ægre tulisset, quod Clytæ ob linguæ temeritatem occidisset, iram quidem tenuit, sed dixit, invictos homines nihil aliud, quam ipsorum esse tormenta.

CAPUT XXIII.

Abisares Rex deditur. Porus bellum cogitat. Desultores quidam capti ducuntur. Ad Hydaspem Alexander Porum habet obvium cum octoginta quinque elephantis, CCC. Curribus, XXX. millibus pedum. Describitur ipse Porus, & Hydaspes, & insula in illo.

- 13 **P** Ostero die Legati Abisaræ adiere Regem: omnia ditioni ejus, ita, ut mandatum erat, permittebant, firmitaque invicem fide remittuntur ad Regem. Porum quoque nominis sui fama ratus ad dedicationem posse con-

compelli, misit ad eum Cleocharem, qui denuncaret ei, ut stipendium penderet, & in primo finium suorum aditu occurreret Regi. Porus alterum ex his facturum sese respondit, ut intranti Regnum suum praesidio esset, sed armatus. Jam Hydaspem Alexander superare decreverat, cum Barzaentes defectionis Arachosii auctor, victus, trigintaque elephantis simul capti, perducuntur, opportunum adversus Indos auxilium. Quippe plus in bellis, quam in exercitu spei, aut virium illis erat. Gamaxusque Rex exiguae partis Indorum, qui Barzaenti se conjunxerat, victus adductus est. Igitur transtuga, & Regulo in custodiam dato, elephantis autem Taxili traditis ad amnem Hydaspem pervenit. In cujus ulteriore ripa Porus confederat, transitu prohibitorum hostem. Lxxxv. elephantos objecerat eximio corporum robore, utraque eos curus ccc. & peditum xxx. fere milia: in quibus erant sagittarii (sicut ante dictum est) gravioribus telis, quam ut apte excuti possent. Ipsum vehabat elephantus super ceteras belluas eminens: armaque auro, & argento distincta corpus raris magnitudinis honestabant. Par animus robori corporis, & quanta inter rudes poterat esse sapientia. Macedonas non conspectus hostium solum, sed etiam fluminis, quod transeundum erat, magnitudo deterrebat. Quatuor in latitudinem stadia diffusum profundo alveo, & nusquam vada aperiente, speciem vasti maris tacebat. Nec pro spatio aquarum late stagnantium impetum coercebat, sed quasi in arcem coeuntibus ripis, torrens, & elisum ferebatur, occultaque saxa ire esse ostendebant pluribus locis undae repercussae. Terribilior erat facies ripae, quam equi, virique compleverant. Stabant ingentes vistorum corporum moles, & de industria irritatae horrendo stridore aures fatigabant. Hinc hostis, hinc amnis, capacia quidem bonae spei pectora, & saepe se experta, improvise tamen pavore percusserant: quippe instabiles rates nec dirigi ad ripam, nec tuto applicari posse credebant. Erant in medio amne insulae crebrae, in quas Indii, & Macedones nantes, levatis super capita armis, transibant. Ibi levia praelia conferebantur, & uterque Rex parvae rei discrimine, summae experiebatur eventum.

CAPUT XXIV.

Duorum juvenum infelix audacia. Alexander Hydraspem superat.

Ceterum in Macedonum exercitu temeritate, atque audacia insignes tuere Symmachus, & Nicanor, notabiles juvenes, & perpetua partium felicitate ad spernendum omne periculum accensi: quibus ducibus, promptissimi juvenum lanceis modo armati transire in insulam, quam frequens hostis tenebat, multosque Indo-

rum nulla re magis, quam audacia armati, interemerunt. Abire cum gloria poterant, si unquam temeritas felix inveniret modum. Sed, dum supervenientes contemptim, & superbe quoque expectant, circumventi ab his, qui occulti enataverant, eninus obruti telis sunt. Qui effugerant hostem, aut impetu annis ablati sunt, aut voracibus impliciti. Eaque pugna multum fiduciam Pori erexit, cuncta cernentis e ripa. Alexander inops consilii tandem ad fallendum hostem talem dolum intendit. Erat insula in flumine amplior cæteris, sylvestris eadem, & tegendis insidiis apta. Fossa quoque præalta, haud procul a ripa, quam tenebat ipse, non pedites modo, sed etiam cum equis viros poterat abscondere. Ut igitur a custodia hujus opportunitatis oculos hostium averteret, Ptolemæum cum omnibus turmis obequitare iussit procul ab insula, & subinde Indos clamore terrere, quasi flumen tranaturus foret. Per complures dies Ptolemæus id fecit, eoque consilio Porum quoque agmen suum ei parati, quam se petere simulabat, coegit advertere. Jam extra conspectum hostis insula erat. Alexander in diversa parte ripæ statui suum tabernaculum iussit, asueratque comitari ipsam cohortem ante id tabernaculum stare, & omnem apparatus Regiæ magnificentiae hostium oculis de industria ostendi. Attalum etiam æqualem sibi, & haud disparem habitu oris, & corporis, utique cum procul videretur, veste Regia exornat, præbiturum speciem, ipsum Regem illi ripæ præsidere, nec agitare de transitu. Hujus consilii effectum primo morata tempestas est, mox adjuvit, incommoda quoque ad bonos eventus vertente fortuna. Tragicere amnem cum cæteris copiis in regionem insulæ, de qua ante dictum est, parabat, averso hoste in eos, qui cum Ptolemæo inferiorem obsederant ripam, cum procella imbrem vix sub testis tolerabilem effudit, obrutique milites nimbo, in terram refugerunt, navigiis, ratibusque desertis. Sed tumultuantium fremitus, obstrepentibus ripis, ab hoste non poterat audiri. Deinde momento temporis repressus est imber. Cæterum adeo spissæ intendere se nubes, ut conderent lucem, vixque colloquentium inter ipsos facies noscitur. Terrisset alium obducta nox caelo, cum ignoto amne navigandum esset, forsitan hoste eam ipsam ripam, quam cæci, atque improvidi, & ex periculo gloriam arcescentes petebant, occupante: obscuritatem, quæ cæteros terrebat, suam occasionem ratus, dato signo, ut omnes silentio ascenderent in rates, eam, qua ipse vehebatur, primam iussit expelli. Vacua erat ab hostibus ripa, quæ petebatur. Quippe adhuc Porus Ptolemæum tantum intuebatur. Una ergo navi, quam petre fluctus illiterat, hærente, cæteræ evadunt; armaque capere milites, & ire in ordinem iussit.

199

199

199

que Alexander contemplatus & Regem, & agmen Indorum, Tandem, inquit, par animo meo periculum video. Cum bestis simul, & cum egregiis viris res est. Intuensque Coenum, Cum ego, inquit, Ptolemao, Perdicaque, & Hephastione comitatus, in laevum hostium cornu imperium fecero, viderisque me in medio ardore certaminis, ipse in dextrum move, & turbatis signa infer. Tu, Antigone, & tu, Leonate, & Tauron, invehimini in mediam aciem, & urgebitis frontem. Hastæ nostræ prælongæ, & valide, non alias magis quam adversus belluas, victoresque earum usui esse poterunt. Deturbate eos, qui veniunt, & ipsas confodite. Anceps genus auxilii est, & in suos acrius furis. In hostem enim imperio, in suos pavore agitur. Hæc eloquutus, concitat equum primus. Jamque (ut destinatum erat) invaserat ordines hostium, cum Coenus ingenti vi in dextrum cornu invehitur. Phalanx quoque in mediam Indorum aciem uno impetu prorupit. At Porus, qua equitem invehi senserat, belluas agi iussit. Sed tardum, & pene immobile animal, equorum velocitatem æquare non poterat; nec sagittarum quidem ullus erat Barbaris usus. Quippe longas, & prægraves, nisi prius in terra statuerint arcum, cum haud satis apte, & commode imponunt: tum humo lubrica, & ob id impediende conatum, molientes ictus, celeritate hostium occupabantur. Ergo spreto Regis imperio, (quod fere fit, ubi turbatis acris metus, quam Dux imperare coepit) totidem erant Imperatores, quot agmina errabant. Alius jungere aciem, alius dividere, stare quidam, & nonnulli circumvehi terga hostium jubebant. Nihil in medium consulebatur. Porus tamen cum paucis, quibus metu potior fuerat pudor, colligere dispersos, obviis hosti ire pergit, elephantosque ante agmen suorum agi jubet. Magnum bellum iniecere terrorem, insolitusque stridor non equos modo, tam pavidum ad omnia animal, sed viros quoque, ordinesque turbaverat. Jam fugæ circumspiciebant locum paulo ante victores, cum Alexander Agrianos, & Thrakas leviter armatos, meliorem concursatione, quam cominus militem, emisit in belluas. Ingentem ii vim telorum iniecere & elephantis, & regentibus eos. Phalanx quoque instare constanter territis coepit. Sed quidam avidius persequuti, belluas in semet irritare vulneribus. Obtriti ergo pedibus earum, cæteris, ut parcius instarent, fuere documentum. Præcipue terribilis illa facies erat, cum manu arma, virosque corripere, & super se regentibus traderent. Anceps ergo pugna nunc sequentium, nunc fugientium elephantos, in multum diei varium certamen extraxit, donec securibus (id namque genus auxilii præparatum erat) pedes amputare coeperunt. Copidas vocant gladios leviter curvatos falcibus similes, quæ appetebant belluarum manus. Nec quidquam inexpectum, non mortis modo, sed etiam in ipsa morte novi

novi supplicii timor omittebat. Ergo elephanti vulnerebus tandem fatigati, suos impetu sternunt; & qui reixerant eos, præcipitati in terram ab ipsis obteneantur. Itaque pecorum modo magis pavidi, quam infesti, ultra aciem exigebantur, cum Porus destitutus a pluribus, tela multo ante præparata, in circumfusus ex elephanto suo cepit ingerere, multisque eminens vulneratis, expositus ipse ad ictus undique jectebatur. Novem jam vulnera hinc tergo, illinc pectore exceperat: multoque sanguine profuso, languidis manibus magis elapsa, quam excussa tela mittebat. Nec segnius bellua instincta rabie, nondum faucia, invehebatur ordinibus, donec restor belluæ Regum conspexit fluentibus membris, omnisque armis vix compotem mentis. Tum belluam in tugam concitat, sequente Alexandro. Sed equus ejus multis vulneribus contollis, deficientique procucuit, posito magis Rege, quam effuso. Itaque, dum equum mutat, tardius insequutus est. Interim frater Taxilis Regis Indorum præmissus ab Alexandro, monere cepit Porum ne ultima experiri perseveraret, dederetque se victori. At ille, quamquam exhaulæ erant vires, deficiebatque sanguis, tamen ad notam vocem excitatus, *Agnosco*, inquit, *Taxilis fratrem, Imperii, Regisque sui prodio-rem*: & telum, quod unum forte non effluserat, contorsit in eum, quod per medium pectus penetravit ad tergum. Hoc ultimo virtutis opere edito, fugere acrius cepit. Sed elephantus quoque qui multa exceperat tela, deficiebat. Itaque sistit tugam, peditemque sequenti hosti objecti. Jam Alexander consequutus erat, & pertinetia Pori cognita, vetabat resistentibus parci. Ergo undique & pedites, & in ipsum Porum tela congesta sunt, quæ tandem gravatus, labi ex bellua cepit. Indus, qui elephantum regebat, descendere eum ratus, more solito elephantum procumbere jussit in genua. Qui ut se submisit, cæteri quoque (ita enim instituti erant) demisere corpora in terram. Ea res & Porum, & cæteros victoribus tradidit. Rex spoliari corpus Pori, interemptum esse credens, jussit, & qui detraherent sorticam, vestemque, concurrere, cum bellua dominum tæri, & spoliantes cepit appetere, levatumque corpus ejus rursus dorso suo imponere. Ergo teris undique obscuruit, confossoque eo, in vehiculum Porus imponitur. Quem Rex ut vidit allevantem oculos, non odio, sed miseratione commotus, *Quæ, malum*, inquit, *amentia te cepit. verum mearum cognita fama, bellis fortissimè experiri, cum Taxiles esset in deditos clementia meæ tam propinquum tibi exemplum?* At ille. *Quoniam, inquit, percontans, respondebo ea libertate, quam interrogando fecisti. Neminem me fortissem esse censebam. Meas enim novæ vires, nondum expertus tuas fortissem esse te, bellis docuit eventus. Sed ne sic quidem parum felix sum, secutus tibi.* Rursus interrogatus, quid

ipse victorem statuere debere censeret, *Quod hic*, inquit, *dies tibi suadet, quo expertus es, quam caduca felicitas esset.* Plus monendo profecit, quam si precatus esset. Quippe magnitudinem animi ejus interritam, ac ne fortuna quidem infractam, non misericordia modo, sed etiam honore excipere dignatus est. Atque curavit, haud secus, quam si pro ipso pugnasset; confirmatum; contra spem omnium, in amicorum numerum recepit: mox donavit ampliore Regno, quam tenuit. Nec sine quidquam ingenium ejus solidius, aut constantius habuit, quam admirationem veræ laudis, & gloriæ. Simplicitas tamen famam æstimabat in hoste, quam in civitate: quippe a suis credebatur magnitudinem suam destrui posse, eandem clariorem fore, quo majores fuissent, quos ipse vicisset.

LIBER NONUS.

SYNOPSIS.

Interioriorem Indiam, visis passim gentibus, pervenit. Classen parat. Ingentes in saltibus serpentes, & rhinoceroses reperit. Canes miri ingenio pro munere accipit. Hortatur militem ad futura bella suscipienda; miles abnuat. Causas pro milite causam agit. Rex aut manus totius exercitus; aras finium, quos attigerat, monumentum ponit. Cœnimors. Niceam, & Bucephalam urbes conat. Suppleturum militum e Græcia accipit. Per flumen Acesinem portat copias, Oceanum adiutus. Ad Sobios Herculis posteritatem pervenit. Oxadracus, & Matlos expugnat. Miles in seditionem rursus vertitur, quam secat Rex. In oppido Oxadracum ultimum vite discrimen adit; agereque tandem expiunt. Oppidum exardit. Rex curatur. Amici hortantur, ne domiceps se tantis discriminibus obiciat, ab illius vita pendere vitam omnium. Respondet Alexander, & gloriæ suavitatem infinitam præferat. Græci Coloni circa Bactra, & Scythias, relictis & locis, in patriam abeunt. Legatos aliarum gentium se contentum auarit. Dixi plus ab hoste procreatoris in vincit, acinde seipsum interficit. Lente gentes & Regis fides permittunt, alia vi subiguntur. Ptolomæi vulnus, periculum, & curatio. Classis in ore fluminis ad Oceanum ingens discrimen adit. Amaraque tunc proxime Oceanum, & in fluminis insulis æstu maris inundatis, omnes vita periclitantur. Rex æstum lequutus, CCCC stadia procebitur in mare, inde vadit ad classen, que adversa fluctibus rex æstu militum expont. Alexander complures urbes conat. Nearchus, & Onesicritus nautarchi explorant Oceanum. Alexander copias terrestri itinere reducit. Incidunt in Barbaros, & ultimam patiuntur famem: inde in mortos, & mori dantur multi. Rex commotum aliunde curat. Tandem omnis redit felicitas. Imittatur Rex Bucechi triumphum. Aspasten Carmanie Satrapen interficit.

Hortatur militem ad persequendum bellum spe prædæ. Duas urbes ad Hydaspem constituit. Donat fortis præmiis. Abisares deditionem reformidat. Rex ad interiorum Indiam transiit.

Alexander tam memorabili victoria latus, qua sibi Orientis fines apertos esse censebat, Soli victimis caelis, milites quoque, quo promptioribus animis relictis, qua belli munia obirent, pro conditione laudatos docuit, quidquid Indis virium fuisset, illa dimicatione prostratum, cæteram optimam prædam fore, celebratasque opes in ea regione erigere, quam peterent: proinde jam villas, & obsoleta esse spolia de Persis: gemmis margaritisque, & auro atque ebore Macedoniam, Græciamque, non suas tantum domos, repleturum. Avidi milites & pecunie, & gloriæ, simul, quia nunquam affirmatio ejus scellerat eos, pollicentur operam. Dimissisque cum bona spe, navigia ædificari jubet, ut cum totam Asiam percurrisset, finem terrarum mare inviseret. Multa materia navalis in proximis montibus erat, quam cadere aggregiti, magnitudinis insuitatæ reperere serpentes. Rhinoceros quoque, rarum alibi animal, in iisdem montibus erant. Cæterum hoc nomen belluis eis inditum a Græcis, sermonis ejus ignari aliud lingua sua usurpant. Rex duabus urbibus conditis in utraque fluminis, quod superaverat, ripa, copiarum Duces coronis, & mille aureis singulos donat. Cæteris quoque proportionem, aut gradu, quem in militia obtinebant, aut navatæ operæ, honos habitus est. Abisares, qui prius, quam cum Poro dimicaretur, Legatos ad Alexandrum miserat, rursus alios mitti, pollicentes omnia facturum, quæ imperasset, modo ne cogere corpus suum dedere. Neque enim aut sine Regio Imperio victurum, aut regnaturum esse captivum. Cui Alexander nuntiari jussit, si gravaretur ad se venire, ipsum ad eum esse venturum.

CAPUT II.

Interioris Indiæ descriptio. Rex multas gentes partim vi, partim ulso deditas recipit.

Hinc Poro, amneque superato, ad interiora Indiæ procedit. Sylvas erant prope in immensum spatium diffuse, procerisque, & in eximiam altitudinem editis arboribus umbrosæ. Plerique rami instar ingentium stipitem flexi in humum, rursus qua se curvaverant, erigebantur, adeo, ut species esset non rami relictæ, sed arboris ex sua radice generatæ. Cæliternæ penes salubris. Quippe & vini Solis umbræ levant, & aquæ large manant e fontibus. Cæterum hic quoque fer.

serpentium magna vis erat, squamis fulgorem auri red-
dentibus. Virus haud ullum magis noxium est. Quippe
morsum praesens mors sequebatur, donec ab incolis re-
medium oblatum est. Hinc per deserta ventum est ad
flumen Hydraotem. Junctum erat flumini nemus opa-
cum arboribus alibi inusitatis, agrestiumque pavonum
multitudine frequens. Catris inde motis, oppidum haud
procul positum corona capit, obsidibusque acceptis, sti-
pendium imponit. Ad magnam deinde (ut in ea regio-
ne) urbem pervenit, non muro solum, etiam palude
munitam. Caeterum Barbari vehiculis inter se junctis
dimicaturi occurrerunt. Alii tela, aliis hastae, aliis
secures erant. Transliebantque in vehicula strenuo sal-
tu, cum succurrere laborantibus suis vellent. Ac primo
insolitum genus pugnae Macedonas terruit, cum eminens
vulnerarentur. Deinde spreto tam incondito agmine,
ab utroque latere vehiculis circumfusi, repugnantes fodere
coeperunt. Et vincula, quae conferta erant, possit
inci, quo facilius singula circumvenirentur. Itaque
ostingentis suorum amissi, in oppidum refugerunt. Pos-
tremo die scalis undique admotis, muri occupantur. Pau-
cis pernicitas saluti fuit, qui cognito urbis excidio,
paludem tranavere, & in vicina oppida ingentem intule-
re terrorem, invictum exercitum, & Deorum profecto,
advenisse, memorantes. Alexander, ad vastandam eam
regionem Perdicca cum expedita manu missus, partem
copiarum Eumieni tradit, ut is quoque Barbaros ad de-
ditionem conpelleret. Ipse caeteros ad urbem validam,
in quam altiarum quoque confugerant incolae, duxit.
Oppidani, missis, qui Regem deprecarentur, ribblio
minus bellum parabant. Quippe orta seditio in diversis
consilia diduxerat vulgum. Alii omnia deditione potiora,
quidam nullam opem in ipsa esse ducebant. Sed dum
nihil in commune consulitur, qui deditioni immine-
bant, apertis portis hostem recipiunt. Alexander, quan-
quam belli auctoribus jure poterat irasci, tamen omni-
bus venia data, & obsidibus acceptis, ad proximam
deinde urbem castra movit. Obsides ducebantur ante
agmen; quos cum e muris agnoscerent, utpote gentis
eiusdem, in colloquium convocaverunt. Illi clementiam
Regis, simulque viam commemorando, ad deditionem
eos compulere. Caeterasque urbes simili modo deditas in
fidem accepit.

C A P U T III.

*Sophitis Regnum deditur. De canibus venaticis admi-
randa.*

Hinc in Regnum Sophitis perventum est. Gens,
ut Barbari, sapientia excellit, bonisque moribus
regitur. Genitos liberos non parentum arbitrio tollunt,
auntque, sed eorum, quibus praestandi infantum habi-
tum cura inadata est. Si quos segnes, aut aliquid mem-
bro.

brorum parte inutiles notaverunt, necari iubent. Nuptiis coeunt, non genere, ac nobilitate conjunctis, sed electa corporum specie: quia eadem æstimatur in liberis. Hujus gentis oppidum, cui Alexander admovent copias, ab ipso Sophite obtinebatur. Clausæ erant portæ, sed nulli in muris, turribusque se armati ostendebant. Du- bitabantque Macedones, deseruissentne urbem incolæ, an fraude se occulerent: cum subito patefacta porta, Rex Indus cum duobus adultis filiis occurrit, multum inter omnes Barbaros eminens corporis specie. Vestis erat auro, purpuraque distincta, quæ etiam crura vela- bat. Aureis solis iniecerat gemmas. Pendebant ex auri- bus insignes candore, & magnitudine lapilli. Baculum aureum berylli distinguebant. Quo tradito, precatus, ut solpes acciperet, se, liberosque, & gentem suam de- didit. Nobles ad venandum canes in ea regione sunt. Latratu assilire dicuntur, cum videre feram, leonibus maxime intenti. Horum vim ut ostenderet Alexandro, in conspectu leonum eximie magnitudinis iussit emitti, & quatuor omnino admovent canes. Qui celeriter occu- paverunt feram: cum ex ijs, qui allueverant talibus mi- nisterijs, unus canis leoni cum alijs in hærentis crus a- vellere, &, quia non sequebatur, ferro amputare cœ- pit; nec sic quidem pertinacia victa, rursus aliam par- tem secare instituit, & inde non segnius in hærentem, ferro subinde cædebat. Ille in vulnere feræ dentes mo- ribundus quoque infixerat. Tantam in illis animalibus ad venandum cupiditatem ingenerasse naturam memoriæ proditum est. Equidem plura transcribo, quam credo. Nam nec affirmare sustineo, de quibus dubito, nec sub- ducere, quæ accepi.

CAPUT IV.

Phegeles Rex deditur. Natura loci describitur, & Gan- ges fluvius, & Agrammes Rex potentissimus. Dubius Rex de milite, an esset sequuturus, concionem habet.

Relicto igitur Sophite in suo Regno, ad Ruvium Hypasim processit, Hephæstione, qui diversam re- gionem subegerat, conjuncto. Phegeles erat gentis pro- ximæ Rex, qui popularibus suis colere agros, ut assue- verant, iussis, Alexandro cum donis occurrit, nihil, quod imperaret, detrectans. Biduum apud eum susti- tit Rex: tertio die annum superare decreverat, transitu difficilem, non spatio solum aquarum, sed etiam saxis impeditum. Percontatus igitur Phegelem, quæ noscen- da erant, undecim dierum ultra flumen per vastas solitu- dines iter esse cognoscit, excipere deinde Gangem maxi- mum totius Indiæ fluminum, ulteriorem ripam colere gentes Gangaridas, & Pharrasios, eorumque Regem esse Agrammea, viginti millibus equitum, ducentisque pedi- tum

tum obfidentem vias, ad hæc quadrigarum duo millia trahere, & præcipuum terrorem elephantos, quos trium millium numerum explere dicebat. Incredibilia Regi omnia videbantur. Igitur Porum (nam cum eo erat) percontatur, an vera essent, quæ dicerentur. Ille vires quidem gentis, & Regni haud falso jactari affirmat, cæterum qui regnaret, non modo ignobilem esse, sed etiam ultimæ fortis: quippe patrem ejus tonforem vix diurno quæstu propulsantem famem, propter habitum haud indecorum, cordi fuisse Reginae, ab ea in propiorum ejus, qui tum regnasset, amicitia locum admodum, i. testæto eo per insidias, sub specie tutelæ litterarum ejus, invasisse Regnum, necatque pueris, hunc, qui nunc regnat, generatæ, invisum, vilemque populoribus, magis paternæ fortunæ, quam suæ memorem. Affirmatio Porum multiplicem animo Regis iniecerat curam. Hostem, belluasque spernebat, situm locorum, & vim fluminum extimescebat. Relegatus in ultimum penerum humanarum persequi terminum, & eripere, arduum videbatur. Rursus avaritiæ gloriæ, & insatiabilis cupido famæ, nihil invium, nihil remotum videri sinebat. Et interdum dubitabat, an Macedones tot emensis spatia terrarum, in acie, & in castris senes facti, per obiecta flumina, per tot naturæ obstantes difficultates, sequuturi essent. Abundantes, crustosque præca, n. agis parta frui velle, quam acquirenda fatigari. Non idem sibi, & militibus animi esse. Se totius orbis imperium mente complexum, adhuc in operum suorum primordio stare, militem labore defatigatum, proximum quemque fructum finito tandem periculo expetere. Vicit ergo cupido rationem: & ad concionem vocatis militibus, ad hunc maxime modum disseruit.

C A P U T V.

Suadet militi ultimum restare bellum. Elevat conceptionem de hostis potentia opinionem, laudat virtutem suorum. Nec tamen persuadet. Oritur omnium fletus.

Non ignoro, milites, multa, quæ terrere vos possent, ab incolis Indiæ per hos dies de industria esse jactata. Sed non est improvisa vobis mentium vanitas. Sic Cilicia fauces, sic Mesopotamia campos, Tigrim, & Euphratem, quorum alterum vado transivimus, alterum ponte, terribilem fecerant Persæ. Nunquam ad liquidum fama perducitur: omnia, illa præterite, majora sunt vero. Nostra quoque gloria, cum sit ex solido, plus tamen habet nominis, quam operis. Modo quis belluas offerentes maxium speciem, quis Hydaspen amnem, quis cætera audita majora, quam vero, sustinere posse credebatur? Olim hercule fuisse ex Asia, si vos fabulæ de bellare permisissent. Credisne elephantorum greges majores esse, quam usquam armentorum sunt? cum & rorura
sit

fit animal, nec facile capiatur, multoque difficiliter mitigetur. Atqui eadem vanitas copias peditum, equitumque numeravit. Nam flumen quo latius fusum est, hoc placidius stagnat. Quippe angustis ripis coercita, & in altiores alveum elisa, torrentes aquas invehunt: contra spatio alvei segnior cursus est. Præterea in ripa omne periculum est, ubi applicantes navigia hostis expectat. Ita quantumcumque flumen intervenit, idem susurum discrimen est evadentium in terram. Sed omnia ista vera esse fingamus. Utrumne vos magnitudo belluarum, an multitudo hostium terret? Quod pertinet ad elephantes, præsens habemus exemplum: in suos vehementius, quam in nos incurrerunt. Tam vasta corpora securibus, falcibusque mutilata sunt. Quid autem interest, totidem sint, quot Porus habuit, an tria millia, cum, uno, aut altero vulneratis, cæteros in fugam declinare videamus? Deinde paucos quoque commode regunt: congregata vero tot millia ipsa se elidunt, ubi nec stare, nec fugere potuerint, inhabiles vaforum corporum moles. Equidem sic animalia ista contempsi, ut, cum haberem, ipse non opposuerm, satis gnarus, plus fuis, quam hostibus periculi inferre. At enim equitum, peditumque multitudo vos commovet. Cum paucis enim pugnare soliti estis, & nunc primum inconditam sustinebitis turbam. Testis adversus multitudinem invicti Macedonum roboris Granicus amnis, & Cilicia inundata cruore Persarum, & Arbella, cujus campi devictorum a nobis ossibus strati sunt. Sero hostium legiones numerare cœpistis, posteaquam solitudinem in Asia vincendo fecistis. Cum per Heliespontum navigarem, de paucitate nostra cogitandum fuit. Nunc nos Scythæ sequuntur, Bactriana auxilia præsto sunt, Dahe, Sogdianique inter nos militant. Nec tamen illi turbe confido. Vestras manus intueor, vestram virtutem, rerum, quas gesturus sum, vadem, prædemque habeo. Quandiu vobiscum in acie stabo, nec meos, nec hostium exercitus numeravero. Vos modo animos mihi plenos alacritatis, ac fiduciæ adhibete. Non in limine operum, laborumque nostrorum, sed in exitu stamus. Pervenimus ad Solis ortum, & Oceanum, nisi obstat ignavia, inde victores, perdomito fine terrarum, revertemur in patriam. Nolite (quod pigri agricoltæ faciunt) maturos fructus per inertiam amittere e manibus. Majora sunt periculis præmia. Dives eadem, & imbellis est regio. Itaque non tam ad gloriam vos duco, quam ad prædam. Digni estis, qui opes, quas illud mare isoritus invehis, referatis in patriam. Digni, qui nihil inexpectum, nihil metu omissum relinquantis. Per vos, Gloriamque vestram, qua humanum fastigium exceditis, perque & mea in vos, & in me vestra merita, quibus invicti contendimus, deo, quæloque, ne humanarum rerum terminos adeuntem, alumnum, commiliconemque vestrum, ne dicam Regem, deseratis. Cætera vobis imperavi, hoc unum debitus sum. Es is vos rogo, qui nihil un-

quam vobis præcepi, quin primus me percussis obtulerim, qui sepe aciem clypeo meo texi, ne infringereis in manibus meis palmam, qua Herculem, Liberumque Patrem, si invidia abtulerit, equabo. Dato hoc precibus meis, & tandem obstinarum silentium rumpite. Ubi est ille clamor, alacritatis vestrae index? ubi est ille meorum Macedonum vultus? Non agnosco vos, milites, nec agnosci videor a vobis. Surda sandudum aures pulso. Aversos animos, & infractos excitare conor. Cumque illi in terram demissis capitibus tacere perseverarent, Nescio quid, inquit, imprudens in vos deliqui, quod me ne intueri quidem vultis. In solitudine mihi videor esse. Nemo respondet, nemo saltem negat. Quos alloquor? quid autem postulo vestram gloriam, & magnitudinem vindicamus? Ubi sunt illi quorum certamen paulo ante vidi, contendendum, qui potissimum vulnerati Regis corpus exciperent? Desertui, destitutus sum, hostibus deditus. Sed solus quoque ire perseverabo. Obsecrate me fluminibus, & beluis, & illis gentibus, quarum nomina horretis. Inveniam, qui desertum a vobis sequantur. Scythæ, Barbarique erunt mecum, hostes paulo ante, nunc milites nostri. Mori præstat, quam precario Imperatorem esse. Ite reduces domos, ire deserto Rege orantes. Ego hic a vobis desperare victorie, aut honeste mortis locum inveniam. Nec sic quidem ulli militum vox exprimi potuit. Expectabant, ut Duces, principesque ad Regem perfererent, vulneribus, & continuo labore militum fatigatis, non detestare munia, sed sustinere non posse. Cæterum Alii metu attoniti in terram ora deflexerant. Igitur primo fremitus sua sponte, deinde gemitus quoque oritur, paulatimque liberius dolor egeri cœpit, manantibus lacrymis, adeo ut Rex, ira in misericordiam versa, ne ipse quidem, quamquam cuperet, temperare oculis potuerit.

CAPUT VI.

Cænus respondet orationi Regis, & deprecatur loco exercitus longiorem militiam. Solvitur lacrymis concio. Rex indignatus includitur.

TAndem universa concione effusus flente, Cænus ausus est, cunctantibus cæteris, propius tribunal accedere, significans se loqui velle. Quem ut videre milites detrahentem galeam capiti, (ita enim Regem alloqui mos est) hortari cœperunt, ut causam ageret exercitus. Tum Cænus, *Viri prohibeant*, inquit, a nobis impias mentes, & profecto prohibent. Idem animus est tuis, qui fuit semper, ire, quo iusseris, pugnare, periclitari, sanguine nostro commendare posteritati tuum nomen. Proinde si perseveras, inermes quoque, & nudi, & exangues, uscumque tibi cordi est, sequimur, vel antecedimus. Sed, si audire vis non fictas tuorum militum voces,

VERUM

verum necessitate ultima expressas, præbe, quæst, pro-
pitias aures, imperium, atque auspicium tuum constantis-
sime sequutis, & quocunque pergis, sequuturis. Uici-
sti, Rex, magnitudine verum non hostes modo, sed etiam
milites. Quidquid mortalitas capere poterat, implevi-
mus. Emenfis maria, terrasque, melius nobis, quam
incolis omnia nosa sunt. Pense in ultimo mundi fine con-
sistimus. In alium orbem parvas iver, & Indiam quavis,
Indis quoque ignotam. Inter seras, serpentesque degen-
tes eruer ex latebris, & cubilibus suis experis, ut plu-
ra, quam Sol videt, victoria lustres. Digna prorsus co-
gitatio animo tuo, sed altior nostro. Virtus enim tua
semper in incremento eris; nostra vis in fine iam est.
Intuere corpora exanguia, tot perfossa vulneribus, tot
cicatricibus surpia. Jam tela hebetia sunt, jam arma
deficiunt. Vestem Persicam induimus, quia domestica sub-
vehi non potest. In externum degeneravimus cultum.
Quoto cuique lorica est? quis equum habet? Sube queri,
quam multos servi ipsorum persequuti sint, quid cuique
superst ex præda. Omnium victores, omnium inopes su-
mus. Nec luxuria laboramus, sed bello instrumenta belli
consumpsimus. Hunc tu pulcherrimum exercitum nudum
obscies belluis? Quarum ut multitudinem augeant de
industria Barbari, magnum tamen esse numerum etiam
ex mondatio intelligo. Quod si adhuc penetrare in In-
diam certum est, Regio a Meridie minus vasta est. Qua
subacta, licebit decurrere in illud mare, quod rebus hu-
manis terminum voluit esse naturæ. Cur circuitu peris
gloriam, quæ ad manum posita est? Hic quoque occurrit
Oceanus. Nisi maris errare, pervenimus, quo tua for-
tuna ducit. Hæc secum, quam sine te cum his loqui ma-
lui, non ut inrem circumstantis exercitus gratiam, sed
ut vocem loquentium potius, quam ut gemitum mur-
murantium audires. Ut Ræm orationi Cæus imposuit,
clamor undique cum ploratu oritur, Regem, patrem, do-
minum confusus appellantium vocibus. Jamque & alii
Duces, præcipueque seniores, quæ ob ætatem & excu-
satio honestior erat, & auctoritas major, eadem preca-
bantur. Ille nec castigare obsecratos, nec mitigare pot-
erat iratos. Itaque inops consilii defluit e tribunali,
claudique Regiam iussit, omnibus, præter affectos, adi-
re prohibitis.

CAPUT VII.

*Signat terminos expeditionis. Redis, qua venerat. Cens
mors. Ad Aælinum flumen novum supplementum acci-
pit. Duos Reges conciliat. Duo oppida condit. Classis
ad Sobios devenit.*

BIduum iræ datum est, tertio die processit. Erigique
duodecim alas ex quadrato saxo, monumentum ex-
pedi.

pediti
tendi
habiti
ti fal
mensu
Cœnu
quide
ration
visuru
rat, i
mentu
ditum
que r
tribus
Ocea
& Te
reliqu
boru
rum
equi
urbem
iustis
singul
subin

Sobio
co

P
rum
mor
obti
rag
stir
stac
pal
rip
cor
ter
ex
mo
seu
ted
ma
va
de
ri
de
tr

peditionis suæ, munimenta quoque castrorum iussit extendi, cubiliaque amplioris formæ, quam pro corporum habitu, relinqui, ut speciem omnium augeret, posteritati fallax miraculum præparans. Hinc repetens, quæ emensus erat, ad flumen Acesinem locat castra. Ibi forte Coenus morbo extinctus est. Cujus morte ingemuit Rex quidem, adiecit tamen, propter paucos dies longam orationem eum exorsum, tamquam solus Macedoniam visurus esset. Jam in aqua clasis, quam ædificari iusserrat, stabat. Inter hæc Memnon ex Thracia in supplementum equitum vi. millia, præter eos ab Harpalo petitum septem millia adduxerat, arinaque viginti quinque millia auro, & argento cælata pertulerat: quæ distributis, vetera cremari iussit, mille navibus aditurus Oceanum. Discordes, & vetera odia retractantes Porum, & Taxilem Indiæ Reges, summo in ædificanda classe amorum studio usus. Oppida quoque duo condidit, quorum alterum Nicaam appellavit, alterum Bucephalon, equi, quem amiserat, memoriæ, ac nomini dedicans urbem. Elephantis deinde, & impedimentis terra sequi iussit, secundo anno defluxit, quadraginta ferme stadia singulis diebus procedens, ut opportunis locis exponi subinde copię possent.

CAPUT VIII.

Sobios describit. Rex oppida vi occupat. Per fluminem concursum in vortices abripitur, & tantum non haerit.

Perventum erat in regionem, in qua Hydaspes amnis 4 Acesini committitur. Hinc decurrit in fines Sobiorum. Hi de exercitu Herculis majores suos esse commemorant, agros relictos esse, cepisse sedem, quam ipsi obtinebant. Pelles ferarum pro veste, & aua pro telo erant. Multaque, etiam cum Græci mores exolevisset, stirpis ostendebant vestigia. Hinc exsensione facta, CCL. stadia processit. Depopulatusque regionem, oppidum caput ejus coronæ cepit. XL. petitum millia alia gens in ripa fluminis opposuerat, quæ, annæ superato, in tugam compulsi, inclusosque moribus expugnat. Puberes interfecti sunt, cæteri venerunt. Alteram deinde urbem expugnare adortus, magnæque vi defendentium pulsus, multos Macedonum amisit. Sed, cum in obsidione perseverasset, oppidani, desperata salute, ignem subiecere cædis, se quoque, ac liberos, coniugesque incendio cremant. Quod cum ipsi augerent, hostes extinguere, nova forma pugne erat. Delebant incolæ urbem, hostes defendebant. Adeo etiam naturæ jura bellum in contrarium mutat. Arx erat oppidi intacta, in qua præsidium dereliquit. Ipse navigio circumvectus est arcem. Quippe tria flumina tota India præter Gangem maxima, munimenta

mento arcis applicant undas. A Septentrione Indus aluit, a Meridie Acesines Hydaspis confunditur. Cæterum amnium coitus maritimis similes fluctus movet. Multoque, ac turbido limo, quod aquarum concursu subinde turbatur, iter, qua meant navigia, in tenuem alveum cogitur. Itaque, cum crebri fluctus se inveherent, & navium hinc proras, hinc latera pulsarent, subducere nautæ cœperunt. Sed ministeria eorum hinc metu, hinc prærapida celeritate fluminum occupantur. In oculis duo majora omnium navigia submersa sunt: leviora, cum & ipsa nequirent regi, in ripam tamen innoxia expulsa sunt. Ipse Rex in rapidissimos vortices incidit, quibus intorta navis obliqua, & gubernaculi impatiens agebatur. Jam vestem detraxerat corpori, projecturus semet in flumen, amicique, ut exciperent eum, haud procul nabant. Apparebatque anceps periculum tam nataturi, quam navigare perseverantis. Ergo ingenti certamine concitant remos, quantaque vis humana esse poterat, admota est, ut fluctus, qui se invehebant, everberarentur. Fandi crederes undas, & retro gurgites cedere. Quibus tandem navis erepta, non tamen ripæ applicatur, sed in proximum vadum illiditur. Cum amne bellum fuisse crederes. Ergo, aris pro numero fluminum politis, sacrificioque facto, triginta stadia processit.

CAPUT IX.

Ad Oxidracas, & Malios accedit. Seditiōnem militarem compefcit.

INde ventum est in regionem Oxidracarum, Mallorumque. Quos alias bellare inter se solitos, tunc periculi societas junxerat. Novem millia juniorum peditum in armis erant, præter hos equitum decem millia, non-gentæque quadrigæ. At Macedones, qui omni discrimine jam defunctos se se esse crediderant, postea quam integrum bellum cum ferocissimis Indiæ gentibus superesse cognoverunt, improvise metu territi, rursus seditiosis vocibus Regem increpare cœperunt. Gangem amnem, & quæ ultra essent, coactos transmittere, non tamen finisse, sed mutasse bellum. Indomitæ gentibus se objectos, ut sanguine suo aperirent ei Oceanum. Trahi extra sidera, & Solem, cogique adire, quæ mortalium oculis natura subluxerit. Novis identidem armis novos hostes existere. Quos ut omnes fundant, fugentque, quod præmium ipsos manere? caliginem, ac tenebras, & perpetuam noctem profundo incubantem, repletum immanium belluarum gregibus fretum, immobiles undas, in quibus emoriens natura defecerit. Rex non sua, sed militum sollicitudine anxius, concione advocata, docet, imbelles esse, quos metuant. Nihil deinde præter has gentes ob stare, quo minus terrarum spatia emenari, ad finem si-

mul mundi, laborumque perveniant. Cessisse illis metuentibus Gangem, & multitudinem nationum, quæ ultra amnem essent, declinasse iter eo, ubi par gloria, minus periculum esset. Jam prospicere se Oceanum, jam perflare ad ipsos auram maris. Ne inviderent sibi laudem, quam peteret. Herculis, & Liberi Patris terminos transire. Ipsos Regi suo parvo impendio immortalitatem famæ daturos. Paterentur se ex India redire, non fugere. Omnis multitudo, & maxime militaris, mobili impetu fertur. Ita seditionis non remedia, quam principia majora sunt. Non alias tam alacer clamor ab exercitu est redditus, jubentum, ducere Diis secundis, & æquaret gloria, quos æmularetur. Lætus his acclamationibus ad hostes protinus castra movit.

C A P U T X.

Hostes fugat. Oppidum obsidet. Ultimam vitæ dilectionem, contempto Vate, adit. Solus in oppidum hostile desiliens, egre tandem per suos jam saucius eripitur. Hostes internecione delentur.

Validissimæ Indorum gentes erant, & bellum impigre parabant: Ducemque ex natione Oxydracaram spectatæ virtutis elegerant, qui sub radicibus montis castra posuit, lateque ignes, ut speciem multitudinis augeret, ostendit, clamore quoque, ac sui moris ululatu identidem acquiescentes Macedonas frustra terrore conatus. Jam lux appetebat, cum Rex fiducæ, ac spei plenus, alacres milites arma capere, & exire in aciem jubet. Sed metu ne, an seditione oborta inter ipsos, subito profugerunt Barbari. Certe avios montes, & impeditos occupaverunt. Quorum agmen Rex frustra persequutus, impetimenta cepit. Perventum deinde est ad oppidum Oxydracaram, in quod plerique confugerant, haud maiore fiducia necnium, quam armorum. Jam admovebat Rex, cum Vates monere eum cœpit, ne committeret, aut certe disferret obsidionem: vitæ ejus periculum ostendi. Rex Demophoonta (is namque Vates erat) intuens, *Si quis, inquit, re arti suæ insentum, & extra spectantem sic interpellat, non dubitem, quin incommodus, ac molestus videri tibi possit.* Et, cum ille ita proflus futurum respondisset, *Cessasse, inquit, tanta res, non pecudem fibras, ante oculos habenti, ullum esse majus impedimentum, quam latrem superstitione captum.* Nec diutius, quam respondit, moratus, admoventi jubet scalas: cunctantibusque cæteris, evadit in murum. Angusta muri corona erat. Non pinna, sicut alibi, fastigium ejus distinxerant, sed perpetua lorica obducta transitum sepebat. Itaque Rex hærebat magnis, quam stabat in margine, clypeo undique incidentia tela prepalians. Nam ubique eminus ex turribus petebatur. Nec subire milites poterant, quia superne vi telorum obruebantur. Tandem magnitudinem periculi pudor vicit. Quippe cer-

pe cernebant cunctatione sua dedi hostibus Regem. Sed festinando morabantur auxilia. Nam, dum pro se quisque certat evadere, onerare scalas: quibus non sufficientibus, devoluti unicam spem Regis sefellerant. Stabat enim in conspectu tanti exercitus, velut in solitudine destitutus. Jamque lævam, qua clypeum ad ictus circumferebat, lassaverat, clamantibus amicis, ut ad ipsos desiliret, stabantque excepturi, cum ille rem ausus est incredibilem, atque inauditam, multoque magis ad famam temeritatis, quam gloriæ, insignem. Namque in urbem hostium plenam præcipiti saltu semet ipse immisit, cum vix sperare posset, dimicantem certe, & non inultum esse moriturum. Quippe, antequam assurgeret, opprimi poterat, & capi vivus. Sed forte ita libaverat corpus, ut se pedibus exciperet. Itaque stans init pugnam. Et, ne circumiri posset, fortuna providerat. Vetus arbor haud procul muro ramos multa fronde vestitos, velut de industria Regem protegentes, objecerat. Hujus spatioso stipiti, ne corpus circumiri posset, applicuit, clypeo tela, quæ ex adverso ingerebantur, excipiens. Nam, cum unum procul tot manus peterent, nemo tamen audebat propius accedere. Missilia ramis plura, quam clypeo incidebant. Pugnabat pro Rege primum celebrati nominis fama, deinde desperatio, magnum ad honeste moriendum incitamentum. Sed, cum subinde hostis afflueret, jam ingentem vim telorum exceperat clypeo, jam galeam saxa perfrigerant, jam continuo labore gravia genua succiderant. Itaque contemptim, & incaute, qui proximi steterant, incurrerunt. E quibus duas gladio ita excepit, ut ante ipsum exanimis procumberent. Nec cuiquam deinde propius incessendi eum animus fuit. Procul jacula, sagittasque mittebant. Ille ad omnes ictus expositus, ægre jam exceptum poplitibus corpus tuebatur, donec Indus duorum cubitorum sagittam (namque Indis, ut ante diximus, hujus magnitudinis sagittæ erant) ita excussit, ut per thoracem paulum super latus dexterum infingeretur. Quo vulnere afflictus, magna vi sanguinis emicante, remisit arma moribundo similis, adeoque resolutus, ut ne ad vellendum quidem telum sufficeret dextera. Itaque ad expoliandum corpus, qui vulneraverat, alacer gaudio accurrit. Quem ut injicere corpori suo manus sensit, credo, ultimi dedecoris indignitate commotus, linquentem revocavit animum, & nudum hostis latus subjecto mucrone hausit. Jacebant circa Regem tria corpora, procul stupentibus cæteris. Ille, ut, antequam ultimus spiritus deficeret, dimicans jam exstingueretur, clypeo se allevare conatus est: & postea quam ad contitendum nihil supererat virium, dextera impendentes ramos complexus, tentabat assurgere. Sed ne sic quidem potens corporis, rursus in genua procumbit, manu provocans hostes, si quis congredi auderet. Tandem Peucestes per aliam oppidi partem, deturbatis propugnatoribus

bus m
specto
um su
Subit
stonus
gem e
runt
multi
edita
fossus
natus
gravi
Jam
um
viter
erat
perli
que
rum
Inde
deru
citu
esse
ræ
huic
Sed
misi
pon
par

Vu
a

R
sci
in
po
se
Q
se
se
b
de
se
Q
P
C
ti

bus muri, vestigia persequens Regis supervenit. Quo conspecto, Alexander jam non vitæ suæ, sed mortis solatio supervenisse ratus, clypeo fatigatum corpus excepit. um supervenisse ratus, clypeo fatigatum corpus excepit. Subit inde Timæus, & paulo post Leonatus: huic Aristonius supervenit. Indi quoque, cum intra moenia Regem esse comperissent, omnis cæteris, illuc concurrerunt, urgebantque protegentes. Ex quibus Timæus, multis adverso corpore vulneribus acceptis, egregieque edita pugna cecidit. Peucestes quoque tribus jaculis confossus, non se tamen secuto, sed Regem turbatur. Leonatus, dum avide ruentes Barbaros submovet, cervice graviter icta, semianimis procubuit ante Regis pedes. Jam & Peucestes vulneribus fatigatus submiserat clypeum. In Aristono spes ultima hærebat. Hic quoque graviter saucius tantam vim hostium ultra sustinere non potuit. Inter hæc ad Macedonas, Regem occidite, fama perlata est. Terruisset alios, quod illos incitavit. Namque periculi omnis immemores dolabris perfringere murum, & qua moliti erant aditum, irrupere in urbem. Indolque plures fugientes, quam congregi ausos, occiderunt. Non senibus, non foeminis, non infantibus parcitur. Quisquis occurreret, ab illo vulneratum Regem esse credebant. Tandemque internecione hostium iustæ iræ parentatum est. Ptolemæum, qui postea regnavit, huic pugnae assuisse auctor est Clitarchus, & Timagenes. Sed ipse, scilicet gloriæ suæ non retragatus, abtuisse se missum in expeditionem, memoriæ tradidit. Tanta compentium vetusta rerum monumenta vel securitas, vel par huic vitium, credulitas fuit.

CAPUT XI.

Vulnus curat non sine cura deplorata vitæ. Nec omnino curatus pergit rursus in hostes.

Rege in tabernaculum relato, medici lignum hastæ corpori infixum, ita, ne spiculum moveretur, abscindunt. Corpore deinde nudato, animadvertunt hamos inesse telo, nec aliter id sine perniciæ corporis extrahi posse, quam ut secando vulnus augerent. Cæterum, ne secantes profluvium sanguinis occuparet, & penetrasse in viscera videbatur. Critobulus inter medicos artis eximius, sed in tanto periculo territus, manus admoveere metuebat, ne in ipsius caput parum prosperæ curationis recideret eventus. Lacrymantem eum, ac metuentem, & sollicitudine propemodum exanguem Rex conspexerat. Quid, inquit, quodve tempus expectas, & non quam primum hoc dolore me saltem moriturum liberas? An times, ne reus sis, cum insanabile vulnus acceperim? At Critobulus tandem vel finto, vel dissimulato metu, hostiari eum coepit, ut se continendum præberet, dum spiculum

culum evelleret, etiam levem corporis motum noxium fore. Rex, cum affirmasset nihil opus esse iis, qui semet continerent, sicut præceptum erat, sine motu præbuit corpus. Igitur, patetacto latius vulnere, & spiculo evulso, ingens vis sanguinis manare coepit, linquique animo Rex, & caligine oculis offusa, veluti moribundus extendi. Cumque profluvium medicamenta frustra inhiberent, clamor simul, atque ploratus amicorum oritur, Regem expirasse credentium. Tandem constitit sanguis, paulatimque animum recepit, & circumstantes coepit agnoscere. Toto eo die, ac nocte, quæ sequuta est, armatus exercitus Regiam obsedit, confessus omnes unius spiritu vivere. Nec prius recesserunt, quam compertum est, somno paulisper acquiescere. Hinc certiores spes salutis ejus in castra retulerunt. Rex, septem diebus curato vulnere, necdum obducta cicatrice, cum audisset convaluisse apud Barbaros tamam mortis suæ, duobus navigiis junctis, statui in medium undique conspicuum tabernaculum iussit, ex quo se ostenderet periisse creditibus. Conspectusque ab incolis, spes hostium falso nuntio conceptam inhibuit. Secundo deinde amne defluxit, aliquantum intervalla a cætera classe præcipient, ne quies corpori invalido adhuc necessaria, pulso remorum impediretur. Quarto, posteaquam navigare coeperat, die, pervenit in regionem, desertam quidem ab incolis, sed frumento, & pecoribus abundantem. Placuit is locus & ad suam, & ad militum requiem.

CAPUT XII.

Monent amici Regem, ne se in posterum tantis commiserat periculis: nullam sequi gloriam ex ignobili hoste peritiam. Respondet Rex, ubique laudis materiam offerri, ubi liceat fortiter agere: ipsi Regem suum a domesticis insidiis defendant, de hoste ne sint solliciti.

MOS erat principibus amicorum, & custodibus corporis excubare ante Prætorium, quoties Regi adversa valetudo incidisset. Hoc tum more quoque servato, universi cubiculum ejus intrant. Ille sollicitus, ne quid novi afferrent, quia simul venerant, percontatur, num hostium recens nuntiaretur adventus. At Craterus, cui mandatum erat, ut amicorum preces perferret ad eum, Credisne, inquit, adventu magis hostiam, ut iam in vello confisterent, quam cura salutis tue, ut nunc est, tibi vilis, nos esse sollicitos? Quantalibet vis omnium gentium conspiciat in nos, impleat armis, virisque totum orbem, classibus maris conferrat, iniquitas belluas inducat, tu nos præstabis invictos. Sed quis Deorum hoc Macedonia columnæ, ac sidus diuturnum fore polliceri potest? cum tam avide manifestis periculis offeras corpus, oblitus tot civium animas trahere te in casum? Quis enim

enim tibi superstes aut optare esse, aut potest? Eo pervenimus, auspiciū, atque Imperiū sequuti tuum, unde, nisi te reduce, nulli ad Penates suos iter est. Qui si adhuc da Persidis Regno cum Dario dimicaret, etsi nemo vellet, tamen ne admirari quidem posset, tam prompte esse te ad omne discrimen audacie. Nam ubi parva sunt periculum, ac primum, & secundis rebus amplior fructus est, & adversis solatium majus. Tuo vero capite ignobilem vicum emi, quis ferat non tuorum modo militum, sed ullius etiam gentis barbara, qui tuam magnitudinem novit? Horret animus cogitatione rei, quam paulo ante vidimus. Elogui tunc, invisibili corporis spoliis inertissimos manus fuisse iacturos, nisi te interceptum misericors in nos fortuna servasset. Totidem proditores, totidem desertores sumus, quot te non potuimus persequi. Universos licet milites ignominia notes, nemo recusabit luere id, quod ne admitteret, prestare non potuit. Pateve nos, queso, alio modo esse vires tibi. Quocunque jusseris, ibimus. Obscura belli, & ignobiles pugnas nobis deposcimus: temetipsum ad ea serva, quæ magnitudinem tuam capiunt. Cito gloria obselescit in sordidis hostibus: nec quidquam indignius est, quam consumi eam, ubi non possit ostendi. Eadem fere Ptolemæus, & similia his ceteri. Jamque confusis vocibus fientes eum orabant, ut tandem exsatiatæ laudi modum faceret, ac salutis suæ, id est publicæ, parceret. Grata erat Regi pietas amicorum. Itaque singulos familiarius amplexus confidere jubet, altiusque sermone repetito, *Vobis quidem*, inquit, o fidissimi, piissimique civium, atque amicorum, grates ago, habeoque, non solum eo nomine, quod hodie salutem meam vestra preponitis, sed quod a præmordiis belli nullum erga me benevolentie pignus, atque indicium omisit, adeo, ut confitendum sit, nunquam mihi vitam meam fuisse tam charam, quam esset cæpit, ut vobis diu frui possem. Cæterum non eadem est cogitatio eorum, qui pro me mori optant, & mea, qui quidem hanc benevolentiam vestram virtute meruisse me iudico. Vos enim diuturnum fructum ex me, forsitan etiam perpetuum, perire cupistis: ego me metior non ætatis spatio, sed gloria. Licuit paternis opibus contento, intra Macedonia terminos per otium corporis expellere obscuram, & ignobilem senectutem. Quamquam ne pigri quidem sibi fata disponunt, sed unicum bonum diuturnam vitam æstimantes sepe acerba mors occupat. Verum ego, qui non annos meos, sed victorias numero, si munera fortuna bene computo, diu vixi. Orsus a Macedonia Imperium, Græciam teneo, Thraciam, & Illyrios subegi, Triballus, Metisque imperio, Asiam, qua Hellesponto, qua Rubro mari alluitur, possideo. Jamque haud procul absom a fine mundi. Quem egressus, aliam naturam, alium orbem aperire mihi statui. Ex Asia in Europe terminos momento unius horæ transvi. Victor utriusque regionis post nonum Regni mei, post XXVI. l. ætatis annum, videor ne vobis in

excolenda gloria, cui me uni devovi, posse cessare? Ego vero non deero, & ubicunque pugnabo, in theatro terrarum orbis esse me credam. Dabo nobilitatem ignobilibus locis, aperiam cunctis gentibus terras, quas natura longe submoverat. In his operibus extinguere me, si fors ita feret, pulchrum est. Ea stirpe sum genitus, ut multam prius, quam longam vitam debeam optare. Obsecro vos, cogitate nos pervenisse in terras, quibus sœmine ob virtutem celebrimum nomen est. Quas urbes 'emiramis condidit' quas gentes redegit in potestatem? quanta opera molita est? Nondum sœminam æquavimus gloria, & jam nos laudis facies capis? Dii faveant, majora adhuc restant. Sed ita nostra erunt, quæ nondum attingimus, si nihil parvum duxerimus. in quo magnæ gloriæ locus est. Vos modo me ab intestina fraude, & domesticorum insidiis præstare securum. Beili, Martisque discrimen impavidus subibo. Philippus in acie ruitur, quam in theatro fuit. Hostium manus sæpe vitavit; suorum effugere non valuit. Aliorum quoque Regum exitus si reputaveritis, plures a suis, quam ab hoste interemptos numerabitis. Cæterum, quoniam olim rei agitate in animo meo, nunc promendæ occasio oblata est, mihi maximus laborum atque operum mercorum erit fructus, si Olympias mater immortalitati consecratur, quandocunque exceßerit vita. Hoc si licuerit, ipse præstabo: si me præceperit fatum, vobis mandasse mentore. Ac tum quidem amicos dimisit. Cæterum per complures dies ibi stativa habuit.

CAPUT XIII.

Colonia Græcorum Bactriana deficit, & relicta Barbaris Græciam repetit.

HÆc dum in India geruntur, Græci milites, nuper in colonias a Rege deducti Gatabactra, orta inter ipsos seditione, defecerant, non tam Alexandro infensi, quam metu supplicii. Quippe occisis quibundam populorum, qui validiores erant, arma spectare cœperunt, & Bactriana arce, quæ casu negligentius assertata erat, occupata, Barbaros quoque in societatem defectionis impulerant. Athenodorus erat princeps eorum, qui Regis quoque nomen assumpserat, non tam Imperii cupidine, quam in patriam revertendi cum iis, qui auctoritatem ipsius sequebantur. Huic Bicon quidam nationis ejusdem, sed ob emulationem infestis, comparavit insidias, invitatumque ad epulas, per Bexum quendam Macerianum, Bicon ultro insidiatum sibi Athenodorum plerisque persuaserat. Sed aliis suspecta fraus erat Biconis, & paulatim in plures cœpit manare suspicio. Itaque Græci milites arma capiunt, occisuri Biconem, si daretur occasio. Cæterum principes eorum iram multitudinis mitigaverunt. Præter spem suam Bicon præsentis periculo

culo ereptus, paulo post infidiatus auctoribus salutis suæ est. Cujus dolo cognito, & ipsum comprehenderunt, & Boxum. Cæterum Boxum protinus placuit interfici, & conem etiam percruciatum necari. Jamque corpori tormenta admovebantur, cum Græci milites, incertum, ob quam causam, lymphatis similes ad arma discurrunt. Quorum fremitu exaudito, qui torquere Biconem jussi erant, omisere, veriti, ne id facere tumultuantium vociferatione prohiberentur. Ille, sicut nudatus erat, pervenit ad Græcos, & miserabilis facies supplicio destinati in diversum animos repente mutavit; dimittique eum jusserunt. Hoc modo pœna bis liberatus, cum cæteris, qui colonias a Rege attributas reliquerunt, revertit in patriam. Hæc circa Bactra, & Scytharum terminos gesta.

CAPUT XIV.

Oxydraca, & Malli gentes se dedunt Regi. Legati adhibentur convivio. Dioxippus provocatus duello adversarium vincit: furti per invidiam falso insimulatus in se manus vertit.

Interim Regem duarum gentium (de quibus antea dictum est) centum Legati adeunt. Omnes curru vehabantur, eximia magnitudine corporum, decore habitu: lineæ vestes intextæ auro, purpuraque distinctæ. Ei se dedere ipsos, urbes, agrosque referebant, per tot mætales inviolatam libertatem, illius primum fidei, ditionique permisso. Deos sibi dedicationis auctores, non metum: quippe intactis viribus jugum excipere. Rex, concilio habito, ditatos in fidem accipit, stipendio, quod Archosis utraque natio pensabat, imposito. Præterea duo millia, & D. equites imperati; & omnia obedienter a Barbaris facta. Invitatis deinde ad epulas Legatis gentium, Regulisque, exornari convivium jussit. Centum aurei lecti modicis intervallis positi erant. Lectis circumdederat aulæa purpura, auroque fulgentia, quicquid aut apud Persas vetere luxu, aut apud Macedonas nova immutatione corruptum erat, confusus utriusque gentis vitis in illo convivio ostendens. Intererat epulis Dioxippus Atheniensis puzil nobilis, & ob eximiam virtutem virum jam Regni pernotus, & gratus. Invidi, malignique increpabant per sena, & ludum, fugiati corporis levi inutilem belluam: cum ipi prælium intrent, oleo madentem præparare ventrem epulis. Erant igitur in convivio Horratus Macedo jam temulentus exprobrare incœpit, & postulare, ut, si vir esset, postero die secum ferro decerneret: Regem tandem vel de sua temeritate, vel de illius ignavia judicaturum. Et a Dioxippo contemptum militarem eludente ferociam acceptio est. Ac postero die Rex, cum etiam aciem ad prælium men exposcerent, quia deerrere non poterat.

ta exequi passus est. Ingens huc militum, inter quos erant Græci, qui Dioxippo studebant, convenerat multitudo. Macedo iusta arma sumpserat, æreum clypeum, hastam, quam farissam vocant, læva tenens, dextra lanceam, gladioque cinctus, velut cum pluribus simul dimicaturus. Dioxippus oleo nitens, & coronatus, læva puniceum amiculum, dextra validum, nodosumque stipitem præferebat. Ea ipsa res omnium animos expectatione suspenderat: quippe armato congregi nudum, dementia, non temeritas videbatur. Igitur Macedo haud dubius eminus interfici posse, lanceam emisit, quam Dioxippus cum exigua corporis declinatione vitasset, antequam ille hastam transferret in dextram, assiluit, & stipite mediam fregit. Amisso utroque telo, Macedo gladium cæperat stringere: quem occupatum complexu, pedibus repente subductis, Dioxippus arietavit in terram, ereptoque gladio, pedem super cervicem jacentis imposuit, stipitem intentans, elisurusque eo victum, ni prohibitus esset a Rege. Tristis spectaculi eventus, non Macedonibus modo, sed etiam Alexandro fuit, maxime, quia Barbari assuerant: quippe celebratam Macedonum fortitudinem ad ludibrium recidisse verebatur. Hinc ad criminationem invidorum adaperit aures Regis. Et post paucos dies inter epulas aureum poculum ex composito subducitur, ministrisque, quasi amisissent, quod amoverant, Regem adeunt. Sæpe minus est constantiæ in rubore, quam in culpa. Conjectum oculorum, quibus ut sur destinabatur, Dioxippus ferre non potuit. Et, cum excessisset convivio, litteris conscriptis, quæ Regi redderentur, ferro se interemit. Graviter mortem ejus tulit Rex, existimans indignationis esse, non pœnitentiæ testem, utique posteaquam falso infimulatum eum, nimium invidorum gaudium offendit.

CAPUT XV.

Gentium duarum Legati dimissi, & reversi ferant munera. Rex varias gentes, & oppida expugnat.

Indorum Legati dimissi domos, paucis post diebus cum donis revertuntur. ecc. erant equi, Mxxx. currus, quos quadrijugi equi ducebant, lineæ vestis aliquantum, mille scuta Indica, & ferri candidi talenta centum, leonesque raræ magnitudinis, & tigres, utrumque animal ad mansuetudinem domitum, lacertarum quoque ingentium pelles, & dorsa testudinum. Cratero deinde imperat Rex, haud procul amne, per quem erat ipse navigaturus, copias duceret: eos autem, qui comitari eum solebant, imponit in naves. Et in fines Mallorum secundo amne devehitur. Inde Sabracas adiit, validam Indicæ gentem, quæ populi, non Regum imperio regebatur. LX. peditum habebant, equitum VI. millia: has copias

copias currus D. sequebantur. Tres Duces spectatos virtute bellica elegerant. At qui in agris erant proximi fluminis, (frequentes autem vicos maxime in ripa habebant) ut videre totum annum, qua prospici poterat, navigiis consratum, & tot militum arma fulgentia, territi nova facie, Deorum exercitum, & alium Liberum Patrem, celebre in illis gentibus nomen, adventare credebant. Hinc militum clamor, hinc remorum pulsus, varique nautarum voces hortantium, pavidas aures impleverant. Ergo universi ad eos, qui in armis erant, currunt, furerer clamitantes, & cum Diis praelium inituros. Navigia non posse numerari, quæ invictos veherent. Tantumque in exercitum suorum intulere terroris, ut Legatos mitterent, gentem dedituros. His in fidem acceptis, ad alias deinde gentes quarto die pervenit. Nichilo plus animi his fuit, quam cæteris fuerat. Itaque oppido ibi condito, quod Alexandriam appellari iussit, fines eorum, qui Muscani appellantur, intravit. Hic de Teriolte Satrape, quem Paropamisadis præfecerat, iisdem argumentibus, cognovit, multaque avare, ac superbe fecisse convictum, interfici iussit. Oxatres Prætor Bactrianorum non absolutus modo, sed etiam jure amplioris Imperii donatus est. Finibus Muscanis deinde in deditionem redactis, urbi eorum præsidium imposuit. Inde Præstos, & ipsam Indiæ gentem, perventum est. Oxycanus Rex erat, qui se munitæ urbi cum magna manu popularium incluserat. Hanc Alexander, tertio die, quam coeperat obsidere, expugnavit. Et Oxycanus, cum in arcem confugisset, Legatos de conditione deditionis misit ad Regem. Sed, antequam adirent eum, duæ turres cum ingenti fragore prociderant, per quarum ruinas Macedones evasere in arcem: qua capta, Oxycanus cum paucis repugnans occiditur. Diruta igitur arce, & omnibus captivis venundatis, Sabi Regis fines ingressus est, multisque oppidis in fidem acceptis, validissimam gentis urbem cuniculo cepit. Barbaris simile monstri visum est, rudibus militarium operum. Quippe in media ferme urbe e terra existebant, nullo suffossi specus ante vestigio facto. Octoginta millia Indorum in ea regione caesa, Clitarchus est auctor, multosque captivos sub corona venisse. Rursus Muscani defeecerunt, ad quos opprimendos missus est Pithon. Qui captum Principem gentis, eundemque defectionis auctorem, adduxit ad Regem. Quo Alexander in crucem sublatum, rursus annum, in quo classem expectare se iusserat, repetit. Quarto deinde die secundo anno pervenit ad oppidum, qua iter in Regnum erat Sabi. Nuper se ille dederat, sed oppidani detrectabant imperium, & clauferant portas. Quorum paucitate contempta, Rex D. Agrianos moenia subire iusserat, & sensim recedentes elicere extra muros, hostem, sequuturum profecto, si fugere eos crederet. Agriani (sicut

imperatum erat) laceffito hofte, fubito terga verterunt: quos Barbari effufe fequentes, in alios, inter quos ipfe Rex erat, incidunt. Renovato ergo praelio, ex tribus millibus Barbarorum fexcenti cæfi funt, mille capti, cæteri mœnibus urbis inclufi. Sed non, ut prima fpecie læta victoria, ita eventu quoque fuit. Quippe Barbari veneno tinxerant gladios. Itaque faucii fubinde expirabant. Nec caufa tam strenuæ mortis excogitari poterat a medicis, cum etiam leves plagæ infanabiles effent. Barbari autem fperaverant, incautum, & temerarium Regem excipi poffe: & forte inter promptiffimos dimicans, intactus evaferat. Præcipue Ptolemæus lævo humero leviter affectus, Regis follicitudinem in fe converterat. Sanguine conjunctus erat, & quidam Philippo genitum effe credebant. Certe pellice ejus ortum conftabat. Idem corporis cultus, promptiffimufque bellator, & pacis artibus, quam militiæ major, & clarior, modico, civilique cultu, liberalis in primis, adituque facilis, nihil ex tafu Regio afumpferat. Ob hæc Regi, an popularibus charior effet, dubitari poterat, tum certe primum expertus fuorum animos, adeo ut fortunam, in quam poftea afcendit, in illo periculo Macedones ominati effe videantur. Quippe non levior illis Ptolemæi fuit cura, quam Regis. Qui & praelio, & follicitudine fatigatus cum Ptolemæo affideret, lectum, in quo ipfe acquiefceret, juffit inferri. In quem ut fe recepit, protinus altior inſequutus eſt ſomnus. Ex quo excitatus, per quietem vidiffe fe exponit ſpeciem draconis oblatam herbam ferentis ore, quam veneni remedium eſſe monſtraſſet. Colorem quoque herbæ referebat, agniturum, ſi quis reperiſſet, affirmans; inventamque deinde, quippe a multis erat requiſita, vulneri impoſuit, protinufque dolore finito, intra breve ſpatium cicatrix quoque obduſta eſt. Barbaros ut prima ſpes teſtellerat, ſeipſos, urbemque dediderunt. Hinc in proximam gentem Pathaliā perventum eſt. Rex erat Mœris, qui urbe deſerta, in montes profugerat. Itaque Alexander oppido potitur, agroque populatur. Magnæ inde prædæ actæ ſunt pecorum, armentorumque, magna vis reperta frumenti.

CAPUT XVI.

Per amnem ad Oceanum pervenit. Ex aſtu maris claffis ultimum diſcrimen adit. Jubeat explorari Oceani naturam. Oppida condit.

DUcibus deinde ſumptis amnis peritis, defluxit ad intulam medio teræ alveo enatam. Ibi diutius troſiſtere coactus, quia duces ſocordius allervati protugerant, miſit, qui conquirerent alios: nec repertus, pervicax cupido viſendi Oceanum, adeundique terminos mundi adegit.

adegit sine regionis periculis flumini ignoto caput suum, totque fortissimorum virorum salutem permittere. Navigabant ergo omnium, per quæ ferebantur, ignari. Quantum inde abesset mare, quæ gentes colerent, quam placidum, amnis os, quæ in patiens longarum navium esset, anceps, & cæca æstimatione augurabatur. Unum erat temeritatis solatium, perpetua felicitas. Jam cccc. stadia processerant, cum gubernatores agnoscere ipsos auram maris, & haud procul videri sibi Oceanum abesse, indicant Regi. Lætus ille hortari nauticos cœpit, *incumberent remis. Adeffe finem laboris omnium votis expetitur. Jam nihil gloria deesse, nihil obflare virtuti. Sine ullo Maris discrimine, sine sanguine orbem terræ ab illis capi. Nec naturam quidem longius posse procedere. Brevis incognita, nisi immortalibus, esse visuros. Paucos tamen navigio emisit in ripam, qui agrestes vagos exciperent, e quibus certiora nosci posse sperabat. Illi scrutati omnia tuguria, tandem latentes reperere. Qui interrogati, quam procul abesset mare, responderunt, nullum ipsos mare ne tanta quidem accepisse, cæterum tertio die perveniri posse ad aquam amaram, quæ corrumpet dulcem. Intellectum est mare destinari ab ignavis naturæ ejus. Itaque ingenti alacritate nautici remigant, & proximo quoque die, quo propius spes admovebatur, crescebat arder animorum. Tertio jam die mistum flumini subibat mare, leni adhuc æstu confundente dispersas undas. Tum aliam insulam medio amni sitam evecti paulo lenius, quia cursus æstu reverberabatur, applicant classem, & ad comineatus patentes discurrunt, securi casus ejus, qui supervenit ignavis. Tertia ferme hora erat, cum stata vice Oceanus exastuans invehiri cœpit, & retro flumen urgere. Quod primo coercitum, deinde vehementius pulsus, majore impetu adversum agebatur, quam torrentia præcipiti alveo incurrunt. Ignorata vulgo freti natura erat, monstræque, & iræ Deum indicia cernere videbantur, identidem intumescere mare, & in campos paulo ante siccos descendere superfluum. Jamque levatis navibus, & totæ classe dispersa, qui expositi erant, undique ad naves trepidi, & improviso malo attoniti recurrunt. Sed in tumultu festinatio quoque tarda est. Hi contis navigia appellabant, hi, dum considerent, remos aptari, libebant. Quidam enavigare properantes, sed non expectatis, qui simul esse debebant, clauda, & inhabilia navigia languide moliebantur, aliæ navium inconsulte ruentes non receperant, pariterque & multitudo, & paucitas festinantes morabatur. Clamor hinc exire, hinc ire jubentium; dissonæque voces nusquam idem, ac unum tendentium, non oculorum modo usum, sed etiam aurium abstulerant. Ne in gubernatoribus quidem quidquam opis erat, quorum nec exaudiri vox a tumultuantis poterat, nec imperium a territis, incompotisque servari.*

vari. Ergo collidi inter se naves, abstergerique invicem remi, & alii aliorum navigia urgere cœperunt. Crederes non unius exercitus classem vehi, sed duorum navale inisse certamen. Incutiebantur puppibus proræ, premebantur a sequentibus, qui antecedentes turbaverant. Jurgantium ira perveniebat etiam ad manus. Jamque æstus totos circa flumen campos inundaverat, tumulis duntaxat eminentibus, velut insulis parvis, in quos plerique trepidi, omisis navigiis, enare cœperunt. Dispersa classis partim in præalta aqua stabat, qua subsederant valles, partim in vado hærebat, utcunque inæquale terræ fastigium occupaverant undæ, cum subito novus, & pristino major terror incutitur. Reciprocare cœpit mare, magno tractu aquis in suum fretum recurrentibus; reddebatque terras paulo ante profundo salo nersas. Igitur destituta navigia, alia præcipitantur in proras, alia in latera procumbunt. Strati erant campi farcinis, armis, avulsarum tabularum, remorumque fragmentis. Miles nec egredi in terram, nec in nave subsistere audebat, identidem præsentibus graviora, quæ sequerentur, expectans. Vix quæ perpetiebantur, videre ipsos posse credebant: in sicco naufragia, in amni mare. Nec finis malorum. Quippe æstum paulo post mare relaturum, quo navigia allevarentur, ignari, famem, & ultima sibi metominabantur. Belluæ quoque flustibus destitutæ, terribiles vagabantur. Jamque nox appetebat, & Regem quoque desperatio salutis ægritudine affecerat. Non tamen invictum animum curæ obruunt, quin tota nocte præfideret in speculis, equitesque præmitteret ad os amnis, ut, cum mare rursus exæstare sensissent, procederent. Navigia quoque lacerata refici, & eversa flustibus erigi jubet, paratosque esse, & intentos, cum rursus mare terras inundasset. Tota ea nocte inter vigiliis, adhortationesque consumpta, celeriter equites ingenti curru refugere: & sequutus est æstus. Qui prius, aquis leni tractu subeuntibus, cœpit levare navigia, mox totis campis inundans, etiam impulit classem, planiusque militum, nauticorumque insperatam salutem immodico celebrantium gaudio, litoribus, ripisque resonabat. Unde tantum redisset subito mare, quo pridie refugisset, quænam esset ejusdem elementis natura, modo discors, modo imperio temporum obnoxia, mirabundi requirebant. Rex, cum ex eo, quod acciderat, conjectaret, post Solis ortum statum tempus esse, media nocte, ut æstum occuparet, cum paucis navigiis secundo amne defluxit, evectusque os ejus, cœcæ stadia processit in mare. Tandem voti sui compos, præsidibus & maris, & locorum Diis sacrificio tacto, ad classem rediit.

10 Hinc adversum flumen subit classis. Et altero die appulsa est haud procul lacu falso: cujus ignota natura plerosque decepit temere ingressos aquam. Quippe scabies corpora invadit, & contagium morbi etiam in

alios vulgatum est. Oleum remedio fuit. Leonato deinde præmissio, ut puteos foderet, qua terrestri itinere ductuius exercitum videbatur, (quippe sicca erat regio) ipse cum copiis substitit, vernum tempus expectans. Interim urbes plerasque condidit. Nearcho, atque Onesicrito, nauticæ rei peritis, imperavit, ut validissimas navium deducerent in Oceanum, progressique, quoad tuto possent, naturam maris noscerent: vel eodem amne, vel Euphrate subire eos posse, cum reverti ad se velent.

C A P U T X V I I.

Varias gentes recipit in fidem. Oppidum constituit. Maritimos Indos adis. Esurit: simul exercitus pestilente laborat.

IAmque mitigata hyeme, & navibus, quæ inutiles videbantur, crenatis, terra ducebat exercitum. Nocturnis castris in regionem Abaritarum, inde totidem diebus in Gedrosiorum regionem perventum est. Liber hic populus, concilio habito, dedit se. Nec quidquam deditis præter commeatus imperatum est. Quinto hinc die venit ad flumen, Arabum incolæ appellant. Regio deserta, & aquarum inops excipit, quam emensus in Horitas transit. Ibi maiorem exercitus partem Hephæstioni tradidit: levem armaturam cum Ptolemæo, Leonatoque partitius est. Tria simul agmina populabantur Indos: magnæque prædæ actæ sunt. Maritimos Ptolemæus, cæteros ipse Rex, & ab alia parte Leonatus urebant. In hac quoque regione urbem condidit, deductique sunt in eam Arachosii. Hinc pervenit ad maritimos Indos. Desertam, vastamque regionem late tenent, ac ne cum finitimis quidem ullo commercii iure miscentur. Ipsa solitudo natura quoque immittit efferavit ingenia. Prominent ungues nunquam recisi, comæ hirsutæ, & intonsæ sunt. Tuguria conchis, & cæteris purgamentis maris struunt. Ferarum pellibus testî, piscibus Sole duratis, & maiorum quoque belluarum, quas fluctus eiecit, carne vescuntur. Consumptis igitur alimentis, Macedones primo inopiam, deinde ad ultimum famem sentire coeperunt, radices palmarum (namque sola ea arbor gignitur) ubique rimantes. Sed, cum hæc quoque alimenta defecerant, iumenta cadere aggressi, ne equis quidem abstinebant, & cum dæffent, quæ sarcinas haberent, spolia de hostibus, propter quæ ultima Orientis peragraverant, cremabant incendio. Famem deinde pestilentia sequuta est: quippe insalubrium ciborum novis succi, ad hoc itineris labor, & ægritudo animi, vulgaverant morbos. Et nec manere sine clade, nec progredi poterant. Manentes fames, progressus acrior pestilentia urgebat. Ergo strati erant campi pene pluribus semivivis, quam cadaveribus. Ac ne levius quidem agri sequi poterant: quippe agmen raptum agebatur, tan-

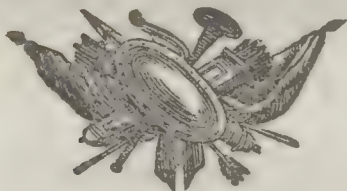
tum singulis ad spem salutis ipsos proficere credentibus ; quantum itineris testinando præciperent . Igitur qui de- fecerant , notos , ignotosque , ut allevarentur , orabant . Sed nec iumenta lærant , quibus excipi possent , & miles vix arma portabat , imminensque etiam ipsis facies ma- li ante oculos erat . Ergo læpius revocati , ne respicere quidem suos sustinebant , misericordia in formidinem versa . Illi relictis Deos testes , sacra communia , Regisque implorabant opem . Cumque frustra surdas aures targa- rent , in rabiem desperatione versi , parem suo exitum , similemque ipsis amicos , & contubernales precabantur . Rex dolore simul , & pudore anxius , quia causa tantæ cladis ipse esset , ad Phrataphernem Partheniorum Satra- pen misit , qui iuberet camelis cocta cibaria adferre . A- lios quoque finitimarum regionum Præfectos certiores ne- cessitatis suæ fecit . Nec cessatum est ab his . Itaque sa- me duntaxat vindicatus exercitus , tandem in Gedrosiæ fines perducitur . Omnium rerum solo fertilis regio est , in qua stativa habuit , ut vexatos milites quiete firmaret .

C A P U T . XVIII.

Defectores victi , & puniti . Rex damna resarcit exerci- tus . Bacchi triumphum emulatur .

Hic Leonati litteras accipit , conflixisse ipsum cum octo millibus peditum , & cccc. equitibus Orita- rum , prospero eventu . A Cratero quoque nuntius ve- nit , Ozinem , & Zariaspen nobiles Persas defectionem molientes oppressos a se , in vinculis esse . Præposito igi- tur regioni Siburtio , (namque Memnon Præfectus ejus nuper interierat morbo) in Carmaniam ipse processit . Aspastes erat Satrapes gentis , suspectus res novare vo- luisse , dum in India Rex esset . Quem occurrentem , dissimulata ira , comiserat alloquutus , dum exploraret , quæ delata erant , in eodem honore habuit . Cum In- diæ Præfecti , (sicut imperatum erat) equorum , ju- ventorumque jugalium vim ingentem ex omni , quæ sub Imperio erat , regione misissent , quibus deerant im- pedimenta , restituit . Arma quoque ad pristinum refe- cta sunt cultum : quippe haud procul a Perside aberant , non pacata modo , sed etiam opulenta . Igitur (ut supra dictum est) amulatus Patris Liberi non gloriam solum , quam ex illis gentibus deportaverat , sed etiam famam , sive illud triumphus fuit ab eo primum institutus , sive bacchantium lusus , statuit imitari , animo super hu- manum fastigium elato . Vicos , per quos iter erat , floribus , coronisque æterni iubet , liminibus ædium cra- teras vino repletos , & alia eximie magnitudinis vasa disponi , vehicula deinde contrata , ut plures capere mi- lites possent , in tabernaculorum modum ornari , alia candidis velis , alia veste pretiosa . Primi ibant amici ,

& cohors Regia, variis redimita floribus, coronisque. Alibi tubicinum cantus, alibi lyræ sonus audiebatur. Ibat in vehiculis pro copia cuiusque adornatis comestibundus exercitus, armis, quæ maxime decora erant, circumpendentibus. Ipsum, convivæque currus vehebat, crateris aureis, ejusdemque materiæ ingentibus poculis prægravis. Hoc modo per dies septem bacchabundum agmen incessit, parata præda, si quid victis saltem adversus comestantes animi fuisset. Mille hercule, viri modo, & sobrii, septem dierum crapula graves in suo triumpho capere potuerunt. Sed fortuna, quæ rebus famam, pretiumque constituit, hic quoque militiæ probrum vertit in gloriam. Et præsens ætas, & posteritas deinde mirata est, per gentes nondum satis domitas incessisse temulentos, Barbaris, quod temeritas erat, fiducia esse credentibus. Hunc apparatus carnifex sequebatur: quippe Satrapes Aspaltes, (de quo ante dictum est) interfici iussus est. Adeo nec luxuriæ quidquam crudelitas, nec crudelitati luxuria obstat.

LIBER DECIMUS.

S T N O P S I S.

PRatores Cleander, & Sitalces accusantur, & vinciuntur suo loco interficiendi. Eorum satellites scelerum sexcentos mox duci iubet. Nearchus, & Onesicritus ab Oceano redeunt, & maris ingenium describunt. Alexander de Africa, & Europa aggredienda deliberat. Orsines Pusargadarum Satrapes dona fert Alexandro, circumvenitur Bagæscori insidiis, occiditur. Phradates reus majestatis e medio tollitur. Alexander in crudelitatem degenerat. Zopyrio Thraciæ Prætor cum omnibus copiis perit. Rex Athenas cogitat, quæ exules rejecerant. Harpali necè audita mutat consilium. Veteranos dimittit in patriam, quindecim millia servat. Æt alienum sui militis dissolvit. Seditionem exercitus paucorum supplicio sedat. Craterum Macedoniæ Prætozem loco Antipatri ad se evocati designat. Hephestion, alter Alexander, morbo extinguitur, cui Alexander ambitiosissime, ut Patroelo Achilles, parentat. Rex Babylone veneno absimitur. Inter Duces variæ seditiones nascuntur: Arideus Rex iubetur: Meleager occiditur: Provincie dividuntur. Alexandri corpus in Ægyptum deferretur, tota illius stirps deletur.

CAPUT I.

Cleandri, Piræis, & aliorum accusationes, crimina, vincula, mortes.

Idem fere diebus Cleander, & Sitalces, & cum Agathone Fracon superveniunt, qui Parmenionem iussu Regis occiderant, quinque millia peditum cum equitibus mille. Sed & accusatores eos e provincia, cui præfuerant, sequebantur. Nec tot facinora, quot admirerant, compensare poterant cædis pæquam gratæ Regi ministris. Quippe cum omnia profana spoliassent, ne sacris quidem abstinerant: virginēque, & principes sceminarum stupra perpessæ, corporum ludibria desebant. Invisum Macedonum nomen avaritia eorum, ac libido Bar.

Barbaris fecerat. Inter omnes tamen eminebat Cleandri furor, qui nobilem virginem constupratam servo suo pellicem dederat. Plerique amicorum Alexandri, non tam criminum, quæ palam obijciebantur, atrocitatem, quam memoriam occisi per eos Parmenionis, quod tantum prodesse reis apud Regem poterat, intuebantur, læti recidisse iram in iræ ministros, nec ullam potentiam scelere quæsitam cuiquam esse diuturnam. Rex, cognita causa, pronuntiavit, ab accusatoribus unum, & id maximum crimen esse præteritum, desperationem salutis suæ. Nunquam enim talia auro, qui ipsum ex India sospitem aut optassent reverti, aut credidissent reverfurum. Igitur hos quidem vinxit: DC aut militum, qui sevitie eorum ministri fuerant, interfici iussit. Eodem die sumptum est supplicium de his quoque, quos auctores defectionis Persarum Craterus adduxerat.

C A P U T . II.

Explorati Oceani natura explicatur. Insula descriptio. Regis infinita molitionis.

HAud multo post Nearchus, & Onesicritus, quos longius in Oceanum procedere iusserat, supervenerunt. Nuntiabant autem quædam audita, alia comperta. Insulam oïtio amnis subiectam auro abundare, inopem equorum esse. Singulos equos ab iis, qui ex continenti transire audent, singulis talentis emi. Plenum esse belluarum mare, æstu secundo eas ferri, magnarum navium corpora æquantes, truci cantu deterritas sequi classem, cum inagno æquoris strepitu, velut densa navigia, subisse aquas. Cætera incolis crediderant: inter quæ Rubrum mare non a colore undarum, ut plerique crederent, sed ab Erythro Rege appellari. Esse haud procul a continenti insulam palmetis frequentibus confitam, & in medio fere remore columnam eminere, Erythri Regis monumentum, litteris gentis ejus scriptam. Adjiciebant, navigia, quæ lixas, mercatoresque vexissent, tantam auri sequutis gubernatoribus, in insulam esse transmissa, nec deinde ab iis postea visa. Rex cognoscendi plura cupidine accensus, rursus eos terram legere jubet, donec ad Euphratem appellerent classem, inde adverso amne Babylonem supituros. Ipse animo infinita complexus, statuerat, omni ad Orientem maritima regione perdomita, ex Syria petere Africam, Carthaginem infensus, inde Numidiæ solitudinibus peragratis, cursum Gades dirigere, (ibi namque columnas Herculis esse, fama vulgaverat) Hispaniam deinde, quam Iberiam Græci a flumine Ibero vocabant, adire, & prætervehî Alpes, Italiæque oram, unde in Epirum brevius cursus est. Igitur Mesopotamiæ Prætoribus imperavit, materia in Libano monte cæsa, de vectaque ad urbem Syriæ Thapsacum, ingentium carinas navium ponere;

septi.

sepulchres omnes esse, deducique Babylonem. Cypriorum Regibus imperatum, ut aes, stupamque, & vela præberent. Hæc agenti, Pori, & Taxilis Regum litteræ traduntur, Abisarem morbo, Philippum Præfectum ipsius ex vulnere interisse, oppressosque, qui vulnerassent eum. Igitur Philippo substituit Eudæmonem. Dux erat Thracum, Abisaris Regnum filio ejus attribuit.

CAPUT III.

Orsini Persæ laudes, liberalitas, criminatio, indignissima cedes.

Ventum est deinde Persagadas. Persica est gens, cuius Satrapes Orsines erat, nobilitate, ac divitiis inter omnes Barbaros eminens. Genus ducebat a Cyro quondam Rege Persarum. Opes & a majoribus traditas habebat, & ipse longa Imperii possessione cumulaverat. Is Regi cum omnis generis donis, non ipsi modo ea, sed etiam amicis ejus daturus occurrit. Equorum domiti greges sequebantur, curruisque argento, & auro adornati, pretiosa supellex, nobiles gemmæ, aurea magni ponderis vasa, vestesque purpureæ, & signati argenti talentum quatuor millia. Cæterum tanta benignitas Barbaro causa mortis fuit. Nam, cum omnes amicos Regis donis super ipsorum vota celsisset, Bagæ spadoni, qui Alexandrum obsequio corporis devinxerat sibi, nullum honorem habuit: admonitusque a quibusdam, quam Alexandro cordi esset, respondit, amicos Regis, non scorta se colere, nec moris esse Persis, mares ducere, qui stupro effluviarentur. His auditis, spado potentiam flagitio, & dedecore quæsitam, in caput nobilissimi, & infantis exercuit. Namque gentis ejusdem levissimos talis criminibus astruxit, monitos tum demum ea deferre, cum ipse iussisset. Interim, quoties sine arbitris erat, credulas Regis aures implebat, dissimulans causam iræ, quo gravior criminantis auctoritas esset. Nondum suspectus erat Orsines, jam tamen visior. Reus enim in secreto agebatur, latentis periculi ignarus: & importunissimum scortum, ne in stupro quidem, & dedecoris patientia, fraudis oblitum, quoties amorem Regis in se accenderat, Orsinem modo avaritiæ, interdum etiam detectionis arguebat. Jam matura erant in perniciem innocentis mendacia, & fatum, cuius inevitabilis fors est, appetebat. Forte enim sepulchrum Cyri Alexander iussit aperiri, in quo erat conditum ejus corpus, cui dare volebat inferias. Auro, argentoque repletum esse crediderat. Quippe ita fama Persæ vulgaverant. Sed præter clypeum ejus putrem, & arcus duos Scythicos, & acinacem, nihil reperit. Cæterum corona aurea imposita, amiculo, cui assueverat ipse, solum, in quo corpus jacebat, velavit, miratus tanti nominis Regem, tanti præditiu opibus, haud pretiosius sepultum esse,

esse, quam si fuisset e plebe. Proximus erat lateri spado, qui Regem intuens, Quid mirum, inquit, est, inania sepulchra esse Regum, cum Satraparum domus aurum inde egestum capere non possint? Quod ad me attinet, ipse hoc bustum antea non videram, sed ex Dario ita accepi, tria millia talentum condita esse cum Cyro. Hinc illa benignitas in te, ut, quod impune habere non poterat Orsines, donando etiam gratiam iniret. Concitaverat jam animum in iram, cum hi, quibus negotium idem dederat, superveniunt. Hinc Bagoas, hinc ab eo subornati, falsis criminibus occupant aures. Antequam accusari se suspicaretur Orsines, in vincula traditus est. Non contentus supplicio infantis spado, ipse morituro manum iniecit. Quem Orsines intuens, *Audiam, inquit, in Asia olim regnasse fœminas, hoc vero novum est, regnare castratum.* Illic fuit exitus nobilissimi Persarum, nec infantis modo, sed eximæ quoque benignitatis in Regem.

CAPUT IV.

Curtius Regis credulitatem, & crudelitatem carpit. Europa, Asia, & Græcia statum exponit.

Eodem tempore Phradates Regnum affectasse suspectus occiditur. Coeperat esse præceps ad repræsentanda supplicia, idem ad deteriora credenda. Scilicet res secundæ valent commutare naturam: & raro quisquam erga bona sua satis cautus est. Idem enim paulo ante Lyncesten Alexandrum, delatum a duobus indicibus, damnare non sustinuerat, humiliores quoque reos, contra suam voluntatem, quia cæteris videbantur infantes, passus absolvi. Hostibus victis regna reduxerat. Ad ultimum a semetipso degneravit usque adeo, ut adversus libidinem animi, arbitrio scortis aliis Regna daret, aliis adimeret vitam. Iisdem fere diebus literas a Cæno accipit de rebus in Europa gestis, dum ipse Indiam subigit. Zopyrio Thraciæ præpositus, dum expeditionem in Getas faceret, tempestatibus, procellisque subito coortis, cum toto exercitu oppressus erat. Qua cognita clade, Seuthes Odrysas populares suos ad detectionem compulerat. Amisso propemodum Thracia, ne Græcia quidem erat in fide. ^{* * *} Igitur triginta navium Sunium transmittunt. Promontorium est Atticæ terræ, unde portum urbis petere decreverant. His cognitis, Rex Harpalo, Atheniensibusque juxta infestus, classem parari jubet, Athenas protinus petiturus. Quod consilium dum agitat, clam literæ ei redduntur, Harpalum intrasse quidem Athenas, pecunia conciliasse sibi principum animos, mox concilio plebis habito, iustum urbe excedere, ad Græcos milites pervenisse, a quibus interceptum, & trucidatum a quodam viatore per insidias. His lætus in Europam trajiciendi consilium omisit. Sed exules, præter eos,

eds, qui civili sanguine aspersi erant, recipi ab omnibus Græcorum civitatibus, quæ pulsi erant, iussit. Et Græci haud ausi imperium aspernari, quamquam solvendarum legum id principium esse censebant, bona quoque, quæ extarent, restituere damnatis. Soli Athenienses non suæ modo, sed etiam publicæ vindices liberatis, colluvionem hominum, quia ægre serviebant, non Regio Imperio, sed legibus, moribusque patriis regi assueti, prohibuere finibus, omnia potius toleraturi, quam purgamenta quondam urbis suæ, tunc etiam exilii, admitterent.

CAPUT V.

Rex partem copiarum dimittere parat. Dissolvit æs alienum sui exercitus, decem millia talentum, hoc est sexagies centena millia aureorum, seu philippeorum.

Alexander, senioribus militum in patriam remissis, tredecim millia peditum, & duo millia equitum, quæ in Asia retineret, eligi iussit, existimans, modico exercitu contineri posse Asiam, quia pluribus locis præsidia disposuisset, nuperque conditas urbes, quas colonis repleset, res renovare cupientibus obstrare. Cæterum, priusquam excerneret, quos erat retenturus, edixit, ut omnes milites æs alienum profiterentur. Grave plerisque esse compererat. Et, quamquam ipsorum luxu contristum erat, dissolvere tamen ipse decreverat. Illi tentari ipsos rati, quo facilius ab integris sumptuosos discerneret, prolatando aliquantum extraxerant temporis. Et Rex satis gnarus, professioni æris pudorem, non contumaciam obstrare, mentas totis castris poni iussit, & decem millia talentorum proferri. Tum demum fide facta professi sunt. Nec amplius ex tanta pecunia, quam C, & XXX. talenta superfuere. Adeo ille exercitus, tot ditissimarum gentium victor, plus tamen victoriæ, quam prædæ deportavit ex Asia.

CAPUT VI.

Seditionem militarem primum frustra conatur oratione sedare, quam mox paucorum nece reprimis. Macedones supplices respicit, peregrinos, spreis Macedonibus, alloquitur, admittit. Seditiosos mergit aqua, ac tandem popularibus ignoscit.

Cæterum, ut cognitum est, alios remitti domum, alios retineri, perpetuam eum regni sedem in Asia habiturum rati, vecordes, & disciplinæ militaris immemores, seditionis vocibus castra concipiunt; Regemque ferocius, quam alias adorti, omnes simul missionem postulare cœperunt, deformia ora cicatricibus, canitiemque caput ostentantes. Nec aut Præfectorum castigatione, aut verecundia Regis deterriti, tumultuoso clamore, & militari violentia volentem loqui inhibebant,

bant, palam professi, nusquam inde, nisi in patriam vestigium esse moturos. Tandem silentio facto, magis, quia motum esse credebant, quam quia ipsi moveri poterant, quidam acturus esset, expectabant. Ille, *Quid hæc*, inquit, *repens consternatio, & tam procerax, atque effusa licentia denuntiatur?* Eloquenti timeo. Palam certe rupistis imperium, & precario Rex sum, cui non alloquendi, non noscendi, monendique, aut intuendi vos res reliquistis. Equidem cum alios dimittere in patriam, alios mecum paulo post deportare statuerim, tam illos acclamantes video, qui abiturum sunt, quam hos, cum quibus præmissos subsequi statui. Quid hoc est rei? Dispari in causa idem omnium clamor est. Pervelim scire, utrum qui discedunt, an qui retinentur, de me querantur. Crederes uno ore omnes sustulisse clamorem: ita pariter ex tota concione responsum est, *Omnes queri*. Tum ille, *Non hercule*, inquit, *potest fieri, ut adducar, querendi simul omnibus hanc causam esse, quam ostenditis, in qua major pars exercitus non est, utpote cum plures dimiserim, quam retenturus sum. Subest nimirum altius malum, quod omnes avertis a me. Quando enim Regem universus exercitus deseruit? Ne servi quidem uno grege profugium dominos, sed est quidam in illis pudor a cæteris desertis relinquendi. Verum ego tam furiose consternationis oblitus, remedia insanabilibus conor adhibere. Omnem hercule spem, quam ex vobis conceperam, damno: nec ut cum militibus meis (jam enim esse desistis, sed ut cum ingratis civibus porro agere decrevi. Secundis rebus, quæ circumfluunt vos, insanire cepistis, obliti status ejus, quem beneficio exultis meo. Dignus hercule, qui in eodem consensescatis, quoniam facilius est vobis adversam, quam secundam regere fortunam. En tandem Ilyriorum paulo ante, & Perfarum tributariis, Asia, & tot gentium spolia fastidio sunt. Modo sub Philippo seminudis, amicula ex purpura sordens: aurum, & argentum oculi ferre non possunt. Ligneæ enim vasa desiderant, & ex crastibus scuta rubiginemque gladiatorum. Hoc cultu nitentes vos accepi. & quingenta talenta æris alieni, cum omni Regia supellex haud amplius quam sexaginta talentorum esset, meorum mox operum fundamenta. Quibus tamen (absit invidia) imperium maxime terrarum potius imposui. Asiæne peritum est, quæ vos gloria rerum restarum Diis pares fecit? In Europam ire properatis, Rege deserto, cum pluribus vestrum desertum viaticum fuerit, ni es alienum luissem, nempe ex Asiatica præda. Nec pudes profundo ventre devictarum gentium spolia circumferentes reverti velle ad liberos, conjugisque, quibus pauci præmia victoriæ potestis ostendere. Nam cæterorum, dum etiam spei vestræ obviam, istis, arma quoque pignora sunt. Bonis vero militibus caritativum, pellicum suarum concubinis: quibus hoc solum ex tantis opibus superest, quod impenditur. Proinde fugiensibus me*

patiantur

pateant limites: facessite hinc ocyus. Ego cum Persis ab-
 euntium terga sustabor. Neminem teneo: liberato oculos
 meos, ingratiissimi Cives. Lati vos excipient parentes,
 liberique, sine vestro Rege redeuntes, obviam ibunt de-
 fertoribus, transfugisque. Triumphabo mehercule de su-
 ga vestra, & ubicunque ero, expetam panas, hos, cum
 quibus me relinquitis, colendo, praefereudoque vobis. Jam
 autem scietis, & quantum sine Rege valeat exercitus, &
 quid opis in me uno sit. Desiluit deinde frendens de tri-
 bunali, & in medium armatorum agmen se immisit.
 Notatos quoque, qui ferocissime obloquuti erant, singu-
 los manu corripuit; nec ausos repugnare, tredecim asser-
 vandos custodibus corporis tradidit. Quis crederet saevam
 paulo ante concionem obtorpuisse subito metu, & cum
 ad supplicium videret trahi, nihilo ausos graviora, quam
 ceteros, * tam effusam antea licentiam, atque seditiosam
 militum violentiam ita comprassam, ut non modo nul-
 lus ex omnibus irruenti Regi resisteret, verum etiam cun-
 cti pavore exanimati, attonitis similes, quid de ipsis
 quoque Rex statuendum censeret, suspensa mente expe-
 ctarent? Itaque * sive Regii nominis, quod gentes, quæ
 sub Regibus sunt, inter Deos colunt, sive propria ipsius
 veneratio, sive fiducia tanta vi exercentis imperium,
 conterruit eos: singulare certe ediderunt patientiæ ex-
 emplum. Adeoque non sunt accensi supplicio commilito-
 num, cum sub noctem interfectos esse nossent, ut nihil
 omiserint, quod singuli magis obedientes, ac pie face-
 rent. Nam, cum postero die prohibiti aditu venissent,
 Asiaticis modo militibus admissis, lugubrem totis castris
 edidere clamorem, denuntiantes, se protinus esse mori-
 tuos, si Rex perseveraret irasci. At ille peroracis ad
 omnia, quæ agtasset, animi, peregrinorum militum con-
 cionem advocari jubet, Macedonibus intra castra cohibi-
 tis. Et, cum frequentes eoissent, adhibito interprete, ta-
 lem orationem habuit. Cum ex Europa transire in A-
 siam, multas nobiles gentes, magnam vim hominum
 Imperio meo me additurum esse sperabam. Nec deciprus
 sum, quod de his credidi sane. Sed ad illa hec quoque
 accessit, quod video fortes viros erga Reges suos pietatis
 invictæ. Luxu omnia fluere credideram, & nimia fe-
 licitate mergi in voluptates. At hercule munia militiæ
 hoc animorum, corporumque robore impigre toleratis, &
 cum fortes vivi sitis, non fortitudinem magis, quam fide-
 lem colitis. Hoc ego nunc primum profiteor, sed olim
 scio. Itaque & delectum e vobis juniorum habui, & vos
 meorum militum corpori immiscui. Idem habitus, eadem
 arma sunt vobis: obsequium vero, & patientia imperii
 longe praestantior est, quam ceteris. Ego ipse Oxarris
 Persæ filiam mecum in matrimonio junxi, non dedigna-
 tus ex captiva liberos tollere. Mox deinde, cum stirpem
 generis mei latius propagare cuperem, uxorem Darii fi-
 liam duxi: proximisque amicorum auctor fui ex captivis
 gene-

generandi liberos, ut hoc sacro fœdere omne discrimen
 victi, & victoris excluderem. Proinde genitos esse vos
 mihi, non ascitos milites credite. Astæ, & Europæ unum,
 atque idem Regnum est. Macedonum vobis arma do.
 Inveteravi peregrinam novitatem: & civis mei estis, &
 milites. Omnia eundem ducunt colorem. Nec Persis Ma-
 cedonum mores atumbrare, nec Macedonibus Persarum
 imitari indecorum est. Eiusdem juris esse debent, quæ
 sub eodem Rege victuri sunt. * Hac oratione habita,
 Persis corporis sui custodiam credidit, Persas satellites,
 Persas apparitores fecit. Per quos cum Macedones, qui
 huic seditioni occasionem dediderunt, vincti ad supplicia
 traherentur, unum ex iis auctoritate, & ætate gravem,
 ad Regem ita loquutum ferunt. * Quousque, inquit, a-
 nimo tuo, etiam per supplicia, & quidem externi moris
 obsequeri? Milites tui, cives tui, incognita causa, cap-
 tivis suis ducentibus, trahuntur ad penam. Si mortem
 meruisse iudicas, saltem ministros supplicii muta. Ami-
 co animo, si veri patiens fuisset, admonebatur. Sed in
 rabiem ira pervenerat. Itaque rursus (nam parumper,
 quibus imperatum erat, dubitaverant) mergi in aminem,
 sicut vincti erant, iussit. Nec hoc quidem supplicium se-
 ditionem militum movit. Namque copiarum Duces, at-
 que amicos ejus manipuli adseunt, petentes, ut si quos
 adhuc pristina noxa iudicaret esse contactos, juberet in-
 terfici, offerre se corpora iræ, trucidaret. * Postquam
 vero cognitum est, Persis Ducatus datos, Barbaros in
 varios ordinis distributos, atque Macedonica iis imposita
 nomina, se vero ignominiose penitus reiectos esse, non
 jam amplius conceptum animi dolorem perferre potue-
 runt. Sed concursu in Regiam facto, interiori dumtaxat
 retenta tunica, arma ante januam, poenitentiae signum,
 proiecerunt, ac præ foribus stantes intronitti se, sibi-
 que ignosci suppliciter, atque flentes orabant, utque Rex
 suppliciiis suis potius saturaret se, quam contumeliis, ipsos,
 nisi venia impetrata, non discessuros. Quæ cum Alexan-
 dro nuntiata essent, apertis Regis foribus, ad ipsos est
 egressus. Postquam vero ipsorum ejulatum, atque poeni-
 tentiam, nec non miserandum, atque afflictum habitum
 vidisset, diu quoque collacrymatus est. Eaque modestia,
 ut ipsis ignosceret, obtinuerunt. Eis deinde nunc mo-
 deste inculcatis, nunc comiter appellatis, complures bel-
 lo inutiles exauctoravit, magnificentissimeque donatos
 dimisit. Scribens quoque ad Antipatrum Macedoniæ
 Præfectum, eis ad spectanda certamina priores in thea-
 tro sedes assignari, coronatosque sedere iussit. Defuncto-
 rum quoque liberos pupillos paterna contrahere stipendia
 voluit, Cratæo iis præposito: quem etiam Antipatri lo-
 co Macedonibus, Thestalis, Thracibusque præesse iussit,
 Antipatrumque cum supplemento tyrannum in Cratæo lo-
 cum vocavit. Jampridem quidem Alexandro literæ & ab
 Olympiade matre, & ab Antipatro redditæ erant, ex
 qui.

quibus mutuum inter ipsos similitudinem perceperat. Mater Antipatrum affectati Regni insinulabat: Antipater O.lympiadem multa præter ipsius decorum gerere scripserat. Itaque evocari se valde iniquo ferens animo, Alexandrum veneno interficere statuit. Peraetis his rebus omnibus, Alexander ad Ecbatana Mediæ profectus, Regni necessaria disposuit: spectacula denuo, & solemnes indixit dies. Illis forte diebus Hephæstion, quem Rex unice, ac fratribus loco diligebat, febricitans moritur. Ex quo Alexander incredibili affectus dolore, multa, quæ Regiam maiestatem minime decerent, admisisse dicitur. Miserum quippe medicum, tamquam in curando negligentior fuisset, suspendi iussit. Super amici corpus exanime ejulans procubuit; vixque inde ab amici abstractus est. Diem, atque noctem luctum continuavit: aliaque nonnulla feruntur, quæ quidem ego minime credo. Illud tamen verum est, quod Alexander Hephæstioni, tamquam Heroi, sacrificari iusserit. In funus, atque monumentum ei faciendum plus quam duodecim millia talentorum impensa sunt. Revertenti Babylonem Chaldæi Vates occurrerunt, monentes, ne Babylonem ingrederetur. Professionem enim ejus per id tempus vitæ periculum ei portendere. Quibus spretis, quo destinaverat ire, pergit. Nuntiabatur enim ei, Legatos ex diversis terrarum orbis partibus undique Babylonem confluisse, ejusque adventum expectare. Ad eo totum orbem nominis ejus terror invaserat, ut cunctæ gentes, velut destinato sibi Regi, adulerentur. Igitur tamquam conventum universi orbis acturus, Babylonem pervenire festinabat. Quo cum venisset, Legatos omnes benigne susceptos domum remisit. Iisdem fere diebus convivium apud Thessalum medicum institutum est: ad quod Rex quoque cum sodalibus vocatus venit. Ibi nondum Hercules scypho epoto, repente velut telo confixus, ingemuit. Elatus e convivio semianimis, tanto dolore cruciatus est, ut ferrum in remedia posceret. Amici causam morbi intemperiem ebrietatis divulgarent. Revera autem insidiæ fuerunt, quarum infamiam successorum potentia oppressit. Antipater enim præparatum venenum Cassandro filio, qui cum fratribus Philippo, & Jolla Regi ministrare solebat, dederat, præmonito eo, ne aliis, quam Thessalo, & fratribus crederet. Philippus itaque, & Jollas, potum Regis prægustare soliti, in aqua frigida venenum habentes, eam prægustatæ potioni Regis supermiserunt. Quarto deinde die, cum milites partim mortuum suspicarentur, idque celari crederent, partim ejus desiderium terre non possent, moesti sese in Regiam contulerunt, ut sibi Regis videndi copia fieret, orantes. Atque a custodibus ex mandato Regis intromissi sunt.*

C A P U T VII.

Rex Babylonem reversus, propinato sibi per Cassandrum, & Jollam veneno, moriturus salutat exercitum. Perdicæ tradit anulum. Respondet amicis, supremæque mandata edit, & extinguitur.

Intuentibus lacrymæ obortæ præbuere speciem jam non Regem, sed funus ejus visentis exercitus. Mœrorum tamen circumstantium lectum eminebat. Quos ut Rex aspexit, *Invenistis, inquit, cum excessero, dignum salibus viris Regem?* Incredibile dictu, audituque, in eodem habitu corporis, in quem se composuerat, cum admissurus milites esset, durasse, donec a toto exercitu illo ad ultimum persalutatus est: dimissoque vulgo, velut omni vitæ debito liberatus, fatigata membra rejecit: propiusque adire jussis amicis, (nam & vox deficere jam cœperat) detractum anulum digito Perdicæ tradidit, adjectis mandatis, ut corpus suum ad Hammonem ferri juberet. Quarentibusque his, cui relinqueret Regnum, respondit, *Ei, qui esses optimus: cæterum prævidere jam se ob id certamen magnos funebres ludos parari sibi.* Rursus, Perdicæ interrogante, *Quando cælestes honores haberi sibi vellet, dixit, Tum velle, cum ipsi felices essent.* Suprema hæc vox fuit Regis; & paulo post extinguitur.

C A P U T VIII.

*Luſus omnium immensus per totam Aſiam Purpura-
torum, Prætoriz cohortis, Exercitus, Perſarum. Syſ-
gambis ex luſu mors.*

AC primo ploratu, lamentisque, & planctibus tota Regia personabat. Mox, velut in vasta solitudine, omnia tristi silentio muta torpebant, ad cogitationes, quid deinde futurum esset, dolore converso. Nobiles pueri custodiæ corporis ejus assueti, nec doloris magnitudinem capere, nec seipſos intra vestibulum Regiæ retinere potuerunt: vagique, & furentibus similes, totam urbem luctu, ac mœrore compleverant, nullis questibus omiſſis, quos in tali casu dolor suggerit. Ergo qui extra Regiam adſiderant, Macedones pariter, Barbarique concurrunt. Nec poterant victi a victoribus in communi dolore discerni. Persæ justissimum, ac mitissimum Donium, Macedones optimum, ac fortissimum Regem invocantes, certamen quoddam mœroris edebant. Nec mœrorum solum, sed etiam indignantium voces exaudiebantur, tam viridem, & in flore ætatis, fortunæque, invidia Deum ereptum esse rebus humanis. Vigor ejus, & vultus educantis in prælium milites, obsidentis urbes, evadentis in muros, fortes viros pro concione donantis, occurrebant oculis. Tum Macedonas divinos honores negasse ei pœnitebat; impiisque, & ingratis

fuisse se confitebantur, quod aures ejus debita appellatione fraudassent. Et, cum diu nunc in veneratione, nunc in desiderio Regis hæssissent, in ipsos versa miseratione est. Macedonia protecti ultra Euphratem, mediis hostibus novum Imperium aspernantibus, destitutos se esse cernebant: sine certo Regis herede, sine herede Regni, publicas vires ad se quemque tracturum. Bella deinde ci-
 villa, quæ sequuta sunt, mentibus augurabantur. Iterum non de Regno Asiæ, sed de Rege, ipsis sanguinem esse fundendum. Novis vulneribus veteres rumpendas cicatrices. Senes debiles modo petita missione a iusto Rege, nunc morituros pro potentia forsitan satellitis alicujus ignobilis. Has cogitationes voventibus nox supervenit, terroremque auxit. Milites in armis vigilabant. Babylonii, alius e muris, alius e culmine sui quisque tecti prospectabant, quasi certiora visuri. Nec quisquam lumina audebat accendere: & quia oculorum cessabat usus, fremitus, vocesque auribus captabant. Ac plerumque vano metu territi, per obscuras semitas alius alii occurrentes, invicem suspecti, solliciti ferebantur. Perleæ, comis suo more detonsis, in lugubri veste cum conjugibus, ac liberis, non ut victorem, & mado hostem, sed ut gentis suæ iustissimum Regem, vero desiderio lugebant. Adventi sub Rege vivere, non alium, qui imperaret ipsis, dignitatem tuisse confitebantur. Nec muris urbis lucus continebatur, sed proximam regionem, ab ea deinde magnam partem Asiæ cis Euphratem, tanti mali fama pervaserat. Ad Darii quoque matrem celeriter perlata est. Abscissa ergo veste, qua induta erat, lugubrem sumpsit: laceratisque crinibus, humi corpus abiecit. Assidebat ei altera ex neptibus, nuper amissum Hephæstionem, cui nupserat, lugens, propriasque causas doloris in communi moestitia retractabat. Sed omnium suorum mala Sygambis una capiebat. Illa suam, illa neptium vicem flebat. Recens dolor etiam præterita revocaverat. Crederes modo amissum Darium, & pariter miseræ duorum filiorum exequias esse ducendas. Flebat mortuos simul, vivosque. Quem enim puellarum acturum esse curam? quem alium futurum Alexandrum? Iterum esse se captas, iterum excidisse Regno. Qui mortuo Dario ipsas tueretur, reperisse: qui post Alexandrum respiceret, utique non reperturas. Subibat inter hæc animum, octoginta fratres suos eodem die ab Ocho sævissimo Regum trucidatos, adiectumque strage tot filiorum patrem, e septem liberis, quos genuisset ipsa, unum superesse, ipsum Darium fluxisse paulisper, ut crudelius posset extinguí. Ad ultimum dolori succubuit, convulsoque capite assidentes genibus suis nepotem, nepotemque æterata, cibo pariter abstinuit, & luce. Quinto, postquam mori statuerat, die extincta est. Magnum procerbo Alexandri indulgentie in eam, iustitieque in omnes captivos documentum est mors hujus, quæ cum sustinisset post Darium vivere, Alexandro esse superites erubuit.

CAPUT IX.

Laudatio funebris, virtutes, fortunam, famam, gloriam Regis, vitiis extenuatis, complexa.

ET hercule iuste æstimantibus Regem liquet, bona naturæ ejus fuisse, vitia vel fortunæ, vel ætatis. Vis incredibilis animi, laboris patientia propemodum nimia, fortitudo non inter Reges modo excellens, sed inter illos quoque, quorum hæc sola virtus fuit, liberalitas sæpe majora tribuentis, quam a Diis petuntur, clementia in devictos, tot Regna aut reddita, quibus ea dempserat bello, aut dono data, mortis, cuius metus cæteros exanimat, perpetua contemptio, gloriæ, laudisque ut iusto major cupido, ita ut juveni, & in tantis admittenda rebus, jam pietas erga parentes, quorum Olympiada immortalitati consecrare decreverat, Philippum ultus erat, jam in omnes fere amicos benignitas, erga milites benevolentia, consilium par magnitudini animi, & quantam vix poterat ætas ejus capere, solertia, modus immodicarum cupiditatum, Veneris intra naturale desiderium usus, nec ulla, nisi ex permisso, voluptas, ingentes profecto dotes erant. Illa fortunæ, Diis æquare se, cælestes honores arcessere, & talia suæventibus Oraculis credere, & dedignantibus venerari ipsum vehementius, quam par esset, irasci, in externum habitum mutare corporis cultum, imitari devictarum gentium mores, quas ante victoriam spreverat. Nam iracundiam, & cupidinem vini, sicut juvena irritaverat, ita senectus mitigare potuisset. Fatendum est tamen, cum plurimum virtuti debuerit, plus debuisse fortunæ, quam solus omnium mortalium in potestate habuit. Quoties illum a morte revocavit? quoties temere in pericula vectum perpetua felicitate protexit? Vitæ quoque finem eundem illi, quem gloriæ statuit. Expectare eum fata, dum, Oriente perdomito, aditoque Oceano, quidquid mortalitas capiebat, impletet. Huic Regi, Ducique successores quærebatur. Sed major moles erat, quam ut unus subire eam posset. Itaque nomen quoque ejus, & fama rerum, in totum propemodum orbem Reges, ac Regna diffudit: clarissimique sunt habiti, qui etiam minimæ parti tantæ fortunæ adhæserunt.

CAPUT X.

Vocato Principum ætæ, Perdicca perorat apud militem, & agit de Rege subregando, quem nominat Roxanis filium nondum genitum.

CÆterum Babylone (inde enim divertit oratio) corporis ejus custodes, in Regiam principes amicorum, Duce.

Ducesque copiarum advocare. Sequuta est militum turba cupientium scire, in quem Alexandri fortuna esset transitura. Multi duces frequentia militum exclusi, Regiam intrare non poterant, cum præco, exceptis, qui nominatim citarentur, adire prohibuit. Sed precarium spernebatur imperium: ac primum ejulatus ingens, ploratusque renovatus est. Deinde futuri expectatio, inhibitis lacrymis, silentium fecit. Tunc Perdicca, Regia sella in conspectum vulgi data, in qua diadema, vestisque Alexandri cum armis erant, anulum sibi pridie traditum a Rege, in eadem sede posuit. Quorum aspectu rursus obortæ omnibus lacrymæ integrare luctum. Et Perdicca, Ego quidem, inquit, anulum, quo ille Regni, atque Imperii vires obsignare erat solitus, traditum ab ipso mihi, reddo vobis. Ceterum, quamquam nulla clades huic, qua affecti sumus, par ab iratis Diis excogitari potest: tamen magnitudinem rerum, quas egit, intuitibus, credere licet, tantum virum Deos accommodasse rebus humanis, quarum sorte completa, cito repeterent eum sue stirpi. Proinde, quoniam nihil aliud ex eo superest, quam quod semper ab immortalitate seducitur, corpori, neminique quam primum iusta solvamus, haud oblisi, in qua urbe, inter quos sumus, quali Rege, ac Præside spoliati. Trostandum est, commisiones, cogitandumque, ut victoriam partam inter hos, de quibus parta est, obtinere possimus. Capite opus est; hocne uno, an pluribus, in vestra potestate est. Illud scire deberis, militarem sine Duce turbam, corpus esse sine spiritu. Sextus mensis est, ex quo Roxane prægnans est. Optamus, ut marem enitatur. Cujus Regnum Diis approbantibus futurum, quando adoleverit, interim, a quibus regi velitis, destinasse. Hæc Perdicca.

CAPUT XI.

Nearchus Barsines filium dicit Regem. Ptolemæus Aristocratiæ suadet. Aristonius Perdiccam conatur coronare: quod Perdicca cupit, nec audet. Meleager ad aurum properans movet seditionem. Gregarius Avidæum fratrem Alexandri designat, Pithon dissuadet, concio subbet. Adducitur, & Rex salutat a milite. Refragantur Optimates, & in Perdicca sententiam concedunt.

TUM Nearchus, Alexandri sanguinem, ac stirpem Regiæ majestati convenire, neminem, ait, posse nurari: ceterum exspectari nondum ortum Regem, & qui jam sit, præteriri, nec animis Macedonum convenire, nec tempori rerum: esse e Barsine filium Regis, huic diadema danlum. Nulli placebat oratio. Itaque suo more hastis scuta quatientes, obstrepere perseverabant. Jamque prope seditionem pervenerant, Nearcho pervicacius tuente sententiam. Tum Ptolemæus, *Digna pro-*
sum

fus est soboles, inquit, quæ Macedonum imperet genti, Roxanes, vel Barsines filius, cuius nomen quoque Europam dicere pigebit, majori ex parte captrui. Cur Persas vicerimus, ut stirpi eorum serviamus? quod iusti illi Reges Darius, & Xerxes tot millium agminibus, tantisque classibus nequicquam petiverunt. Mea sententia hæc est, ut se de Alexandri in Regia posita, qui consiliis ejus adhibebantur, cocant, quoties in commune consulto opus fuerit, eoque, quod major pars eorum decreverit, stetut, Duces, Præfetti, que copiarum his pareant. Ptolemæo quidam, pauciores Perdicens assentiebantur. Tum Aristonius orsus est dicere, Alexandrum consultum, cui relinqueret Regnum, voluisse optimum deligi, judicatum autem ab ipso optimum Perdiccam, cui anulum tradidisset. Neque enim unum eum assedisse morienti, sed circumferentem oculos ex turba amicorum delegisse, cui traderet. Placere igitur summam Imperii ad Perdiccam deferri. Nec dubitare, quin vera censeret. Itaque universi procedere in medium Perdiccam, & Regis anulum tollere jubebant. Hærebat inter cupiditatem, pulchoremque, & quo modestius, quod expectabat, appeteret, pervicacius oblaturus esse credebatur. Itaque cunctatus; diuque, quid ageret, incertus, ad ultimum tamen recessit, & post eos, qui sederant proximi, constitit. At Meleager unus e Ducibus, confirmato animo, quem Perdicca cunctatio erexerat, Nec Divi fuerint, inquit, ut Alexandri fortuna, tantique Regni fastidium in istos habueris: homines certe non ferent. Nihil dico de nobilioribus, quam hic est, sed de viris tantum, quibus invidis nihil peti necesse est. Nec vero interest, Roxanes filium, quem duncunqve genitus erit, an Perdiccam Regem habeatis, cum ista sub tutela specie Regnum occupaturus sit. Itaque nemo ei Rex places, nisi qui nondum natus est. Et in tanta omnium sollicitudine, non iusta modo, sed etiam necessaria, exactos menses solus expectat, & jam divinat mævem esse conceptum, quem vos dubitatis paratum esse vel subdere? Si melius filius Alexander hunc nobis Regem pro se reliquisset, id solum ex his, quæ imperasset, non faciendum esse censerem. Quin igitur ad diripiendos thesauros discurratis? harum enim opum Regiarum utique populus est heres. Hæc eloquutus, per medios armatos erupit. Et qui abeunt viam dederant, insum ad prænuntiatam prædã siquebantur. Jamque armatorum circa Meleagrum frequens globus erat, in seditionem, ac discordiam versa concione, cum quidam plerisque Macedonum ignotus ex infima plebe, Quid opus est, inquit, armis, civilique bello, habentibus Regem, quem queritis? Arideus Philippo genitus, Alexandri paulo ante Regis frater, sacrorum, caeremoniarumque confors modo, nunc solus heres, præteritur a vobis. Quo merito suo? quidve fecit, cur etiam gentium communi jure fraudetur? Si Alexandro similem queritis, nunquam reperietis: si proximum, hic solus est. His auditis, concio primo

silentium velut iussa habuit. Conclamant deinde pariter; Aridæum vocandum esse, mortemque meritos, qui concionem sine eo habuissent. Tum Pithon, plenus lacrymarum, orditur dicere, nunc vel maxime miserabilem esse Alexandrum, qui tam bonorum civium, militumque fructu, & præsentia fraudatus esset. Nomen enim, memoriamque Regis sui tantum intuentes, ad cætera caligare eos. Haud ambigue in juvenem, cui Regnum destinabatur, impensa probra, quæ magis ipsi odium, quam Aridæo contemptum attulerunt. Quippe, dum miserentur, etiam favere ceperunt. Igitur non alium se, quam eum, qui ad hanc spem genitus esset, regnare passuros, pertinaci acclamatione declarant, vocarique Aridæum iubent. Quem Meleager infestus, invisusque Perdiccæ, strenue perducit in Regiam, & milites Philippum consalutatum, Regem appellant. Cæterum hæc vulgi erat vox, principum alia sententia. E quibus Pithon consilium Perdiccæ exequi cœpit, tutoresque destinat filio ex Roxane futuro, Perdiccam, & Leonatum stirpe Regia genitos. Adjecit, ut in Europa Craterus, & Antipater res administrarent. Tum iusjurandum a singulis exactum, tutores in potestate Regis geniti Alexandro.

CAPUT XII.

Meleager Arideum revocat, qui insignia capit Regia. Perdicca cum equitatu, & Regia cohorte, Regia cedit. Meleager tendis Perdiccæ insidias, in quas mox ipse incidit. Perdicca occupat Babylonie, campos, annonam intercipit. Mittuntur Legati ad Perdiccam de concordia. Arideus deponit insignia Regia, meliori porrigenda: jubetur illa recipere. Perdicca simulat amicitiam erga Meleagrum. Currius excurrit in statum, & felicitatem sui evi. Meleager circumvenitur, & occiditur.

Meleager haud injuria metu supplicii territus, cum suis secesserat. Rursus Philippum trahens secum, irrupit in Regiam, clamitans suffragari Reipubl. de novo Rege paulo ante concepto, robur ætatis experirentur, modo stirpem Philippi, & filium, ac fratrem Regum duorum sibi met ipsis potissimum crederent. Nullum profundum mare, nullum vastum fretum, & procellosum tantos ciet fluctus, quantos multitudo motus habet, utique si nova, & brevi duratura libertate luxuriat. Pauci Perdiccæ modo electo, plures Philippo, quam speraverat, Imperium dabant. Nec velle, nec nolle quidquam diu poterant, pœnitebatque modo consilii, modo pœnitentiæ ipsius. Ad ultimum tamen in stirpem Regiam inclinavere studiis. Cesserat ex concione Aridæus Principum auctoritate conterritus: & aheunte illo conticuerat magis, quam languerat militaris favor. Itaque revocatus, vestem fratris, eam ipsam, quæ in sella posita fuerat, induitur. Et Meleager, thorace sumpto, capit arma, novi Regis satellites. Sequitur phalanx hastis

hastis clypeos quatens : expleturam se sanguine illorum qui affectaverant nihil ad ipsos pertinens Regnum, minabatur, in eadem domo, familiaque Imperii vires remanens, hereditarium imperium stirpem Regiam vindicaturam, assuetos esse nomen ipsum colere, venerarique, nec quenquam id capere, nisi genitum, ut regnaret. Igitur Perdicca territus, conclave, in quo Alexandri corpus jacebat, obserari jubet. Sexcenti cum ipso erant spectatae virtutis. Ptolemæus quoque se adjunxerat ei, puerorumque Regia cohors. Cæterum haud difficulter a tot millibus armatorum claustra perfracta sunt. Et Rex quoque irruerat, stipatus satellitum turba, quorum princeps erat Meleager. Iratusque Perdicca, hos, qui Alexandri corpus tueri vellet, sevocat. Sed qui irruerant, eminus tela in ipsum jaciebant. Multisque vulneratis, tandem seniores, demptis galeis, quo facilius nosci possent, precari, qui cum Perdicca erant, cœpere, ut abstinerent bello, Regique, & pluribus cederent. Primus Perdicca arma deposuit, cæterique idem fecere. Meleagro deinde suadente, ne a corpore Alexandri discederent, insidiis locum quæri rati, diversa Regiæ parte ad Euphratem fugam intendunt. Equitatus, qui ex nobilissimis juvenum constabat, Perdiccam, & Leonatum frequens sequebatur placebatque excedere urbe, & tendere in campis. Sed Perdicca ne pedites quidem sequuturos ipsum desperabat. Itaque, ne abducendo equites, abruptis a cætero exercitu videretur, in urbe substitit. At Meleager Regem monere non destitit, jus imperii Perdiccæ morte sciendum esse, ni occupetur impotens animus, res novaturum, meminisse eum, quid de Rege meruisset, ne minem autem ei satis fidum esse, quem metuat. Rex patiebatur magis, quam assentiebatur. Itaque Meleager silentium pro imperio habuit, misitque Regis nomine, qui Perdiccam arcefferent. Iisdem mandatum, ut occiderent, si venire dubitaret. Perdicca, nuntiato satellitum adventu, sexdecim omnino pueris Regiæ cohortis comitatus, in limine domus suæ constitit: castigatosque, & Meleagri mancipia identidem appellans, sic animi, vultusque constantia terruit, ut vix mentis compotes fugerent. Perdicca pueros iussit equos conscendere, & cum paucis amicorum ad Leonatum pervenit, iam firmiore prælio vim propulsaturus, si quis inferret. Postero die indigna res Macedonibus videbatur, Perdiccam ad mortis periculum adductum; & Meleagri temeritatem armis ultum ire decreverant. Atque illi, seditione provisa, cum Regem adissent, interrogare eum cœpere, an Perdiccam comprehendit ipse iussisset. Ille Meleagri instinctu se iussisse respondit, cæterum non debere tumultuari eos, Perdiccam enim vivere. Igitur concione dimissa Meleager, equitum maxime defectione perterritus, inopisque consilii (quippe in ipsum periculum reciderat, quod inimico paulo ante intenderat) tri-duum fere consumpsit incerta consilia volvendo. Et præsina quidem Regiæ species manebat. Nam & Legati gen-

trum Regem adibant, & copiarum Duces aderant, & vestibulum satellites, armatique compleverant. Sed ingens sua sponte inestitia, ultimæ desperationis index erat, suspect que invicem, non adire propius, non colloqui audebant, secretas cogitationes intra se quoque volventes. Et ex comminatione Regis novi desiderium excitabatur amissi. Ubi ille esset, ejus imperium, ejus auspiciis sequuti erant, requirebant. Destitutos se inter infestas, indomitæque gentes, expetituras tot cladum suarum pœnas, quandocunque oblata esset occasio. His cogitationibus animos exedebant, cum annuntiatur, equites, qui sub Perdicca essent, occupati circa Babylonem campis, frumentum, quod in urbem invehebatur, retinuisse. Itaque inopia primum, deinde famines esse coepit; & qui in urbe erant, aut reconciliandam gratiam cum Perdicca, aut armis certandum esse censebant. Forte acciderat, ut qui in agris erant, populationem villarum, vicorumque veriti, confugerent in urbem, oppidani, cum ipsos alimenta deficerent, urbe excederent, & utrique generi tutior aliena sedes, quam sua videretur. Quorum consternationem Macedones veriti, in Regiam coeunt, quæque ipsorum sententia esset, exponunt. Placebat autem Legatos ad equites mitti, de finienda discordia, armisque ponendis. Igitur a Rege legatur Pafas Theffalus, & Amissas Megalopolitanus, & Perilaus: qui cum mandata Regis edidissent, non aliter posituros arma equites, quam si Rex discordiæ auctores dedidisset, tulere responsum. His renuntiatis, sua sponte milites arma capiunt, quorum tumultu e Regia Philippus excitus, *Nihil, inquit, seditione est opus. Nam inter se certantium præmia, qui quieverint, occupabunt. Simul mementote rem esse cum civibus, quibus spem gratia cito abrumperet, at bellum civile properantem est. Altera legatione an mitigari possint, experiamur. Et credo, nondum Regis corpore sepulto, ad præstanda ei iusta omnes esse coituros. Quod ad me asinet, reddere hoc Imperium malo, quam exercere civium sanguine. Et, si nulla alia concordia spes est, oro, quæque, eligite potior.* Obortis deinde lacrymis, diadema detrahit capiti, dextram, qua id tenebat, protendens, ut, si quis se digniorem profiteretur, acciperet. Ingentem spem indolis ante eum diem fratris claritate suppressam, ea moderata excitavit oratio. Itaque cuncti instare coeperunt, ut quæ agitaasset, exequi vellet. Eosdem rursus legat, petituros, ut Meleagrum tertium Ducem acciperent. Haud ægre id impetratum est. Nam & abluere Meleagrum Perdicca a Rege cupiebat, & unum duobus impari futurum esse censebat. Igitur Meleagro cum phalange obviam egresso, Perdicca equitum turmas antecedens occurrit. Utrunque agmen, mutua salutatione facta, coit, in perpetuum (ut arbitrabatur) concordia, & pace firmata. Sed jam satis admovebantur Macedonum genti bella civilia. Nam & insociabile est Regnum, & a pluribus expetebatur. Primum

ergo collegere vires, deinde disperferunt, &, cum pluribus corpus, quam capiebat, onerassent, cætera membra deficere coeperunt: quodque Imperium sub uno stare potuisset, dum a pluribus sustinetur, ruit. Proinde jure meritoque Populus Romanus salutem se Principi suo debere proficitur, cui noctis, quam pene supremam habuimus, novum sidus illuxit. Hujus hercule, non Solis ortus, lucem caliganti reddidit mundo, cum sine suo capite discordia membra trepidarent. Quot ille tum extinxit faces? quot condidit gladios? quantam tempestatem subita serenitate discussit? Non ergo revirescit solum, sed etiam foret Imperium. Absit modo invidia, excipiet hujus sæculi tempora ejusdem domus, utinam perpetua, certe diuturna posteritas. Cæterum, ut ad ordinem, a quo me contemplatio publicæ felicitatis averterat, redeam: Perdicca unicam spem salutis suæ in Meleagii morte deponebat, vanum eundem, & infidum, celeriterque res novaturum, & sibi maxime infestum, occupandum esse. Sed alta dissimulatione consilium premebat, ut opprimeret incautum. Ergo clam quosdam ex copiis, quibus præerat, subornavit, ut quasi ignoraret ipse, conquererentur palam, Meleagrum equatum esse Perdiccæ. Quorum sermone Meleager ad se relato, furens ira, Perdiccæ, quæ comperisset, exponit. Ille, velut nova re exterritus, admirari, queri, dolentisque speciem ostentare ei cœpit. Ad ultimum convenit, ut comprehenderentur tam seditiosæ vocis auctores. Agit Meleager gratias, amplexusque Perdiccam, fidem ejus in se, ac benevolentiam collaudat. Tum communi consilio rationem opprimendi noxios ineunt. Placet exercitum patrio more lustrari: & probabilis causa videbatur præterita discordia. Macedonum Reges ita lustrare soliti erant milites, ut discissæ canis viscera ultimo in campo, in quem deduceretur exercitus, ab utraque abjicerentur parte, intra id spatium armati omnes starent, hinc equites, illinc phalanx. Itaque eo die, quem huic sacro destinaverant, Rex cum equitibus, elephantisque confisterat contra pedites, quæis Meleager præerat. Jam equestre agmen movebatur, & pedites subita formidine, ob recentem discordiam haud sane pacati quidquam expectantes, parumper addubitavere, an in urbem subducerent copias. Quippe pro equitibus planities erat. Cæterum veriti, ne temere commilitonum fidem damnarent, subsistere, præparatis ad dimicandum animis, si quis vim interret. Jam agmina coibant, parvumque intervallum erat, quod aciem utramque divideret. Itaque Rex cum una ala obequitare peditibus cœpit, discordiæ auctores, quos tueri ipse debebat, instinctu Perdiccæ ad supplicia deposcens, minabaturque, omnes turmas cum elephantis inducturum se in recusantes. Stuebant

pebant improvise malo pedites: nec plus in ipso Meleagro erat aut consilii, aut animi. Tutissimum ex presentibus videbatur expectare potius, quam movere fortunam. Tum Perdicca, ut torpentes, & obnoxios vidit, trecentos fere, qui Meleagrum erumpentem ex concione, quæ prima habita est post mortem Alexandri, sequuti erant, a cæteris discretos, elephantis in conspectu totius exercitus objicit, omnesque belluarum pedibus obriti sunt, nec prohibente Philippo, nec auctore. Apparebatque, id modo pro suo vindicaturum, quod approbasset eventus. Hoc bellorum civilium Macedonibus & omen, & principium fuit. Meleager, sero intellecta fraude Perdiccæ, tum quidem, quia ipsius corpori vis non afferebatur, in agmine quietus stetit: at mox, damnata spe salutis, cum ejus nomine, quem ipse fecerat Regem, in perniciem suam abutentes videret inimicos, contugit in templum. Ac ne loci quidem religione defensus, occiditur.

CAPUT XIII.

Perdicca, summa verum Arideo fratri Alexandri commissa, dividit Principibus copiarum provincias.

PERDICCA, perducto in urbem exercitu, concilium Principum virorum habuit, in quo Imperium ita dividi placuit, ut Rex quidem summam ejus obtineret, Satrapes Ptolemæus Ægypti, & Africa gentium, quæ in ditione erant. Laomedonti Syria cum Phœnice data est: Philotæ Cilicia destinata: Lyciam cum Pamphilia, & majore Phrygia obtinere jussus Antigonus: in Cariam Cassander, Menander in Lydiam missi: Phrygiam minorem Hellepontum adjunctam Leonati provinciam esse jusserunt: Cappadocia Eumeni cum Paphlagonia cessit. Præceptum est, ut regionem eam usque ad Trapezunta defenderet, bellum cum Arbate gereret. Solus hic detrectabat Imperium. Pithon Mediam, Lyfimachus Thraciam, appositæque Thraciæ Ponticas gentes obtinere jussi. Qui Indiæ, Bactris, & Sogdianis, cæterisque aut Oceani, aut Rubri maris accolis præerant, quibus quisque sinibus habuisset, Imperii etiam jus obtineret. Decretum est, ut Perdicca cum Rege esset, copiisque præficeret, quæ Regem sequerentur. Credidere quidam, testamento Alexandri distributas esse provincias: sed famam ejus rei (quamquam ab auctoribus tradita est) vanam fuisse comperimus. Et quidem suas quisque opes, divisim Imperii partibus, tuebantur, quas ipsi fundaverant, si unquam adversus immodicas cupiditates terminus flaret. Quippe paulo ante Regis ministri, specie imperii alieni procurandi, singuli ingentia invaserant Regna, sublati certaminum caulis, cum & omnes ejusdem gentis essent, & a cæteris sui quisque Imperii regione discreti. Sed difficile erat eo contentos esse, quod obtulerat occasio: quippe sordent prima, cum majora sperantur. Itaque omnibus expeditius videbatur augere Regna, quam fuisset accipere.

Proceres septimo post die, quam Alexander obierat, versi ad curandum corpus Alexandri, reperiunt incorruptum, & tantum non spirans, ut polliniflores viderentur manus admovere. Post purgatum, & inunctum, aromatisque repletum Regio insigni exornata, & in aurco solio, seu feretro collocant. Narratur quoque genus mortis; quam vim habeat Stygia aqua: demum ut tota stirps Alexandri sublata, corpusque in Ægyptum translatum sit.

Septimus dies erat, ex quo corpus Regis jacebat in solio, curis omnium ad formandum publicum statum a tam solemnium munere avertis. Et non aliis, quam Mesopotamiæ regioni fervidior æstus existit, adeo, ut pleraque animalia, quæ in nudo solo deprehendit, extinguat. Tantus est vapor Solis, & Cæli, quo cuncta, velut igne, torrentur. Fontes aquarum & rari sunt, & incolentium fraude celantur. Iphis usus patet, ignotus est advenis. Ut tandem curare corpus exanimum amicis vacavit, nulla tæbe, ne minimo quidem livore corruptum videre, qui intraverant. Vigor quoque, qui constat ex spiritu, non destituerat vultum. Itaque Ægyptii, Chaldæique iussi corpus suo more curare, primo non sunt ausi admovere, velut spiranti, manus: deinde precati, ut jus, fasque esset mortalibus attrectare eum, purgare corpus; repletumque est odoribus. Aureum solium, & capiti adjecta fortunæ ejus insignia. Veneno necatum esse credidere: plerique, filium Antipatri inter ministros, Joilam nomine, patris iussu dedisse. Sæpe certe audita erat vox Alexandri, Antipatrum Regium affectare fastidium, majoremque esse Præfæci opibus, ac titulo Spartanæ victoriæ inflatum, omnia a se data asserentem sibi. Credebant etiam, Craterum cum veterum militum manu ad interficiendum eum missum. Vim autem veneni, quod in Macedonia gignitur, talem esse constat, ut ferrum quoque exurat, ungulæ jumentis duntaxat patiens. Stygem appellant fontem, ex quo pestiferum virus emanat. Hoc per Cassandrum allatum, traditumque fratri Joilæ, & ab eo supremæ Regis potioni inditum. Hæc utcumque sunt tradita, eorum, quos rumor asperserat, mox potentia extinxit. Regnum enim Macedoniae Antipater, & Græciam quoque invasit. Scaboles deinde excepit, interfecit omnibus, quicumque Alexandrum etiam longinqua cognatione contigerant. Cæterum corpus ejus a Ptolemæo, cui Ægyptus cesserat, Memphim, & inde paucis post annis Alexandriam translatum est: omnisque memoriæ, ac nomini honos habetur.

F I N I S.

ADMONITIO AD LECTOREM.

Quædam in hoc Decimo Libro stellulis notata sunt, ut constet, ea non Q. Curreii esse, sed addita ab iis, qui de industria locum correxerunt.

SYNOPSIS

*Rerum ab Alexandro gestarum per Olympiades,
& annos digesta, juxta Chronologiam Saliani.*

Alexander nascitur ex Philippo, & Olympiade, die sexto Mensis Hecatombeonis, qui Junio nostro extremo respondet, Coss. M. Popilio Lenate II. contra Tyburtes, & M. Fab. Ambusto contra Faliscos.

Ab Anaximene, postea ab Aristotele eruditur. Coss. Cornelio in Campanos, & M. Valerio in Samnites.

Pugnat ad Cheroneam adversus Athenienses.

Sub ejusdem anni Juliani finem Cleopatram uxorem ducit. Coss. Manio, & Camillo.

Philippus Regnum Alexandro relinquit. Romæ jam Dictatore C. Claudio Regillensi contra Sedicinos.

Alexander Illyrium, Triballos, Thraces armis domat, Thebas evertit. M. Valerio Corvino IV. Coss. contra Sedicinos.

In Asiam contendit, ad Granicum 6000. Persarum profligat.

Occupata minori Asia, Darium vincit. Damascus cum thesauris Alexandro traditur.

Tyrum expugnat, post bimestre Gazam, Judæam adit, Jaddum Pontificem veneratur, Hierosolymis Deo litat.

Ægyptum invadit, Templum Hammonis petit, Alexandriæ fundamenta jacet. Quinstitio Dictatore.

Ad Arbelam 40. millia hostium sternit, Babylonem occupat, Persopolim flammis abolet. Darius a proditoribus capitur, vincitur, occiditur, ab Alexandro reperitur, regie sepelitur.

Mardos, Hyrcanos adit, Philotam cum Parmenione, Eurylocum, & Attalum conjuratos interficit. Coss. Mamerto contra Gallos, & Plautio contra Privernates.

		Anno stat. Alex.	Anno Peri. Juli.	Anno Olym. piad.	Anno Urbis coet. ait.	Anno ante Chr.	Anno Mun- di.
		1	4359	106	397	355	3698
				I			
		14	4372	109	410	342	3711
		18	4377	110	415	337	3716
		19	4377	3 110	415	337	3716
	Anno Reg. 1	20	4379	3 111	417	335	3718
				I			
	2	21	4380	111 2	418	334	3719
	3	22	4381	111 3	419	333	3720
	4	23	4382	111 4	420	332	3721
	5	24	4383	112	421	331	3722
				I 112			
	Anno Imp. Alex.	6	4384	2 112	422	330	3723
	I	7	4385	112 3	423	329	3724
	2	8	4386	112	424	328	3725

In Sogdianos, Scythas, Bactrianos copias ducit. Clytium hasta trajicit, Hermolaum ephebum, & Callisthenem Philosophum diu excruciatum interficit.

Aornim expugnat, ad Indos proficiscitur: Taxiles Rex in Alexandri fidem concedit. Harpalus Athenas profugit, inde in Cretam, ubi a Tribone occiditur. Coss. Publ. contra Palep. Corn. contra Samnites.

Porum Regem victum, & captum, Regno ampliori donatum, suo restituit. Bucephalon urbem condit, Oxyd. & Mal. expugnat. Coss. qui sup. Alexander, Cossais victis, omni India armis peragrata, ad Oceanum usque ultra Gangem progressus, aris expeditionis monumento, terminoque positus, Susa, Ecbatana reversus, Statyram Darii filiam uxorem ducit. Coss. Brut. contra Vest. & Camil. contra Samnium.

Babylonem redit, ubi omnium prope gentium Legatos praestolantes offendit; ipse vel crapula, & vino, vel morbo, vel stygiae aquae veneno extinguitur, vix dimidium vitae suae curriculum emensus, anno videlicet aetatis 32. expleto, & 33. inchoato. Natus quippe est Olympiade 106. ineunte, & mortuus sub initio 114. Dictatore L. Papyrio Curfore, & Magist. Equitum Fabio, contra Samnites.

ducit .
um , &
m in-

axiles
rpalus
Tribu-
Corn.

mplio-
urbem
i sup.
s per-
pro-
mino-
yram
ontra

n Le-
ula ,
meno-
ulum
, &
io6.
L.
ioio

251

3	9	28	4387	113 1	425	327	3726
4	10	29	4388	113 2	426	326	3727
5	11	30	4389	113 3	427	325	3728
6	12	31	4390	113 4	428	324	3729
7	13	32	4391	114 1	429	323	3730

CONCIONUM , atque ORATIONUM
omnium , quæ in Libris Historiarum
Q. Curtii Rufi occurrunt,

INDEX,

*Ad communem omnium generum scribendi , docenda
dique facultatem comparandam .*

- A**lexandri cum Dario primum pugnaturi ad Milites pag. 41. Cum Dario ad Arbela dimicaturi , ad Milites , 81. Ad Macedonas Milites dimissionem petentes - 119. ad Milites , de insidiis sibi paratis . 133. & 134. Ad Macedonas in Philotam . 135. ad Polydamanta , ut Parmenionem e medio tollat . 146. Vulnerati ad amicos . 160. Ad trecentos electos Milites . 168. Cum Poro pugnantis , ad unumquemque Ducum . 200. Ad Milites , ut austerius Indiæ interiora petant . 207. & seqq. Ad Milites , missionem petentes , quæ gravissime Macedonibus succenset . 233. & seq. Ad peregrinos Milites . 234. & seq. Morbi vim magnitudinem animi vincentis , ad amicos , & medicos . 34.
Amynæ pro seipso ad Alexandrum . 143. & seqq.
Aristonis de Rege eligendo , post mortem Alexandri . 241.
Artabazi ad Darium . 107.
Bessi at Convivas , quæ Darium deprimit . 150.
Calisthenis ad Cleonem , ne Alexandro viventi , tamquam Deo , sacrificetur . 182.
Charidemii ad Darium sana consilia repudiantem . 29.
Clyti in Alexandrum rebus patris detrahentem . 173.
Cæni pro Militibus ad Alexandrum . 209. & seq.
Crateris Philotam accusantis ad Alexandrum , 131. Pro cæteris Macedoniæ Principibus , ad Alexandrum . 216. & seq.
Darii Legatorum ad Alexandrum . 74. in Arbela dimicaturi , ad Milites . 82. & seq. Satrapas suos ad extremum prælium adhortantis . 106. 107.
Euthymenis Græci ad socios a Persis mutilatos . 102.
Macedonis cupidam de eugendo in Regem Aridæo post mortem Alexandri . 241.
Melagvi de Rege eligendo post Alexandri obitum . 241.
Nabarzanis ad Darium . 107. & seqq.
Nearechi ad commilitones , Alexandro mortuo . 240.
Patronis ad Darium . 110.
Perdicæ ad Commilitones , post mortem Alexandri . 240.
Philippi Aridæi Regis ad Milites , ne tumultuentur . 244. Phi.

Philote vincti pro seipso, ad Macedonas. 135. & ²⁵³ *segg.*
Pithonis ad Macedonas de Rege, qui Alexandro mortuo
 succedat, eligendo. 241. 242.
Ptolomai ad Commilitones, mortuo Alexandro. 240.
 241.
Scytharum Legatorum ad Alexandrum. 163. & *segg.*
Spitamenis Bellum tradentis, ad Alexandrum. 156.
Syfigambis captivæ ad Alexandrum. 46. 47.
Theatesi ad socios a Persis mutilatos. 102.

S U A S I O

Parmenionis ad Alexandrum. 74. 75.
Cobaris ad Bellum. 151.

D I S S U A S I O

Philote ad Alexandrum. 95.

A D H O R T A T I O

Alexandri ad Parmenionem. 84. Ad Duces. 113. Ad
 Critobulum Medicum, ut telum extrahat. 216.
Parmenionis ad Milites. 87.

P R E C A T I O

Darii pro Alexandro. 74. Ad Solem, & Martem. 79.

G R A T I A R U M A C T I O

Darii morituri ad Alexandrum. 114. 115.
Alexandri ad Macedonæ Principes tuæ valetudinis soli-
 citos. 217. & *segg.*

D E P R E C A T I O

Philote ad Alexandrum. 131.
Polemonis ad Macedonas. 145.

I N T E R R O G A T I O

Alexandri ad Abdolonymum. 51. Ad Dymnum. 130.
 ad Bellum. 156. ad triginta nobiles Sogdianos. 166.
 Ad Demophoonta vatem. 213.
Darii ad Tyriotein spadonem. 73.
Parmenionis ad Alexandrum. 79.

RESPONSIO

Alexandri ad Parmenionem . 79. Ad Legatos Darii . 75.
 Ad Craterum . 217. & seq.
Abdolonymus ad Alexandrum . 51.
Tyriotis spadonis ad Darium . 73.
Darii ad Patrona . 111.
Aristandri ad Alexandrum . 161.
Sogdianorum triginta nobilium ad Alexandrum . 166.
Philippi Medici ad Alexandrum . 35.
Pori Regis ad Alexandrum . 201.

COMMINATIO

Alexandri ad Polyperconta . 78. ad Tyrios . 53. ad Be-
 tim . 64. Ad Aristandrum . 161.
Amynta ad Polenionem fratrem . 145.
Darii ad Tyriotem spadonem . 73.

EXCLAMATIO

Darii in Alexandrum . 73. Ad suos . 112.
Eriggi cum Satibarzane duello dimicaturi . 153.
Menedemi morituri . 162.

EXCUSATIO

Alexandri ad Syfigambin Darii matrem . 96.
Bessi ad Darium , quem postea tradidit . 111.

QUERELA

Alexandri super mortem Clyti . 174.
Cleonis ad convivas , quod nondum Alexandro thure sa-
 crificassent . 182.

INVECTIVA

Hermolai conjurati ad Alexandrum . 185. & seqq.
Orfinis Satrapæ in Bagoam Spadonem . 231.

S E N T E N T I Æ

255

Ex Q. CURTII libris collectæ, & ordine
Alphabetico dispositæ.

A

Absolutio. *Absolvi nemo potest, nisi qui dixerit cau-*
sam.

Acclamationes. *Acclamationibus studia sua multitudo* pag. 146.
proficitur. ibid.

Adversa. *In adversis rebus id solet fieri, ut alius in a-*
lium culpam referat. 76. *Non speciosa dictu, sed usu*
neccessaria, in rebus adversis sequenda sunt. 91.

Adulatio perpetuum malum Regum. 181.

Affectus. *Ad omnes affectus impetu rapimur: visupe-*
ramus, laudamus, miseremur, irascimur. 144.

Agnen. *Agmen & stare paratum, & sequi, nec turba,*
nec sarcinis pregrave, intentum ad Ducis non signum
modo, sed etiam nutum. 31.

Ambitio. *Gloria avaritia, & insatiabilis cupido fame*
nihil invsum, nihil remotum videri sinis. 207.

Sordent prima, cum majora sperantur. 246.

Amicitia. *Firmissima est inter pares amicitia.* 164.

Amici. *Quos visceris, amicos tibi esse, cave credas.* 164.
Nec tibi amico opus est, de cuius benevolentia
dubites. 164.

Amor sui ipsius. *Unusquisque, quod ipse reperis aus so-*
lum, aus optimum ducit. 151.

Animus. *Animus magnus spernis sceptrum, quod alii*
per ignes, ferrumque peterent. 50.

Assentatio. *Regum operi sepius assentatio, quam hostis*
evertit. 181.

Avaritia. *Avaritie nihil nefas est.* 72. *Insatiabilis ava-*
ritia est adhuc implere velle, quod jam circumflu-
it. 187.

B

Bella. *Ferro bella geruntur, non auro, viris, non*
urbium cellis. Omnia sequuntur armatos. 91.

Bellum. *Raro permittitur in bello tempora eligere.* 160.

Fortuna belli. *artem vitios quoque docet.* 161. *Nature*
jura bellum in contrarium mutat. 211. *Spem gratie*
civibus cito abrumpere, ad bellum civile properantium
est. 244.

Beneficium. *Beneficiorum gratia sempiterna est.* 187.

Calamitas. *Sæpe calamitatis solatium est, nosse sortem suam.* 73. *Calamitas querula est, & superba felicitas.* 102. *Maligna calamitas, & vere noxia, cum quis suo supplicio acquiescit, pro alio cruciatus.* 136.

Clementia. *Regum, Ducumque clementia, non in ipsorum modo, sed etiam in illorum, qui parent, ingeniis sita est.* 187.

Consilia. *Turbida facta sunt consilia eorum, qui sibi suadent. Obsat aliis metus, aliis cupiditas, nonnumquam naturalis eorum, que cogitaveris, amor.* 151.

Constantia. *Sæpe minus est constantia in rubore, quam in culpa.* 220.

Consuetudo. *Consuetudo natura potentior.* 102. *Efferatos mollior consuetudo permulcet.* 120.

Continentia. *Continentia, & moderatio in altissima, que fortuna eminentia bona.* 126.

Copiz. *Quis aus in victoria, aut in fuga copias numerat?* 44.

Crudelitas. *Nec luxurie quidquam crudelitas, nec crudelitati luxuria obsat.* 227.

Curæ. *Anxium de instantibus curis agitant etiam per somnum species imminantium rerum, siue illas agri-
sido, siue divinarum presagientis animi accersis.* 230.

D

Defensio. *Vinxi hominis non supervacua solum, sed etiam invisa defensio est, que Judicem non docere videtur, sed arguere.* 136.

Desperatio. *Desperatio magnum ad honeste moriendum incitamentum.* 214.

DEUS. *Si Deus es, tribuere mortalibus beneficia debes, non sua eripere: si autem homo es, id, quod es, semper esse te cogita.* 164. *Dii pro meliore stant causa.* 50.

Disciplina. *Militaris disciplina, paupertate magistra, stetit.* 29.

Divitiæ. *Pretiosa supellex, pellicesque, & spadonum agmina nihil aliud sunt, quam onera, & impedimenta.* 91.

E

Exercitus. *Discors exercitus, nec ad unum intentus imperium, vario tumultu cuncta turbat.* 40. *Militaris sine Duce turba, corpus sine spiritu.* 240.

Fama. *Fama bella sunt; & is, qui recedit, fugere creditur.* 38. *Fama infirmissimum adversus viros fortes telum.* 83. *Fama maximum in bello momentum.* 114. *Fama bella constant; & sepe etiam quod creditum est, veri vicem obtinuit.* 188. *Nunquam ad liquorem fama perducitur: omnia, illa tradente, majora sunt vero.* 207

Fatum. *Egredem aeterna constitutione crediderim, nexuque causarum latentium, & multo ante destinatarum, suum quemque ordinem immutabili lege percutere.* 110. *Inevitabile est fatum.* 64

Felicitas. *Superba est felicitas.* 102

Fiducia. *Cum ultimi discriminis tempus adventat, in sollicitudinem versa fiducia est.* 39

Fortes. *Fortium virorum est, magis mortem contemere, quam odisse vitam.* 108

Fortuna. *Naturam plerumque fortuna corrumpit.* 29.

Homines, cum se permisere fortuna, etiam naturam dediscunt. ibid. *Destinata salubriter omni ratione possentior fortuna discutit.* 40. *Nunquam eodem vestigio stat fortuna: semperque homines, quantamcunque felicitatem habeant, invidiam tamen sentiunt majorem.* 61. *Fortuna, quos uni sibi credere cogit, magna ex parte avidos gloriae magis, quam capaces facit.* 67.

Suam quisque fortunam in consilio habet, cum de aliena deliberat. 103. *Dignus est omni malo, qui erubescit fortuita, & iristem de mortalitate fert sententiam, ac misericordiam desperat, quam ipse alteri denegaturus est.* 102. *Fortuna belli artem victos quoque docet.* 161. *In communi calamitate suam quisque habet fortunam.* 124. *Sine pedibus dicunt esse fortunam, quae manus, & pinnae tantum habet: cum manus porrigit, pinnae quoque comprehendere non sinit.* 164.

Contra fortunam non satis causa mortalitas est. 180.

Fortuna rebus famam, pretiumque constituit. 227.

Fortunati semper parem quaerunt. 102

Fragilitas. *Humane fragilitatis nimia in prosperis rebus oblitio est.* 83. *Quid? tu ignoras, arbores magnas diu crescere, una hora extirpari? Stultus est, qui fructus earum spectat, altitudinem non metitur.* Vide, ne, dum ad cacumen pervenire contendis, cum ipsis ramis, quos comprehendis, decidas. *Leo quoque aliquando minimarum avium pabulum fit; & ferum rubigo consumit.* Nihil tam firmum est, cui periculum non sit, etiam ab invalido. 163

Ratio. Nihil potest esse diuturnum, cui non subest ratio. 83.
Regnum. Majus est Regnum fastidire, quam accipere. 50

Solitudo. Solitudo natura quoque immitia efferavit ingenia. 225
Sacrilegi cum Diis pugnare sacrilegum. 157
Scelerati. Cum dormire non possint, agitant eos furie, non consummato modo, sed & cogitato paricidio. 136
Seditio. Seditiois non remedia, quam principia majora sunt. 213
Servus. Servo utilis est parere dicto, quam asserere consilium, cum illos, qui parent, idem, quod ceteros, maneat, qui vero suadent, proprium periculum. 151
Simulatio. Humanis ingeniis parata simulatio est. 110
Spiritus. Nihil est miseris mortalibus spiritui carius. 122
Superbia. Ira, atque superbia, mala invicta. 46
Superstitio. Humanarum mensium ludibrium superstitio est. 160

Taciturnitas. Magnam rem magis susinere non posse credunt ab eo, cui tacere grave sit, quod facillimum voluerit esse natura. 63
Temeritas. Licet felicitas adspirare videatur, tamen ad ultimum temeritati non sufficit. 83
Territi nec hostium paucitatem, nec multitudinem suam facis cernunt. 114
Timidus. Canis timidus vehemensius latrat, quam mordet. 151

Vates. Nullum majus impedimentum, quam Vates superstitione captus. 213
Verba. Verba innocenti reperire facile est, modum verborum misero tenere difficile. 136
Vetustas. Non opera solum manu facta, sed etiam ipsam naturam paulatim exedendo perimit vetustas. 93
Vinctus. Vinculi hominis non supervacua solum, sed etiam invisa defensio est, quae iudicem non docere videtur, sed arguere. 136
Virtus. Nihil inexpertum virtus omittit. 108. Nihil tam alta natura constituit, quo virtus non possit entri. 168
Vulnera. Vulnera, quae quisque excipit, indicia virtutis sunt. 89.
IN.

I N D E X

E O R U M O M N I U M ,

*Quæ in Alexandri Historia traſantur , memoratu
digniſſima , locupletiffimus .*

A

Alexander ſuæ demptum gloriæ exiſtimabat quidquid ceſſiſſet alienæ . pag. 117. Alexandrum , quem arma Perſarum non tregerant , vitia vicerunt . 117. 118. Alexander ſuper uxoris Darii morte crebros edidit gemitus . 72. Alexander uxorem Darii honorifice humavit . 73. Alexandri cognati omnes ab Antipatro interfecti . 247. Alexandri corpus Memphim , & in le paucis poſt annis Alexandriam tranſlatum . *ibid.* Alexander ſagitta ictus . 192. Alexander quo anno Regni ſui , & ætatis Aſiam ſubegerit . 217. Alexander Cyri ſepulcrum jubet aperiri . 230. Alexander non alium magis admiratus eſt , quam Cyrum , & Semiramim . 159. Alexander in obſidione Gaze ſagitta vulneratur . 64. Alexander crus in obſidione Gaze ſaxo aſſigitur . 64. Alexander Carthagini inſenſus . 229. Alexandro Babyloniam deditur . 92. Alexandri ad Uxiorum urbem virtus . 97. Alexandri ad Darium literæ . 61. Alexandri Duces vulnerati . 89. Alexandri celeritas . 101. Alexandri in Macedonas miſſionem petentes indignatio . 233. & ſeqq. Alexandri in Uxios propter Syſigambis literas moderatio , & clementia . 97. Alexandri ſuper Darii mortem lacrymæ . 115. Alexander Philippi frater , Regno Macedoniæ poſitus . 14. Alexander pedes per nivem , & concretam glaciem ingreſſitur . 104. Alexander dolabro glaciem pertringens , iter ſibi facit . *ibid.* Alexandri in militem humanitas . 179. & ſeq. Alexander ſarcinas primum ſuas , deinde totius exercitus cremari jubet . 127. Alexandri expeditionis in Indiam monimenta . 195. Alexander Tyrum obſidet . 53. Poſt difficilem oppugnationem expugnat . 59. Alexander a Tyro Arabiam petit . 55. Alexander ſemper bello , quam poſt victoriam ciarior . 188. Alexandri triumphus ad imitationem Liberi Patris . 226. & ſeq. Alexander haud contentus mortali ſaſſigio . 65. Alexander Jovis filius credi volebat . 65. Alexandri in bibendo continentia mira . 154. Alexandri in captivas continentia . 46. Alexandri ingens mœor ſuper morte Clyti . 174. & ſeq. Alexander a muliere attonita ſervatus . 184. Alexandri ſuper Hephaſtionis morte dolor . 236. Alexander Hephaſtioni , tantquam Heroi , ſacrificari juſſit , *ib.* Alexandri milites Babyloniam corrupti . 94. Alexandri dextrum ſcutum leviter mu-

GEORG

I N D E X.

263

Abulites Susæ præfectus.	95
Acadera.	192
Acesines amnis.	189
Acinacis gladii genus.	31
Ægyptii Persarum opibus infensi.	65
Æs alienum proficiuntur milites.	232
Æschylus Rhodius.	68
Agema.	100
Agenor Tyrum condidit. 60. Sidonem condidit. pag. ead.	
Agidis Lacedæmoniorum Regis animi magnitudo.	117.
Ejusdem mors.	ibid.
Agis Argivus pessimorum carmidum post Charilum conditor.	181
Agrammes Pharraliorum Rex.	206
Agriaspæ, qui & Evergetæ.	148
Avii Scythæ. 158. Barbarorum justissimi.	ibid.
Amnis tranandi consilium novum.	154
Amphoterus classis Alexandri Præfectus ad liberandam Cretam missus.	68. 69
Amyntas Philippi pater. 14. Prætor Alexandri. 44. Philotæ amicus. 143. Amyntæ mors.	52
Andromachi Syriæ Præfecti mors.	68
Annonæ in castris Alexandri magna caritas.	152
Antigonus Lydiæ Prætor.	52
Antipater in Alexandrum conjurat. 183. Antipatri, & Olympiadis simulatas. 235. 236. Antipater Alexandrum veneno interficere statuit. 236. Antipater Macedoniæ Regnum, & Græciam invasit. 247. Omnes, quicunque Alexandrum etiam longinqua cognatione continebant, Antipater interfecit.	ibid.
Antiphanes scriba Equitum.	143
Aornis petra.	193
Apollinis simulacrum Pœni Syracusis Tyrum deportarunt. 58. Apollinis Simulacrum aureis catenis apud Tyros vinctum.	57
Aquila aurea. 31. Aquila super Alexandri caput volans. 86.	
Arabiz fertilitas.	91
Arachosii.	148
Araxes amnis.	150
Arbela vicus, quem sua clade nobilem fecit Darius.	70
Arbores violare apud Indos capitale est.	190
Aridæus Philippo genitus, Alexandri frater.	241
Arimazes Sogdianus. 167. Arimazis insolentia. 168. Arimazis Petra Alexandro deditur. 169. Arimazes in radicibus montis suæ Petræ cruci affixus.	ibid.
Ariobarzanes. 98. Ejus mors.	101
Arisba Molossorum Rex.	15
Aristander peritissimus Vates.	63
Aristonicus Methymnæorum Tyrannus. 62. Fraude captus. ibid. Ejusdem mors.	63

Ari.

Ariston Pæonum Equitum Præfectus .	71
Armeniz Montes .	150
Arfanes Ciliciz Prætor .	32
Artabazus Dario fidissimus . 123. Alexandro occurrit .	
<i>ibid.</i>	
Asclepiodorus in Alexandrum conjurat .	183
Attalo graviozem inimicum Alexander non habuit .	134
Athenodorus Græcorum militum , qui ab Alexandro defecerant , princeps . 218. Per Boxum Macerianum , simulante Bicone inimico , in convivio occisus .	<i>ibid.</i>
Athenienses Harpalum urbe excedere jubent .	231
Attinas Alexandri Præfectus cum trecentis equitibus occisus .	170
Avaritia gloriæ .	207

B abylon Alexandro deditur . 92. Babylonem quis condiderit . 92. Ejusdem muri bitumine interliti . <i>ibid.</i> Ejusdem descriptio . <i>ibid.</i> Ejusdem pons lapideus inter mirabilia Orientis opera numeratus . 93. Ejusdem horti pensiles . <i>ibid.</i> Babylonii in vinum effusi . 94. Eorumdem mores corruptissimi . 93. & seq.	
Bactra . 61. Bactriana terra . 152. Bactra ultima Asiæ .	
160. Bactriana arx a Græcis militibus , qui ab Alexandro defecerant , occupata .	218
Bactriani promptissimi . 63. Eorundem defectio .	158
Bactrus annis .	152
Bageas spado Alexandrum obsequio corporis devinxerat sibi . 230. Idem secreto Orsinem Satrapem reum facit .	
<i>ibid.</i> & seq.	
Bagophanes arcis , & Regiæ pecuniæ custos .	92
Barbarus quidam Darii miles , simulato transfugio , Alexandri cervicem appetit .	64
Barfines filius ex Alexandro .	240
Barzaentes defectionis Arachosii auctor , vincustus ad Alexandrum perducitur .	197
Bazaria regio .	171
Belon in Philotam invehitur . 138. & seq.	
Belus Babylonem condidit .	92
Bessus Bactrianorum Dux . 62. 63. Regnum affectat . 63. Ejusdem , & Nabarzanis in Darium conjuratio . 107. & seq. Idem Darii parricida , sumpta veste Regia , se Artaxerxem appellari jubet . 127. Ejusdem in Cobarem indignatio . 151. Idem a Bactrianis militibus desertus .	
<i>ibid.</i> Idem a Spitamene vincustus .	155
Betis Gazæ Prætor . 63. Ejusdem egregia virtus . <i>ibid.</i> Ejusdem crudelissima mors .	65
Bezira urbs .	192
Bion transfuga .	81
	Bi.

Bitum
Byzan
Bexus
218.
Branci
caeli
Bucep
drum
xan
subr
Bucep
C
vint
sum
dian
Carta
Carta
ingo
Casp
ris .
Cassar
Caten
181
Cauca
Cebal
git
Chald
gre
Char
Cher
Choat
Chryl
Clean
Cleoc
Cleop
Ms
Clyt
din
au
ibi
cia
Conf
Copia
Corv
Crat
nep

I N D E X.

265

- Bituminis fons. 91
 Byzantium urbs quando condita. 17
 Boxus Macerianus Athenodorum in convivio occidit. 219
 218. Idem a militibus Græcis interfectus. 219
 Brancidæ. 155. Idem ad internecionem omnes
 cæsi. 156
 Bucephalus equus. 17. Idem neminem præter Alexan-
 drum in dorso insidere patiebatur. 124. Regem Ale-
 xandrum, cum vellet ascendere, sponte sua genua
 submittere excipiebat. *ibid.* & *seq.*
 Bucephalon urbs ab Alexandro condita. 211

C

- Callisthenis gravitas. 182. Ejusdem libertas Alexan-
 dro Regi invisa. *ibid.* & *seq.* Idem ab Alexandro
 junctus. 185. Tortus interiit. 188. Ejusdem mors
 summam apud Græcos Alexandro excitavit invi-
 diam. *ibid.*
 Carthago a Tyriis condita. 54
 Carthaginenses Saturno, usque ad excidium urbis suæ,
 ingenuum puerum immolarunt. 58
 Cassum mare, quod & Hyrcanum. 122. Dulcius caste-
 ris. *ibid.*
 Cassander venenum Alexandro dedit. 236
 Catenis sagittandi peritia. 157. Idem in prælio occisus.
 181. Ab Alexandro defecit. *ibid.*
 Caucasus Asiam perpetuo jugo dividit. 150
 Ceballinus Philotæ insidias Alexandro paratas dete-
 git. 120
 Chaldaei Vates Alexandrum monent, ne Babylonem in-
 grediatur. 236
 Chari virtus. 194. Ejusdem mors. *ibid.*
 Cherilus pessimorem carminum conditor. 182
 Choaspis amnis aqua delicata. 95
 Chrysolai Methymnæorum Ducis mors. 68
 Cleander latus Parmenionis gladio haurit. 147
 Cleochares Alex. ad Porum Regem Legatus. 197
 Cleopatra Affacani Mazacarum Regis mater. 192. Eadem
 Mazacarum Regina Alexandro deditur. 193
 Clytus apud Gramcum amnem nudo capite Alexandrum
 dimicantem clypeo suo texit. 172. Idem Rhofacis ma-
 num capiti Alexandri imminentem gladio amputavit.
ibid. Ejusdem cum Alexandro contentio, & pertina-
 cia. 172. & *seq.* Idem ab Alexandro occisus. 174
 Consilium novum tranandi amnis. 154
 Copidæ gladii. 200
 Corvi in Gazæ obsidione augurium. 63
 Craterus Ozinem, & Zariaspem nobiles Persas defectio-
 nem molientes oppressit. 225

M

Cy.

268	I N D E X.	
Cypriorum Reges a Dario ad Alexandrum definiunt.		68
Cyrum admittatur Alexander.		159

D

Darii armatorum numerus.	28.	Ejusdem somnium.	
ad Alexandrum agminis ordo.	30.	& seq. Ejusdem ad Alexandrum literæ.	60.
Idem omnia auxilia Babylonem contrahit.	69.	Ejusdem literæ, quibus Græci milites sollicitantur, ut Alexandrum interficiant.	
Ejusdem uxoris mors.	ibid.	Idem Legatos ad Alexandrum mittit.	74.
Ejusdem fugientis præclara vox.	87.	Idem natura simplex, & mitis.	110.
Idem servorum suorum captivus.	112.	Idem a Nabarzane, & Besso victus.	ibid.
Idem aureis compedibus victus.		ibid.	
Ejusdem morituri verba.			114. 115
Dædala in India regio.			193
Dataphernes Spitamenis defectionis particeps Alexandro deditur.			178
Demophoon Vates.			213
Dioxippus Atheniensis pugil nobilis.	219.	Idem falso a Macedonibus furti inculpatus.	220.
Idem ignominie impatiens ferro se interemit.			ibid.

E

Ecbatana caput Medie.			106
Epaminondas strenuissimus Thebanorum Dux, atque philosophus præstantissimus.			14
Erigyi, & Satibarzanis duellum.			153
Erythraeo mari non a colore, sed ab Erythro Rege inditum nomen.			189
Erythri Regis monumentum.			229
Evergetæ, qui ante Agriæ. 148. Idem eum ita dicit.			ibid.
Eurydice Amyntæ uxor, Philippi mater.	14.	Ejusdem adulteria, & parricidia.	ibid.
Eurylocho fratri conjurationem detegit Epimenes.	184.	Idem infecta manu Epimencem fratrem in Regiam trahit.	ibid.

F

Falcatæ quadrigæ.			69
Fames, & pestilentia in exercitu Alexandri.			225
Fati inevitabilis fors.			230
		Fons	

I N D E X.

Fons apud Hammonis templum mirabilis.	66
Fons bitumen effundens.	91
Fons in tabernaculo Alexandri subito conspectus.	167.
Fortunæ ludibria.	88
Fortuna Alexandro indulgendo nunquam fatigata.	177.

G

G Amæxus Rex exiguæ partis Indorum ad Alexan-	
drum victus perducitur.	197
Ganges maximus totius Indiæ fluviorum.	205
Gaza ab Alexandro obsidetur.	63
Gloriæ avaritia.	207
Gordium Midæ Civitas Regia.	27
Gordius nodus.	27
Græcorum temporaria ingenia. 61. Græci captivi ad	
quatuor millia, quos Persæ vario suppliciorum modo	
affecerant. 101. Græcorum militum ab Alexandro de-	
fectio. 218. Græci exules omnes recipere ab Alexan-	232
dro iussi.	

H

H Alys amnis.	74
Hammonis Jovis Oraculum. 65. Templi situs, &	66. 67
eius effigies.	
Harpalus Athenas petit. 231. Athenis excedere jubetur.	ibid.
ibid. A Græcis militibus trucidatur.	ibid.
Hautanes ab Alexandro deficit. 181. captus.	68
Hectoris, Parmenionis filii, mors.	172
Hellanice Alexandri nutrix, Clyti soror.	
Hephæstionis cum Alexandro amicitia. 46. Ejusdem bra-	
chium hasta ictum. 89. Idem febricitans moritur.	
236. Eundem Alexander unice, ac fratris loco dilige-	
bat. ibid. Eidem tanquam Heroi sacrificari iussit Ale-	ibid.
xander.	
Herculis simulacrum maximum bellantibus Indis incita-	199
mentum.	229
Hispania, quæ & Iberia.	
Hortatæ Macedonis, & Dioxippi Atheniensis singulare	219. & seq.
certamen.	93
Horti peniles.	

I

- I**ndiæ situs. 188
 Indiam nives obruunt, cum aliæ terræ fervore Solis
 exaſtuant. 189
 Indus fluviuſ. 188
 Indorum ritus. 189. Indorum Regis magnificentia. *ibid.*
 Eorundem Sapientes. 190. Indorum Sapientes fatum
 occupant, ſeque vivos cremari jubent. *ibid.* Indorum
 Dii. *ibid.* Indis bellantibus maximum incitamentum
 Herculis ſimulacrum. 199
 Iſthmiorum ſolemne ludicrum. 61
 Jumentorum carne veſcuntur milites Alexandri. 225

L

- L**acedæmoniorum, & Macedonum cruentum bellum.
 116. 117.
 Lacedæmones a Macedonibus fuſi. 117
 Lacedæmonum, & Macedonum cæſorum numerus. *ibid.*
 Leo magnitudinis raræ ab Alexandro uno vulnere occi-
 ſus. 171
 Leonidas Parmenioni intima familiaritate conjunctus.
 148.
 Liber Pater in Jovis ſemine cælatus. 191
 Liberi Patris triumphum imitatur Alexander. 226. &
ſeq.
 Lyſtinachus poſt Alexandrum regnavit. 171. Idem ſeram
 eximie magnitudinis ſolus occidit. *ibid.* Idem ab A-
 lexandro leoni obſectus. *ibid.*

M

- M**acedonum miſeranda poenitentia. 235. Macedoni-
 bus ignoſcit Alexander. *ibid.* Eorundem privile-
 gia. *ibid.* Macedonum lex. qua cautum erat, ut pro-
 pinqui eorum, qui Regi inſidiati erant, cum iſſis neca-
 rentur. 139. Macedonum contentio, quis Alexandrum
 vulneratum ferre debeat. 157. Macedonum ſcituſ, ne
 Alexander ſolus venaretur. 171. Macedonum exercitus
 mœſtitia, & gemitus. 209. Macedonum moſ alloquen-
 di Regem. *ibid.* Macedonum ſanctiſſimum coeuntium
 pignus. 180
 Magia vaniſſimi cuiuſque ludibrium eſt. 151
 Mardorum gens bellicoſiſſima. 104
 Ma.

Mareoti
 Memace
 lide
 Menides
 Melopot
 Metroni
 130.
 Militar
 Mitylen
 Muſicar
 defici
 tedaci

NAt
 c
 lexan
 occur
 Naura
 Naurar
 175.
 Nicæa
 Nicane
 Nicanor
 Nicom
 parat
 Nyſa i

OC
 1
 Ocean
 Ochus
 ſigan
 Olym
 Olym
 Olym
 218.
 Orſine
 goa
 ſus
 Oxus
 Ozine
 226

I N D E X.

269

- Mareotis palus. 67
- Memaceni Alexandri Legatos vino graves occidunt. 158.
- Idem obfessi. *ibid.*
- Menides sagittis prope occisus. 89
- Mesopotamiæ ætus. 247
- Metronis insidias Alexandro paratas detegit Ceballinus. 130.
- Militaris disciplina ab Alexandro reformat. 94
- Mitylene Alexandro deditur. 62
- Musici in ditionem redacti. 221. Idem ab Alexandro deficient. *ibid.* Idem rursus in potestatem Alexandri redacti. *ibid.*

N

- Nabarzanis in Darium proditio. 112. Nabarzanes, occiso Dario, Hyrcaniam petit. 114. Ejusdem ad Alexandrum literæ. 122. Idem accepta fide, Alexandro occurrit. 125. Eidem ignoscit Alexander. *ibid.*
- Naura regio. 175
- Nauranis parentibus stupro coire cum liberis fas est. 175.
- Nicæa urbs ab Alexandro condita. 211
- Nicanoris, Parmenionis filii, mors. 127
- Nicanoris temeritas, atque audacia. 197
- Nicomachus exoletus Ceballino fratri insidias Alexandro paratas detegit. 129
- Nysa in India urbs. 191

O

- Oceanum visendi Alexandro pervicax cupido incescit. 222.
- Oceani ætus. 223
- Ochus sævissimus Rex. 238. Idem octoginta fratres Syngambis eodem die trucidavit. *ibid.*
- Olympias Neoptolemi Molossorum Regis filia. 15
- Olympiadis, & Antipatri simulatas. 236
- Olympias Alexandri mater immortalitati commendatur. 218.
- Orhines Parthagadarum Satrapes. 230. Idem secreto a Bagoa spadone fit reus. 231. Idem iussu Alexandri occisus. *ibid.*
- Oxus fluvijs. 154
- Ozines Perfes defectionem moliens a Cratero oppressus. 226.

Paren-

P

- P**arentibus stupro coire cum liberis apud Nauram fas est. 175
 Paropamisadæ agreste hominum genus. 149
 Parmenio Philippum Alexandri medicum criminatur. 34. Parmenionis ad Philotam filium literæ. 134. Parmenionis occidendi negotium Polydamanti ab Alexandro datur. 146. Parmenio a Cleandro iussu Alexandri occisus. 147
 Parmenionis truncum corpus militibus ad sepulturam ægre datum. 147. Eiusdem caput ad Alexandrum delatum. *ibid.*
 Barthiene quondam ignobilis, nunc caput omnium, qui post Euphratem, & Tigrim amnes siti Rubro mari terminantur. 118
 Perdicas trecentos Macedonas elephantis in conspectu totius exercitus objicit. 246
 Perlagadum a Cyro conditum. 230. Idem Alexandro deditum. *ibid.*
 Perfarum fœminæ non aliud magis in contumeliam accipiunt, quam læne manus admove. 96
 Perfarum luctus super mortem Alexandri. 238

II

- R**egnum Alexandri per Principes Macedonas facta divisio. 246
 Regum opes sæpius assentatio, quam hostis evertit. 181
 Rhodii urbem suam, portusque Alexandro dedunt. 61
 Rhidagus fluvius. 121
 Roxane forma insigni virgo. 180. Roxanem sibi matrimonio jungit Alexander. 180. Eadem ex Alexandro prægnans. 240
 Rupes in Caucaſo, in quo Prometheus vincitus. 150

S

- S**amaritæ Andromachum in Syria Alexandri prædictum vivum cremarent. 68
 Sarcinas primum suas, deinde totius exercitus incendi præcepit Alexander. 127
 Satibarzanes ab Alexandro deficit. 127
 Saturno, usque ad excidium urbis suæ, Carthaginienſes ingenuum puerum immolarunt. 58
 Saur.

I N D E X.

- Saturno ingenuum puerum immolabant Tyrii. 271.
 Scytharum bellicosissima gens. 63. Scythæ raptò vivere
 affueti. *ib.* Scythæ sapientiam capiunt, quantamcun-
 que gens semper armata capit. 163. Scythis non, *ib.*
 cæteris Barbaris, rudis sensus.
 Serpentes inusitatæ magnitudinis. 204. lidem squamis
 fulgentibus. 205.
 Sicilienses naturæ vitio adulescentes. 181.
 Sogdianorum captivorum, cum ad mortem ducerentur,
 lætitia. 166.
 Symmachi temeritas, atque audacia. 197.

T

- Tanaïs fluvius. 150.
 Thalesitris Amazonum Regina fatetur, se venisse ad
 communicandos cum Rege Alexandro liberos. 125.
 Tigris fluvius a celeritate dictus. 70.
 Triumphus Alexandri ad imitationem Liberi Patris.
 226. & *seqq.*
 Thaidis consilio Persarum Regia incenditur. 195.

V

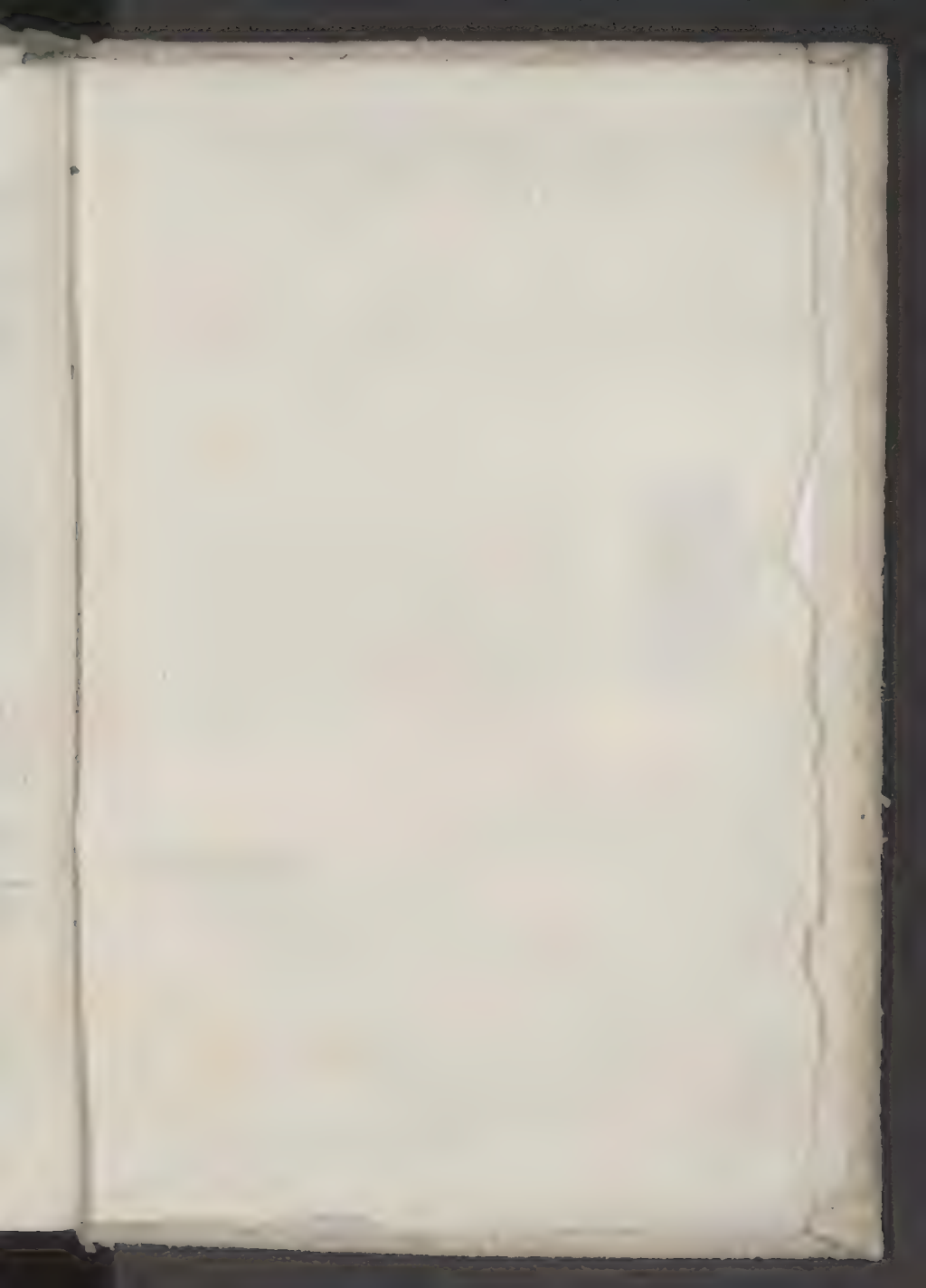
- Venerum, quo Alexander extinctus est. 236.
 Venetorum origo. 28.
 Vergiliarum Sidus. 104.
 Uxii. 96. lidem Alexandro deduntur. 97.
 Uxor Spitamenem in lecto occidit. 177. 178.

Z

- Zariaspes Perse defectionem molienti a Eratero op-
 pressus. 226.
 Zopyrio Thraciæ præpositus procellis cum toto exercitu
 oppressus. 131.

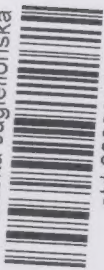
F I N I S.

Biblioteka Jagiellońska

stdr0030229

